”Cei care au privilegiul de a ști au datoria de a acționa.”— Albert Einstein

PULSUL GEOSTRATEGIC

Nr. 309 Iulie - August 2026 | www.pulsulgeostrategic.ro

NATO

Capcana latenței: Cum atacă Rusia ceasul decizional al NATO

Pag. 53

CONFLICT AEROSPAȚIAL

Războiul invizibil

Pag. 14

INTELIGENȚA SINTETICĂ

Inteligența sintetică și economia contrafacerii

Pag. 22

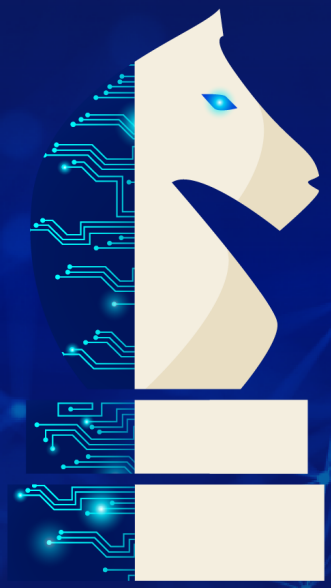

REZILIENȚA ÎN ERA MULTIPOLARĂ

Operațiuni cibernetice bazate pe inteligență artificială și reziliența comenzilor coaliției: O arhitectură strategică pentru era multipolară

Pag. 6

ACTORI REGIONALI ȘI GLOBALI

Ascensiunea strategică a Turciei: de la actor regional la proiecție de putere globală

Pag. 86

RĂZBOI HIBRID

Dimensiunea umană a războiului hibrid: Reziliența cognitivă ca și capacitate strategică

Pag. 45

EUROPA

Vocea Europei se frânge sub bombele rusești

Pag. 65

PUBLICAȚIE BIMESTRIALĂ-BILINGVĂ DE ANALIZĂ GEOPOLITICĂ

office@pulsulgeostrategic.ro

CUPRINS

04

EDITORIAL

Minilateralismul este metoda, iar multipolarismul este rezultatul sistemic final pentru noua ordine mondială

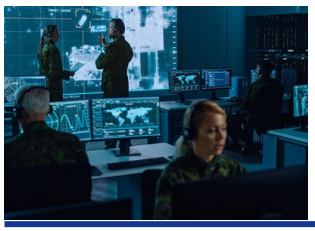

06

REZILIENȚA ÎN ERA MULTIPOLARĂ

Operațiuni cibernetice bazate pe inteligență artificială și reziliența comenzilor coaliției: o arhitectură strategică pentru era multipolară

14

CONFLICT AEROSPAȚIAL

Războiul invizibil

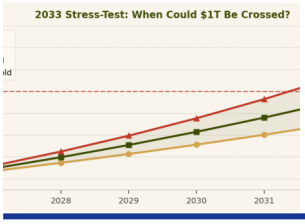

22

INTELIGENȚA SINTETICĂ (IS)

Inteligența sintetică și economia contrafăcută

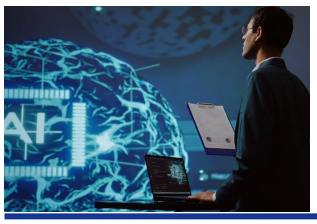

29

INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ (IA)

Infrastructura ca pârghie: inteligența artificială chineză și consecințele acesteia

33

SITUAȚIA GLOBALĂ CONTEMPORANĂ

Ordo Pluriversalis - Fragmentarea sistemului internațional

37

SITUAȚIA GLOBALĂ CONTEMPORANĂ

Punctele de blocaj maritim: un risc pentru comerțul maritim global

45

RĂZBOI HIBRID

Dimensiunea umană a războiului hibrid: Reziliența cognitivă ca și capacitate strategică

49

RĂZBOI HIBRID

Război hibrid: de la dezinformare la sabotarea infrastructurilor critice

CUPRINS

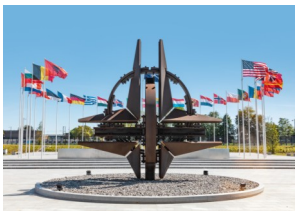

53

NATO

Capcana latenței: Cum atacă Rusia ceasul decizional al NATO

59

NATO

NATO 3.0 – startul unor transformări profunde la nivelul Alianței Nord-Atlantice

63

EUROPA

Europa între autonomia strategică și consolidarea NATO: impasurile industriale ale unui deceniu decisiv

65

EUROPA

Vocea Europei se frânge sub bombele rusești

74

EUROPA - BALCANII DE VEST

Dinamica actuală a relațiilor internaționale și schimbările geopolitice și geoeconomice în Balcanii de Vest: poziții divergente și soluții de securitate regională

84

EUROPA - MAREA NEAGRĂ

Dronificarea Mării Negre: Transportul maritim civil și noua arhitectură asimetrică de securitate

86

ACTORI REGIONALI ȘI GLOBALI

Ascensiunea strategică a Turciei: de la actor regional la proiecție de putere globală

EDITORIAL

Minilateralismul este metoda, iar multipolarismul este rezultatul sistemic final pentru noua ordine mondială

Dr. ing. Stelian TEODORESCU (România)

„Primul principiu în viață: nu renunța niciodată la oameni sau la evenimente.”

Marie Curie

În contextul actualelor evoluții la nivel regional și mondial, putem spune că ordinea globală trece prin una dintre cele mai profunde transformări de la sfârșitul Războiului Rece. Fragmentarea geopolitică, perturbările lanțului de aprovizionare cu diverse resurse, riscurile climatice, concurența tehnologică și decalajele tot mai mari de finanțare a dezvoltării au expus limitele arhitecturii multilaterale existente până nu de mult.

Sursa: https://www.fairobserver.com/economics/the-agency-of-middle-powers-in-a-fragmented-and-polarized-world/

Drept urmare, se impune mai mult ca oricând analiza în detaliu a acestui minilateralism ce caracterizează întreaga lume de azi și implică formarea unor grupuri mici de țări care cooperează în domeniul unor diverse interese catalogate ca fiind interese strict comune în plan economic, tehnologic sau de apărare și de securitate specifice exclusiv propriilor lor interese și nu intereselor comune promovate de marile instituții internaționale, precum ONU, care și-a piedut enorm din rolul său decizional la nivel internațional. Unele din aceste grupuri care scot în evidență minilateralismul, sunt:

• *Organizația de Cooperare de la Shanghai (SCO)* - a fost fondată în 2001 la Shanghai de către China, Rusia, Kazahstan, Kârgâzstan, Tadjikistan și Uzbekistan. Până în 2026, a ajuns la un număr de zece state membre — India și Pakistan s-au alăturat în 2017, Iranul în 2023 și Belarusul în 2024 — cu Afganistanul și Mongolia ca state observatoare și cincisprezece parteneri de dialog. Kârgâzstanul a preluat președinția rotativă după summitul SCO de la Tianjin din 2025, adoptând tema „25 de ani de SCO: Împreună pentru pace, dezvoltare și prosperitate durabile”. Summitul de la Bișkek desfășurat în perioada 31 august - 01 septembrie, a coincis cu deschiderea în Kârgâzstan a celei de-a șasea ediții a Jocurilor Nomade Mondiale, în 31 august.

• *CRINK (China, Rusia, Iran, Coreea de Nord)* funcționează ca o aliniere tranzacțională, informală, de convenienţă, mai degrabă decât ca un bloc formal unificat, ajutând statele membre să ocolească sancțiunile internaționale și să coordoneze opoziția geopolitică.

• *Acordul Comun de Apărare de la Mecca dintre Turcia, Arabia Saudită și Pakistan*, semnat pe 07 august 2026, stabilind un pact de securitate trilateral în care un atac asupra uneia dintre aceste țări este considerat un atac asupra tuturor și prin care se abordează amenințările regionale imediate, o lipsă de fiabilitate percepută a garanțiilor tradiționale de securitate ale SUA și descurajarea locală. China urmărește

îndeaproape parteneriatul de apărare emergent dintre Arabia Saudită, Turcia și Pakistan un cadru de securitate care ar putea remodela dinamica strategică în Orientul Mijlociu și Asia de Sud. În acest context, este de remarcat că ministrul chinez de externe, Wang Yi, și-a exprimat sprijinul ferm pentru acord, semnalând în același timp interesul Beijingului de a colabora cu cele trei țări. Deși pactul a fost discutat pe larg ca un potențial „NATO islamic", acesta nu este oficial o alianță militară de tip NATO. Cu toate acestea, o coordonare mai strânsă în materie de apărare între Arabia Saudită, Turcia și Pakistan ar putea pune bazele unei rețele de securitate mai ample care să cuprindă părți cheie ale Eurasiei.

• *BRICS* funcționează la o scară mai mare, însă o mare parte din activitatea sa practică se bazează pe coordonarea economică minilaterală, mecanisme financiare alternative și decontări valutare localizate între grupuri de state membre. Începând cu august 2026, sub președinția Indiei, cu tema „Construirea pentru reziliență, inovație, cooperare și sustenabilitate", BRICS cuprinde 11 state membre cu drepturi depline și zece țări partenere. Evaluările recente evidențiază ponderea economică tot mai mare a blocului - reprezentând peste 35% din PIB-ul global și aproximativ 46-48% din populația lumii - și tranziția sa continuă către o infrastructură funcțională și o platformă de suveranitate pentru Sudul Global.

În perioada 12-13 septembrie 2026, sub președinția Indiei, s-a desfășurat cel de-al 18-lea Summit al BRICS, fiind important de menționat aici că, încă din perioada anterioară desfășurării evenimentului, la New Delhi a fost adusă în prim-plan o agendă axată pe reziliență și reformă instituțională. Axându-se pe tema oficială pentru anul 2026, „Construirea pentru reziliență, inovare, cooperare și sustenabilitate", statele membre ae BRICS s-au concentrat în mod deosebit pe adaptarea blocului și a rețelelor de guvernanță globală, astfel încât acestea să poată rezista șocurilor economice și geopolitice actuale.

Banca BRICS, *New Development Bank* (NDB), își consolidează poziția ca pilon financiar alternativ pentru economiile în curs de dezvoltare, operând în baza strategiei sale pe termen mediu (2022–2026). NDB funcționează ca o entitate extinsă dincolo de formatul politic BRICS, integrând noi membri aprobați (cum ar fi Columbia, Uzbekistan, Bangladesh, EAU, Egipt și Algeria) pentru a asigura finanțări dedicate exclusiv Sudului Global. În iulie 2026, NDB a emis cu succes obligațiuni de referință în valoare de 1,75 miliarde USD (scadență la trei ani, listate la bursa din Londra și Nasdaq Dubai), emisiunea fiind suprasubscrisă de 1,8 ori. Aceasta demonstrează o încredere solidă a investitorilor instituționali globali, în ciuda restricțiilor menținute asupra proiectelor din Federația Rusă.

Deși formatul acestor grupuri menționate anterior pare a fi unul minilateral, impactul lor cumulativ este fundamental pentru intensificarea multipolarismului cu care se confruntă lumea de azi.

• Acestea diluează activ hegemonia de până acum a altor state prin crearea de arhitecturi diplomatice, financiare și militare ca noi alternative pentru o ordine mondial aflată într-un plin proces accelerat și imprevizibil de schimbare.

• Ele reflectă pregnant politicile marilor puteri și mijlocii care își conturează autonomie strategică, autosuficiență regională și rețele de securitate localizate regional.

Pe scurt, minilateralismul este metoda, în timp ce multipolarismul este rezultatul sistemic final. De pildă, grupările BRICS și CRINK evidențiază și confirmă cât se poate de exact atât multipolarismul, cât și minilateralismul. Aceste tipuri de grupări utilizează metode minilaterale (coaliții mici, flexibile) pentru a urmări o ordine globală multipolară mai largă, prin care se reduce dominația marilor actori occidentali, dar trebuie să recunoaștem că se accentuează reducerea rolului instituțiilor și organizațiilor internaționale, dându-se naștere, în același timp, unui anarhism devenit aproape imposibil de controlat.

<u>Evidențierea multipolarismului</u>

• Scop comun: Ambele configurații urmăresc explicit sau funcțional să pună capăt unei ordini internaționale unipolare.

• Reechilibrare globală: BRICS acționează ca un vehicul diplomatic și economic pentru Sudul Global pentru a-și afirma puterea independentă.

• Aliniere strategică: CRINK funcționează ca o rețea de state revizioniste care contracarează sancțiunile și cadrele de securitate occidentale.

<u>Evidențierea minilateralismului</u>

• Formate flexibile: Mai degrabă decât tratate universale și cuprinzătoare, acestea se bazează pe cooperarea tranzacțională și direcționată între capitale selectate.

• Convergență practică: Acestea se coordonează acolo unde interesele se suprapun - cum ar fi comerțul cu resurse de energie, ocolirea sancțiunilor sau vetourile diplomatice - fără a cere conformitate ideologică sau instituțională totală.

• Coaliții subglobale: Acestea funcționează ca „cercuri mici" sau cluburi limitate care lucrează în afara structurilor tradiționale de guvernanță globală.

Ca urmare a evoluțiilor accelerate și de multe ori imprevizibile ale lumii de azi, importanța crescândă a capacităților economice, tehnologice, de inteligență artificială și de reziliență a apărut, de asemenea, ca o temă recurentă pe parcursul intenselor discuții și dezbateri care au loc cu regularitate la nivel regional și mondial.

REZILIENȚA ÎN ERA MULTIPOLARĂ

Operațiuni cibernetice bazate pe inteligență artificială și reziliența comenzilor coaliției: o arhitectură strategică pentru era multipolară

John Keith KING (SUA)

Rezumat

Inteligența artificială (IA) schimbă atât viteza conflictelor cibernetice, cât și arhitectura necesară pentru a comanda operațiuni multinaționale. IA poate ajuta apărătorii coaliției să coreleze telemetria, să identifice comportamentele anormale, să identifice vulnerabilitățile și să recomande răspunsuri rapide. Aceleași tehnologii pot permite adversarilor să automatizeze cercetările, să descopere și să izoleze vulnerabilitățile, să dea naștere la falsuri și să lanseze atacuri cibernetice asupra datelor, programelor de software afectând procesele decizionale de care depinde comanda coaliției. Prin urmare, provocarea nu este doar protejarea rețelelor. Este vorba despre menținerea unor decizii de comandă legitime, prompte și de încredere, în timp ce comunicațiile, identitățile, datele, software-ul și modelele de IA sunt contestate. Acest articol propune o Arhitectură Federalizată de Asigurare a Misiunii IA-Cibernetică, care cuprinde șapte etape care se consolidează reciproc: guvernanța misiunii, identitatea federalizată, date de încredere, infrastructură cloud-edge rezistentă, apărarea cibernetică delimitată bazată pe IA, asigurarea interoperabilității continue și continuitatea comenzii. Scopul său este de a permite forțelor multinaționale să opereze în vremuri tulburi, să se *degradeze elegant* și să se recupereze fără a renunța la suveranitatea națională sau la responsabilitatea managementului uman. În era multipolară, reziliența trebuie măsurată prin continuitatea misiunii și integritatea deciziilor - nu doar prin disponibilitatea sistemului.

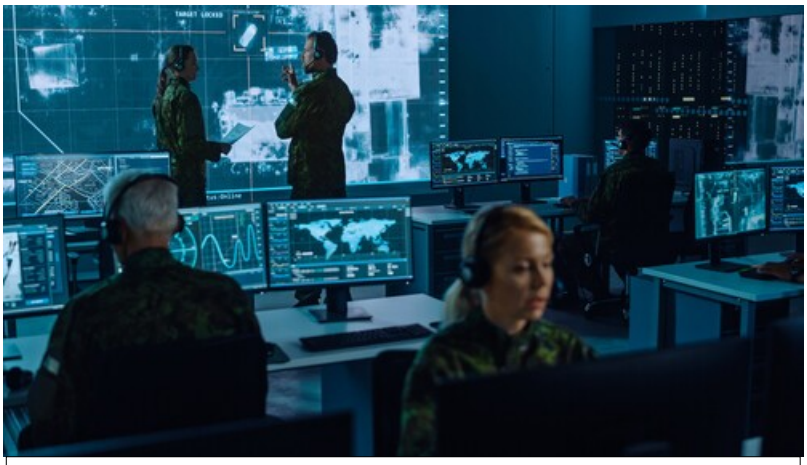

Sursa: https://tdhj.org/blog/post/cyberspace-cyber-operations/

Cuvinte cheie: inteligență artificială, securitate cibernetică, conducere, coaliție, NATO, interoperabilitate, asigurarea misiunii, operațiuni multi-domeniu, încredere zero, rețele federalizate, reziliență.

Argumentul principal

Testul decisiv al rezilienței cibernetice a coaliției nu este dacă fiecare rețea rămâne disponibilă. Ci dacă comandanții pot continua să ia decizii legale, prompte și de încredere atunci când comunicațiile, identitățile, datele și informațiile generate de inteligența artificială sunt supuse unui atac simultan.

Conducere într-o competiție digitală continuă

Mediul strategic este remodelat de competiția dintre marile puteri, conflictele regionale, difuzia tehnologică și capacitatea tot mai mare a actorilor statali și nestatali de a perturba infrastructura critică.

Spațiul cibernetic nu mai este o arenă de sprijin care poate fi separată de operațiunile politice sau militare. Este un domeniu continuu contestat prin care adversarii pot colecta informații, pot influența percepțiile publice, pot perturba logistica, pot manipula datele și pot interfera cu sistemele de comandă și control înainte și în timpul unei crize.

Inteligența artificială intensifică acest mediu. Sistemele bazate pe inteligență artificială pot analiza date, pot identifica modele și pot propune acțiuni mai rapid decât o poate face omul. Utilizate corect, acestea ajută la cunoașterea mediului și pot ajuta decidenții să gestioneze volumul enorm de activitate din rețelele coaliției. Guvernate necorespunzător sau securizate inadecvat, aceleași sisteme pot amplifica incertitudinea, pot genera erori extrem de rapid și pot crea dependențe pe care un adversar le poate exploata.

Problema este deosebit de gravă în cazul coaliților. O națiune poate impune standarde tehnice comune, numi autorități în materie de securitate și elabora proceduri operaționale pentru o mare parte din forțele sale. O coaliție trebuie să integreze națiuni suverane cu legi, calificări, capacități, limbi, toleranțe la risc și cicluri de achiziții diferite. Unii membri pot deține capacități avansate de *cloud*, spațiu și inteligență artificială. Alții pot contribui cu forțe de bază, în timp ce operează sisteme de comunicații și informații mai vechi. Toți trebuie să poată partaja în continuare suficiente informații de încredere pentru a acționa împreună.

Strategia digitală a Alianței NATO pentru 2026 pune accentul pe capacități digitale sigure, rezistente și interoperabile, operațiuni centrate pe date și colaborarea om-mașină. [1] Strategia sa de implementare a transformării digitale 2.0 descrie o coloană vertebrală digitală federalizată, care conectează senzori, factori de decizie și efectori dincolo de granițele organizaționale, naționale și ale domeniului de securitate. [2]

Aceste evoluții stabilesc o direcție esențială. Provocarea rămasă este traducerea strategiei într-o arhitectură operațională capabilă să mențină comanda coaliției în timp ce mediul digital este contestat activ.

Nicio arhitectură realistă nu poate garanta disponibilitate neîntreruptă împotriva unui adversar capabil. Obiectivul corect este de a se asigura că, cei aflați la conducere păstrează suficiente informații, comunicații și autoritate de încredere pentru a continua misiunea, a gestiona riscurile și a se recupera după perturbări.

IA și noul ritm al operațiunilor cibernetice

IA creează o problemă de accelerare cu dublă utilizare. Oferă apărătorilor noi capacități, reducând în același timp timpul și expertiza necesare pentru a declanșa atacuri sofisticate.

Pentru apărători, IA poate corela telemetria rețelei, a modelelor, a cloud-ului, a identității și a aplicațiilor care altfel ar putea copleși un centru de operațiuni de securitate. Poate detecta abateri de la comportamentul normal, poate clasifica vulnerabilitățile în funcție de consecințele misiunii, poate identifica activități coordonate și poate genera posibile cursuri de acțiune. IA poate ajuta, de asemenea, la analiza software-ului, revizuirea configurației, identificarea amenințărilor, trierea programelor malware și traducerea evenimentelor tehnice în informații utilizabile de către persoanele aflate în sistemul de conducere.

Pentru adversari, IA poate automatiza descoperirea țintelor, poate genera conținut convingător de inginerie socială, poate analiza software-ul expus, poate adapta codul malițios și poate coordona activitatea pe numeroase ținte. Cele mai avansate sisteme de IA pot ajuta atacatorii să transforme deficiențe minore în atacuri ample. IA poate genera, de asemenea, informații false, imagini sintetice, audio deepfake sau ordine false, menite să submineze încrederea celor aflați la conducerea coaliției.

Evaluarea ENISA din 2026 privind securitatea cibernetică în era celor mai avansate sisteme de IA descrie o schimbare structurală a vitezei atacului și apărării. Aceasta avertizează că intervalul dintre descoperirea și exploatarea vulnerabilităților se poate reduce de la luni sau zile la ore sau minute. ENISA identifică, de asemenea, o „lipsă de autoritate”: organizațiile pot deține capacitatea tehnică de a răspunde, dar rămân incapabile să autorizeze acțiuni în timpul necesar pentru a contracara un atac automat. [7]

Această lipsă de autoritate este deosebit de periculoasă în operațiunile multinaționale. Un incident cibernetic poate traversa granițele naționale, organizaționale și de clasificare în câteva secunde. Autoritatea de a izola un sistem, de a revoca o identitate, de a modifica o configurație partajată sau de a deconecta un participant poate fi împărțită între mai multe comenzi. Dacă aceste autorități nu au fost definite în prealabil, detectarea la viteza mașinii nu va fi suficientă pentru o apărare la fel de rapidă.

Soluția nu este o autonomie nerestricționată. Un sistem de IA căruia i se permite să acționeze fără constrângeri semnificative ar putea genera incidente comparabile cu atacul pe care ar fi trebuit să îl oprească. Răspunsul este automatizarea limitată: acțiuni preautorizate și reversibile care funcționează în limite tehnice, legale și operaționale clar definite.

Un sistem defensiv bazat pe inteligență artificială ar putea intensifica automat monitorizarea, izola un model IA cu consecințe reduse, revoca o acreditare de scurtă durată sau redirecționa activitatea suspectă către un mediu controlat. Acțiunile cu consecințe strategice - cum ar fi deconectarea unei națiuni, modificarea priorităților operaționale sau alterarea informațiilor de direcționare - trebuie să rămână sub autoritatea umană desemnată.

Principiul de guvernare ar trebui să fie clar: automatizați la viteza amenințării, dar constrângeți automatizarea în funcție de consecințele erorii.

Problema conducerii coaliției

Conducerea coaliției depinde de mai multe, nu numai de conectivitate. Necesită un înțelegere reciprocă, suficientă încredere și autoritate recunoscută.

Un sistem poate transmite cu succes date în timp ce dă erorpi pe plan operațional. Organizația receptoare poate să nu înțeleagă formatul, poate să nu poată verifica sursa, poate să nu aibă autorizație de lansare sau poate să nu știe dacă informațiile au fost generate de o persoană, un senzor sau un model de IA. Datele care nu pot fi interpretate, în care nu se poate avea încredere și în care nu se poate acționa nu creează interoperabilitate.

Cadrul NATO de Rețele Federalizate pentru Misiuni oferă o bază importantă, tratând rețelele de coaliție ca o combinație de oameni, procese și tehnologie. [5] Modelul său federalizat permite celor implicați să își păstreze capacitățile suverane, în timp ce se alătură unui mediu de misiune guvernat. Acest lucru este preferabil încercării de a centraliza toate sistemele coaliției sub o singură autoritate tehnică sau națională.

IA vine cu întrebări suplimentare:

- Ce date pot fi utilizate pentru a antrena sau actualiza o capacitate de IA a coaliției?
- Cum sunt reprezentate proveniența, clasificarea și disponibilitatea acestor date?
- Cine validează modelul și în funcție de ce condiții operaționale?
- Cum detectează coaliția datele distorsionate, manipularea modelului sau comportamentele nesigure?
- Ce recomandări generate de inteligența artificială pot depăși granițele naționale?
- Ce se întâmplă când sistemele naționale de inteligență artificială ajung la concluzii contradictorii?
- Cine poate autoriza acțiuni defensive automate?
- Pot continua funcțiile esențiale de comandă dacă conectivitatea în cloud, comunicațiile prin satelit sau un serviciu partajat de inteligență artificială devin indisponibile?

Acestea sunt întrebări de arhitectură și guvernanță, nu doar întrebări de software. Trebuie rezolvate înainte de o criză.

Arhitectura federalizat de asigurare a misiunii cibernetice IA

Arhitectura federalizată de asigurare a misiunii cibernetice IA, sau FACMA, propusă, conectează politica, oamenii, datele și tehnologia la cerințele operaționale de menținere a comenzii coaliției. Aceasta completează, mai degrabă decât înlocuiește, cadrele NATO și naționale.

Figura 1: Modelul FACMA cu șapte nivele

Nivel	Funcția principală	Întrebare privind asigurarea operațională
1. Guvernarea și autoritatea misiunii	Definește scopurile, autoritățile, limitele și pragurile de escaladare	Pot comandanții să oprească, să anuleze sau să restricționeze acțiunile automate?
2. Identitate federalizată și încredere	Verifică continuu persoanele, dispozitivele, serviciile și agenții IA	Poate fi redus accesul fără a întrerupe inutil misiunea?
3. Date de încredere despre misiune	Păstrează proveniența, integritatea, clasificarea și eliberabilitatea (calitatea sau starea de a fi disponibil - adică capabil, permis sau gata de a fi lansat, publicat, partajat sau implementat).	Pot utilizatorii să determine de unde provin informațiile și dacă acestea au fost modificate?
4. Infrastructură rezilientă la limita cloud-ului	Susține serviciile esențiale în timpul conectivității întrerupte	Ce funcții de comandă continuă atunci când accesul la cloud sau la satelit se pierde?
5. Cibernetică limitată, activată de inteligența artificială	Detectează, clasifică și răspunde în limitele aprobate	Sunt acțiunile automate explicabile, trasabile și reversibile?

6. Interoperabilitate permanentă	Testează căi complete de misiune multinațională	Își păstrează informația semnificația și încrederea în toate sistemele naționale?
7. Continuitate, recuperare și asigurare	Restabilește operațiunile fiabile și încorporează lecțiile învățate	Poate coaliția să funcționeze cât timp este degradată și să dovedească ce s-a întâmplat ulterior?

Nivelul unu: conducerea misiunii și autoritatea delegată

Arhitectura începe cu misiunea, nu cu tehnologia.

Fiecare capacitate bazată pe IA ar trebui să fie legată de un scop operațional definit, o autoritate responsabilă și consecințe înțelese ale eșecului. Conducerea coaliției trebuie să specifice ce este autorizat un sistem să observe, să recomande sau să execute. Aceasta trebuie să identifice acțiunile interzise, pragurile de escaladare și condițiile care necesită intervenție umană.

Principiile NATO pentru utilizarea responsabilă a IA - legalitate, responsabilitate și răspundere, explicabilitate și trasabilitate, fiabilitate, guvernabilitate și atenuarea prejudecăților - oferă o bază adecvată. [3] Implementarea operațională necesită ca aceste principii să fie traduse în reguli specifice misiunii.

Preautorizarea poate permite acțiuni defensive reversibile, cu risc scăzut, rezervând în același timp deciziile cu consecințe mai mari pentru persoanele aflate la conducere. Fiecare acțiune automată ar trebui să înregistreze datele care au stat la baza generării informațiilor, modelele sau regulile, nivelul de încredere, acțiunile întreprinse și autoritatea responsabilă.

Managementul presupune, de asemenea, o capacitate reală de a interveni. Un sistem nu poate fi considerat guvernabil dacă nu poate fi oprit, izolat, anulat sau plasat într-o stare de funcționare sigură.

Nivelul doi: identitate federalizată și încredere permanentă

În operațiunile coaliției, identitatea este bază atât pentru interoperabilitate, cât și pentru apărare. Arhitectura trebuie să autentifice persoanele, dispozitivele, serviciile software, senzorii și agenții IA - nu doar utilizatorii care se conectează la o rețea.

Securitatea perimetrală tradițională presupune ca activitatea din interiorul unei rețele aprobate să fie relativ de încredere. Această presupunere nu mai este adecvată. Mediile coaliției ar trebui să aplice principii *zero-trust*, în care accesul este evaluat continuu folosind identitatea, rolul în misiune, starea dispozitivului, comportamentul, locația și sensibilitatea resursei solicitate.

Federația permite fiecărei națiuni să rămână responsabilă pentru identitățile sale, adoptând în același timp standarde comune de acreditare și asigurare.

Identitățile mașinilor și ale sarcinilor de lucru merită o atenție deosebită. Agenții IA și instrumentele cibernetice automatizate ar trebui să utilizeze acreditare de scurtă durată, cu un domeniu de aplicare restrâns. Acestea nu ar trebui să aibă acces larg doar pentru că operează pentru un utilizator autorizat. Dacă o capacitate automată este compromisă, efectul său posibil trebuie să rămână limitat prin proiectare.

Încrederea ar trebui să fie, de asemenea, reglabilă. Un participant, un dispozitiv sau un serviciu poate rămâne parte a misiunii, în timp ce primește acces redus, deoarece condiția sa de securitate s-a schimbat. Acest lucru este preferabil din punct de vedere operațional alternativelor binare de încredere completă sau deconectare totală.

Nivelul trei: o structură de date de încredere pentru misiune

Sistemele de inteligență artificială depind de date, dar eficacitatea coaliției depinde de date de încredere.

Informațiile semnificative din punct de vedere operațional ar trebui să conțină metadate lizibile automat, care să descrie sursa, ora, clasificarea, posibilitatea de publicare, starea de integritate și, acolo unde este cazul, modelul de inteligență artificială implicat în producerea sau modificarea acestora. Proveniența ar trebui să însoțească informațiile pe tot parcursul ciclului lor de viață.

Acest lanț de dovezi permite utilizatorilor umani și mașinăriilor să facă distincția între o raportare a unor senzori, o evaluare a informațiilor, o predicție generată de inteligența artificială și o diseminare neverificată a datelor.

Arhitectura datelor trebuie să țină cont și de suveranitatea națională. Nu fiecare națiune va publica date operaționale brute într-o bază de date comună. Analizele federalizate pot permite participanților să contribuie cu rezultate viabile, indicatori sau modele actualizate, în timp ce datele sensibile sunt sub controlul național.

Coaliţiile ar trebui să stabilească puţine date privind misiunea înainte de începerea operaţiunilor. Aceste acorduri ar stabili elementele principale ale misiunii, standarde, cerinţe privind calitatea şi ce date vor fi făcute publice, referitoare la misiune. Scopul nu este partajarea nerestricţionată. Este asigurarea accesului la informaţiile minime de încredere necesare pentru acţiunea colectivă.

Atunci când calitatea datelor scade sub un prag stabilit, un sistem de inteligenţă artificială ar trebui să îşi reducă nivelul de securitate, să notifice operatorii sau să revină la la protecţia datelor.

Nivelul patru: servicii rezistente cloud, edge şi transport

O coloană vertebrală digitală a coaliţiei trebuie proiectată pentru operaţiuni disputate şi ocazional conectate.

Serviciile cloud presupun amploare, instrumente comune şi acces rapid la informaţii. Acestea nu ar trebui să devină eşecuri operaţionale de sine stătătoare. Capacităţile esenţiale trebuie să se extindă la pe plan regional şi tactic, unde datele selectate şi modelele de inteligenţă artificială pot continua să funcţioneze şi când comunicaţiile sunt întrerupte.

Un sediu tactic nu ar trebui să necesite acces continuu la un model centralizat pentru fiecare decizie. Modelele, regulile şi datele misiunii aprobate ar trebui să poată fi distribuite în zone protejate, îndepărtate. Atunci când sunt deconectate, aceste medii ar trebui să continue să ofere capabilităţi limitate, să menţină o evidenţă a operaţiunilor şi să se *reconecteze* la federaţie.

Comunicaţiile ar trebui să utilizeze diverse căi şi furnizori, acolo unde este cazul, inclusiv sisteme terestre, prin satelit, implementabile. Mecanismele de stocare şi transmitere, aplicaţiile care depind de lăţimea de bandă şi sincronizarea pot păstra funcţiile esenţiale atunci când conectivitatea completă nu este disponibilă.

Degradarea graţioasă trebuie să fie deliberată. Arhitectura ar trebui să determine serviciile care vor fi utilizate, să nu poată fi modificate, să poată fi oprite manial atunci când nu mai sunt viabile. Un sistem care eşuează este mai rezistent decât unul care este în continuare disponibil, dar produce informaţii lipsite de fiabilitate.

Nivelul cinci: apărare cibernetică limitată bazată pe inteligenţă artificială

Inteligenţa artificială ar trebui să întărească apărarea cibernetică a coaliţiei, ajutând personalul să simtă, să înţeleagă, să recomande, să acţioneze şi să înveţe.

Poate corela telemetria, poate identifica relaţiile dintre evenimente, poate estima consecinţele misiunii şi poate prezenta cursuri de acţiune în funcţie de priorităţi. Acţiunile automatizate ar trebui să se concentreze iniţial pe funcţii limitate şi reversibile, cum ar fi colectarea mai multor date, punerea în carantină a unui fişier, autorizaţii expirate sau blocarea unui indicator maliţios confirmat.

Capacitatea IA trebuie tratată ca parte a ameninţării. Modelele, semnale, datele pregătitoare, surse pentru recuperarea datelor, dependenţele de software şi canalele de implementare necesită protecţie şi monitorizare. Tipurile de modele ar trebui certificate şi verificate. Modificările trebuie să fie atribuibile. Testarea ar trebui să ia în considerare date corupte, evaziunea, semnale virusate, utilizarea nesigură a instrumentelor, distrugerea modelului şi rezultate greşite.

Recomandările legate de IA trebuie să insiste asupra incertitudinii. O variantă de evaluare greşit promovată poate fi mai periculoasă decât un sistem care nu produce niciun rezultat. Operatorii au nevoie de dovezi justificative, interpretări multiple şi de capacitatea de a contesta recomandarea.

Nivelul şase: interoperabilitate continuă şi asigurarea misiunii

Interoperabilitatea nu poate fi tratată ca o acţiune viabilă imediat înainte de implementare. Software-urile, modele de date şi politicile de securitate se schimbă continuu. Prin urmare, garanţiile trebuie să fie permanente.

Exerciţiul Interoperabilitatea Luptătorilor din Coaliţia NATO din 2026 a reunit peste 4.000 de participanţi din 46 de naţiuni aliate şi partenere şi a efectuat peste 30.000 de teste de interoperabilitate. [6] Amploarea demonstrează atât angajamentul NATO, cât şi complexitatea integrării multinaţionale.

Testarea ar trebui să evalueze din ce în ce mai mult căile de execuţie ale misiunii, mai degrabă decât cazuri izolate. O cale de execuţie ar putea începe cu monitorizarea unui senzor, trebuie să treacă prin sistemele naţionale şi ale coaliţiei, fie susţinută de IA, să ajungă la un decident şi să genereze un răspuns autorizat. Testarea trebuie să demonstreze că informaţiile sunt mobile, că sunt neschimbate, că au aceeaşi provenienţă, parametrii de securitate şi utilitate operaţională.

Modelele de inteligenţă artificială ar trebui, de asemenea, evaluate în condiţii multinaţionale, inclusiv privind diferenţele de limbă, calitatea diferită a datelor, rezultate contradictorii şi comunicaţii defectuase. Compatibilităţi de ordin tehnicnu sunt suficiente pentru a coontrabalansa procedurile neclare sau absenţa încrederii între operatori.

Nivelul șapte: Continuitatea managementului, recuperarea și învățarea

Ultimul nivel pleacă de la premisa că prevenția nu are succes.

Ordinele emise de coaliție presupun proceduri elaborate care să fie implemntate atunci când serviciile, identitățile sau sursele de date nu sunt disponibile sau nu sunt de încredere. Configurațiile de bază și informațiile despre misiune ar trebui să aibă copii protejate, standard păstrate separat. Trebuie implementate proceduri și mijloace de comunicare diferite, ele nu trebuie să existe doar scriptic.

Recuperarea datelor nu este completă atunci când serverele revin în funcțiune. Coaliția trebuie să restabilească încrederea în integritatea identităților, software-ului, datelor și deciziilor adoptate anterior. Criteriile de recuperare ar trebui să includă atât restaurarea tehnică, cât și validarea operațională.

Lecțiile învățate din incidente și exerciții ar trebui să fie împărtășite într-o formă care să poată fi publicată în mod corespunzător. Națiunile ar putea să nu poată dezvălui fiecare detaliu tehnic, dar pot adesea face schimb de modele defensive, indicatori, telemetrie anonimizată și lecții procedurale.

Un scenariu ipotetic al coaliției

La ora 03:20, un cartier general al coaliției primește o instrucțiune audio urgentă, presupusă de la un comandant superior. Mesajul generează o schimbare imediată a comunicațiilor critice.

Aproape în același timp, o identitate privilegiată a unui partener începe să acceseze informații în afara modelului său normal de misiune. Conectivitatea prin satelit devine intermitentă, iar mai multe sisteme de monitorizare raportează date contradictorii. O platformă de securitate bazată pe inteligență artificială evaluează dacă evenimentele pot fi legate, dar acordă doar o încredere moderată.

Un răspuns tradițional centrat pe rețea ar putea trata fiecare eveniment separat. Semnalul audio ar putea fi transmis pentru verificare manuală, identitatea investigată de o altă organizație, iar întreruperea comunicațiilor gestionată ca o problemă tehnică. Întârzierea rezultată ar crea o oportunitate pentru adversar.

Conform FACMA, evenimentele sunt evaluate ca un posibil atac asupra integrității ordinului:

1. Nivelul de date de încredere identifică faptul că fișierul audio nu are o semnătură digitală aprobată și nu posedă un lanț de proveniență verificat.
2. Nivelul de identitate detectează activitatea anormală și reduce automat accesul contului la misiune minimă, fără a deconecta națiunea parteneră.
3. Serviciile de înaltă performașă păstrează ultima imagine operațională verificată și continuă funcțiile esențiale în timpul conectivității intermitente prin satelit.
4. Inteligența artificială defensivă corelează evenimentele, prezintă dovezi justificative și recomandă măsuri reversibile de izolare.
5. Guvernanța prestabilită împiedică inteligența artificială să modifice independent dispozițiile operaționale.
6. Structura de comandă verifică instrucțiunea printr-un canal alternativ autentificat.
7. Înregistrările păstrează secvența evenimentelor pentru investigare, recuperare și învățare multinațională.

Cel mai important rezultat nu este că fiecare serviciu a rămas disponibil, ci că a împiedicat informațiile manipulate să devină o decizie de comandă legitimă, continuând în același timp operațiunile esențiale.

Cuantificarea rezstenței prin rezultatele misiunii

Evaluările de securitate cibernetică tradiționale sunt necesare, dar cuantificarea atacurilor blocate sau a timpului de funcționare a sistemului nu demonstrează dacă leadershipul coaliției este în continuare eficient.

Paarametrii de eficiență a misiunii ar trebui să includă:

- Timpul necesar pentru detectarea, limitarea și recuperarea după un atac.
- Numărul căilor de acțiune prioritare validate în cadrul națiunilor participante.
- Durata pentru care funcțiile esențiale de comandă pot funcționa fără conectivitate la cloud sau satelit.
- Procentul de date operaționale care conțin metadate verificate privind proveniența și disponibilitatea.
- Timpul necesar pentru reducerea accesului pentru o persoană, un dispozitiv sau o mașină compromisă.
- Performanța IA în condițiile unui conflict și a datelor corupte.
- Procentul de acțiuni automate care sunt reversibile și identificabile;
- Timpul de recuperare și momentul recuperării de către serviciile esențiale;

• Frecvența și succesul exercițiilor pe palierele comenzii manuale și intervenției umane;
• Integralitatea procesului decizional după acțiunile IA.

Eficiența misiunii se cuantifică în capacitatea coaliției de a continua să adopte decizii prompte, legale și de încredere în timp ce este atacată.

Priorități strategice pentru NATO și coalițiile partenere

În primul rând, liderii coaliției ar trebui să stabilească o metodă permanentă de gestionare a misiunilor prin intermediul IA/cibernetică, care să interconecteze comandanții operaționali, autoritățile cibernetice, organizațiile de informații, consilierii juridici, proprietarii de date și inginerii. Scopul acesteia ar trebui să fie de a caracteriza autoritățile, de a valida cazurile și de a combate riscurile transnaționale înainte ca acestea să devină probleme.

În al doilea rând, coloana vertebrală digitală ar trebui să fie finanțată și tratată ca o capacitate operațională, mai degrabă decât ca tehnologie informațională administrativă. Conducerea, datele, apărarea cibernetică și interoperabilitatea sunt acum strâns legate de eficacitatea operațională și descurajare.

În al treilea rând, coalițiile ar trebui să adopte pachete minime de date prin care să stabilească informațiile necesare pentru misiuni, alături de reguli comune, origini, calitate și reguli de promovare.

În al patrulea rând, implementarea IA ar trebui să înceapă cu aplicații limitate care oferă o valoare defensivă cuantificabilă. Corelarea amenințărilor, acordarea de prioritate vulnerabilităților, selecția programelor malware, analiza configurației și suportul decizional sunt puncte de plecare adecvate. Autoritatea autonomă ar trebui să se extindă doar prin dovezi obținute din teste și exerciții.

În al cincilea rând, interoperabilitatea ar trebui proiectată și testată continuu. Standardele, interfețele, modelele de date, politicile de securitate și comportamentul inteligenței artificiale trebuie evaluate înainte ca operațiunile să depindă de ele.

În al șaselea rând, coalițiile trebuie să antreneze echipe om-mașină. Comandanții au nevoie de suficiente cunoștințe de inteligență artificială pentru a înțelege incertitudinea, limitele și manipularea. Profesioniștii din domeniul cibernetic au nevoie de context operațional, în timp ce personalul politic și juridic trebuie să participe la exerciții care implică adoptarea deciziilor rapid, adaptate la viteza mașinii.

În al șaptelea rând, arhitectura trebuie să fie capabilă să gestioneze interferențe. Operațiunile eșuate, procesarea locală, soluțiile manualede rezervă, recuperarea și reconstituirea ar trebui încorporate în seturi de reguli și evaluate în condiții realiste.

În cele din urmă, coalițiile trebuie să trateze încrederea ca pe un atu operațional. Încrederea este produsă de o guvernanță transparentă, standarde comune, teste repetate, relații profesionale și încrederea că fiecare participant va acționa responsabil sub presiune.

Concluzie

Inteligența artificială nu va elimina incertitudinea operațiunilor coaliției. O va accelera și redistribui. Coalițiile care obțin avantaj strategic nu vor deține neapărat cele mai mari modele de inteligență artificială sau cel mai mare volum de date. Avantajul va aparține celor capabili să combine sisteme naționale suverane într-o federație operațională de încredere, să utilizeze inteligența artificială în cadrul unor autorități clare și să continue să comande în timpul incidentelor.

O comandă rezilientă a coaliției necesită identități verificate, date atribuibile, servicii cloud securizate, automatizare limitată, testare continuă a interoperabilității, recuperare testată și comandanți pregătiți să ia decizii atunci când mașinăriile eșuează sau cedează. Obiectivul nu este conectivitate perfectă sau autonomia nelimitată. Este vorba de superioritatea decizională în condiții contestate.

Această capacitate contribuie, de asemenea, direct la descurajare. Un adversar este mai puțin probabil să se aștepte la beneficii strategice de pe urma unui atac cibernetic, a înșelăciunii sau a perturbării infrastructurii atunci când o coaliție a demonstrat că poate absorbi atacul, păstra legitimitatea comenzii, se poate recupera rapid și poate continua să opereze. Negând adversarului încrederea că perturbările digitale vor produce paralizie politică sau colaps operațional, rezilienta schimbă în sine calculul strategic.

În era multipolară, capacitatea de a păstra o comandă de coaliție de încredere sub presiune digitală susținută va fi atât un avantaj operațional, cât și o sursă stabilizatoare de descurajare.

Precizări din partea autorului

Opiniile exprimate în acest articol aparțin autorului și se bazează exclusiv pe informații disponibile publicului. Acestea nu reprezintă poziția oficială a niciunui angajator actual sau anterior, agenție guvernamentală, organizație militară sau instituție internațională.

Referințe:

1. NATO. “Alliance Digital Strategy.” January 13, 2026. https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2026/01/13/ alliance-digital-strategy

2. NATO. “NATO’s Digital Transformation Implementation Strategy 2.0.” May 26, 2026. https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2026/05/26/ natos-digital-transformation-implementation-strategy

3. NATO. “Summary of NATO’s Revised Artificial Intelligence Strategy.” July 10, 2024. https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2024/07/10/ summary-of-natos-revised-artificial-intelligence-ai-strategy

4. NATO. “Cyber Defence.” Updated July 30, 2024. https://www.nato.int/en/what-we-do/deterrence-and-defence/cyber-defence

5. NATO Allied Command Transformation. “Federated Mission Networking.” https://www.act.nato.int/activities/federated-mission-networking/

6. NATO Allied Command Transformation. “CWIX 26 Strengthens NATO’s Digital Interoperability and Operational Readiness.” June 30, 2026. https://www.act.nato.int/article/cwix-2026-concludes/

7. European Union Agency for Cybersecurity. “ENISA’s View on Cybersecurity in the Frontier AI Era.” July 2026. https://www.enisa.europa.eu/sites/default/files/2026-07/ ENISA%20view%20on%20cybersecurity%20in%20the%20frontier%20AI%20era_en_0. pdf

8. European Union Agency for Cybersecurity. “ENISA Threat Landscape 2025.” October 1, 2025. https://www.enisa.europa.eu/publications/enisa-threat-landscape-2025

9. National Institute of Standards and Technology. “Artificial Intelligence Risk Management Framework: Generative Artificial Intelligence Profile.” NIST AI 600-1, July 2024. https://doi.org/10.6028/NIST.AI.600-1

10. National Institute of Standards and Technology. “Cybersecurity Framework Profile for Artificial Intelligence.” NIST IR 8596, Initial Preliminary Draft, December 2025. https://doi.org/10.6028/NIST.IR.8596.iprd

CONFLICT AEROSPAȚIAL

Războiul invizibil

Paul SZYMANSKI
(SUA)

Calogero BONASIA
(Italia)

Anatomia conflictului orbital și paralizia instituțională din inima sa

I. Caracteristicile vieții de zi cu zi și vulnerabilitățile acesteia

În fiecare dimineață, înainte ca cineva să termine micul dejun, ea a depins deja de sateliți de cel puțin patru ori. Telefonul își sincroniza ceasul prin semnale GPS. Prognoza meteo era calculată pe baza datelor colectate de sateliții meteorologici aflați pe orbită polară. Plata contactless la cafenea era autorizată printr-un lanț de tranzacții ale căror sincronizare se bazează pe ceasurile atomice de la bordul sateliților de navigație și pe comunicațiile prin satelit. Până la serviciu, traseul era calculat de o constelație de peste treizeci de sateliți care orbitează la 20.200 de kilometri deasupra suprafeței Pământului, fiecare transmițând la aproximativ 25 de wați, astfel încât, până când semnalul își termină călătoria, ajunge la tabloul de bord de aproximativ o mie de ori mai slab decât nivelul de zgomot termic al dispozitivului care îl recepționează.

Sursa: https://www.popularmechanics.com/space/satellites/a19433822/us-space-force-reasons/

Fiecare detaliu din paragraful precedent este adevărat: o descriere tehnică a primelor nouăzeci de minute ale unei zile obișnuite de marți în orice oraș occidental.

Obiectele care fac acest lucru posibil sunt remarcabil de mici și uimitor de fragile. Un satelit GPS III are o masă pe orbită de aproximativ 2.160 de kilograme și măsoară puțin peste patru metri în lungime. Aceste mașini orbitează la viteze între 7.000 și 28.000 de kilometri pe oră, în funcție de altitudine, într-un mediu în care nicio rezistență atmosferică nu încetinește niciun obiect și unde un fragment de un kilogram de resturi, călătorind cu o viteză relativă de zece kilometri pe secundă, eliberează energie cinetică echivalentă cu douăzeci și două de kilograme de TNT. Nu sunt blindate, imposibil de manevrat din punct de vedere tactic și, cu foarte puține excepții, complet lipsite de apărare.

Scara dependenței este măsurabilă. În 2024, Grupul Brattle a estimat costul unei întreruperi totale a sistemului GPS numai în Statele Unite la 1,6 miliarde de dolari pentru o singură zi, 12,2 miliarde pentru o

săptămână și 58,2 miliarde pentru o lună. Aceste cifre reflectă doar pierderile economice directe în transporturi, telecomunicații, sincronizarea rețelei energetice și serviciile financiare. Nu includ consecințele militare, defecțiunile în cascadă ale infrastructurii sau efectele tulburărilor publice atunci când sistemele de plată, coordonarea răspunsului la situații de urgență și sistemele de control al traficului aerian se degradează simultan. Statele Unite sunt o singură țară. Europa, China, India și restul economiei globale depind de aceeași infrastructură orbitală, prin GPS, Galileo, BeiDou și GLONASS. În iulie 2024, amiralul Thad Allen, președintele Consiliului Consultativ Național pentru Poziționare, Navigație și Sincronizare Spațială din SUA, a emis un memorandum oficial prin care avertiza că dependența excesivă continuă a Americii de GPS face infrastructura critică vulnerabilă la o serie de amenințări bine documentate, care pot fi accidentale, naturale sau deliberate.

Cititorul european ar putea crede că aceasta este o problemă americană. Dovezile spun contrariul. În 2024, autoritățile europene din domeniul aviației și transportului maritim au documentat zeci de evenimente semnificative de interferență GNSS, majoritatea fiind atribuite emițătoarelor rusești de război electronic care operau din Kaliningrad, Crimeea și alte poziții de-a lungul perimetrului estic al NATO. Avioanele comerciale care zburau pe coridoarele Mării Baltice și Mării Negre au fost forțate să își redirecționeze ruta. Navele de marfă din Marea Mediterană au raportat coordonate GPS plasându-le pe aeroporturi interioare, semnătura caracteristică a unui atac înșelător care înlocuiește semnale autentice cu date de poziționare false. În portul Gdańsk, Polonia, conform mărturiilor prezentate la Summitul de conducere al PNT, din 2025, sistemele autonome de manipulare a mărfurilor au ieșit din modul de precizie în rafale pe care operatorii le-au asociat cu emisiile din Kaliningrad, oprind operațiunile care depind de toleranțe poziționale de cinci centimetri. În larg, un antreprenor de parcuri eoliene a suspendat lucrările de topografie și de așezare a cablurilor, deoarece precizia navigației necesare pentru operațiune se transformase în incertitudini. În plus, atacul cibernetic „AcidRain”, din 23 februarie 2022, la ora 18:00, asupra sistemului de sateliți ViaSat a lăsat nefuncționale 5.000 de turbine eoliene din Europa.

Aceste incidente ocupă zona gri dintre război și pace, o zonă care funcționează ca un instrument strategic în mâinile celor care o exploatează.

Vulnerabilitatea se extinde dincolo de navigație. Infrastructura modernă a satelitului îndeplinește funcții care erau de neconceput atunci când a fost elaborat cadrul legal care guvernează spațiul cosmic. Tratatul privind spațiul cosmic din 1967 interzice plasarea pe orbită a armelor nucleare și a altor arme de distrugere în masă. Nu spune nimic despre armele convenționale. Nu spune nimic despre armele cibernetice. Nu spune nimic despre interferența deliberată cu semnalele sateliților, manipularea fizică a sateliților prin operațiuni de proximitate, utilizarea energiei direcționate pentru a orbi senzorii optici sau desfășurarea de dispozitive co-orbitale capabile să inspecteze, să umbrească și, la momentul potrivit, să dezactiveze un satelit țintă fără a genera nicio bucată de resturi care să poată fi urmărite. Tratatul a fost scris pentru a preveni extinderea Războiului Rece pe orbită. A reușit acest obiectiv restrâns. Nu are niciun răspuns la războiul care se poartă acolo acum.

II. Unsprezece războaie spațiale: istoria care nu a fost niciodată spusă

Paul Szymanski a documentat cel puțin unsprezece conflicte spațiale distincte din anii 1960. Aceste episoade nu au fost niciodată recunoscute colectiv ca fiind ceea ce sunt, deoarece cadrele juridice și strategice necesare pentru a le denumi nu existau atunci când au avut loc și nu au mai fost create de atunci. Efectul cumulativ al omisiunii este că o formă de război cu peste cincizeci de ani de istorie operațională este tratată, în discursul public și în majoritatea deliberărilor politice, ca o posibilitate viitoare. Acest lucru se datorează faptului că țările iubesc secretul pe care îl oferă spațiul și limitează potențiala *jenă* a conducerii în fața cetățenilor când vine vorba de operațiunile spațiale.

Modelul a devenit inconfundabil în secolul XXI. Pe 11 ianuarie 2007, Republica Populară Chineză și-a distrus propriul satelit meteorologic defect, Fengyun-1C, folosind un vehicul kinetic de ucidere lansat de pe o rachetă balistică terestră de la Centrul de Lansare a Sateliților Xichang. Viteza de apropiere la impact a fost de aproximativ 8 kilometri pe secundă. Testul a creat cel mai mare câmp de resturi artificiale din istoria zborurilor spațiale: peste 3.000 de fragmente și aproximativ 150.000 de bucăți de resturi suficient de mari pentru a deteriora sau distruge un satelit operațional. Aproape două decenii mai târziu, o mare parte din acele resturi rămân pe orbită, o contaminare permanentă a benzii de altitudine de 800 de kilometri și o demonstrație a faptului că o singură decizie națională poate degrada o resursă comună timp de generații.

În februarie 2008, Statele Unite au răspuns cu Operațiunea Burnt Frost, distrugând propriul satelit de recunoaștere USA-193, defect, cu o rachetă SM-3 modificată în acest scop. Justificarea invocată a fost riscul reprezentat de rezervorul de combustibil cu hidrazină al satelitului la reintrare. Semnificația operațională era inconfundabilă: Statele Unite dețineau și erau pregătite să utilizeze o capacitate cinetică antisatelit. Resturile generate de atac au reintrat în atmosferă în câteva săptămâni, o diferență pe care oficialii americani au subliniat-o, dar care nu a schimbat demonstrația.

În martie 2019, India a efectuat Misiunea Shakti, distrugând satelitul Microsat-R la o altitudine de 283 de kilometri, folosind un vehicul de livrare Prithvi Mark-II modificat din programul său de apărare împotriva rachetelor balistice. Altitudinea scăzută a limitat durata de viață a resturilor, iar India a prezentat testul ca o demonstrație a capacității de descurajare, mai degrabă decât ca o postură operațională. Răspunsul internațional a fost discret, reflectând atât precauțiile tehnice pe care le luase India, cât și precedentul stabilit de China și Statele Unite.

În noiembrie 2021, Rusia a distrus Kosmos-1408 cu o rachetă antisatelit cu ascensiune directă, generând peste 1.500 de fragmente pe o orbită care amenința Stația Spațială Internațională și a forțat echipajul acesteia să se adăpostească în vehiculele lor de evacuare timp de câteva ore. Condamnarea a fost rapidă și aproape universală. Nu au existat consecințe juridice. Era evident că acest test rusesc a fost un avertisment pentru capacitățile americane de arme spațiale chiar în momentul în care al doilea conflict ucrainean era pe cale să înceapă. Deoarece acest test amenința cosmonauții de pe Stația Spațială Internațională, acest test a indicat că rușii erau suficient de serioși pentru a invada Ucraina mai târziu.

Patru teste cinetice efectuate de patru națiuni diferite în paisprezece ani. Patru confirmări - capacitatea cinetică antisatelit este acum o caracteristică a arsenalelor marilor puteri. Zero constrângeri din tratate adăugate la cadrul din 1967.

Alături de aceste demonstrații cinetice, s-a dezvoltat un model mai discret și mai semnificativ din punct de vedere operațional: utilizarea sistematică a războiului electronic, a operațiunilor cibernetice și a manevrelor de proximitate pentru a nega, degrada, înșela și dezactiva serviciile satelitare, fără a produce resturi care să poată fi urmărite. Sateliții de inspecție ruși s-au apropiat de navele spațiale militare franceze și italiene suficient de mult pentru a provoca proteste diplomatice formale. Satelitul rusesc Olymp-K s-a mișcat în mod repetat între sateliții comerciali Intelsat pe orbită geostaționară. Mai multe state au dezvoltat și testat capacități co-orbitale care permit unui satelit să se apropie, să observe și să aibă posibilitatea de a interfera cu un altul. Diferența dintre un satelit de cercetare și un satelit care atacă este în intenție, iar intenția este tocmai ceea ce mediul orbital face imposibil de determinat din exterior.

Dovada că acest tipar s-a transformat în război activ a venit într-o singură zi. În jurul orei 03:02 UTC pe 24 februarie 2022, în aceeași dimineață în care forțele terestre rusești au trecut granița cu Ucraina, un atac cibernetic a dezactivat zeci de mii de modemuri de bandă largă conectate la rețeaua de sateliți KA-SAT a ViaSat. Atacul a exploatat un dispozitiv VPN configurat greșit la un centru de management din Torino, Italia, prin care atacatorii au obținut acces la segmentul de rețea de încredere și au executat comenzi de management legitime care au suprascris memoria flash a modemurilor rezidențiale din întreaga Europă. Obiectivul imediat a fost degradarea comunicațiilor prin satelit militare ucrainene în momentul celei mai mari nevoi. Operațiunea a atins acest obiectiv. Repercusiunile nu s-au oprit la granița cu Ucraina. În Germania, monitorizarea și controlul de la distanță a 5.800 de turbine eoliene Enercon s-au întrerupt. În Franța, aproape 9.000 de abonați ai unui furnizor de internet prin satelit au pierdut conectivitatea. În Germania, Franța, Ungaria, Grecia, Italia și Polonia, aproximativ o treime din cei 40.000 de abonați suplimentari au fost afectați.

Investigația criminalistică realizată de SentinelOne a identificat malware-ul folosit în atac, denumit AcidRain, și a documentat asemănări de dezvoltare cu VPNFilter, o campanie din 2018 atribuită anterior de FBI serviciilor secrete militare rusești. În mai 2022, Uniunea Europeană, Statele Unite, Regatul Unit și o duzină de state membre ale UE au atribuit oficial atacul GRU-ului rus. Aproape douăzeci de guverne au emis declarații coordonate prin care condamnau acest atac cibernetic.

Atacul a vizat o rețea comercială de comunicații prin satelit. A fost executat prin infrastructura terestră, nu de pe orbită. Nu a produs resturi, niciun impact cinetic, nicio distrugere fizică a vreunui satelit. A realizat, în primele ore ale unei invazii militare convenționale, echivalentul funcțional al distrugerii arhitecturii de comunicații a inamicului.

Niciun cadru juridic internațional nu clasifică acest eveniment drept act de război spațial. Niciun tratat nu definește pragul de la care interferența cu serviciile satelitare constituie un atac armat. Nicio doctrină nu stabilește când o operațiune cibernetică împotriva infrastructurii terestre a satelitului declanșează dreptul la autoapărare în temeiul articolului 51 din Carta Națiunilor Unite. Absența acestor definiții este în sine condiția în care conflictul spațial operează de fapt: sub pragul recunoașterii legale, peste pragul consecințelor strategice și în întregime în limitele capacităților oricărui stat cu un serviciu de informații prin semnale competent. Întrucât electronii nu au numere de serie atașate, Statele Unite consideră războiul cibernetic drept „ne-atribuire” și nu poate fi dovedit în nicio instanță judecătorească.

III. Regula de 24 de ore: fizica deciziilor eșuate

Software-ul Space Warfare Analysis Tools (SWAT) al lui Szymanski a produs cel mai extins set de date neclasificate privind dinamica atacurilor orbitale. Metodologia supune ținte satelitare selectate

aleatoriu unor atacuri simulate, folosind o mecanică orbitală realistă și capabilități adverse documentate din surse deschise. Rezultatele descriu o problemă care nu poate fi rezolvată printr-o procesare mai rapidă sau senzori mai buni, deoarece problema este fizică, încorporată în mecanica orbitală însăși.

Simulările SWAT arată că 95% din atacurile asupra sateliților selectați aleatoriu pot fi finalizate în mai puțin de 24 de ore, fără traiectorii sau poziții de pornire optimizate. Restul de 5% sunt finalizate în 48 de ore. În condiții optimizate, cronologia se colapsează și mai mult. Un satelit aflat la o altitudine de 800 km călătorește cu aproximativ 27.600 km pe oră. O armă antisatelit retrogradă, aflată într-un atac frontal, se apropie de ținta sa cu o viteză relativă care depășește 53.000 km pe oră. La acest ritm de apropiere, intervalul dintre detectare și impact nu permite nicio manevră evazivă. În plus, atacurile din Punctele Lagrange și din traiectoriile lunare pot contracara sateliții în manevră prin modificarea ușoară a unghiului lor de atac în timp ce se află încă la distanță.

Manevrele evazive sunt, în orice caz, limitate de economia combustibilului. Un satelit proiectat pentru o viață operațională de cincisprezece ani poartă propulsor calibrat pentru menținerea în poziție de rutină și deorbitarea la sfârșitul duratei de viață. Arderile evazive mari epuizează această rezervă. Fiecare ardere scurtează măsurabil durata de viață operațională a satelitului, fapt pe care Szymanski l-a subliniat în repetate rânduri: atacatorul care îl obligă pe apărător să manevreze câștigă chiar dacă atacul este în cele din urmă evitat, deoarece capacitatea operațională viitoare a apărătorului a fost diminuată. Un adversar poate părea că atacă, dar poate manevra chiar în ultimul moment pentru a evalua timpii de răspuns ai adversarului, tacticile și pentru a-și epuiza rezervele de combustibil chiar dacă nu există niciun conflict. La interceptare, o singură armă antisatelit se transformă într-un model de pușcă de fragmente, fiecare mișcându-se la viteza orbitală, fiecare capabil să distrugă sateliți suplimentari și să rămână pe orbită timp de decenii sau secole.

Decalajul dintre tempoul orbital și tempoul instituțional este problema structurală centrală a războiului spațial. O structură de comandă militară terestră poate convoca o conferință de decizie în câteva ore. Un mecanism de consultare a alianței, cum ar fi Consiliul Nord-Atlantic al NATO, funcționează pe baza unui ciclu măsurat în zile. O autorizație politică pentru utilizarea forței, în majoritatea sistemelor democratice, necesită o deliberare măsurată în zile sau săptămâni. Atacul pe care aceste structuri sunt rugate să îl abordeze se va fi încheiat înainte de convocarea primei întâlniri și, astfel, ajungem să ne autodescurajăm.

Szymanski a propus, ca răspuns doctrinar parțial la această compresie temporală, o Zonă de Identificare a Apărării Spațiale (SDIZ) și o Zonă de Executare a Acțiunilor Combinate (CAEZ), paralele cu conceptele Zonei de Identificare a Apărării Aeriene care au guvernat controlul aerian încă din timpul Războiului Rece. SDIZ ar defini un volum în jurul sateliților critici în care apropierea neautorizată declanșează protocoale defensive predefinite. CAEZ ar defini un set combinat de active și autorități prepoziționate pentru a executa acțiuni de răspuns în intervale de timp relevante din punct de vedere operațional. Aceste propuneri și sistemul de alertare DEFCON Spațial din care sunt componente reprezintă încercări de a adapta logica structurală a apărării aeriene terestre la mediul orbital. Nu au fost adoptate. Adoptarea lor ar necesita un nivel de consens politic privind înarmarea spațiului pe care sistemul internațional încă nu l-a produs.

IV. Imposibilitatea structurală de a supraveghea spațiul în totalitate

Compresia temporală descrisă mai sus este cu atât mai gravă cu cât există de trei impedimente care fac imposibilă supravegherea și controlul total al mediului orbital. Szymanski a formulat aceste impedimente ca fiind Vastitate, Obscuritate și Complexitate.

Vastitatea. Volumul orbital dintre orbita joasă a Pământului și Lună cuprinde aproximativ 4,81 ori zece la puterea a șaisprezecea mile cubice, un volum care depășește volumul oceanelor Pământului cu un factor de peste o sută patruzeci și șase de milioane. În cadrul acestui volum, Rețeaua de Supraveghere Spațială a Statelor Unite urmărește aproximativ peste 47.000 de obiecte. Urmărirea este densă pe orbita joasă a Pământului și orbita geostațională, cele două regimuri cu cea mai mare activitate comercială și militară. Regiunile dintre și dincolo de aceasta, inclusiv punctele Lagrange și volumul cislunar, primesc în cel mai bun caz o atenție sporadică.

Ascunderea pe orbită este realizabilă prin tehnici elementare. Ajustările de atitudine care minimizează secțiunea transversală prezentată luminii solare pot reduce semnificativ reflexiile solare, principala metodă prin care senzorii optici de la sol detectează obiecte pe orbită înaltă. Manevrele efectuate deasupra Antarcticii sau a Oceanului de Sud exploatează lacunele din acoperirea radarului de la sol, deoarece senzorii Rețelei de Supraveghere Spațială sunt concentrați în emisfera nordică. Orbitele extrem de eliptice, cum ar fi tipul Molniya utilizat de sateliții ruși de comunicații și avertizare timpurie, își petrec cea mai mare parte a perioadei la apogeu, mult dincolo de raza efectivă a majorității sistemelor de urmărire. Un satelit aflat pe o astfel de orbită este observabil doar o fracțiune din perioada sa orbitală și invizibil în restul timpului, în special pentru orbitele nordice înalte utilizate de sateliții ruși.

Obscuritatea. Dintre cele peste 47.000 de obiecte urmărite din catalogul actual, aproximativ 35-40% dintre acestea sunt clasificate drept Obiecte Analitice de natură și proprietate necunoscute. Acestea sunt obiecte pe care Rețeaua de Supraveghere Spațială le-a identificat, dar nu le poate asocia cu încredere cu nicio lansare, operator sau misiune înregistrată. Un satelit rusesc a fost pierdut de sistemele de urmărire occidentale timp de aproximativ douăzeci de ani înainte de a fi redobândit abia după ce Rusia și-a anunțat parametrii orbitali. Catalogul NORAD a urmărit, în mod faimos, deversarea de deșeuri de la stația spațială Mir ca și cum ar fi stația însăși, o ilustrare a limitelor operaționale ale supravegherii actuale la nivelul de rutină al discriminării.

Complexitatea. Fizica mecanicii orbitale permite vectori de atac fără precedent în războiul terestru. O armă antisatelit desfășurată din punctele Lagrange Pământ-Lună necesită un delta-V minim pentru a ajunge la punctele geostaționare, deoarece punctele Lagrange se află în echilibre gravitaționale din care perturbații mici produc deplasări mari. Un atac orbital retrograd din spațiul translunar împotriva unei ținte geostaționare prezintă apărătorul o amenințare care se apropie dintr-o direcție pe care niciun senzor terestru nu este orientat să o observe. Un atac de transfer bi-eliptic poate poziționa o armă dintr-o locație orbitală aparent îndepărtată pe orbita țintei prin manevre care, pentru orice observație individuală, par a nu avea legătură cu ținta finală. Inspecția treptelor de propulsie uzate de la lansările din anii 1960, multe dintre ele rămânând pe orbită, este imposibilă din punct de vedere operațional: oricare dintre ele ar putea, în principiu, să ascundă o sarcină utilă ASAT plasată acolo cu zeci de ani înainte sau mai recent.

Aceste constrângeri, luate împreună, stabilesc faptul că teatrul de operațiuni orbital este, în orice sens operațional semnificativ, neobservabil la rezoluția necesară pentru a distinge acțiunea ostilă de mecanica orbitală dacă un potențial adversar încearcă în mod intenționat să ascundă un potențial atac. Sistemul care guvernează utilizarea forței în domeniile terestre este construit pe presupunerea că teatrul de război poate fi cartografiat, că mișcările din interiorul acestuia pot fi detectate și interpretate și că intenția ostilă poate fi dedusă din comportamentul observat. Niciuna dintre aceste presupuneri nu este valabilă în mediul orbital.

V. Paradoxul atribuirii și mecanismul autodescurajării

Constrângerile temporale și perceptuale descrise în secțiunile precedente produc o consecință operațională specifică: dispariția atribuirii.

În fiecare conflict major din ultimele trei secole, identitatea atacatorului putea fi stabilită prin observare directă, informații prin semnale sau analiză criminalistică la timp pentru a comunca răspunsul. O armată traversează o frontieră. O rachetă părăsește un loc de lansare. O flotă pornește dintr-un port. Chiar și în cele mai sofisticate operațiuni de camulfaj și înșelăciune ale secolului al XX-lea, atribuirea a fost dificilă, dar realizabilă în ritmul operațional al conflictului.

În războiul orbital, situația este categoric diferită. Szymanski a documentat problema în forma sa structurală completă. Un satelit atacator nu poartă marcaje naționale. Componentele sale sunt statistic susceptibile să includă piese fabricate în Occident, indiferent de țara sa de origine, deoarece lanțul global de aprovizionare pentru componente spațiale s-a concentrat într-un număr mic de firme occidentale. Un atacator cu o sofisticare tehnică moderată poate lansa de pe teritoriul unei țări terțe, poate utiliza servicii de lansare comerciale sau civile, poate înregistra sarcina utilă sub o entitate comercială și poate efectua atacul prin intermediul unui software autonom care nu necesită nicio comunicare suplimentară cu stațiile terestre odată desfășurate. Atribuirea post-atac poate necesita săptămâni sau luni de analiză criminalistică. Conflictul inițiat în spațiu va fi fost decis la sol din cauza comenzii, iar apărătorul se va confrunta cu alegerea între a riposta fără certitudine sau a nu riposta deloc.

Problema atribuirii este agravată de problema intenției. Un atac spațial poate fi o demonstrație localizată de forță, o acțiune defensivă specifică teatrului de operațiuni, un preludiu la un schimb nuclear sau un efort convențional de susținere a războiului. Fiecare dintre aceste posibilități necesită un răspuns categoric diferit. O demonstrație localizată de forță necesită răspunsuri diplomatice și economice calibrate pentru a menține controlul escaladării. O acțiune defensivă specifică teatrului de operațiuni necesită un răspuns militar proporțional în cadrul teatrului de operațiuni. Un preludiu la un schimb nuclear necesită activarea posturilor de alertă nucleară. Sprijinul convențional pentru război necesită operațiuni imediate de contraforță. Decidentul care nu poate identifica atacatorul nu poate determina nici scopul atacului și, prin urmare, nu poate calibra amploarea, domeniul sau intensitatea oricărui răspuns fără a risca o eroare catastrofală de calcul. Chiar dacă doi adversari sunt în prezent în conflict pe Pământ, un atac în spațiu ar putea fi de fapt o încercare a unei terțe părți de a agita lucrurile.

Înregistrările istorice nu oferă paralele directe, dar oferă analogii instructive. La Pearl Harbor, în decembrie 1941, serviciile secrete americane aveau semne de avertizare extinse ale mișcării militare japoneze, inclusiv comunicări diplomatice decriptate. Semnele nu au fost integrate, nu s-a acționat în consecință și nu s-a transmis comandanților ale căror nave au fost distruse. În Bătălia de la Bulge din decembrie 1944, serviciile

secrete aliate compilaseră aproximativ 11.000 de interceptări Ultra care documentau consolidarea forțelor germane în Ardenne. Interceptările au fost respinse deoarece contraziceau presupunerea instituțională predominantă, conform căreia armata germană era incapabilă de o ofensivă majoră. În Războiul de Yom Kippur din octombrie 1973, Linia Bar-Lev israeliană a suferit pierderi de aproximativ 90% în rândul pozițiilor sale avansate, deoarece serviciile secrete israeliene ajunseseră la concluzia că un atac egiptean era imposibil și refuzaseră să actualizeze această concluzie în fața dovezilor tot mai numeroase. Un citat al generalului George S. Patton este potrivit aici: „Dacă toată lumea gândește la fel, atunci cineva nu gândește."

Aceste eșecuri au în comun o caracteristică structurală. Informațiile necesare pentru a preveni dezastrul erau disponibile. Mecanismele instituționale necesare pentru a acționa în consecință nu existau. Informațiile au fost colectate, dar nu integrate. Avertismentele au fost emise, dar nu au fost crezute. Instituția care se apără a tratat pragul de acțiune ca fiind echivalent cu certitudinea, iar certitudinea era imposibil de stabilit în cadrul tempo-ului operațional al atacatorului.

Mediul orbital amplifică structural aceste moduri de eșec. Compresia temporală descrisă în Secțiunea III înseamnă că fereastra pentru integrare, consultare și revizuire a convingerilor este mai îngustă decât a prezentat vreodată orice conflict terestru. Opacitatea perceptivă descrisă în Secțiunea IV înseamnă că informațiile necesare pentru atribuire s-ar putea să nu fie niciodată disponibile într-o formă care să îndeplinească standardele probatorii instituționale. Problema atribuirii descrisă în această secțiune înseamnă că chiar și informațiile disponibile pot fi susceptibile la interpretări multiple, fiecare dintre acestea justificând un răspuns categoric diferit.

Când toate aceste constrângeri funcționează simultan, mecanismul instituțional conceput să guverneze utilizarea forței nu produce niciun răspuns. Sistemul intră în starea pe care Szymanski a numit-o autodescurajare: paralizia apărătorului prin imposibilitatea structurală de a îndeplini cerințele probatorii și procedurale pe care propriile sale instituții le cer înainte ca forța să poată fi autorizată. Apărătorul nu este învins de atacator. Apărătorul este învins de decalajul dintre condițiile în care propriile sale instituții sunt concepute să funcționeze și condițiile obscure și rapide pe care le impune mediul orbital.

VI. Pragul Kessler: când războiul își distruge propriul teatru de operațiuni

Pe lângă problema instituțională a autodescurajării, mediul orbital impune o constrângere fizică fără precedent în istoria războiului. Integritatea fizică a teatrului de operațiuni este o funcție a reținerii operaționale a combatanților.

În 1978, Donald Kessler și Burton Cour-Palais au publicat un model care descrie condițiile în care resturile orbitale ar deveni autosustenabile. Dincolo de un anumit prag de densitate, au susținut ei, coliziunile dintre obiectele orbitale ar genera fragmente care ar provoca coliziuni suplimentare, producând o cascadă ce ar putea face regimuri orbitale întregi inutilizabile timp de decenii sau secole. Modelul era teoretic la momentul publicării. Nu mai este teoretic.

Pe 10 februarie 2009, satelitul rus Cosmos 2251, care nu mai funcționează, s-a ciocnit cu satelitul de comunicații Iridium 33, aflat în funcțiune, la aproximativ 790 de kilometri altitudine. Coliziunea a produs peste 2.000 de fragmente identificabile și aproximativ zeci de mii de fragmente căora li s-a pierdut urma. A fost prima coliziune de hiperviteză înregistrată între doi sateliți intacți. Însuși Donald Kessler a descris-o ca fiind mișcarea de deschidere a fenomenului de cascadă pe care l-a prezis. O parte din resturile Iridium-Cosmos au contribuit deja la evenimente ulterioare care au fost evitate la limită. Probabil a fost începutul cascadei.

Raportul Agenției Spațiale Europene privind mediul spațial din 2025 confirmă faptul că mediul cu resturi a intrat într-o fază de creștere autosustenabilă. Chiar și fără o singură lansare suplimentară, populația de resturi orbitale ar continua să crească, deoarece evenimentele de fragmentare generează acum noi resturi mai repede decât rezistența atmosferică le poate îndepărta. Numai în 2024, mai multe evenimente majore de fragmentare au adăugat cel puțin 3.000 de noi obiecte urmărite în catalogul orbital. Dezintegrarea etapei superioare a rachetei chineze Long March 6A din august 2024 a generat peste 700 de fragmente pe orbita solară sincronă, o regiune dens populată de sateliții de observare a Pământului și de monitorizare a climei. În prima jumătate a anului 2025, constelația Starlink a SpaceX a executat 144.404 manevre de evitare a coliziunilor, una la fiecare două minute, zi și noapte, timp de șase luni. Fiecare manevră a consumat propulsor. Fiecare consum de propulsor a scurtat durata de viață operațională a sateliților. Fiecare durată de viață scurtată a anticipat data la care satelitul însuși ar deveni resturi, dacă nu ar fi deorbitat.

Logica strategică a acestui mediu este diferită de orice alt domeniu militar. În războiul terestru, distrugerea activelor inamice păstrează teatrul de operațiuni pentru operațiuni viitoare. Un tanc distrus în 1943 nu a împiedicat utilizarea câmpului în care a ars. În războiul orbital, distrugerea mijloacelor inamice, dacă este efectuată prin mijloace cinetice în regimuri orbitale dens populate, poate face regimul în sine inutilizabil atât pentru învingător, cât și pentru cel învins. Pragul Kessler este categoria fără precedent militar: primul domeniu în care victoria prin distrugere și autodistrugerea sunt rezultate identice.

Acesta este imperativul strategic din spatele cărții lui Szymanski, *„100 de metode pentru a ataca sateliții fără resturi spațiale”*. Titlul este adesea interpretat greșit ca o propunere umanitară, un argument pentru moderație bazat pe interesele unor terțe părți sau ale generațiilor viitoare. Argumentul propriu-zis este operațional. Cartea este despre conservarea teatrului de operațiuni, bazată pe interesul propriu al atacatorului. Un stat care dezvoltă și întreține active orbitale are un interes vital în a se asigura că mediul orbital rămâne utilizabil după orice conflict la care participă. Excluderea armelor cinetice din doctrina războiului spațial responsabil este dictată de fizica resturilor, ca funcție a supraviețuirii operaționale, mai degrabă decât a constrângerii etice.

Implicația este că războiul spațial al viitorului, dacă este condus rațional, va consta aproape în întregime din război electronic, operațiuni cibernetice, arme cu energie dirijată și operațiuni de proximitate care degradează sau dezactivează fără a distruge. Acesta este, de fapt, modelul deja documentat în cele unsprezece conflicte spațiale catalogate de Szymanski. Atacul Viasat se încadrează în acest model. Operațiunile de interferență GNSS din Europa se încadrează în acest model. Operațiunile de apropiere ale sateliților Olymp-K și similari se încadrează în acest model. Testele cinetice din 2007, 2008, 2019 și 2021 au fost demonstrații de capacitate în scopuri politice, nu în scopuri operaționale. Războiul spațial operațional a fost și va continua să fie condus prin metode care nu lasă resturi și, prin urmare, nicio dovadă lipsită de ambiguitate a atacului.

VII. Arhitectura orbirii

Cele șase argumente precedente converg către o singură concluzie. Mașinăria instituțională care guvernează utilizarea forței în sistemul internațional contemporan a fost concepută în baza a trei ipoteze fundamentale, fiecare dintre ele eșuând în mediul orbital.

Prima ipoteză este temporală. Atacurile militare pe Pământ se desfășoară pe parcursul a ore, zile sau săptămâni, suficient de mult timp pentru a convoca factorii de decizie, a evalua opțiunile, a consulta aliații și a autoriza un răspuns. Această ipoteză a fost valabilă de la Termopile până la Insulele Falkland. În războiul orbital, așa cum demonstrează datele SWAT, fereastra de decizie este comprimată până la punctul de incertitudine al paraliziei.

A doua ipoteză este epistemică. Identitatea atacatorului în conflictele de pe Pământ poate fi stabilită prin observare directă, inteligență prin semnale sau analiză criminalistică la timp pentru a informa răspunsul. În războiul orbital, atribuirea poate necesita săptămâni sau luni de analiză după încheierea atacului și, chiar și atunci când atribuirea este realizată, intenția atacatorului poate rămâne ambiguă printre posibilitățile care necesită răspunsuri categoric diferite.

A treia presupunere este perceptivă. Teatrul de război de la sol este accesibil fizic simțurilor umane sau extensiilor lor instrumentale. Teatrul orbital este, în orice sens operațional semnificativ, inobservabil la rezoluția necesară pentru a distinge acțiunea ostilă de mecanica orbitală sau de întâlnirile accidentale.

Când toate cele trei presupuneri eșuează simultan, mecanismul instituțional nu produce niciun răspuns. Autodescurajarea este rezultatul operațional, dar cauza fundamentală este arhitecturală. Instituțiile funcționează exact așa cum au fost concepute. Ele aplică reguli adecvate pentru fiecare mediu de conflict în care ființele umane au locuit timp de trei mii de ani. Mediul s-a schimbat. Regulile încă nu au urmat.

Implicațiile se extind dincolo de doctrina militară, ajungând la fundamentele responsabilității politice. În fiecare sistem democratic, autoritatea de a folosi forța este întemeiată pe un lanț de legitimitate care pornește de la electorat, prin oficialii aleși, până la comandanții militari. Acest lanț presupune o decizie: o ființă umană, învestită cu autoritate politică, evaluează dovezile, cântărește consecințele și autorizează acțiunile. Lanțul nu poate funcționa fără decizie. Și decizia nu poate funcționa fără timp, atribuire și conștientizare situațională, cele trei resurse pe care războiul orbital le neagă sistematic.

În plus, guvernele își doresc secretul în acțiunile lor, astfel încât potențialele eșecuri să nu poată fi ușor percepute de către cetățeni. Spațiul oferă acest secret, unde guvernele își pot demonstra intenția, voința și hotărârea împotriva adversarilor lor fără a provoca neapărat conflicte terestre sau situații jenante politice.

Sateliții sunt invizibili. Semnalele lor sunt imperceptibile. Modurile lor de defecțiune sunt silențioase și ambigue: un receptor GPS care se deplasează în derivă este imposibil de distins, pentru utilizator, de un receptor GPS care a fost falsificat. Infrastructura este atât de adânc înrădăcinată în substratul vieții cotidiene încât absența sa ar fi resimțită ca o degradare simultană, inexplicabilă, a tot: transport, finanțe, comunicații, distribuție de energie, răspuns la situații de urgență și capacitatea guvernelor de a coordona orice acțiune coerentă.

Întrebările care reies din această analiză sunt precise și fără răspuns. Cine decide când comandantul nu are atribuții? Cine decide când politicianul nu are timp? Cine decide când alianței îi lipsește un mecanism de consultare calibrat la minute, nu la zile? Dacă răspunsul este un sistem de inteligență artificială, pe baza cărei legitimități politice acționează? Dacă răspunsul este o doctrină preautorizată, ce se

întâmplă când doctrina prescrie un răspuns pe care factorul de decizie nu îl poate autoriza, deoarece dovezile pe care doctrina însăși le solicită nu au fost încă produse? Dacă răspunsul este nimeni, atunci apărătorul a pierdut deja, iar singura întrebare rămasă este dacă va recunoaște pierderea înainte sau după ce sateliții vor începe să cadă.

Aceste întrebări reprezintă realitatea operațională a unei lumi în care cea mai critică infrastructură militară este desfășurată într-un domeniu pe care nicio instituție de guvernare existentă nu a fost concepută să îl înțeleagă, darămite să îl controleze. Ele necesită implicarea publicului care până acum a absentat din conversație: publicul european, alianța atlantică și clasa politică și intelectuală ale cărei presupuneri moștenite despre suveranitate, securitate și legitimitate instituțională sunt acum în coliziune directă cu fizica mediului orbital.

Opera lui Szymanski, dezvoltată de-a lungul a cinci decenii de implicare directă în programele americane de război spațial, oferă fundamentul doctrinar pe care trebuie construit orice răspuns serios. Cadrul *Space Operational Art and Design (SOAD), Space Escalation Ladder, Space Warfare Analysis Tools (SWAT),* metodologia *Space Attack Warning Avertisment (SAW)* și analizele ample conținute în *The Battle Beyond: Fighting and Winning the Coming War in Space*, seria *Sun Tzu and the Art of War Applied to Space War* și *100 Methods to Attack Satellites Without Space Debris* constituie cel mai cuprinzător corpus neclasificat de lucrări despre modul în care se poartă de fapt războaiele spațiale, cum escaladează și cum ar putea fi controlate.

Primul pas către un răspuns este să recunoaștem că întrebările sunt reale, că sunt deja prezente și că tăcerea instituțiilor existente este în sine cea mai evidentă dovadă că, la momentul actual, ceva nu este la locul lui.

INTELIGENȚA SINTETICĂ (IS)

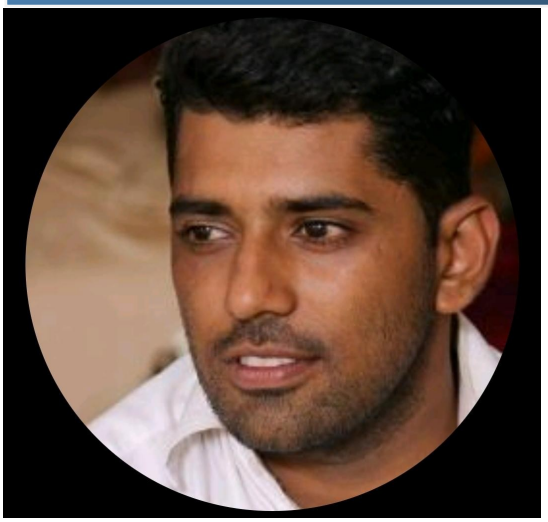

Inteligența sintetică și economia contrafăcută

Anand RADJOU (India)

Am crezut că falsul presupune produse contrafăcute.
Inteligența sintetică are alte planuri.

Modul în care banii reali ai consumatorilor se pot îndrepta către piețe false, sub standarde, pot slăbi economia vizibilă și pot deveni un risc geopolitic.

„Produsul ar putea fi fals. Banii cu care îl plătim nu sunt.”

1. Adevărata problemă - bani adevărați, bunuri contrafăcute

Falsul este încă tratat în principal ca o problemă de produs. Găsiți geanta, încărcătorul, plăcuța de frână, produsul cosmetic, medicamentul sau produsul alimentar fals, confiscați-l și mergeți mai departe. Dar, până când produsul este găsit, tranzacția este deja finalizată. Un consumator a plătit cu moneda sa reală. O afacere legitimă ar fi putut pierde o vânzare. Statul ar fi putut pierde activitatea impozabilă. Aceasta este partea pe care o ratăm adesea. Piețele cu produse contrafăcute și cele sub-standard nu au nevoie de monedă falsă. Au nevoie de putere de cumpărare reală. Sumele mici părăsesc gospodăriile obișnuite cu fiecare achiziție și se adună în rețele informale, necunoscute sau ilicite.

Bunurile contrafăcute și cele sub-standard nu sunt identice. Un produs contrafăcut pare în mod deliberat a fi autentic. Un produs sub-standard nu îndeplinește standardul de calitate sau siguranță necesar și poate purta sau nu o marcă falsă. Pentru cumpărător, problema este simplă: ceea ce pare normal poate să nu fie autentic, sigur, conform sau impozitat corespunzător.

INTERPOL tratează traficul de bunuri ilicite ca infracțiune transnațională și îl leagă de contrabandă, evaziune fiscală, corupție, luare de mită și spălare de bani. Cercetările OCDE și EUIPO publicate în 2025 și 2026 constată, de asemenea, o relație puternică între comerțul cu produse contrafăcute, comerț ilegal și exploatarea prin muncă. Cu alte cuvinte, produsul contrafăcut este doar capătul vizibil al unui sistem mult mai amplu.

2. Un nou număr - Ce poate susține 2026 cu sinceritate?

Ultimul punct de referință global utilizat pe scară largă este estimarea OCDE/EUIPO de 467 de miliarde USD în comerțul internațional cu bunuri contrafăcute și piratate în 2021. Aceasta a fost echivalentă cu aproximativ 2,3% din importurile globale. Această cifră este importantă, dar are și cinci ani la momentul publicării acestui articol.

Tentația ușoară este pur și simplu să o dublăm. Datele nu susțin această scurtătură. Datele FMI World Economic Outlook estimează PIB-ul mondial nominal la aproximativ 98,4 trilioane USD în 2021 și 126,3 trilioane USD în 2026 - o creștere de aproximativ 28%.

Dacă estimarea privind falsurile din 2021 s-ar fi modificat pur și simplu în conformitate cu PIB-ul nominal mondial, echivalentul din 2026 ar fi de aproximativ 0,60 trilioane de dolari. Aceasta este o valoare de referință utilă. Nu este o măsurătoare oficială pentru 2026.

Adevărata incertitudine constă în intensitate. Falsificatorii operează acum prin colete mai mici, piețe online, rețele sociale, comunicare criptată și conținut din ce în ce mai sintetic. Producția internă de falsuri, vânzările nedeclarate, spălarea de bani, pierderile de taxe și bunurile sub-standarde nu sunt pe deplin surprinse de estimările comerțului internațional bazate pe taxe vamale. Prin urmare, numărul bținut este preferat în locul întreagii economii.

Mixul de produse contează, de asemenea. Falsul nu este o poveste despre genți de lux și nici despre produse farmaceutice. Datele OCDE/EUIPO includ îmbrăcămintea, încălțămintea, electronicele, cosmeticele, jucăriile, piesele auto, bateriile, produsele alimentare și multe alte categorii de produse de bază sau materiale neperisabile. Cu cât produsul este mai comun, cu atât este mai ușor ca pierderea să dispară în cadrul cheltuielilor normale ale gospodăriilor. Un încărcător fals sau un produs cosmetic diluat nu arată ca un eveniment macroeconomic. Milioane de astfel de achiziții par a fi.

Distribuția a devenit, de asemenea, mai greu de observat. OCDE/EUIPO a raportat că transporturile care conțin mai puțin de zece articole au crescut de la 61% din confiscările vamale de articole contrafăcute în perioada 2017-2019 la 79% în perioada 2020-2021. Raportul OCDE/EUIPO din 2025 confirmă, de asemenea, că aproximativ 65% din confiscări implică acum colete mici și corespondență. Acest lucru este important din punct de vedere strategic. Un container este vizibil. Mii de colete mici care se deplasează prin comerțul electronic, sistemele poștale și rețelele locale de onorare a comenzilor sunt mult mai greu de oprit.

Interval analitic YTHICS 2026 (scenariu, nu estimare oficială)

Scenariu	Estimare	2026 valoare
Linia de bază scalată în funcție de PIB	Intensitatea din 2021 a rămas neschimbată	USD 0,60 T (trilioane)
Accelerat	Intensitate cu 25% mai mare decât valoarea inițială	USD 0,75 T (trilioane)
Risc ridicat	Intensitate cu 50% mai mare decât valoarea inițială	USD 0,90 T (trilioane)

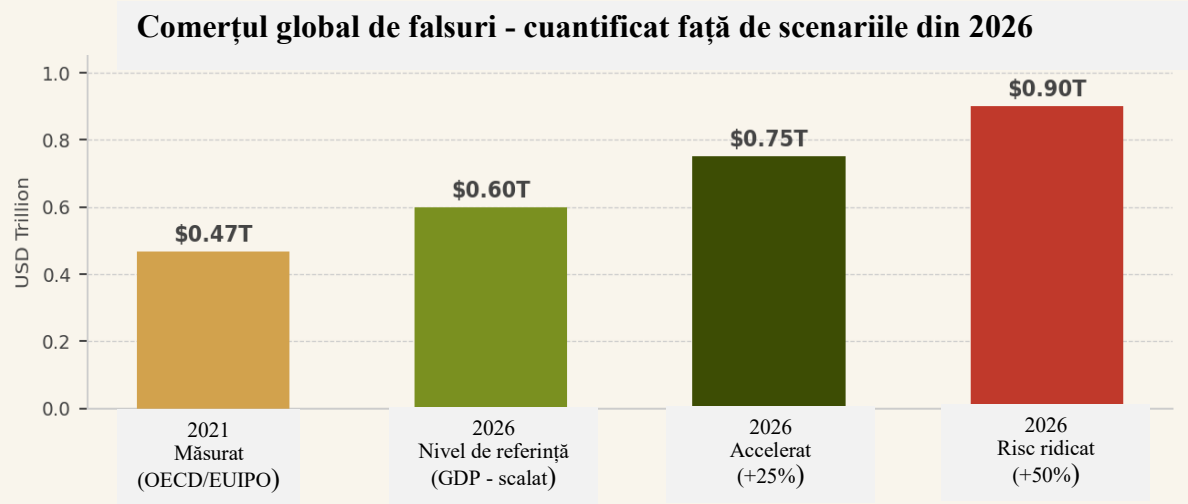

Figura 1. Intervalul scenariilor YTHICS. Nivelul de referință adaptează estimarea OCDE/EUIPO din 2021 la creșterea PIB-ului mondial nominal al FMI până în 2026. Cazurile accelerate sunt teste de stres, nu fapte măsurate.

Datele recente privind aplicarea legii arată că problema nu a dispărut. Autoritățile UE au reținut aproximativ 112 milioane de articole contrafăcute în 2024, cu o valoare estimată la vânzare cu amănuntul de peste 3,8 miliarde EUR. Raportul OCDE/EUIPO din 2025 descrie în continuare comerțul contrafăcut ca o amenințare globală în valoare de până la 467 de miliarde USD anual și adaugă noi dovezi care îl leagă de munca forțată și informalitate. Numărul nu a scăzut, deoarece evaluarea este veche, pur și simplu nu a ajuns încă din urmă anul 2026.

3. Inteligență sintetică - construirea poveștii din jurul produsului

„Falsificatorii trebuiau odată să copieze obiectul. Acum pot copia mediul din jurul său."

YTHICS folosește termenul de inteligență sintetică aici ca o descriere analitică a sistemelor de inteligență artificială care pot fabrica semne convingătoare de autenticitate la scară largă. Un vânzător fals poate avea un profil rafinat. Un produs fals poate avea imagini profesioniste. Recenzii, facturi, certificate, recenzii din partea clienților, traduceri, reclame, voci și chiar identități pot fi generate în câteva minute. Aceasta schimbă întrebarea de la „Este produsul fals?" la „Poate fi de încredere întreaga poveste din jurul produsului?" Un consumator poate vedea logo-ul potrivit, limbajul corect în recenzii, factura cu aspect potrivit și o conversație convingătoare cu vânzătorul - și totuși să se afle în interiorul unei tranzacții contrafăcute. Nu există încă suficiente dovezi globale pentru a atribui un multiplicator precis bazat pe inteligență artificială comerțului cu produse contrafăcute. Nu ar trebui să inventăm unul. Dar piețele criminale adiacente dau un avertisment. Evaluarea globală a amenințării fraudei financiare din 2026 (martie 2026, ediția a 2-a) realizată de INTERPOL confirmă că frauda cu ajutorul inteligenței artificiale este de 4,5 ori mai profitabilă decât tacticile neîmbunătățite și descrie industrializarea fraudei prin identități sintetice, voci clonate și personaje generate de inteligență artificială. Pierderile globale cauzate de fraudă au ajuns la 442 de miliarde de dolari în 2025. Aceasta este fraudă financiară, nu comerț cu produse contrafăcute - dar lecția strategică este clară: atunci când înșelăciunea devine mai ieftină și mai scalabilă, piețele criminale câștigă pârghie operațională. De aceea, inteligența sintetică contează mai mult decât eticheta „IA". Inteligența artificială descrie tehnologia. Inteligența sintetică descrie consecința; autenticitatea însăși poate fi acum fabricată.

Pericolul nu se limitează la a face o reclamă falsă să arate mai bine. Sistemele sintetice pot reduce costul de operare al unui întreg magazin înșelător. O singură persoană poate genera descrieri de produse în mai multe limbi, poate răspunde clienților non-stop, poate crea dovezi sociale, poate modifica imagini, poate redacta facturi și poate acționa rapid atunci când un cont de vânzător este eliminat. Acest lucru face ca aplicarea legii să fie o problemă de viteză, pe cât este o problemă de detectare

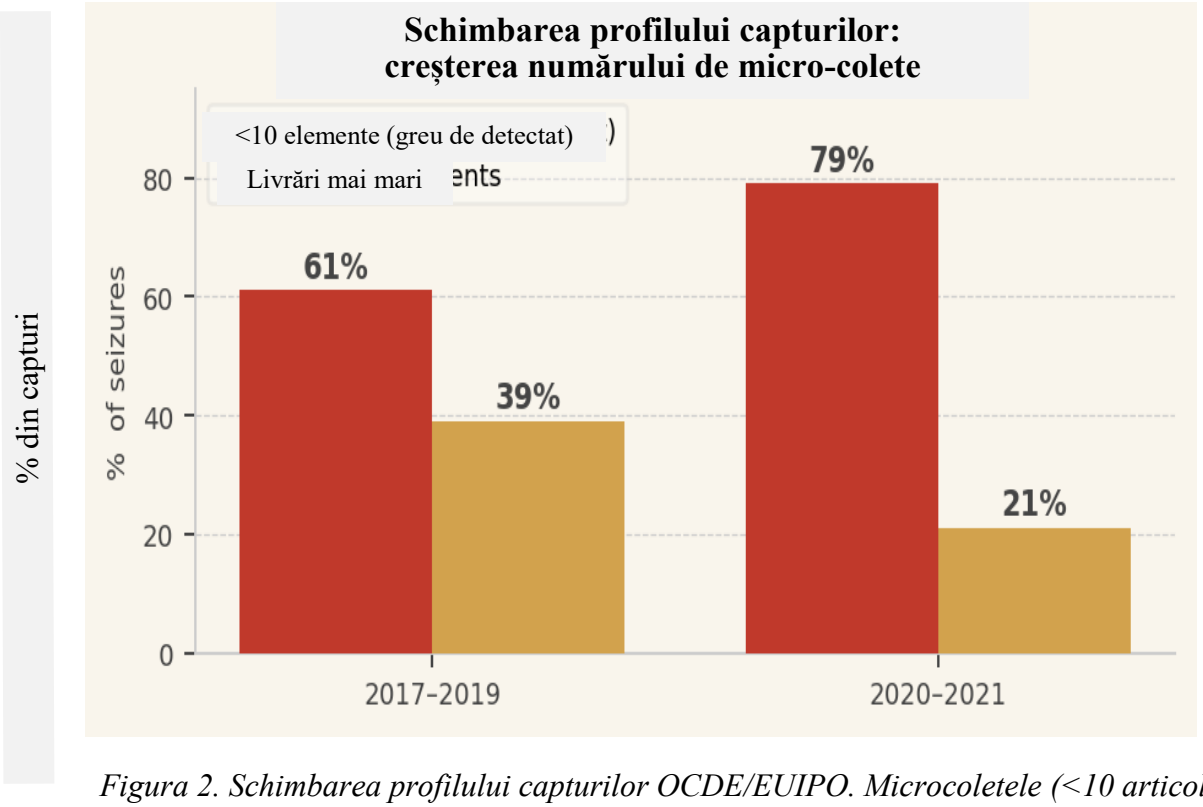

Figura 2. Schimbarea profilului capturilor OCDE/EUIPO. Microcoletele (<10 articole) au crescut de la 61% din capturi (2017–2019) la 79% (2020–2021); datele din 2025 confirmă că ~65% din totalul capturilor implică acum colete mici și corespondență. Un container este vizibil; mii de pachete poștale nu sunt.

4. Când banii invizibili încep să schimbe politica vizibilă

Riscul geopolitic trebuie enunțat cu atenție. Bunurile contrafăcute nu provoacă automat terorism, prăbușirea guvernului sau schimbarea regimului. Însă piețele contrafăcute și ilicite pot consolida aceleași rețele financiare, logistice și corupte ascunse utilizate de crima organizată în sens larg.

Lanțul economic este simplu. Firmele legitime plătesc salarii, impozite, costuri de testare, costuri de conformitate și costuri de mediu. Operatorii iliciți pot evita multe dintre acestea. Dacă suficienți bani reali ai consumatorilor se mută în aceste canale, afacerile legitime pierd venituri, autoritățile fiscale pierd vizibilitate, lucrătorii pierd locuri de muncă formale, iar rețelele criminale câștigă flux de numerar.

O parte din aceste venituri pot fi ulterior spălate sau reciclate prin active, afaceri, proprietăți imobiliare, aur, scheme bazate pe comerț sau alte canale concepute pentru a face ca valoarea ilicită să pară legitimă. Aceasta nu înseamnă că fiecare vânzare contrafăcută se termină în proprietăți sau aur. Înseamnă că granița dintre economia ilicită și cea legitimă poate deveni poroasă.

Aici intră în discuție și distorsiunea prețului activelor. Prețul unei proprietăți poate crește fără ca o cantitate egală de monedă nouă să fie tipărită; creditul, așteptările și tranzacțiile marginale pot reevalua o întreagă piață. Însă atunci când veniturile nedeclarate sau provenite din activități infracționale concurează pentru același teren, aur sau afaceri finite, acestea pot adăuga o presiune suplimentară asupra achizițiilor pe care statisticile formale se chinuie să o explice. Problema nu este că valorile mai mari ale proprietăților dovedesc contrafacerea. Problema este: capitalul ascuns poate influența prețurile vizibile.

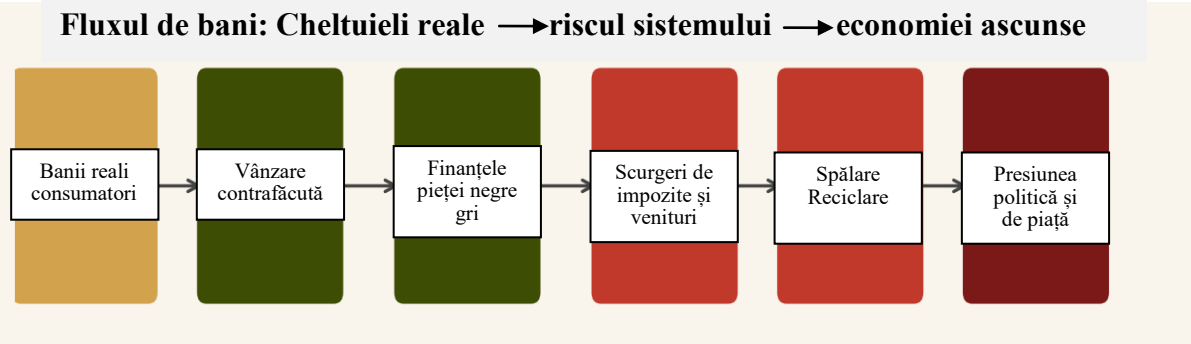

Figura 3. Calea sistemică YTHICS. Modelul arată cum banii autentici ai consumatorilor pot migra în canale economice ascunse și ulterior pot reveni sub formă de distorsiuni ale pieței sau presiune instituțională.

Acest lucru contează din punct de vedere politic, deoarece stresul economic rareori rămâne economic. Inflația, șomajul, creșterea economică scăzută, serviciile publice slabe și corupția afectează încrederea publicului. Cercetările FMI privind fragilitatea politică constată că creșterea economică scăzută, inflația ridicată, pozițiile externe slabe, instabilitatea politică și conflictele se pot consolida reciproc și pot crește probabilitatea unui colaps politic în țările structural fragile. Un studiu separat al FMI constată, de asemenea, că șocurile prețurilor sunt mai susceptibile de a declanșa tulburări antiguvernamentale atunci când economiile sunt slabe, instituțiile sunt precare și corupția este ridicată.

Prin urmare, falsul nu este un buton secret care schimbă guvernele. Este un amplificator. În statele puternice, vămile, sistemele fiscale, comerțul cu amănuntul formal și informațiile financiare pot conține o mare parte din daune. În statele mai slabe, aceeași scurgere poate adăuga presiune asupra șomajului, stresului fiscal, corupției și neîncrederii publice. În timp, acest lucru poate contribui la schimbări electorale, schimbarea cabinetelor, tulburări stradale și, în mediile cele mai fragile, la perturbări politice mai grave.

Există, de asemenea, o dimensiune a forței de muncă care merită un limbaj simplu. Șomajul este unul dintre furnizorii silențioși ai acestei economii: atunci când oamenii nu își găsesc un loc de muncă formal, rețelele ilicite își găsesc forța de muncă deja pregătită. Și bucla funcționează în ambele sensuri, deoarece fiecare loc de muncă formal înlocuit de comerțul cu produse contrafăcute adaugă pe cineva la acest grup. Prin urmare, egalitatea și accesibilitatea oportunităților de muncă nu reprezintă doar un obiectiv social; în acest context, este un instrument de control al contrafacerilor. O țară care permite ca această buclă să se amplifice poate devia, de-a lungul anilor, către o situație în care părți ale economiei sale încetează să funcționeze formal deloc - iar repararea acestei situații se măsoară în decenii, nu în cicluri bugetare.

2033: un punct de inflexiune strategic, nu o prognoză

YTHICS folosește anul 2033 ca orizont de testare la stres, nu ca o predicție că lumea se va

„destrăma” în acel an. Pornind de la o valoare de referință de aproximativ 0,60 trilioane USD pentru anul 2026, calculată la scara PIB-ului, trei căi simple de creștere oferă un interval util. La o creștere anuală de 6%, valoarea modelată ajunge la aproximativ 0,90 trilioane USD până în 2033. La 8%, aceasta depășește aproximativ 1,03 trilioane USD. La 10%, aceasta ajunge la aproximativ 1,17 trilioane USD.

Asta face ca anul 2033 să fie un scenariu rezonabil pentru un prag de 1 trilion de dolari, dacă intensitatea fasurilor crește mai rapid decât economia formală. Nu este o prognoză oficială și nu include întreaga economie subterană. Scopul său este de a arăta costul așteptării.

Semnificația politică a acestui prag nu este un singur colaps global. Este o presiune inegală. Țările cu o administrație fiscală puternică, vamă, plăți digitale și instituții de încredere ar putea absorbi o mare parte din aceasta. Țările care deja se confruntă cu o rată ridicată a șomajului, stres prin datorii, corupție sau servicii publice slabe ar putea să nu o facă. În aceste locuri, chiar și scurgeri suplimentare modeste pot deveni costisitoare din punct de vedere politic, deoarece cetățenii resimt rezultatul prin prețuri, locuri de muncă și servicii publice cu mult înainte de a-l vedea într-o statistică națională.

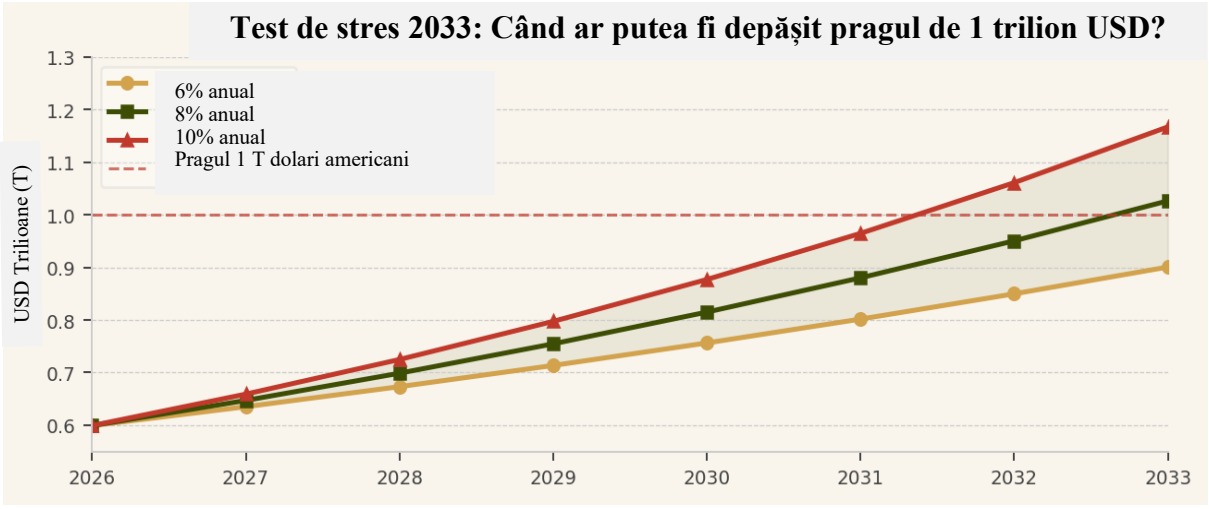

Figura 4. Testul de stres YTHICS 2033. Punct de plecare: ~599 miliarde USD, valoare de referință a PIB-ului din 2026. Ipotezele de creștere de 6%, 8% și 10% sunt scenarii analitice, nu previziuni de la OCDE, FMI sau EUIPO.

5. Ce trebuie să se schimbe până în 2030

Răspunsul nu poate fi doar „inspectarea mai multor produse”. Comerțul este prea mare, prea fragmentat și prea digital. Răspunsul mai puternic este de a face economia legitimă mai ușor de verificat decât cea ilicită.

O singură recunoaștere sinceră ar trebui să încadreze tot ce urmează: contrafacerea nu este complet remediabilă, dar este justificabilă. La fel ca o boală care s-a răspândit deja în organism, nu poate fi tratată organ cu organ odată ce a u apărut metastaze.

Prin urmare, apărarea timpurie este mai importantă decât remedierea târzie - iar apărarea este încorporată în sistem, nu este adăugată după producerea daunelor.

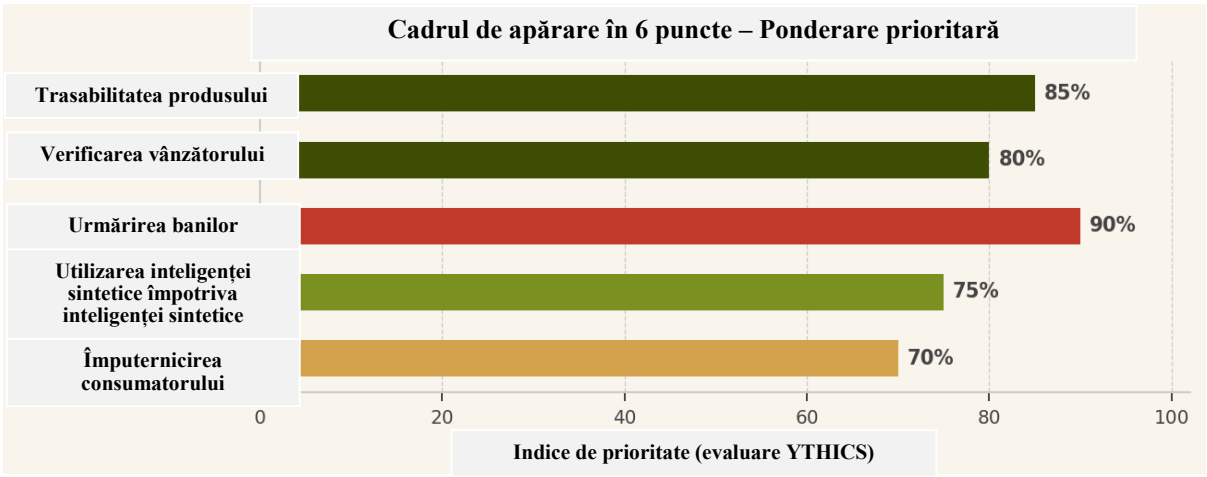

Figura 5. Cadrul de apărare YTHICS în 6 puncte - ponderarea priorităților bazată pe evaluarea impactului sistemic.

1. **Trasabilitatea produsului** - Utilizarea seriilor, a identității interoperabile a produsului și a sistemelor digitale de pașaport pentru produse acolo unde acestea îmbunătățesc cu adevărat proveniența - o abordare pe care UE a planificat deja să o implementeze. În mod esențial, trasabilitatea nu trebuie să rămână doar o capacitate a guvernelor și ministerelor; consumatorii ar trebui să dețină dreptul și instrumentele necesare pentru a verifica ceea ce cumpără la punctul de cumpărare.
2. **Verificarea vânzătorului** - Piețele, distribuitorii și sistemele de plată ar trebui să îngreuneze reintroducerea anonimă repetată și să țină evidențe mai solide despre cine vinde, ce vinde; acest lucru ar trebui să fie complet sub controlul ministerial principal al națiunii.
3. **Urmărirea banilor** - O confiscare de produse contrafăcute ar trebui adesea să declanșeze ancheta, nu să o încheie. Vama, autoritățile fiscale, unitățile de informații financiare, platformele, băncile și deținătorii de drepturi au nevoie de o imagine comună.
4. **Utilizarea inteligenței sintetice împotriva inteligenței sintetice** - IA poate genera înșelăciuni, dar poate, de asemenea, compara imagini, detecta grupuri de vânzători, semnala tranzacții neobișnuite și ajuta anchetatorii să găsească modele pe care oamenii le-ar rata.
5. **Măsurarea impactului ascuns** - Guvernele ar trebui să urmărească mai mult decât valoarea confiscării. Pierderea taxelor, vânzătorii fideli, mărfurile periculoase, pierderile de locuri de muncă, abuzul de forță de muncă, eliminarea platformelor și legăturile cu crima organizată în sens larg - toate acestea contează.
6. **Împuternicirea consumatorului** - Instituțiile de protecție a consumatorilor și sistemele de soluționare a reclamațiilor - inclusiv în economiile în curs de dezvoltare - trebuie să devină rapide, digitale și ieftine pentru a fi utilizate de către cetățeni. Atunci când conformitatea este ușoară pentru vânzătorii onești și căile de atac sunt ușoare pentru cumpărători, transparența însăși devine un stabilizator; piața începe să se apere cu mult înainte de sosirea măsurilor de aplicare a legii.

Concluzie

Falsul nu mai este doar o problemă a produselor contrafăcute. Este o competiție între o economie vizibilă și una invizibilă.

Economia vizibilă plătește angajații, impozitele, conformitatea, testarea și responsabilitatea. Economia ilicită supraviețuiește folosind lacunele dintre ele. Fiecare tranzacție contrafăcută începe cu ceva autentic - venitul cuiva și încrederea cuiva. Aceasta este tragedia liniștită a acestei economii: banii buni, câștigați cinstit și cheltuiți cu bună-credință, ajung să servească scopului greșit.

Inteligența sintetică ridică miza, deoarece poate fabrica semnalele care odinioară îi ajutau pe oameni să distingă realul de fals. Dacă produsul, vânzătorul, recenzia, factura, vocea și identitatea pot părea autentice, aplicarea legii nu se poate opri la ambalaj. „Prin urmare, întrebarea politică este mai amplă decât „Este acest produs real?”. Este: Cine l-a vândut? Unde s-au dus banii? Pot fi urmărite tranzacțiile? Pot fi de încredere dovezile din jurul lor? Și câtă activitate economică invizibilă poate tolera un stat înainte ca aceasta să devină o slăbiciune strategică?

Am crezut că falsificarea are legătură cu produsele contrafăcute.
Inteligența Sintetică are alte planuri.

Notă de prognoză. Cifrele de mai sus pentru 2026 și 2033 sunt scenarii analitice YTHICS construite pe baza estimării comerțului măsurat OCDE/EUIPO din 2021 și a datelor privind PIB-ul mondial nominal ale FMI. Acestea nu sunt estimări oficiale privind piața produselor contrafăcute. Articolul separă în mod deliberat dovezile măsurate de inferența strategică.

Referințe:

1. OECD & EUIPO (2025). Mapping Global Trade in Fakes 2025: Global Trends and Enforcement Challenges. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/94d3b29f-en;
2. OECD & EUIPO (2026). From Fakes to Forced Labour: Evidence of Correlation Between Illicit Trade in Counterfeits and Labour Exploitation. OECD Publishing;
3. International Monetary Fund (2026). World Economic Outlook Database, April 2026. World GDP, current prices, US dollars;
4. INTERPOL (2026). Global Financial Fraud Threat Assessment, Second Edition, March 2026;
5. INTERPOL. Illicit goods - the issues. Transnational organised crime, corruption, money laundering and related offences;
6. European Commission DG TAXUD & EUIPO (2025). EU Enforcement of Intellectual Property Rights: Results at the EU Border and in the EU Internal Market 2024;
7. EUIPO & Europol (2020). IP Crime and Its Link to Other Serious Crimes - Focus on Poly-Criminality;
8. IMF (2024). Political Fragility: Coups d'État and Their Drivers. IMF Working Paper 2024/034;
9. IMF (2023). Social Unrests and Fuel Prices: The Role of Macroeconomic, Social and Institutional Factors. IMF Working Paper 2023/228;
10. YTHICS Research & Development (2024). Counterfeit Goods Surge Fuelling Global Economic Downturn. White paper, 26 September 2024.

Linkuri către surse selectate:

- https://www.oecd.org/en/publications/mapping-global-trade-in-fakes-2025_94d3b29f-en.html;
- https://www.oecd.org/en/publications/from-fakes-to-forced-labour_540dc43e-en.html
- https://data.imf.org/Datasets/WEO;
- https://www.interpol.int/en/content/download/24291/file/INTERPOL%20Global%20Financial%20Fraud%20Threat%20Assessment%202026.pdf;
- https://www.interpol.int/Crimes/Illicit-goods/Illicit-goods-the-issues;
- https://www.euipo.europa.eu/en/publications/eu-enforcement-of-intellectual-property-rights-results-2024;
- https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2024/02/16/Political-Fragility-Coups-dtat-and-Their-Drivers-544943;
- https://www.elibrary.imf.org/view/journals/001/2023/228/article-A001-en.xml.

INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ (IA)

Infrastructura ca pârghie: inteligența artificială chineză și consecințele acesteia

Jack LINDSTROM (SUA)

În noiembrie 2025, în timp ce lumea era cuprinsă de revoluția inteligenței artificiale, Singapore a luat o decizie unică, renunțând la Llama, dezvoltat de Meta, și construindu-și în schimb modelul suveran de Inteligență Artificială pe Qwen, dezvoltat de Alibaba. Această evoluție a venit după deliberarea programului SEA-LION din Singapore, care a selectat Qwen datorită scorului său ridicat la limbile din Asia de Sud-Est, în cadrul etalonului regional stabilit de SEA-LION, SEA-HELM. Programul fusese anterior construit pe Llama și lansase un model bazat pe Gemma cu doar câteva luni înainte; cu toate acestea, oficialul din Singapore a luat această decizie ca una de promovare a suveranității regionale, în mare parte datorită faptului că modelul este open-source și poate fi creat ca viabil. Aceasta a dat naștere unui model mai complex, unul dintre aspectele importante ale tehnologiei chineze în alegerile care depășesc orbita formală a Beijingului. Această logică se regăsește în angajamentul Chinei în stabilirea standardelor de inteligență artificială la nivel global, în special în teritoriile din Sudul Global, unde influențele occidentale și vigilența pentru securitatea națională nu predomină în mod covârșitor, iar periferiile oportuniste ale Nordului Global (cum ar fi unele economii mai puțin avansate din UE) se bazează pe logica generală a intereselor comune și, prin urmare, a dependenței asimetrice. Mai pe scurt, dependența de infrastructură rezistă în mod inerent schimbărilor de guvernare.

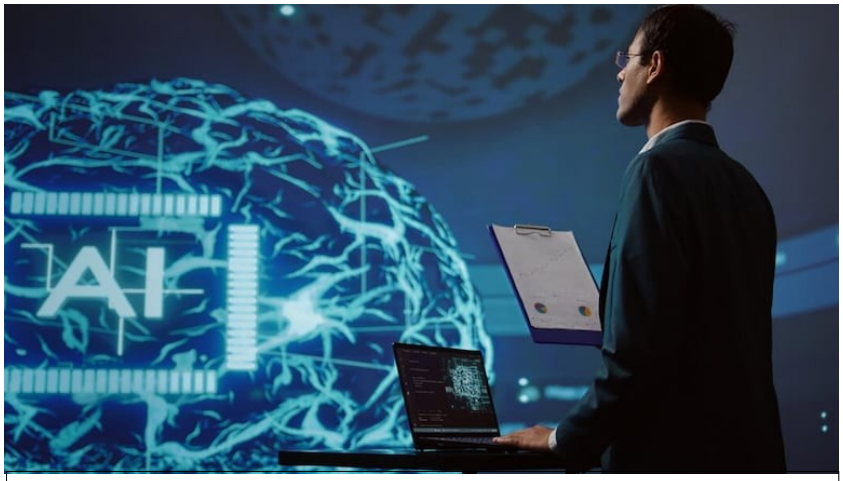

Sursa: https://www.ndtvprofit.com/technology/china-explores-ai-to-predict-potential-dissenters-leaked-documents-show-11576360

Decizia luată de Singapore stabilește un model îngrijorător de puteri care aleg beneficiile infrastructurii pe termen scurt, la un preț mai mic decât concurenții, dar cu un cost pe termen lung al dependenței și al pârghiei politice. China este maestrul unor astfel de negocieri, iar această logică este încorporată atât în politica internă chineză, cât și în politicile externe. Este o întruchipare a alegerii strategice a Chinei în ceea ce privește schimbul de interese, adică quid pro quo-ul și prizonierul infrastructurii , creată pentru a bloca beneficiile politico-economice pe termen lung și obținerea de avantaje din partea PCC aflat la guvernare, atât pe plan intern, cât și extern. Trebuie menționat că această tactică idiosincratică este în mod deliberat lipsită de valorile, ideologiile și idealismul occidental, cum ar fi

democrația, drepturile universale ale omului și responsabilitatea politică, principii fundamentale pentru modelarea și îngrădirea comportamentelor actorilor statali și guvernarea societăților umane. Prin urmare, stabilirea standardelor în domeniul inteligenței artificiale este constant modificată și actualizată de forțe politico-economice concurente, mai degrabă decât un rezultat al diseminării și evoluției tehnologice nestingherite în toate posibilitățile și scenariile.

Această dinamică este departe de a fi o formă de oratorie și o influență retorică. Inițiativa Beijingului din 2018, privind Standardele Chineze 2035, precum și Schema Națională de Dezvoltare a Standardizării din 2021, care a urmat acesteia, îndrumă în mod explicit firmele chineze să își sporească capacitățile tehnice și să exporte specificațiile stabilite de China la nivel internațional în sectoare prioritare, inclusiv Inteligența Artificială, utilizând proiectul „Belt and Road" și organismele de standardizare ca și canale de livrare. Acesta este un pas important față de modul în care funcționează organismele de standardizare conduse de Occident, cum ar fi Organizația Internațională de Standardizare, deoarece astfel de instituții sunt voluntare și cu mai multe părți implicate, agregând contribuții concurente de la firme și delegații naționale fără ca un singur guvern să direcționeze rezultatul. Abordarea Chinei este în mod deliberat diferită, subordonând în mod explicit stabilirea standardelor strategiei industriale a statului.

Pe scurt, Beijingul caută în mod activ să stabilească proiecte care să creeze obedință internațională față de China prin standardizarea lentă și deliberată a tehnologiei chineze.

Inițiativa „Belt and Road" (BRI), promovată cu entuziasm, își propune nu doar să construiască infrastructură fizică pentru a integra continentul eurasiatic, ci și să absoarbă țările și economiile implicate în orbita Chinei, de exemplu, prin dependența tehnologică și dependența de comerț și investiții. Acesta din urmă este intangibil prin natura sa, dar totuși captivant, specific fiecărei țări și, la un moment dat, potențial șantajant, prin mijloace coercitive. Standardul de Inteligență Artificială al Chinei este o cochilie tehnologică cu un nucleu politic monopolizat în interior. Autoritatea chineză dorește să-l promoveze și să-l integreze ca și curent tehnologic implicit pentru adoptatorii la nivel global. Inițiativa BRI dezvăluie ambiția globală și tendința expansivă a Chinei ascunsă în codezvoltare multilaterală și sub forma unei promovări chineze, aparent inofensive, a globalismului non-occidental. Odată ce protocoalele tehnologice, specificațiile hardware și standardele de operare chineze sunt integrate în planul global de inteligență artificială, servind drept fundație exclusivă, mai puțin compatibilă cu aplicațiile pe care se bazează pentru a funcționa. Acest demers poate da naștere unei inerții tehnologice uriașe pentru adoptatori. Costurile extrem de mari de schimbare pentru a se separa de aceasta sau pur și simplu pentru a se diversifica prin încorporarea de sisteme alternative sunt descurajatoare, într-un scenariu viitor.

Acest lucru se reflectă atât în teren, cât și virtual; sistemul ECU-911 al Ecuadorului, înființat în baza unui acord din 2011, a fost finanțat printr-un împrumut de 240 de milioane de dolari de la Beijing. Ecuadorul a contractat compania de stat chineză CEIEC și furnizorul de hardware Huawei pentru a înființa o rețea națională de supraveghere și răspuns la situații de urgență, care a intrat în capacitate operațională în noiembrie 2016. În câțiva ani, sistemul s-a bazat pe mai mult de 4.300 de camere furnizate de Huawei la nivel național, inclusiv o capacitate de recunoaștere facială desfășurată pe aeroporturile din Quito și Guayaquil, precum și în orașul Cuenca. Acest instrument, menit să fie o instituție de combatere a criminalității pentru ecuadorieni, a furnizat imagini serviciului de informații intern al țării. Dependența Ecuadorului de *hardware* construit și fabricat în China pentru funcțiile de bază ale siguranței publice este exact genul de capcană tehnologică menționat mai sus; odată instalat, costul eliminării camerelor, serverelor și software-ului este suficient de mare încât o schimbare de guvern să nu ducă la o înlocuire sistemică. Simplu spus, este o capcană fără ieșire.

China domină piața cipurilor tradiționale prin producția remarcabilă și capacitatea extraordinară de a reduce costurile. Transformarea acestui avantaj competitiv în armă de către China este extrem de plauzibilă. Cu toate acestea, țara este strict exclusă de la furnizarea de echipamente de litografie cu ultraviolete extreme (EUV), care este monopolizată de firma olandeză ASML, o restricție pe care guvernul olandez a oficializat-o prin reglementări de control al exporturilor care au intrat în vigoare în septembrie 2023 și au fost înăsprite și mai mult în 2024. Este și cazul cipurilor avansate și de mare capacitate sub dimensiunea de 7 nanometri, fabricate predominant de TSMC pentru Nvidia, în special H100 și seria Blackwell, și altele, ale căror exporturi au fost supuse cerințelor de licențiere ale SUA, din 2022. Relația ostilă și conflictuală a Chinei cu Taiwanul prezintă un risc militar real, chiar dacă dezbătut, mai degrabă decât o predicție fixă. În 2021, comandantul de atunci al Comandamentului Indo-Pacific al SUA a avertizat că, statul chinez ar putea fi capabil să acționeze împotriva Taiwanului în termen de șase ani. Sunt așa-numita fereastră Davidson, până în 2027, și un joc de război CSIS din 2023, privind o invazie amfibie chineză, care au constatat că, deși o apărare comună SUA-Taiwan-Japonia ar putea-o împiedica, acest lucru ar avea costuri militare și economice extraordinar de mari pentru toate părțile, fără a mai vorbi de riscul la adresa securității și stabilității lanțurilor globale de aprovizionare cu microprocesoare de ultimă generație.

În plus, creșterea concurenței și a rivalității dintre SUA și China pentru supremația globală, în special în ceea ce privește tehnologiile de înalt nivel care pot fi utilizate în scopuri de apărare și militare sau care pot revoluționa productivitatea și sofisticarea economică, în special inteligența artificială, adaugă mai multe incertitudini și dispute geopolitice și geoeconomice la o situație deja volatilă și tumultoasă în industria semiconductorilor extrem de globalizată. IA servește drept catalizator modern pentru conflict; trebuie să fim atenți la implicațiile sale pentru influența chineză.

Pentru actorii statali care se află între giganții care se luptă în cursa dintre SUA și China pentru Inteligența Artificială, evitarea conflictelor între cele două puteri nu este o strategie sustenabilă pe termen lung, mai ales din punct de vedere strategic. Principalele motive din spatele acestei situații sunt sancțiunile secundare impuse de America și prevederile americane de securitate și stabilitate pentru regiunile afectate de conflicte, cum ar fi extinderea umbrelei nucleare din 2023 la Coreea de Sud prin Declarația de la Washington, unde se află mari producători de semiconductori precum Samsung și SK Hynix. Enorma capacitate de piață deținută de SUA și, respectiv, China, cu bariere de intrare și reglementări operaționale filtrate politic, joacă un alt rol în aceeași justificare a longevității nesustenabile a acestei strategii de mijloc. În cele din urmă, reducerea și creșterea riscurilor sau decuplarea, determinată de incompatibilitatea politică, ambițiile și interesele economice divergente, precum și obiectivele de securitate națională contradictorii, se dovedesc a fi o barieră în calea acestei strategii pe termen lung. Actorii statali pot alege în acest moment fie SUA, fie China, dar nu pe amândouă, indiferent cât de mare ar fi costul de oportunitate.

Singapore ar putea părea o excepție, dar țara se află pe muchie de cuțit. Acest centru financiar și logistic mic, dar prosper din punct de vedere comercial, cu moșteniri atât orientale, cât și occidentale în Asia de Sud-Est, se poziționează ca o punte între SUA și China. Această alegere strategică necesită de fapt abilități diplomatice extraordinare și o altă precondiție crucială, și anume ca relația sa cu China să nu pună în pericol interesele de securitate ale SUA în regiune și dincolo de aceasta, iar inversul este valabil și din perspectiva strategică a Chinei. Cu toate acestea, pe măsură ce cursa pentru inteligența artificială dintre SUA și China se intensifică, este posibil ca aceasta să nu mai fie fezabilă în realitate atunci când spațiul pentru manevre diplomatice și ambiguitate strategică încetează să mai existe în orice formă viabilă.

Poziția Singapore reflectă tensiunea creată de aceste politici; în 2024, o firmă înregistrată în Singapore, *Megaspeed*, a susținut compania chineză de jocuri și *cloud 7Road*. *Megaspeed* s-a angajat să achiziționeze miliarde de dolari în GPU-uri Nvidia, chiar dacă ponderea Singapore din veniturile raportate de Nvidia a depășit cu mult cantitatea de cipuri livrate în interiorul granițelor sale. Această diferență a atras atenția SUA după ce *DeepSeek* din China a fost lansat la începutul anului 2025 ca un model de inteligență artificială competitiv care părea să se bazeze parțial pe hardware restricționat de la FDPR-uri. Până la începutul anului 2025, procurorii din Singapore au pus sub acuzare persoane care au direcționat servere Nvidia prin acest stat către China, subliniind astfel dificultatea pentru un hub sofisticat, bazat pe reguli, de a-și menține echilibrul deasupra suspiciunilor odată ce fluxurile de cipuri devin arenă pentru o mare competiție în domeniul puterii.

Este demn de remarcat faptul că lanțurile de aprovizionare roșii celebre ale Chinei s-au infiltrat deja în cele ale țărilor și economiilor vecine, în special Singapore, Malaysia, Taiwan, Coreea de Sud și chiar Japonia. Aceste destinații sunt afectate de contrabanda galopantă cu cipuri și servere de ultimă generație către jurisdicția Chinei. Pe lângă falsificarea documentelor și înființarea de companii-fantomă, statul chinez controlează un număr mare de agenți și entități din umbră ascunși în zonele gri și lacunele instituționale ale rețelelor logistice vaste și în expansiune din Asia, aflate în jurul principalelor centre de putere ale electronicii, semiconductorilor și industriilor de înaltă tehnologie legate de inteligența artificială. Aceste țări asiatice menționate anterior se bazează intens pe protecția militară a Americii. Cu toate acestea, ele își doresc să facă parte din imensa piață chineză. Dacă acestea depășesc cu adevărat securitatea în detrimentul oportunităților comerciale, atunci ar trebui să reziste invadării treptate a sferei de influență în expansiune a Chinei și să elimine complet orice prezență a lanțurilor de aprovizionare roșii în forme explicite și/sau ascunse în propriile rețele și să își modernizeze mecanismele de supraveghere instituționalizate, pentru a coopera mai bine cu autoritățile americane. Altfel, și acestea ar putea fi excluse din ecosistemul emergent al lanțului de aprovizionare democratic și bazat pe reguli, construit pe valori comune, încredere reciprocă și securitate colectivă.

Acțiunea Chinei de a se extinde cu bună știință către alte națiuni pentru propriul câștig nu este nimic nou; cu toate acestea, este esențial să fie oprită atunci când are loc în interiorul națiunilor aliate cu SUA și apare în domeniul celei mai volatile tehnologii stabilite până acum.

Riscurile și prezența lor nu sunt ipotetice prin natura lor; ele sunt fie actualizate, fie se află la un potențial de a deveni astfel. Procurorii federali americani au documentat rețele care au redenumit și redistribuit procesoarele Nvidia H100 și H200, au falsificat documente ale utilizatorilor finali și au exportat hardware prin intermediari din Asia de Sud-Est pentru a ajunge la cumpărători chinezi. Unul dintre acești cumpărători a fost o rețea cu sediul în SUA despre care Departamentul de Justiție a susținut că a exportat

sau a încercat să exporte peste 160 de milioane de dolari în GPU-uri restricționate între octombrie 2024 și mai 2025. Aceste dovezi prezintă o realizare clară a acestui risc. China urmărește stabilirea constantă a standardelor de Inteligență Artificială și exporturile de infrastructură; ar trebui să fie evident că soluțiile alternative la controalele lanțului de aprovizionare cu cipuri nu sunt inițiative separate de acestea. În schimb, este vorba despre stabilirea unei strategii pe termen lung pentru a crea o dependență durabilă, asimetrică, pe care statele partenere o găsesc dificil de anulat - este realmente o capcană fără ieșire.

Atât factorii de decizie politică din SUA, cât și statele de dimensiuni medii și în curs de dezvoltare care se află între giganții Washington și Beijing au un rol de răspuns de jucat. Washingtonul trebuie să combine aplicarea controlului exporturilor, închiderea lacunelor în transbordare expuse de Singapore și să păstreze o alternativă la infrastructura chineză la un preț accesibil. Pârghia chineză este o capcană a atractivității economice - Washingtonul trebuie să răspundă cu una și mai bună. Evident, restricțiile nu funcționează - cel puțin nu singure, și, ca atare, este contrapartida economică a unui acord pentru a preveni influența abuzivă a Chinei. Guvernele partenere ale Washingtonului trebuie să își construiască capacitatea instituțională pentru a-și audita lanțurile de aprovizionare digitale și de telecomunicații pentru implicarea nedivulgată a statului chinez. Acest lucru trebuie să se întâmple înainte ca blocarea unidirecțională a infrastructurii să sufoce statul respectiv cu o lipsă de alternative.

Fără această combinație de aplicare a legii și alternative, interesele comune oferite de Beijing se vor dovedi mai durabile, în practică, decât coalițiile ad-hoc pe care Washingtonul le adună pentru a răspunde.

Războaiele nu se câștigă cu strategii receptive; se câștigă cu inițiativă.

SITUAȚIA GLOBALĂ CONTEMPORANĂ

Ordo Pluriversalis[1] - Fragmentarea sistemului internațional

Krzysztof ŚLIWIŃSKI (Hong Kong)

Viitorul sistem internațional va fi probabil caracterizat de diviziuni în regiuni distincte, fiecare guvernată de ceea ce poate fi numită dominație geopolitic[. Această scurtă lucrare identifică șase astfel de dominații geopolitice. Se așteaptă ca această competiție să fie violentă, așa cum arată istoria atunci când marile puteri își delimitează sferele de influență.

Dominația americană

SUA prioritizează supremația prin maximizarea puterii ofensive. În condiții de realism ofensiv, aceasta consideră competiția dintre marile puteri ca fiind inevitabilă și caută să prevină competitorii egali prin dominarea teatrelor cheie[2]. Această logică și accentul geostrategic pus pe „tabla de șah" eurasiatică îi modelează postura multiregională[3].

Sursa: https://www.labelsandlabeling.com/news/conventional-printing/koenig-bauer-launches-impact-strategy

Operațiunile SUA arată o amprentă globală reechilibrată, dar asertivă. În emisfera vestică, Washingtonul a intensificat intervențiile directe - în special înlăturarea conducerii Venezuelei în 2026 - pentru a reafirma dominația în sfera sa și a nega resursele și influența rivalilor din afara emisferei sale, reflectând imperativul realist de a asigura străinătatea din apropiere. În Orientul Mijlociu, campaniile care vizează infrastructura iraniană și blochează Strâmtoarea Ormuz protejează punctele de blocare energetică și previn consolidarea mai amplă a Eurasiei împotriva intereselor americane.

În Indo-Pacific, accentul rămâne pe descurajarea ascensiunii Chinei prin prezență militară avansată, consolidarea alianțelor și izolarea tehnologică. Acest teatru exemplifică „tragedia" lui Mearsheimer despre politica marilor puteri: anarhia structurală obligă hegemonul să-și oprească egalul în ascensiune. Prin contrast, Europa primește un angajament mai mic, deoarece Washingtonul îndeamnă aliații să se opună mai mult Rusiei.

Dominația europeană (sub conducerea Germaniei)

Eforturile UE se concentrează pe Europa și zonele sale continentale. În Europa de Est, operațiunile includ sprijin militar-financiar pentru Ucraina, extinderea accelerată către Ucraina și Moldova și

contramăsuri hibride împotriva sabotajului și dezinformării rusești. Acestea vizează prevenirea dominației rusești, stabilizarea flancului estic și reflectă efortul Germaniei post-„Zeitenwende" pentru responsabilitate europeană. Operațiunile din sud rămân secundare.

Dincolo de vecinătate, UE, sub îndrumarea Germaniei, urmărește reducerea riscurilor indo-pacifice prin acorduri comerciale și standarde tehnologice, extinzând influența pentru a securiza lanțurile. Relațiile pun accent pe autonomia apărării și rezistența în contextul schimbărilor din SUA.

Conducerea Germaniei nu este revendicată în mod deschis. În schimb, Strategia Națională de Securitate din 2023 citează „responsabilitatea specială" a Germaniei pentru pace, securitate, prosperitate, stabilitate și stabilirea Capacității de Desfășurare Rapidă a UE[4]. Conducerea germană postulează Germania ca lider în securitatea europeană, declarând că este important să devină „forța armată cel mai bine echipată" a Europei[5]. Fostul cancelar Scholz a afirmat deschis: „În calitate de națiune cu cea mai mare populație și putere economică principală în centrul continentului, armata noastră trebuie să devină piatra de temelie a apărării convenționale a Europei, forța cea mai bine echipată"[6]. Germanii fac presiuni pentru o armată europeană unificată, care le-ar oferi acces la arme nucleare franceze - o ocolire a dreptului internațional care interzice Germaniei să își dezvolte vreodată propriile arme nucleare[7].

Dominația rusă

Rusia folosește instrumente hibride care combină instrumente dure, soft și informaționale. Din punct de vedere militar, folosește forța coercitivă și garanțiile de securitate pentru a reintegra spațiul post-sovietic ca o geopolitică prudentă, contracarând fragmentarea și menținând profunzimea[8]. Războiul hibrid îmbină operațiunile convenționale cu dezinformarea, activitățile cibernetice și intermediarii pentru a atinge obiectivele aflate sub conflict, așa cum s-a demonstrat în Crimeea[9]. Diplomația energetică: controlul conductelor de petrol și gaze permite coerciția în Europa și Eurasia, legând vecinii de orbita Moscovei.

„Lumea Rusă" (*Russkii Mir*) proiectează putere soft prin legături culturale și conservatoare între diasporele și elitele vorbitoare de limbă rusă din străinătate, extinzând influența în Europa și Sudul Global[10]. Acest lucru se aliniază cu o politică externă consecventă, înrădăcinată în identitatea națională, care pune în prim plan suveranitatea, statutul de mare putere și multipolaritatea în detrimentul dominației occidentale[11].

Ponderea geopolitică a Rusiei provine din avantajele oferite de geografie, exercitate prin instrumente hibride militar-economice, narațiuni și politici de tip „soft power". În ciuda vulnerabilităților economice, aceste instrumente își mențin rolul revizionist, contestând ordinea post-Război Rece, deoarece geografia modelează ambițiile, vulnerabilitățile și adaptarea.

Dominația chineză

Beijing operaționalizează influența printr-un set de instrumente care pune accent pe arta guvernării economice, modernizarea militară și puterea narativă. Inițiativa „Belt and Road" (BRI), lansată în 2013, ancorează influența, direcționând investițiile în infrastructură în 140 de țări pentru a securiza rutele energetice și a extinde efectul acțiunilor sale fără coerciție[12]. Transformarea militară rapidă - capacități A2/AD, expansiune navală pe mări și oceane și sisteme de atac de precizie - își propune să descurajeze intervenția în apropierea țărmurilor Chinei, proiectând în același timp puterea de a domina regiunea[13].

Consolidarea teritorială susține în continuare strategia; China a rezolvat în mare măsură disputele de frontieră terestră pentru a-și stabiliza periferia, eliberând resurse pentru asertivitate maritimă[14]. Instrumentele ideatice consolidează eforturile: narațiunile de „dezvoltare pașnică", multipolaritate și întinerire cultivă puterea soft prin diplomație, în timp ce dominația tehnico-economică încorporează influența în guvernare.

Puterea Chinei se bazează pe scara și avantajele facilitate de geografie, implementate prin instrumente hibride economico-militare și o strategie generală. Beijingul contestă ordinea mondială condusă de SUA prin conectivitate, consolidarea capacităților și asertivitate, mai degrabă decât confruntare, în ciuda tensiunilor cu Washingtonul. Reacțiile adverse regionale și dificultățile interne persistă, însă fuziunea susține traiectoria Chinei ca și competitor.

Dominația indiană

New Delhi își consolidează influența printr-un set de instrumente strategice de însemnătate, care pun în prim plan autonomia strategică, alinierea multuplă și acumularea de capabilități în detrimentul alianțelor formale. Din punct de vedere diplomatic, India adâncește Quad-ul cu Statele Unite, Japonia și Australia, menținând în același timp legăturile cu Rusia, implicând BRICS și cultivând parteneriate cu țările din Sudul Global[15]. Din punct de vedere militar, o triadă nucleară, modernizarea navală și infrastructura de frontieră descurajează amenințările pe două fronturi și permit proiecția puterii în regiunea Oceanului Indian, în concordanță cu imperativele realiste de maximizare a puterii relative[16].

Din punct de vedere economic, inițiative precum „Act East", reziliența lanțului de aprovizionare, diplomația infrastructurii și acordurile comerciale extind influența fără coerciție. Puterea soft - înrădăcinată în acreditări, exporturi culturale și o diaspora de 30 de milioane de oameni - amplifică atractivitatea Indiei. Această abordare combină prudența istorică cu acțiunea pragmatică[17].

Ponderea geopolitică a Indiei provine din centralitatea facilitată de geografie într-o regiune, exercitată prin instrumente diplomatice, militare și economice adaptive și o autonomie rezilientă. În ciuda asimetriilor economice și a provocărilor legate de vecinătate, acestea poziționează India din ce în ce mai mult ca un pol care modelează echilibrul indo-pacific și guvernanța multipolară.

Dominația iraniană

Puterea geopolitică a Iranului provine din poziția sa geografică de răscruce eurasiatică și punct de blocare energetică. A 17-a țară ca mărime din lume, Iranul, se întinde pe Golful Persic și Marea Caspică, se învecinează cu șapte state, inclusiv Pakistanul, înarmat cu arme nucleare, cu rivalii săi, Arabia Saudită și Irak, și domină Strâmtoarea Ormuz, prin care trece aproximativ o cincime din comerțul global cu petrol. Munții și deșerturile oferă profunzime defensivă, în timp ce această geografie conferă Iranului vulnerabilitate prin temerile de încercuire și prin efectul unor acțiuni ca tampon și conector între coridoarele de tranzit eurasiatice[18].

Teheranul operaționalizează această influență printr-un set de instrumente asimetrice, expediționare, care compensează inferioritatea militară convențională față de adversarii SUA și cei din Golf. În centru se află „axa rezistenței" - o rețea de clienți și reprezentanți militanți (Hezbollah în Liban, Hamas și Jihadul Islamic în Gaza, Houthii în Yemen, milițiile șiite în Irak și Siria) - folosită pentru a proiecta puterea, a descuraja atacurile și a câștiga profunzime strategică fără război direct[19].

Rachetele balistice și de croazieră, completate de drone, oferă descurajare, în timp ce programul nuclear oferă o asigurare latentă împotriva schimbării de regim.

Strategia energetică și puterea soft ideologică completează instrumentele. Amenințările de a închide Strâmtoarea Ormuz sau de a transforma fluxurile de petrol/gaze în arme constrâng piețele. Discursul șiit și antiimperialist atrag actori și public nestatal, încadrând Iranul împotriva hegemoniei[20].

Influența Iranului provine din avantajele oferite de geografie - dominația Ormuz, centralitatea și terenul defensiv - amplificate de instrumente asimetrice, rețele proxy și descurajarea rachetelor. În ciuda sancțiunilor, izolării și limitelor, această strategie menține Iranul ca un actor revizionist care contestă ordinea mondială condusă de SUA.

Concluzie

Două regiuni în special sunt susceptibile de a fi martorii competiției menționate mai sus între astfel de dominații definite: Africa, bogată în resurse și locații strategice, și Arctica, care devine un pasaj bogat în resurse și alternativ din cauza schimbărilor climatice.

Pe lângă cele șase domenii, sistemul internațional fragmentat se caracterizează prin importanța crescândă a actorilor nestatali, în mare parte companii transnaționale (CTN), în special cele care dezvoltă inteligența artificială (IA) și, în cele din urmă, poate chiar IA însăși ca actor geopolitic, alături de actorii nestatali tradiționali, cum ar fi organizațiile internaționale (atât OI, cât și ONG-uri), crima organizată transnațională (CNT) sau organizațiile teroriste.

---

*[1]Termenul *Ordo Pluriversalis* a fost „împrumutat" de la Leonid Savin. Vezi: Savin, L. (2020). *Ordo Pluriversalis: The End of Pax Americana and the Rise of Multipolarity*. Black House Publishing.*

[2]Mearsheimer, J. J. (2001). The tragedy of great power politics. W. W. Norton & Company.

[3]Brzezinski, Z. (1998). The grand chessboard: American primacy and its geostrategic imperatives. Basic Books.

[4]The Federal Government (2022) Speech by Federal Chancellor Olaf Scholz at The Charles University in Prague on Monday, August 29 2022. https://www.bundesregierung.de/breg-en/news/scholz-speech-prague-charles-university-2080752

[5]National Security Strategy. Robust. Resilient. Sustainable. Integrated Security for Germany (2023). Federal Foreign Office, Werderscher Markt 1, 10117 Berlin. https://www.nationalesicherheitsstrategie.de/National-Security-Strategy-EN.pdf

[6]"Germany must become 'the best equipped armed force in Europe', Scholz says." Euronews, September 16, 2022. https://www.euronews.com/my-europe/2022/09/16/germany-must-become-the-best-equipped-armed-force-in-europe-scholz-says

[7]Germany. The International Campaign to Abolish Nuclear Weapons. Retrieved May 5, 2026, from https://www.icanw.org/germany

[8]Krickovic, A. (2014). Imperial nostalgia or prudent geopolitics? Russia's efforts to reintegrate the post-Soviet space in geopolitical perspective. Post-Soviet Affairs, 30(6), 503–528. https://doi.org/10.1080/1060586X.2014.900975

[9]Renz, B. (2016). Russia and 'hybrid warfare'. Contemporary Politics, 22(3), 283–300. https://doi.org/10.1080/13569775.2016.1201316

[10]Laruelle, M. (2015). The "Russian World": Russia's soft power and geopolitical imagination. Center on Global Interests. https://www.ponarseurasia.org/the-russian-world-russia-s-soft-power-and-geopolitical-imagination/

[11]Tsygankov, A. P. (2016). Russia's foreign policy: Change and continuity in national identity (5th ed.). Rowman & Littlefield.

[12]*Doshi, R. (2021). The long game: China's grand strategy to displace American order. Oxford University Press.*
[13]*Swaine, M. D., & Tellis, A. J. (2000). Interpreting China's grand strategy: Past, present, and future. RAND Corporation.*
[14]*Fravel, M. T. (2008). Strong borders, secure nation: Cooperation and conflict in China's territorial disputes. Princeton University Press.*
[15]*Bajpai, K., Basit, S., & Krishnappa, V. (Eds.). (2014). India's grand strategy: History, theory, cases. Routledge.*
[16]*Mearsheimer, J. J. (2014). The tragedy of great power politics (Updated ed.). W. W. Norton & Company.*
[17]*Bajpai, K., Basit, S., & Krishnappa, V. (Eds.). (2014). India's grand strategy: History, theory, cases. Routledge.*
[18]*Fuller, G. E. (1991). The "center of the universe": The geopolitics of Iran. Westview Press. https://archive.org/details/centerofunivers00full*
[19]*Ostovar, A. (2018). The grand strategy of militant clients: Iran's way of war. Security Studies, 27(1), 130–158. https://doi.org/10.1080/09636412.2017.1416815*
[20]*Tabatabai, A. M. (2020). No conquest, no defeat: Iran's national security strategy. Oxford University Press.*

SITUAȚIA GLOBALĂ CONTEMPORANĂ

Punctele de blocaj maritim: un risc pentru comerțul maritim global

Christos BEZIRTZOGLOU (Grecia)

1. Introducere în comerțul maritim global

În fiecare zi, zeci de mii de nave navighează pe o rețea complexă de căi maritime internaționale pentru a menține comerțul mondial în mișcare. Aproximativ 80% din totalul comerțului internațional se desfășoară pe mare! Comerțul global are nevoie de artere maritime deschise. Acestea au nevoie de securitate maritimă, rute comerciale strategice și logistică globală rezistentă.

Sursa: https://commoditieshub.ch/en/2026/07/06/the-worlds-maritime-chokepoints/

Din 2020, comerțul electronic/ eCommerce[1] internațional și lanțurile de aprovizionare globale[2] au suferit perturbări majore din cauza: riscurilor geopolitice (criza Strâmtorii Ormuz, redirecționarea Mării Roșii ca urmare a războaielor sau a pirateriei), schimbărilor climatice (deschiderea de noi rute, precum și transformarea altor rute în impracticabile), crizei logistice cauzate de oameni (conflictul de muncă de la Canada Post, din 2024-2025, greva portuară din Statele Unite, din 2024, închiderea portului Shanghai, din 2022, accidentul Ever Given din Canalul Suez, din 2021), problemelor de sănătate (pandemia de COVID-19) și/sau guvernelor (multiplicitatea regulilor vamale, atacuri cibernetice pentru manipularea sistemelor de navigație) și/sau infrastructurii (ecartament incompatibil al căilor ferate, facilități portuare inadecvate). Strâmtorile, pasajele și canalele sunt exemple excelente de puncte strategice de blocare a traficului. Importanța lor nu derivă din țările din jur, ci din volumul comerțului global care trece prin ele. Instabilitățile locale care le afectează au repercusiuni economice globale. Esența strategiei lor asimetrice constă exact în raportul disproporționat cost-eficiență (financiar și logistic) al soluțiilor alternative.

În cele din urmă, trebuie să evidențiem comerțul maritim care a jucat un rol esențial în țări precum China, Coreea de Sud sau Japonia, care au devenit puteri economice eminente, deoarece majoritatea mărfurilor pe care le exportă sunt transportate cu nave, la fel ca și materiile prime pe care le importă, cum ar fi hidrocarburile.

---

[1]În această analiză, excludem tranzacțiile comerciale digitale de servicii care nu necesită transport fizic, în special cele comandate digital și fie livrate fizic - cum ar fi rezervarea cazării - fie livrate digital, cum ar fi streamingul media, cloud computing-ul sau serviciile profesionale furnizate online.

[2]În această analiză, excludem interconexiunile de energie electrică, cum ar fi Marele Interconector Maritim (GSI) dintre Grecia -Cipru-Israel sau GREGY dintre Grecia-Egipt, care constituie părți ale coridorului economic mai mare IMEC, care conectează strategic India și Orientul Mijlociu cu Europa.

Punctele maritime de blocare a traficului au devenit instrumente critice de influență geopolitică în secolul XXI. Orice perturbare, fie că este cauzată de război, coerciție statală, piraterie sau defecțiuni ale infrastructurii, va declanșa efecte imediate asupra lanțurilor de aprovizionare, primelor de asigurare, costurilor de transport și prețurilor mărfurilor la nivel mondial.

2. Puncte de blocare maritime și Mare Liberum

Napoleon spunea că „politica statelor constă în geografia lor", referindu-se la utilizarea entităților geografice pentru avantaj politic.

Punctele de blocare maritime sunt căi navigabile relativ înguste sau restricționate care, datorită caracteristicilor lor fizice, inclusiv lățimea, adâncimea, lungimea și navigabilitatea, impun limitări serioase asupra mișcării și „forțează traficul să conveargă", deoarece ele însele au o „capacitate limitată de a acomoda circulația maritimă". Natura unui punct de blocare maritim poate fi măsurată și în acest sens prin existența sau inexistența nu numai a unor rute maritime alternative, ci și a unor rute terestre care ocolesc punctul de blocare în cauză.

Principalele motive pentru care sunt importante sunt:

1. Oferă timpi de tranzit mai scurți pentru lanțuri de aprovizionare globale mai rapide.
2. Contribuie la reducerea costurilor de transport și la securizarea circulației mărfurilor, inclusiv a energiei.
3. Sunt linia de salvare a comerțului global prin conectarea piețelor internaționale de pe toate continentele.

Valoarea unui punct de restricționare maritim este proporțională cu gradul său de utilizare și, prin urmare, are o importanță considerabilă pentru mai multe țări. De aceea, sunt considerate „chei ale lumii", „arme geopolitice" sau „călcâiul lui Ahile geografic" al economiei globale, comerțului, energiei și securității alimentare. Totuși, în același timp, aceste puncte de blocare maritime prezintă o importanță strategică (economică, militară, politică) pentru cei care le controlează. În cele din urmă, schimbările climatice și preocupările legate de mediu au devenit un multiplicator de risc, precum și un factor de oportunitate pentru aceste puncte de blocare. Canalele și secțiunile superficiale afectează, de asemenea, arhitectura navală prin crearea unor clasificări unice ale navelor (de exemplu, Suezmax, Panamax, Malaccamax, Chinamax), care reprezintă dimensiunile maxime absolute pe care o navă le poate avea pentru a naviga în siguranță pe apele sale.

Conceptul de Mare Liberum este principiul călăuzitor pentru libertatea de navigație, comerțul global și securitatea maritimă. Mare Liberum a fost revoluționar în secolul al XVII-lea[3], deoarece a contestat pretențiile monopolistice asupra mărilor și a promovat ideea de acces partajat, ceea ce a facilitat ascensiunea puterilor maritime și a comerțului global. Aplicațiile contemporane includ reglementarea rutelor de navigație și protejarea lanțurilor de aprovizionare globale, subliniind faptul că oceanele sunt o resursă comună esențială pentru comerț, securitate și cooperare între națiuni.

Pe scurt, punctele de blocare maritime au devenit puncte de presiune strategice unde crizele regionale pot genera rapid consecințe globale.

3. Fluxuri comerciale de mărfuri afectate

O gamă diversă de mărfuri de import și export sunt afectate atunci când perturbările unui punct de blocare maritimă afectează programul de transport maritim. Cele trei tipuri de fluxuri comerciale globale afectate sunt:

1. **Produse energetice**, cum ar fi țițeiul, produsele petroliere rafinate și gazul natural lichefiat (GNL), în principal în Orientul Mijlociu (Strâmtorile Ormuz, Bab el-Mandeb, Canalul Suez) la export și în Asia (Strâmtorile Malacca și Singapore) la import.
2. **Mărfuri vrac**, cum ar fi cărbunele, minereul de fier, cerealele, îngrășămintele și produsele agricole.
3. **Mărfuri în containere**, cum ar fi produsele fabricate.

Natura interconectată a acestor fluxuri comerciale[4] creează probleme atât pentru țările exportatoare,

[3]Mare Liberum a fost formulată de juristul și filosoful olandez Hugo Grotius în 1604, în urma unei confruntări juridice între olandezi și portughezi în legătură cu confiscarea navei portugheze Santa Catarina în Strâmtoarea Malacca. Argumentul central al Mare Liberum este că marea este teritoriu internațional și nicio națiune nu are dreptul să o monopolizeze. Grotius a bazat acest argument pe ceea ce considera un principiu evident al dreptului natural: fiecare națiune are dreptul de a călători și de a face comerț cu orice altă națiune. Din aceasta, el a derivat dreptul de trecere inofensivă atât pe uscat, cât și pe mare, stabilind o bază pentru dreptul maritim internațional modern.

[4]Se știe că, în caz de criză, temerarii și inovatorii ar putea câștiga mulți bani. Situația geopolitică globală din 2026 a adus profituri excedentare armatorilor, deoarece prețurile transportului s-au dublat și triplat față de anul precedent.

cât și pentru cele importatoare (adică țările din Golf sunt exportatori importanți, printre altele, de combustibili și uleiuri minerale și îngrășăminte, în timp ce, importă masiv, printre altele, vehicule și echipamente de transport și produse farmaceutice).

În cele din urmă, orice tip de perturbări prelungite ale tranzitului prin aceste puncte maritime[5] pune presiune suplimentară asupra securității alimentare globale, fie prin afectarea disponibilității factorilor de producție cheie (de exemplu, îngrășăminte), regiunile vulnerabile și rurale resimțind cele mai mult impactul asupra randamentelor culturilor și/sau prin perturbarea fluxului de alimente către țările neproducătoare de alimente.

3.1 Strategia Uniunii Europene de diversificare energetică

Uniunea Europeană (UE) elimină treptat combustibilii fosili ai Rusiei, dar au apărut noi dependențe de alți furnizori (statele din Golf și Statele Unite). Importurile de gaze rusești ale blocului comunitar (inclusiv gaze prin conducte și GNL) au scăzut cu 75% între 2021 și 2025. Importurile UE de gaze din Norvegia au fost constante în ultimii patru ani. Criza din Orientul Mijlociu, din 2026, a demitizat ideea că GNL-ul maritim era o alternativă strategic mai sigură decât dependența de conducte.

O dependență excesivă de GNL-ul din Statele Unite (SUA), care este și cel mai scump GNL pentru cumpărătorii din UE, nu este în concordanță cu planul REPowerEU[6] de consolidare a securității energetice a UE prin diversificare, reducerea cererii și creșterea accesibilității energiei. SUA reprezintă acum ~60% din importurile de GNL din SUA. Această dependență a creat o dependență geopolitică cu risc ridicat, pe care președintele SUA a exploatat-o prin legarea explicită a aprovizionării cu GNL de cererile de modificare a legislației UE.

3.2 O oportunitate pentru țările africane

Rezervele de hidrocarburi ale Africii și proximitatea acesteia ar putea oferi UE diversificarea suplimentară necesară a aprovizionării. Africa furnizează deja aproximativ 20% din necesarul de gaze al Europei prin conducte din Algeria și Libia în nord, Nigeria și Mauritania în vest și Mozambic în est. Această pondere crește pe măsură ce apar noi coridoare GNL în Senegal, Coasta de Fildeș și Angola, în timp ce Nigeria deține rezervele necesare pentru a deveni un furnizor semnificativ mai mare.

3.3 Peisajul energetic emergent al Americii de Sud

Harta energetică globală ar putea suferi o transformare semnificativă în următorul deceniu dacă țările din America de Sud, cum ar fi Guyana (producătorul de petrol cu cea mai rapidă creștere din lume), Argentina (cu o capacitate de export în creștere) și Venezuela[7] (deținând cele mai mari rezerve dovedite de petrol din lume), reușesc să atragă investiții internaționale pentru a deveni jucători energetici majori. Aceste țări și-ar putea transforma bogăția în hidrocarburi într-o influență geopolitică durabilă, în special primele două care nu sunt țări OPEC[8].

4. Principalele puncte de blocare maritimă din lume

Cele treisprezece căi maritime principale utilizate în timpul comerțului maritim global sunt:

4.1 Patru în Europa (Strâmtoarea Daneză, Canalul Kiel, Canalul Mânecii și Strâmtoarea Gibraltar);
4.2 Una în cele două Americi (Canalul Panama);
4.3 Trei în Asia (Strâmtoarea Malacca, Strâmtoarea Singapore, Strâmtoarea Turciei);
4.4 Trei în partea de Orient Mijlociu a Asiei (Canalul Suez, Strâmtoarea Bab el-Mandeb, Strâmtoarea Ormuz);
4.5 Două la periferia Asiei (Marea Mediterană de Est, Marea Chinei de Sud).

4.1.1 Europa: Strâmtorile daneze (Marea Centură, Mica Centură, Øresund)

Cele trei strâmtori daneze reprezintă singura conexiune maritimă între Marea Baltică și Marea Nordului/Atlantic. Este o rută maritimă critică pentru nordul/estul UE (Suedia, Finlanda, Polonia, cele trei state baltice, părțile estice ale Germaniei) și pentru fluxurile reziduale de petrol și GNL rusesc.

---

[5]Un alt factor agravant care ar trebui adăugat la ecuația securității alimentare este fenomenul climatic El Niño.
[6]REPowerEU a fost introdus în mai 2022 ca răspuns la invazia Rusiei în Ucraina și la criza energetică rezultată. Scopul său principal este de a reduce rapid și, în cele din urmă, de a elimina dependența UE de gazele, petrolul și cărbunele rusesc, accelerând în același timp tranziția către o energie curată.
[7]Importanța Venezuelei, precum și a vastei zone caraibiene, ar putea fi înțeleasă din narațiunea „războiului pentru petrol" din jurul intervenției militare americane din 2026 pentru capturarea președintelui în exercițiu al Venezuelei.
[8]Organizația Țărilor Exportatoare de Petrol (OPEC) este un cartel interguvernamental care permite cooperarea principalelor țări producătoare de petrol și dependente de petrol pentru a influența colectiv piața globală a petrolului și a maximiza profitul pentru cei 11 membri ai săi (inclusiv Venezuela). Un grup OPEC+ mai mare, format din membri OPEC și alte 11 țări producătoare de petrol (inclusiv Brazilia și Mexic), a fost format în 2016 pentru a controla mai bine piața globală a țițeiului.

Acestea reprezintă căile cheie pentru „flota din umbră” de petroliere a Rusiei. Pe lângă pericolele pentru navigație (de exemplu, densitatea mare a traficului, apele puțin adânci, îngustimea strâmtorilor), față de condițiile dificile de mediu de iarnă (de exemplu, ceață, gheață, vânturi puternice), petrolierele vechi și prost întreținute ale „flotei din umbră” reprezintă un risc pentru siguranța maritimă și securitatea mediului.

4.1.2 Europa: Canalul Kiel

Canalul Kiel este un canal de apă dulce lung de 98 km care leagă porturile germane Brunbüttel de la Marea Nordului de Kiel de la Marea Baltică. Canalul reduce călătoria dintre Marea Nordului și Marea Baltică cu 460 km, permițând navelor să ocolească peninsula Iutlanda și strâmtoarea daneză.

A fost construit între 1887 și 1895 și legat de un sistem de ecluze vulnerabile, vechi de un secol.

Organizația Țărilor Exportatoare de Petrol (OPEC) este un cartel interguvernamental care permite cooperarea principalelor țări producătoare de petrol și dependente de petrol pentru a influența colectiv piața globală a petrolului și a maximiza profitul pentru cei 11 membri ai săi (inclusiv Venezuela). Un grup OPEC+ mai mare, format din membri OPEC și alte 11 țări producătoare de petrol (inclusiv Brazilia și Mexic), a fost format în 2016 pentru a controla mai bine piața globală a țițeiului.

4.1.3 Europa: Canalul Mânecii

Canalul Mânecii, lung de 560 km, leagă Marea Nordului de Atlantic. Canalul Mânecii este crucial pentru comerțul dintre Regatul Unit și UE, deoarece se estimează că aproximativ 60% din comerț trece între porturile Calais/Dunkirk și Dover/Folkestone. În același timp, este un coridor economic vital pentru UE, care leagă porturile Anvers (Belgia), Rotterdam (Olanda) și Hamburg (Germania) de Oceanul Atlantic.

Singura rută maritimă din lume care poate fi traversată pe sub ea datorită Tunelului Canalului Mânecii care leagă Marea Britanie de Franța!

Densitatea mare a traficului (peste 180.000 de nave pe an, plus traversările zilnice multiple cu feribotul între Franța și Regatul Unit), condițiile meteorologice frecvent severe (de exemplu, ceață) și geografia sa de tip pâlnie (de la 240 km la lățimea maximă la doar 34 km la cea mai îngustă) fac ca posibilitatea coliziunilor și/sau eșuărilor să fie un factor perturbator nedorit pentru lanțurile de aprovizionare europene.

Există rapoarte conform cărora „flota din umbră” de petroliere a Rusiei evită să folosească această rută (și ia în schimb lunga rută maritimă din jurul Irlandei „neutre”) din cauza confiscării recente de petrol sancționat de către forțele UE și Regatului Unit. Rusia a folosit chiar și escorte de nave militare pentru intimidare.

4.1.4 Europa: Strâmtoarea Gibraltar

Strâmtoarea Gibraltar este de 14 km lățime, leagă Oceanul Atlantic de Marea Mediterană și separă Europa de Africa. Este singura intrare/ieșire naturală la mare pentru întreaga Mediterană. Aceasta gestionează ~10% din traficul maritim global și este esențială pentru toate porturile mediteraneene ale UE (Spania, Franța, Italia, Grecia etc.) care accesează rutele Atlantic/Americi/Africa.

Statuia stâlpilor lui Hercule din Ceuta

O închidere combinată a portului Gibraltar și a celui de Suez ar putea afecta ~40% din comerțul maritim al UE. Produsele cheie care tranzitează sunt țițeiul și GNL-ul (către/dinspre rafinăriile și piețele mediteraneene, inclusiv fluxurile din Africa de Vest și Orientul Mijlociu); containerele și mărfurile vrac (cereale, îngrășăminte, minereuri, bunuri fabricate).

Interesele multiple naționale și internaționale ale celor trei jurisdicții diferite (Spania [UE], Gibraltar [Regatul Unit] și Maroc) reprezintă o sursă potențială de tensiune. Organizația Națiunilor Unite a identificat Strâmtoarea Gibraltar (și Insulele Canare) ca puncte de blocare maritimă critice în traficul de cocaină din țările Sahel către Europa.

De asemenea, este interesant de observat că Marea Mediterană pierde mai multă apă decât o dau înapoi râurile și ploile. Prin urmare, depinde de Atlantic să umple deficitul prin strâmtoarea Gibraltar! Astfel, apele Atlanticului intră în Marea Mediterană la suprafață, în timp ce apele mediteraneene, mai dense, se varsă în Atlanticul de sub ele, creând valuri de maree și turbulențe ascunse.

4.2 America: Canalul Panama

O minune inginerească artificială de 80 km care leagă oceanele Atlantic și Pacific, vitală pentru ruta comercială americană și cea vest-est. Canalul a creat o conexiune mult mai scurtă între oceanele Atlantic și Pacific, permițând navelor să evite lunga călătorie în jurul Americii de Sud prin Capul Horn sau Strâmtoarea Magellan și economisind mii de mile[9], timp, combustibil și bani.

Spre deosebire de canalele de la nivelul mării, Canalul Panama folosește un sistem masiv de ecluze alimentate cu apă dulce. Fiecare navă care traversează consumă 197 de milioane de litri de apă dulce din Lacul Gatún!

Franța a început o încercare majoră de a construi un canal peste Panama în 1881, condusă de Ferdinand de Lesseps, care fusese implicat anterior în Canalul Suez. Cu toate acestea, terenul dificil, ploile abundente, alunecările de teren, problemele financiare și bolile mortale, cum ar fi febra galbenă și malaria, au dus la eșecul proiectului francez. Statele Unite au reluat construcția în 1904. În loc să construiască un canal la nivelul mării, inginerii americani au creat un sistem masiv de ecluze folosind Lacul Gatún, care se află la aproximativ 26 de metri deasupra nivelului mării. Canalul Panama a fost deschis oficial comerțului mondial pe 15 august 1914.

În 2016, canalul a fost extins cu noi ecluze capabile să gestioneze nave mult mai mari. Cu toate acestea, deoarece modelele climatice El Niño influențează condițiile hidrologice din America Centrală, ducând la scăderea nivelului apei din Lacul Gatún (așa cum a fost cazul în timpul proiectului din 2023), Autoritatea Canalului Panama a introdus ajustări reduse ale pescajului pentru ecluzele sale Neopanamax.

Aceasta gestionează aproximativ 5% din comerțul maritim global. Este de o relevanță redusă pentru Europa, dar prezintă un interes deosebit pentru Statele Unite, deoarece comerțul de tranzit este concentrat în principal pe călătoriile dintre America și Asia și pe coasta de est-vest a SUA.

4.3.1 Asia: Strâmtoarea Malacca

O arteră vitală de 900 km în Asia de Sud-Est, între Peninsula Malaysiană și insula Sumatra, unde se unește cu oceanele Indian și Pacific. Gestionează aproximativ 60% din transportul maritim global și 25% din mărfurile comercializate la nivel global. De interes deosebit pentru centrele de tranzit precum Singapore sau China, datorită potențialului său global de import și export de energie și flux comercial.

Pe lângă riscurile de coliziune între nave mari, datorită lățimii sale înguste și a apelor înghițite, este o zonă afectată activ de piraterie, legată de jurisdicții suprapuse, care permite piraților să se ascundă de forțele de ordine. Expresia „Dilema Malacca” descrie căutarea de rute maritime alternative de către China, deoarece în prezent se conectează puternic la această cale navigabilă pentru exporturile spre vest și importurile spre est.

Strâmtoarea Malacca este clasificată drept o strâmtoare internațională, o cale maritimă naturală care leagă două zone economice exclusive. În cadrul acestei categorii, se aplică regimul de trecere în tranzit, ceea ce înseamnă că toate navele se bucură de dreptul de trecere care nu poate fi obstrucționat, suspendat sau supus unor taxe doar pentru tranzitarea strâmtorii.

Trei țări (Indonezia, Malaezia și Singapore) gestionează în comun strâmtoarea Malacca. Indonezia, a cărei zonă economică exclusivă acoperă aproximativ 70% din apele Strâmtorii Malacca, a captat ~5% din valoarea transbordării strâmtorii. O lacună care este urmărită în mod activ prin dezvoltarea unor proiecte portuare majore la Kuala Tanjung în Sumatra de Nord, zonele Batu Ampar și Tanjung Sauh din Batam și Sabang în Aceh, ca port maritim la intrarea nordică a strâmtorii. Pe de altă parte, Malaysia continuă să consolideze poziția Portului Klang, care procesează aproximativ 14 milioane de containere anual și se numără printre cele mai aglomerate zece porturi din lume, dezvoltând în același timp Portul Carey Island ca o extindere a capacității pe termen lung.

4.3.2 Asia: Strâmtorile Singapore (Canalul Phillip [cunoscut anterior ca Strâmtoarea Guvernatorului sau Strâmtoarea John de Silva], Strâmtoarea Nouă și Strâmtoarea Johor)

Cele trei Strâmtori Singapore sunt o cale navigabilă strategic importantă, lungă de 113 km (cu o lățime medie de 19 km și doar 5 km în partea sa cea mai îngustă), situată la sud de Singapore și la nord de Insulele Riau din Indonezia, servind ca una dintre cele mai aglomerate rute de transport maritim din lume. Este situată între zona comercială a Golfului Bengal, la vest, și porturile continentale și comerciale ale Mării Chinei de Sud, la est.

Canalul Phillip, în special, este extrem de aglomerat datorită prezenței Portului Singapore, unul dintre cele mai mari și mai eficiente porturi din lume. Este cel mai aglomerat port de transbordare din lume, manipulând peste 40 de milioane de containere anual și servind drept cel mai mare centru de

[9]De exemplu, ruta de la San Francisco la New York va fi de 5.200 de mile marine în loc de 13.100, câte era obligată să facă lunga și periculoasa călătorie în jurul extremității sudice a Americii de Sud.

transbordare de pe planetă. Astfel, libertatea navigației este o condiție de supraviețuire pentru economia singaporeză, care depinde în mare măsură de fluxurile comerciale maritime.

Strâmtoarea Singapore formează extensia estică a Strâmtorii Malacca și reprezintă o legătură critică între Oceanul Indian și Marea Chinei de Sud, gestionând aproximativ 50% din comerțul maritim global. Adâncimea strâmtorii Singapore limitează pescajul maxim al navelor care trec prin strâmtoarea Malacca, creând clasa de nave Malaccamax.

Strâmtoarea Singapore și Strâmtoarea Malacca sunt uneori prezentate împreună ca Strâmtorile Malacca și Singapore (SOMS), în principal datorită proximității lor.

4.3.3 Asia: Strâmtorile Turciei (Bosfor și Dardanele)

Bosfor[10], cunoscută și sub numele de „Strămtoarea Constantinopolului", este cea mai îngustă strâmtoare din lume utilizată pentru navigația internațională, legând Marea Neagră de Marea Marmara. Bosforul are o importanță istorică imensă, servind drept rută comercială cheie timp de secole și a jucat un rol esențial în istoria Imperiului Bizantin. Dardanelele leagă Marea Marmara de Marea Egee. Aproximativ 3-4% din comerțul maritim global cu petrol trece prin aceste strâmtori puternic aglomerate.

Ambele strâmtori separă Europa de Asia și reprezintă singura poartă de comerț maritim a țărilor riverane Mării Negre către piețele globale. Strâmtorile turcești sunt singura rută maritimă pentru Bulgaria, România, Ucraina, partea de sud-vest a Rusiei și Georgia care ajunge la Marea Mediterană.

Cele două strâmtori sunt esențiale pentru securitatea alimentară din estul/sudul UE și la nivel mondial, deoarece facilitează exporturile de cereale mari (grâu, porumb, ulei de floarea-soarelui - o parte importantă a exporturilor Mării Negre/Ucrainei/Rusiei/Kazahstan, egală cu ~20%+ din grâul global), îngrășăminte, minerale și oțel. De asemenea, facilitează transportul regional de energie, cum ar fi țițeiul și produsele petroliere (din Rusia, Marea Caspică/Kazahstan prin Novorossiisk).

Vulnerabilitatea lor, pe lângă dificultățile de navigație legate de îngustimea strâmtorilor și densitatea mare a traficului, a crescut de la războiul de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei.

4.4.1 Orientul Mijlociu (Asia): Canalul Suez

O cale navigabilă artificială de bază din Egipt, la vest de Peninsula Sinai, care leagă Marea Mediterană și Marea Roșie, scurtând călătoriile dintre Europa și Asia prin evitarea ocolirii Africii. Deschis în 1869, se întinde pe aproximativ 193 km. Aproximativ 11% din petrolul global și ~15% din comerțul global trece prin Canalul Suez. Este o sursă majoră de venit pentru Egipt.

Cele mai mari petroliere care navighează pe Canalul Suez sunt navele Suezmax și nu navele mai mari, Very Large Crude Carriers (VLCC). Acest fapt înseamnă că Arabia Saudită își poate transporta petrolul (folosind petroliere VLCC) doar spre sud și aceasta fie prin strâmtoarea Ormuz, fie prin Bab el-Mandeb. Orice blocaj în aceste două puncte de blocare afectează direct exporturile de petrol ale Arabiei Saudite.

Canalul Suez percepe sute de milioane de dolari pe tranzit din cauza statutului său de infrastructură artificială aflată sub suveranitatea deplină a Egiptului.

Inițial, Frédéric-Auguste Bartholdi a propus o statuie masivă pentru intrarea în Canalul Suez, numită „Egiptul aducând lumină în Asia". După ce proiectul a fost respins, proiectul a fost reutilizat pentru a deveni Statuia Libertății!

Închiderea sa timp de șase zile în timpul eșuării navelor container *Ever Given* a dus la întârzieri substanțiale, creșterea costurilor de transport și efecte de domino asupra producției, vizibile la nivel global. Incidentul a ilustrat fragilitatea logisticii globale și necesitatea de a construi transport maritim rezistent, precum și rețele alternative.

4.4.2 Orientul Mijlociu (Asia): Bab el-Mandeb

Strâmtoarea, lată de 29 km și mai îngustă decât Strâmtoarea Ormuz, este situată între Yemen, în Peninsula Arabică, și Djibouti și Eritreea, în Cornul Africii, legând Marea Roșie de Golful Aden și Oceanul Indian. Aproximativ 9% din comerțul maritim global, ~11% din petrolul global și o treime din comerțul global cu India trec prin aceste strâmtori. Împreună cu Canalul Suez, ele formează o arteră critică Europa-Asia.

Strâmtoarea Bab el-Mandeb[11] (care se traduce din arabă prin „Poarta Lacrimilor") a devenit din ce în ce mai importantă din cauza preocupărilor legate de securitate, generate de conflictele regionale și de

---

[10]Conform mitologiei grecești antice, se spunea că niște stânci plutitoare colosale, cunoscute sub numele de Symplegade sau Stâncile care se Ciocnesc, odinioară păzeau ambele maluri ale Bosforului și distrugeau orice navă care încerca să treacă prin strâmtoare, zdrobindu-le. Puterea lor distructivă a fost în cele din urmă învinsă de eroul argonautului Iason, care a reușit să treacă nevătămat printre ele, unde stâncile s-au fixat, deschizând grecilor acces la Marea Neagră.

atacurile asupra transportului maritim comercial (forțând în cele din urmă unele nave să aleagă călătoria mai lungă și mai costisitoare din jurul Africii).

4.4.3 Orientul Mijlociu (Asia): Strâmtoarea Ormuz

Strâmtoarea Ormuz, lungă de 40 km, constituie singura cale maritimă de intrare și ieșire din Golful Persic către marea deschisă, coasta sa de nord fiind controlată de Iran, coasta de sud de Oman, în timp ce punctul său de intrare dinspre Golful Persic este, de asemenea, conectat la Emiratele Arabe Unite (EAU).

Este punctul de blocare energetică suprem al lumii, deoarece aproximativ 26% din GNL-ul mondial (în principal din Qatar și Emiratele Arabe Unite) și 27% din petrolul global trec zilnic prin rutele sale înguste de transport maritim, late de trei kilometri (80% îndreptându-se spre Asia și 20% spre Europa). Un coridor de export de petrol de 28 de milioane de barili pe zi pentru Arabia Saudită[12], Irak, Emiratele Arabe Unite, Iran (reprezentând 80% din importurile sale totale, pe lângă nevoile sale de export), Kuweit și Qatar.

Având în vedere importanța sa strategică, tensiunile geopolitice din regiune influențează frecvent piețele energetice globale.

4.5 Zone maritime cu caracteristici similare

Alte zone din lume care au caracteristici similare cu punctele maritime de blocare menționate mai sus, cum ar fi concurența geopolitică intensă, densitatea mare a transportului maritim, descoperirea de zăcăminte de hidrocarburi, rutele maritime limitate și prezența tot mai mare a forțelor armate, sunt Marea Chinei de Sud, în special strâmtoarea Taiwan, și Marea Mediterană de Est, în special mările Egee, Levant și Libia.

4.5.1 Mediterana de Est (Marea Egee)

Mediterana de Est include Grecia, Turcia, Cipru, Siria, Libanul, Israelul, Egiptul și Libia. Regiunea este situată strategic la intersecția dintre Europa, Asia și Africa, conectându-se la Atlantic prin Strâmtoarea Gibraltar, la Marea Neagră prin Bosfor și Dardanele și la Marea Roșie prin Canalul Suez.

În special, Marea Egee a Greciei și principalele sale porturi (Pireu, Salonic și Alexandroupoli), situate în capătul vestic al sistemului maritim extins Bab el-Mandeb-Marea Roșie-Canalul Suez-Marea Egee, constituie poarta de intrare în UE a unei singure linii de transport maritim.

Cu toate acestea, numeroasele insule de la Marea Egee, cu pasajele lor înguste, precum și rutele maritime limitate pentru feriboturile de pasageri și ambarcațiunile de agrement, creează un mediu operațional complex, agravat de dezacordurile privind delimitarea cu Turcia.

În cele din urmă, este interesant de observat că, de la conflictul Rusia-Ucraina și, în special, de la activitățile militare ale Ucrainei în Marea Neagră, prezența tradițională anterioară a marinei ruse în estul Mediteranei de la începutul anului 2026 a încetat să mai existe.

4.5.2 Marea Chinei de Sud (Strâmtoarea Taiwan)

„Scutul de siliciu”, dominația Taiwanului în fabricarea de microcipuri la nivelul a 90% din producția mondială de semiconductori avansați, este linia lor de salvare în materie de securitate. Orice perturbare, cum ar fi o blocadă a strâmtorii Taiwan de către China, va avea consecințe grave pentru Taiwan (strangulare energetică), dar ar influența semnificativ și comerțul (aproximativ 20% din comerțul maritim global și 40% din comerțul UE trece prin această strâmtoare) și economiile mondiale printr-o criză tehnologică din cauza deficitului semnificativ de semiconductori.

În special, pericolele pentru UE și SUA sunt că ar putea afecta grav capacitatea lor de producție industrială și ar putea evolua riscurile de a deveni și mai dependenți de produsele chinezești. Cu toate

---

[11]Există, de asemenea, o dimensiune subacvatică semnificativă a strâmtorilor Mării Roșii, deoarece aproximativ 90% din traficul de date dintre Europa și Asia trece prin cabluri de date subacvatice. Concentrația crescută de cabluri submarine este vulnerabilă fie la operațiuni de sabotaj intenționat (cum ar fi exploziile Nord Stream, din 2022, conducta de gaz și cablurile Balticconnector, din 2023, cablurile de comunicații și energie electrică cu fibră optică Baltic, din 2024 și incidentele cu cablurile de telecomunicații, din 2025-2026), fie la scufundarea navelor ca urmare a atacurilor miliților (cazul scufundării navei de marfă Rubymar de dimensiunile Handymax în vecinătatea Bab-el-Mandeb din cauza atacurilor houthi).

[12]În 2026, Arabia Saudită și alte 13 țări au anunțat crearea unei Alianțe Multinaționale de Apărare Maritimă pentru a proteja libertatea navigației prin strâmtoarea Bab el-Mandeb, Marea Roșie și Golful Aden. Statele participante împărtășesc convingerea că securitatea maritimă este o responsabilitate comună și că cooperarea și coordonarea între state constituie piatra de temelie pentru confruntarea amenințărilor maritime comune și transnaționale. Și-au declarat intenția de a proteja libertatea navigației, securizează rutele comerciale internaționale și rutele de aprovizionare cu energie prin cele trei căi navigabile, care formează un coridor maritim strategic care leagă Oceanul Indian de Marea Mediterană.

acestea, într-un astfel de scenariu, China va fi afectată negativ atât din punct de vedere economic (perturbarea importurilor și exporturilor), cât și în principal din punct de vedere al reputației (nerespectarea ordinii internaționale stabilite, bazate pe reguli).

5. Concluzii preliminare

Oricine influențează traficul maritim prin aceste căi navigabile înguste influențează piețele globale de energie, inflația, costurile de transport maritim și, în cele din urmă, stabilitatea politică. Acestea pot fi considerate „arma geopolitică" supremă în perioadele de utilizare excesivă sau greșită. Punctele de blocare maritime își demonstrează importanța datorită naturii lor duale: un mediu de putere și oportunitate pentru statul (statele) care controlează, precum și un mediu de constrângeri pentru toate părțile interesate.

Pe măsură ce comerțul global continuă să evolueze, cele mai rezistente economii vor fi cele capabile să integreze coridoare multiple de transport în sisteme logistice flexibile și adaptive, reducându-și astfel dependența de punctele de blocare maritime.

Suntem în pragul unei schimbări de paradigmă, deoarece experimentăm o securitate globală și o ordine de drept aflate sub presiune, cu lanțuri valorice globale și fluxuri energetice globale în realiniere. Tensiunile geopolitice aduc în centrul atenției dependențele critice și punctele de blocare. Luate împreună, aceste schimbări sugerează că modelul de creștere postbelic se erodează.

RĂZBOI HIBRID

Dimensiunea umană a războiului hibrid: Reziliența cognitivă ca și capacitate strategică

Aleksandar GRIZHEV (Macedonia de Nord)

Introducere

De-a lungul unei mari părți a istoriei militare moderne, avantajul strategic a fost strâns asociat cu superioritatea tehnologică. Armele ghidate de precizie, sistemele satelitare, capacitățile cibernetice, inteligența artificială și platformele autonome au transformat modul în care forțele armate se pregătesc și desfășoară operațiuni militare. Prin urmare, nu este surprinzător faptul că discuțiile despre conflictele viitoare se concentrează din ce în ce mai mult pe inovația tehnologică și pe cursa pentru dezvoltarea de noi capabilități. Cu toate acestea, tehnologia singură nu determină succesul strategic.

Source: NATO Allied Command Transformation, "Cognitive Warfare: Strengthening and Defending the Mind," 5 April 2023.

Fiecare campanie hibridă, indiferent de instrumentele pe care le folosește, urmărește în cele din urmă să influențeze oamenii. Atacurile cibernetice își propun să creeze incertitudine și să perturbe procesul decizional. Campaniile de dezinformare încearcă să submineze încrederea în instituții și să adâncească diviziunile sociale existente. Inteligența artificială permite o manipulare mai rapidă și mai convingătoare, dar totuși percepția, judecata și comportamentul uman sunt cele care determină dacă astfel de eforturi reușesc sau eșuează. Tehnologia poate amplifica influența, dar nu înlocuiește dimensiunea umană a conflictului.

Aceasta este probabil cea mai semnificativă schimbare în competiția strategică contemporană. Obiectivul nu mai este doar de a învinge forțele armate ale unui adversar sau de a distruge infrastructura critică. Este vorba din ce în ce mai mult de a modela percepțiile, de a influența deciziile și de a slăbi rezistența societăților fără a trece pragul războiului convențional[1]. Centrul de greutate s-a mutat treptat din domeniul fizic către cel cognitiv, unde informațiile, narațiunile, încrederea și comportamentul uman au devenit active strategice.

Pentru statele mici și mijlocii, această evoluție are implicații. Este puțin probabil ca acestea să concureze cu marile puteri doar în ceea ce privește resursele tehnologice sau militare.

[1]*NATO, NATO 2022 Strategic Concept, Bruxelles: NATO, 2022.*

Avantajul lor comparativ se află în altă parte: în instituții rezistente, cetățeni informați, leadership adaptiv și educație militară profesională. Acestea nu sunt aspecte „soft" ale securității naționale. Sunt elemente esențiale ale rezilienței naționale care determină cât de eficient poate un stat să anticipeze, să absoarbă și să se recupereze după presiunea hibridă.

Acest articol susține că reziliența cognitivă merită să fie privită ca o capacitate strategică, mai degrabă decât doar ca o caracteristică societală. Construirea de sisteme tehnologice avansate rămâne esențială, dar eficacitatea lor depinde în cele din urmă de oamenii care le proiectează, le operează și iau decizii pe baza informațiilor pe care le furnizează. Într-o epocă în care competiția strategică are loc din ce în ce mai mult sub pragul conflictului armat, investițiile în reziliența umană se pot dovedi la fel de importante ca investițiile în noi tehnologii.

Caracterul schimbător al războiului hibrid

Multă vreme, discuțiile despre război s-au concentrat pe domeniul fizic. Succesul militar a fost măsurat prin câștiguri teritoriale, distrugerea forțelor inamice sau controlul infrastructurii critice. Chiar și atunci când operațiunile informaționale au devenit mai importante, acestea au fost adesea privite ca activități de sprijin menite să completeze operațiunile militare convenționale, mai degrabă decât ca instrumente strategice.

Această percepție s-a schimbat treptat. Competiția strategică se desfășoară astăzi din ce în ce mai mult sub pragul conflictului armat, unde influența înlocuiește adesea coerciția, iar modelarea percepțiilor devine la fel de importantă ca demonstrarea forței militare. Statele nu se mai bazează exclusiv pe forța militară pentru a urmări obiective politice. Presiunea economică, operațiunile cibernetice, dezinformarea, influența diplomatică, instrumentele juridice și comunicarea strategică sunt combinate în moduri care estompează în mod deliberat distincția dintre pace și conflict[2].

Tehnologia a accelerat, fără îndoială, această transformare. Inteligența artificială permite crearea rapidă de conținut persuasiv. Platformele de socializare permit răspândirea narațiunilor la nivel global în câteva minute. Analiza datelor facilitează înțelegerea publicului și adaptarea mesajelor la grupuri specifice. În același timp, capacitățile cibernetice creează oportunități de a perturba serviciile esențiale fără a trage un singur foc de armă. Totuși, aceste evoluții pot crea uneori impresia că tehnologia însăși a devenit factorul decisiv în războiul hibrid. Aceasta este o concluzie logică, dar incompletă. Tehnologia nu creează frică. O amplifică. Algoritmii nu generează neîncredere. Ei îi accelerează răspândirea. Inteligența artificială nu slăbește instituțiile democratice. Ea exploatează vulnerabilitățile existente, care există deja în cadrul societăților.

Eficacitatea fiecărei activități hibride depinde în cele din urmă de modul în care indivizii percep informațiile, de modul în care instituțiile răspund sub presiune și de modul în care societățile interpretează în mod colectiv incertitudinea. Aceeași campanie de dezinformare poate avea efecte foarte diferite în două țări cu capacități tehnologice comparabile, dar cu niveluri diferite de încredere instituțională, alfabetizare media sau coeziune socială. În mod similar, capacitățile cibernetice sofisticate obțin un impact strategic numai atunci când influențează deciziile umane sau subminează încrederea în capacitatea statului de a răspunde.

Din acest motiv, sofisticarea tehnologică tot mai mare a amenințărilor hibride nu ar trebui să distragă atenția de la obiectivul lor principal. Ținta este rareori tehnologia în sine. Ținta este ființa umană din spatele ecranului, funcționarul public care ia decizii în condiții de incertitudine, comandantul militar care interpretează informații incomplete sau cetățeanul care decide în cine să aibă încredere[3]. Înțelegerea acestei distincții este esențială. Aceasta mută discuția de la instrumentele utilizate în războiul hibrid la persoanele pe care sunt concepute să le influențeze. Abia atunci devine posibil să înțelegem de ce reziliența cognitivă merită o atenție mult mai mare în gândirea contemporană în domeniul securității.

Reziliența cognitivă: Capacitatea strategică decisivă

Una dintre provocările în discutarea rezilienței cognitive este că termenul este adesea folosit în moduri foarte largi și uneori vagi. Este asociat cu alfabetizarea media, gândirea critică, rezistența împotriva dezinformării, pregătirea psihologică sau chiar coeziunea socială. Deși toate aceste elemente sunt importante, niciunul dintre ele nu explică în mod adecvat de ce unele societăți rămân rezistente sub presiune hibridă susținută, în timp ce altele devin din ce în ce mai polarizate, neîncrezătoare și vulnerabile la manipulare.

În esență, reziliența cognitivă este capacitatea indivizilor, instituțiilor și societăților de a menține o judecată solidă și un proces decizional eficient în ciuda incertitudinii, supraîncărcării cu informații și

[2]Frank G. Hoffman, Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars, Arlington, VA: Potomac Institute for Policy Studies, 2007.
[3]NATO Allied Command Transformation, "Cognitive Warfare: Beyond Military Information Support Operations," 2023.

încercărilor deliberate de a influența percepțiile. Nu este vorba despre respingerea informațiilor sau despre a deveni imun la influență. O astfel de așteptare ar fi nerealistă. Fiecare societate este expusă unor narațiuni concurente și fiecare individ este susceptibil la prejudecăți cognitive[4]. Adevărata întrebare este dacă aceste influențe afectează capacitatea unei societăți de a lua decizii solide și de a menține încrederea în instituțiile sale democratice. Această distincție merită o atenție sporită. O mare parte din dezbaterea actuală tratează încă reziliența în primul rând ca pe o problemă tehnologică. Guvernele investesc în securitate cibernetică, inteligență artificială, platforme de monitorizare și mecanisme de verificare a faptelor. Aceste capacități sunt, fără îndoială, necesare și vor deveni și mai importante în viitor. Cu toate acestea, ele abordează doar o parte a problemei. O societate dotată cu tehnologii avansate s-ar putea confrunta în continuare cu dificultăți în a răspunde eficient dacă instituțiile sale nu reușesc să comunice într-un mod coordonat, dacă încrederea publică este deja slabă sau dacă polarizarea politică împiedică acțiunea colectivă în timpul crizelor.

Poate că aici devine cea mai vizibilă dimensiunea umană. Campaniile hibride rareori creează tensiuni sociale complet noi. Cel mai adesea, ele identifică vulnerabilitățile existente și le amplifică. Exploatează incertitudinea în loc să o creeze, întăresc neîncrederea în loc să o inventeze și adâncesc diviziunile care există deja în cadrul societății[5]. Tehnologia pur și simplu crește viteza, amploarea și precizia acestor procese. Din acest motiv, reziliența cognitivă ar trebui înțeleasă ca ceva ce se extinde dincolo de individ. Ea operează simultan la mai multe niveluri interconectate. La nivel individual, depinde de gândirea critică, alfabetizarea media, conștientizarea de sine emoțională și capacitatea de a evalua informațiile fără a reacționa impulsiv. La nivel instituțional, reflectă capacitatea autorităților publice de a coordona răspunsurile, de a comunica transparent și de a menține credibilitatea sub presiune. La nivel societal, este strâns legată de coeziunea socială, încrederea publică și disponibilitatea cetățenilor de a sprijini instituțiile democratice chiar și în perioadele de incertitudine prelungită.

Aceste niveluri se influențează constant reciproc. Cetățenii care au încredere în instituții sunt, în general, mai puțin vulnerabili la manipulare, în timp ce instituțiile care comunică deschis sunt mai predispuse să păstreze această încredere. În schimb, atunci când încrederea se deteriorează, chiar și informațiile exacte pot fi puse la îndoială, comunicarea oficială devine mai puțin eficientă, iar oportunitățile de influență externă cresc semnificativ.

Din această perspectivă, reziliența cognitivă nu ar trebui să mai fie privită ca un produs secundar dezirabil al unei bune guvernări. Ea reprezintă o componentă esențială a securității naționale. Într-o epocă în care competiția strategică vizează din ce în ce mai mult percepțiile înaintea infrastructurii, încrederea înaintea capacității și comportamentul înaintea teritoriului, reziliența domeniului uman devine un atu strategic.

Pregătirea oamenilor pentru câmpul de luptă cognitiv

Dacă reziliența cognitivă trebuie tratată ca o capacitate strategică, aceasta nu poate fi dezvoltată doar în timpul crizelor. Ca orice altă capacitate, necesită investiții, instruire și adaptare continue. Aceasta este probabil una dintre cele mai importante lecții care reies din caracterul schimbător al amenințărilor hibride. Statele au devenit din ce în ce mai conștiente de necesitatea de a proteja rețelele, de a moderniza echipamentele militare și de a consolida apărarea cibernetică, însă s-a acordat o atenție considerabil mai mică pregătirii oamenilor pentru a opera eficient în medii informaționale complexe.

Această provocare se extinde mult dincolo de alfabetizarea media sau de capacitatea de a identifica dezinformarea. Factorii de decizie, liderii militari și instituțiile publice sunt așteptați să funcționeze în condiții caracterizate de incertitudine, informații incomplete și narațiuni concurente. Aceștia trebuie să ia decizii prompte în ciuda ambiguității, să comunice constant în timpul crizelor și să mențină încrederea publicului chiar și atunci când informațiile perfecte nu sunt disponibile. Acestea nu sunt competențe pur tehnice. Sunt abilități cognitive și organizatorice care necesită o dezvoltare deliberată.

Educația militară profesională are un rol important de jucat în acest proces. Profesioniștii militari moderni sunt așteptați nu numai să înțeleagă tehnologiile emergente, ci și să recunoască modul în care informațiile influențează comportamentul, modul în care prejudecățile cognitive afectează luarea deciziilor și modul în care adversarii încearcă să exploateze vulnerabilitățile organizaționale. Prin urmare, dezvoltarea gândirii critice, a judecății etice, a conștientizării culturale și a capacității de a contesta presupunerile ar trebui considerate cerințe operaționale, mai degrabă decât aspirații academice.

Același lucru este valabil și dincolo de domeniul militar. Construirea rezilienței cognitive necesită cooperarea între instituțiile guvernamentale, mediul academic, societatea civilă și mass-media[6]. Nicio instituție nu deține toată expertiza sau autoritățile necesare pentru a aborda amenințările hibride în mod

[4]Kahneman, Daniel. Thinking, Fast and Slow. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2011.
[5]European External Action Service (EEAS), 3rd EEAS Report on Foreign Information Manipulation and Interference Threats, 2025.
[6]NATO Allied Command Transformation, "What Resilience Means for NATO and Why It Matters Now," 19 December 2025.

independent. Răspunsurile eficiente depind de încredere, coordonare și o înțelegere comună a provocărilor, mai degrabă decât de eforturi organizaționale izolate. În multe privințe, reziliența devine mai puțin o chestiune de capacitate organizațională și mai mult de relații organizaționale. Poate că aici apare una dintre cele mai mari concepții greșite despre războiul hibrid. Amenințările hibride sunt adesea descrise ca ceva complet nou, care necesită soluții complet noi. Cu toate acestea, multe dintre capacitățile necesare pentru a consolida reziliența cognitivă sunt deja familiare. Instituțiile transparente, comunicarea publică credibilă, educația profesională, leadershipul adaptiv și încrederea publică au contribuit întotdeauna la securitatea națională. Ceea ce s-a schimbat nu este importanța lor, ci mediul strategic în care operează. Domeniul cognitiv a făcut aceste capacități mai vizibile, mai contestate și, în cele din urmă, mai decisive.

Pentru statele mici și mijlocii, această observație este deosebit de relevantă. Deși este posibil să nu posede întotdeauna resursele tehnologice sau financiare disponibile puterilor mai mari, ele pot investi în instituții rezistente, profesioniști bine pregătiți și o cultură a luării deciziilor informate. Aceste investiții nu sunt nici simbolice, nici secundare. Ele constituie una dintre cele mai sustenabile modalități de consolidare a rezilienței naționale împotriva amenințărilor hibride.

Regândirea securității naționale în era cognitivă

Accentul tot mai mare pus pe reziliența cognitivă nu implică faptul că tehnologia a devenit mai puțin importantă. Dimpotrivă, inovația tehnologică va continua să modeleze capacitățile militare și competiția strategică în deceniile următoare. Inteligența artificială, sistemele autonome și capacitățile cibernetice avansate transformă deja modul în care informațiile sunt colectate, analizate și utilizate în sprijinul obiectivelor politice și militare.

Provocarea constă în faptul că superioritatea tehnologică, singură, nu mai garantează avantajul strategic. Conflictele moderne demonstrează din ce în ce mai mult că instituțiile extrem de capabile se pot confrunta în continuare cu dificultăți atunci când încrederea publică se erodează, când societățile devin profund polarizate sau când factorii de decizie sunt copleșiți de narațiuni concurente și incertitudine. Prin urmare, avantajul strategic depinde nu numai de ceea ce posedă statele, ci și de cât de eficient gândesc, se adaptează și iau decizii sub presiune.

Această observație are implicații mai ample pentru politica de securitate națională. Investițiile în apărarea cibernetică, informații și tehnologii avansate ar trebui să fie însoțite de investiții comparabile în educație, învățare instituțională și dezvoltare a leadershipului. Aceste capacități se consolidează reciproc. Tehnologia îmbunătățește gradul de conștientizare și extinde opțiunile disponibile, în timp ce reziliența cognitivă permite indivizilor și instituțiilor să interpreteze informațiile, să emită judecăți solide și să răspundă coerent în timpul crizelor.

În cele din urmă, reziliența nu ar trebui înțeleasă ca responsabilitatea unei singure instituții sau a unui singur sector. Este o capacitate a întregii societăți care se dezvoltă treptat prin educație, standarde profesionale, guvernanță transparentă și încredere publică. Construirea unei astfel de reziliente nu este nici un proiect pe termen scurt, nici o reacție la o anumită criză. Reprezintă o investiție pe termen lung în securitatea națională, care devine din ce în ce mai valoroasă pe măsură ce concurența strategică continuă să evolueze.

Concluzie

Războiul hibrid ne-a reamintit că conflictul nu se mai limitează la operațiuni militare sau la competiția tehnologică. Din ce în ce mai mult, acesta se desfășoară prin influență, percepție și luarea deciziilor. Într-un astfel de mediu, dimensiunea umană merită să primească aceeași atenție strategică care a fost dedicată în mod tradițional capacităților militare și inovării tehnologice.

Reziliența cognitivă nu poate preveni fiecare încercare de manipulare și nici nu ar trebui privită ca un substitut pentru superioritatea tehnologică. Mai degrabă, ea permite societăților să absoarbă presiunea fără a-și pierde capacitatea de a gândi critic, de a avea încredere în instituțiile legitime și de a lua decizii informate în condiții de incertitudine. În acest sens, nu este doar o altă componentă a rezilienței naționale; este unul dintre fundamentele sale.

Poate că cea mai importantă lecție este și cea mai simplă. Tehnologia va continua să evolueze, iar amenințările hibride vor deveni din ce în ce mai sofisticate. Cu toate acestea, fiecare operațiune cibernetică, fiecare campanie de influență și fiecare instrument de inteligență artificială va căuta în cele din urmă să influențeze judecata umană. Prin urmare, pregătirea oamenilor pentru a înțelege, interpreta și răspunde la aceste provocări se poate dovedi a fi una dintre cele mai importante investiții în securitate din următoarele decenii.

RĂZBOI HIBRID

Război hibrid: de la dezinformare la sabotarea infrastructurilor critice

Vasileios VLACHOS (Grecia)

Cadru conceptual și prezentare istorică

Termenul „război hibrid” a apărut pentru prima dată la începutul anilor 2000 pentru a descrie o nouă formă de conflict adaptată realităților tehnologice și geopolitice moderne. În general, este definit ca război desfășurat prin combinarea simultană a metodelor și tacticilor convenționale (militare) și neconvenționale. Acest spectru larg de operațiuni include războiul cibernetic, terorismul, războiul de gherilă, operațiunile psihologice, dezinformarea coordonată și, în cele din urmă, orice metodă capabilă să erodeze puterea națională și coeziunea socială a unui adversar fără a necesita o declarație deschisă de război. În literatura internațională, această amenințare este întâlnită și sub termeni alternativi, cum ar fi „război neliniar” sau „război netradițional”.

Teoria lui Frank Hoffman și „Zona Gri”

Pionierul termenului, locotenent-colonelul în retragere al Corpului Pușcașilor Marini Frank Hoffman, a subliniat că esența războiului hibrid constă în „estompare”. Mai exact, el a observat că „...incertitudinile privind modalitatea de a purta războaie război, misterul celui care luptă și a tehnologiilor utilizate, produce o gamă largă de varietate și complexitate”. Potrivit lui Hoffman, războaiele hibride încorporează un spectru multistratificat de diferite moduri de război, unde coexistă capacitățile militare convenționale, tacticile neregulate, actele teroriste, violența nediscriminată și coerciția economică sau psihologică. Această activitate are loc în așa-numita „Zonă Gri” - un mediu operațional menținut în mod deliberat sub pragul conflictului armat formal, ceea ce face ca intervenția militară directă sau activarea clauzelor de apărare colectivă (cum ar fi Articolul 5 al NATO) să fie extraordinar de dificile.

Evoluția războiului hibrid demonstrează că operațiunile informaționale și atacurile fizice nu ar trebui examinate ca fenomene separate. Într-un mediu de securitate extrem de interconectat, dezinformarea poate pregăti mediul operațional, operațiunile cibernetice pot crea vulnerabilități, iar sabotajul fizic poate transforma în cele din urmă aceste vulnerabilități în perturbări tangibile.

Dezinformarea ca instrument strategic

Dezinformarea a devenit o componentă importantă a războiului hibrid contemporan. Spre deosebire de operațiunile militare convenționale, dezinformarea urmărește să influențeze percepțiile, procesul decizional și comportamentul societal fără a necesita neapărat un atac fizic vizibil sau atribuibil. În cadrul campaniilor hibride, dezinformarea poate submina încrederea în instituții, poate adânci diviziunile sociale și poate amplifica tensiunile politice și societale existente. Dezvoltarea rapidă a rețelelor sociale și a comunicării digitale a crescut și mai mult viteza, acoperirea și persistența acestor operațiuni. Importanța sa strategică, însă, se extinde dincolo de mediul informațional. Dezinformarea poate crea incertitudine, poate slăbi încrederea instituțională și poate complica răspunsul la o criză în curs de dezvoltare. Atunci când sunt îndreptate împotriva infrastructurii critice, informațiile false privind energia, telecomunicațiile, transporturile sau serviciile esențiale pot amplifica și mai mult efectele perturbărilor cibernetice sau fizice. Astfel, operațiunile informaționale nu ar trebui privite separat de alte elemente ale războiului hibrid. Dezinformarea poate modela mediul, operațiunile cibernetice pot exploata vulnerabilitățile, iar sabotajul fizic poate transforma aceste vulnerabilități în perturbări tangibile. Dacă dezinformarea poate modela percepțiile și influența mediul din jurul unei crize, operațiunile cibernetice pot oferi mijloace de a viza direct sistemele digitale de care depinde din ce în ce mai mult infrastructura critică modernă.

Lanțul operațional al escaladării hibride

Etapă	Instrument de război hibrid	Funcție principală	Efect strategic
1.	Dezinformare	Modelează mediul informațional și exploatează vulnerabilitățile societății	Creează incertitudine, slăbește încrederea și complică percepția crizei
2.	Operațiuni cibernetice	Exploatează vulnerabilitățile digitale și vizează sistemele critice	Perturbă serviciile esențiale și subminează continuitatea operațională
3.	Sabotaj fizic	Vizează infrastructura fizică și activele critice	Transformă vulnerabilitățile existente în perturbări tangibile și daune materiale

Operațiuni cibernetice și vulnerabilitatea infrastructurilor critice

Digitalizarea crescândă a infrastructurilor critice a creat noi vulnerabilități care pot fi exploatate prin operațiuni cibernetice. Rețelele energetice, telecomunicațiile, sistemele de transport, serviciile financiare și alte infrastructuri esențiale depind din ce în ce mai mult de sisteme digitale interconectate pentru operarea lor zilnică. Operațiunile cibernetice din cadrul războiului hibrid pot urmări diferite obiective strategice, inclusiv perturbarea serviciilor esențiale, accesul neautorizat la informații sensibile, manipularea sistemelor digitale și crearea de incertitudine operațională. Impactul lor se poate extinde dincolo de spațiul cibernetic, în special atunci când sistemele digitale susțin infrastructura fizică și serviciile esențiale. Prin urmare, importanța operațiunilor cibernetice nu constă doar în capacitatea lor de a compromite informațiile, ci și în potențialul lor de a perturba mediul fizic și operațional. O intruziune cibernetică reușită poate afecta sistemele de control al accesului, comunicațiile, capacitățile de monitorizare, procesele industriale sau alte funcții esențiale pentru continuitatea operațiunilor. Acest lucru creează o conexiune critică între

dimensiunile digitale și cele fizice ale războiului hibrid. Atunci când vulnerabilitățile digitale sunt exploatate cu succes, operațiunile cibernetice pot crea condițiile în care perturbarea fizică sau sabotajul devin semnificativ mai eficiente. Prin urmare, protecția infrastructurii critice trebuie să se extindă dincolo de măsurile tradiționale de securitate fizică. Necesită o abordare integrată care să combine securitatea cibernetică, protecția fizică, gestionarea riscurilor, informațiile, răspunsul la crize și continuitatea activității.

Sabotajul fizic al infrastructurii critice

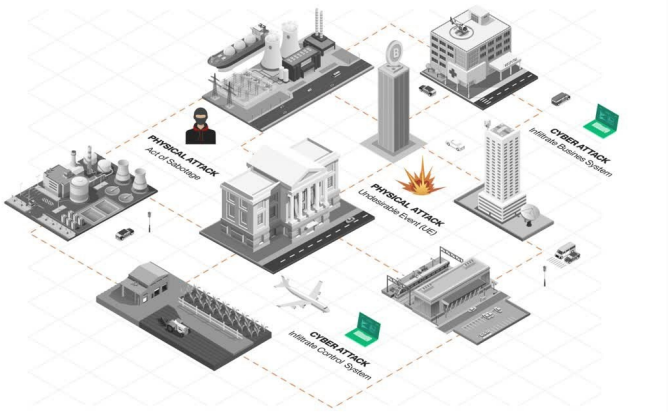

Sabotajul fizic constituie o dimensiune semnificativă a războiului hibrid, în special atunci când este îndreptat împotriva infrastructurii esențiale pentru funcționarea și reziliența unui stat sau a unei societăți. Scopul său nu este neapărat distrugerea completă a unui activ, ci mai degrabă perturbarea, degradarea sau incapacitarea temporară a serviciilor și capacităților esențiale. Infrastructura critică a devenit din ce în ce mai interconectată, creând dependențe între sistemele energetice, de telecomunicații, transporturi, apă, asistență medicală, financiare și digitale. Drept urmare, perturbarea unei componente poate genera efecte în cascadă în mai multe sectoare, sporind impactul general al unui atac. Într-un cadru de război hibrid, sabotajul fizic poate fi efectuat independent sau în combinație cu operațiuni cibernetice, dezinformare și alte activități coercitive. Această abordare interdisciplinară poate crește incertitudinea, poate complica răspunsul la crize și poate face atribuirea mai dificilă. Prin urmare, semnificația strategică a sabotajului fizic se extinde dincolo de daunele fizice imediate. Un atac poate genera pierderi economice, poate întrerupe serviciile esențiale, poate submina încrederea publicului și poate pune presiune suplimentară asupra procesului decizional guvernamental și organizațional. Prin urmare, protejarea infrastructurilor critice necesită o trecere de la o abordare bazată exclusiv pe protejarea activelor către o abordare mai largă, bazată pe reziliență. Aceasta include evaluarea riscurilor, redundanța, planificarea continuității, capacitățile de răspuns la situații de urgență, cooperarea interorganizațională și capacitatea de a restabili rapid funcțiile esențiale după o perturbare. În contextul războiului hibrid contemporan, vulnerabilitatea infrastructurilor critice reprezintă nu doar o provocare de securitate fizică, ci și o preocupare strategică de securitate națională. Capacitatea unui stat și a partenerilor săi din sectorul privat de a anticipa, de a rezista și de a se recupera după o perturbare fizică devine, prin urmare, o componentă din ce în ce mai importantă a rezilienței naționale.

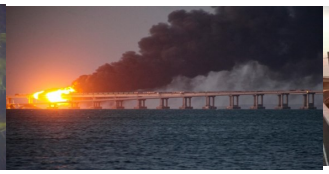

Nord Stream (2022)	Conectorul Baltic (2023)	Podul Crimeea (2022/2023)	Infrastructura energetică ucraineană
Infrastructură energetică	Energie și telecomunicații	Transport și logistică	Infrastructură energetică
Întreruperea conductelor submarine	Daune aduse infrastructurii submarine	Întreruperea unei legături strategice de transport	Atacuri repetate și întreruperea serviciilor
Implicații mai ample asupra energiei și securității europene	Îngrijorare sporită cu privire la infrastructura maritimă critică	Consecințe militare și economice	Impact asupra rezilienței civile și a continuității naționale

Războiul hibrid a transformat mediul de securitate contemporan prin combinarea dezinformării, operațiunilor cibernetice și sabotajului fizic pentru a exploata vulnerabilitățile societăților și ale infrastructurii critice. Interdependența crescândă a sistemelor fizice și digitale înseamnă că până și un atac localizat poate produce consecințe economice, sociale și de securitate mai ample. Prin urmare, infrastructura critică trebuie protejată printr-o abordare integrată care combină securitatea fizică, securitatea

cibernetică, managementul riscurilor și reziliența. În cele din urmă, obiectivul nu este doar de a preveni atacurile, ci de a asigura capacitatea statelor și organizațiilor de a anticipa, rezista, răspunde și se recupera după perturbări.

Referințe:

- Hoffman, F. G. (2007). Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars. Arlington, VA: Potomac Institute for Policy Studies.
- NATO. (2021). NATO's Approach to Countering Hybrid Threats. North Atlantic Treaty Organization.
- European Union Agency for Cybersecurity (ENISA). (2023). ENISA Threat Landscape 2023. European Union Agency for Cybersecurity.
- European Commission. (2022). The EU's Cybersecurity Strategy for the Digital Decade. European Commission.
- NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence (CCDCOE). Hybrid Warfare and Cyber Operations. Tallinn, Estonia.
- CISA. Critical Infrastructure Security and Resilience. Cybersecurity and Infrastructure Security Agency, U.S. Department of Homeland Security.
- Pomerantsev, P. (2019). This Is Not Propaganda: Adventures in the War Against Reality. New York: Public Affairs.
- International Energy Agency (IEA). (2022). A 10-Point Plan to Reduce the European Union's Reliance on Russian Natural Gas. Paris: IEA.
- NATO. (2023). Resilience, Civil Preparedness and Critical Infrastructure Protection. North Atlantic Treaty Organization.
- European Commission. (2024). Protecting Critical Infrastructure and Strengthening Resilience in the European Union. European Commission.
- International Maritime Organization (IMO). Subsea Infrastructure and Maritime Security. International Maritime Organization.

NATO

Capcana latenței: Cum atacă Rusia ceasul decizional al NATO

Michael KEEN (SUA)

Rezumat

Presiunea crescândă a Rusiei asupra frontierei de est a NATO este interpretată pe scară largă ca o problemă militară. Acest articol susține că este o problemă decizională, una care exploatează o anumită vulnerabilitate în modul în care alianța decide în condiții de incertitudine, fie prin intenție, fie prin efect consecvent. Incursiunile deliberate ale dronelor în Polonia și România și zborurile de recunoaștere deasupra Mării Baltice, alături de confluența accidentală a dronelor de origine ucraineană în statele baltice, se situează toate în același grup: peste pragul pe care alianța îl poate ignora în siguranță, sub pragul care impune un răspuns colectiv clar. Presiunea este dată, în fapt, de teritoriu sau forțe, ci de intervalul dintre un eveniment ambiguu și un răspuns convenit de alianță, latența decizională încorporată în consens. România oferă cel mai clar caz. Timpul său de detectare-angajare s-a redus de la aproximativ 50 de minute fără niciun foc de armă în septembrie 2025 la o distrugere documentată de 5 minute pe 26 iulie 2026, o măsură a cât de repede s-a întărit viteza sa decizională operațională, în timp ce pragul politic al alianței, baza Articolului 4 pe care România, în mod evident, nu l-a invocat, nu s-a mișcat deloc. Această asimetrie dintre întărirea operațională și stagnarea politică a alianței este tensiunea centrală a articolului. Descurajarea pe flancul estic eșuează nu pentru că NATO nu are mijloacele de răspuns, ci pentru că răspunsul colectiv este lent, negociat și ambiguu, iar un adversar prețuiește această predictibilitate în fiecare probă. Reforma dezbătută acum în cadrul alianței, un mecanism pe niveluri de răspunsuri preautorizate care evită consultarea de urgență pentru fiecare încălcare, este o soluție pentru arhitectura decizională. Evaluarea este valabilă cu o încredere moderată spre ridicată: investițiile în capabilități care lasă regula decizională consensului îmbunătățesc detectarea, nu descurajarea, iar presiunea la frontieră va primi răspuns la nivelul decizional sau va persista.

Sursa: https://www.nti.org/risky-business/natos-new-strategic-concept-what-it-is-and-why-it-matters/

Cuvinte cheie: *NATO, Rusia, descurajare, latență decizională, flancul estic*

Presiunea exercitată de Rusia asupra frontierei de est a NATO este interpretată aproape peste tot ca o problemă militară. De fapt, nu este. Incursiunile deliberate asupra Poloniei și a României, zborurile de recunoaștere deasupra Mării Baltice și chiar și confluența accidentală a dronelor din războiul din

Ucraina au un efect comun: nu sunt încercări de a cuceri teritorii sau de a dezintegra forțele. Ele testează o țintă diferită, intervalul dintre un eveniment ambiguu și un răspuns convenit de alianță. Acest interval este momentul în care descurajarea pe flancul estic are succes sau eșuează, iar un adversar care o testează în mod repetat învață să o citească.

Modelul este consistent, fie că reflectă un plan deliberat, fie logica constantă a unui război care se extinde peste o frontieră. Fiecare incursiune se situează într-o bandă îngustă, deasupra pragului pe care NATO îl poate ignora în siguranță, sub pragul care impune un răspuns colectiv clar. O singură dronă care se rătăcește este un zgomot. Două duzini de drone care trec în Polonia într-o singură noapte, unele capabile să transporte muniții, reprezintă un semnal. Dar o incursiune plasată chiar înainte de un atac armat lipsit de ambiguitate obligă alianța să se consulte mai degrabă decât să acționeze. Indiferent dacă fiecare eveniment este reglat în mod deliberat sau nu, efectul este consistent. Ceea ce vizează modelul, ca rezultat, chiar dacă nu întotdeauna intenționat, nu este spațiul aerian polonez, ci latența decizională a alianței. Exploatarea acestei latențe este metoda, iar scopul pe care îl servește este mai amplu: analiza scenariilor flancului estic identifică fracturarea coeziunii alianței și retragerea membrilor expuși în locuri separate cu Moscova, ca obiectiv strategic pe care îl servește presiunea zonei gri de acest tip, indiferent dacă este sau nu planificată o singură incursiune în acest scop[1].

Pragul este arma

Incursiunea din septembrie 2025 în Polonia este cel mai clar caz. Între nouăsprezece și douăzeci și trei de drone rusești au intrat în spațiul aerian polonez pe parcursul a aproximativ șapte ore. Polonia a ridicat de la sol aeronave de luptă, a închis spațiul aerian de deasupra a patru aeroporturi și a invocat Articolul 4 din Tratatul Atlanticului de Nord[2]. Articolul 4 declanșează consultări între aliați. Nu autorizează un răspuns. Cele mai puternice sisteme de apărare aeriană tactică din lume au interceptat câteva drone, iar răspunsul oficial al alianței a fost convocarea unei întâlniri. Rusia a învățat exact ceea ce a aflat: că o incursiune sub prag aduce un răspuns consultativ, nu unul cinetic.

Evidența din 2026 adaugă o complicație care ascuțește, nu slăbește acest aspect. Mai multe drone au trecut în Lituania, Letonia și Estonia în martie și din nou în Letonia în mai, una dintre ele lovind o instalație petrolieră, dar acestea erau de origine ucraineană, provenite din campania Kievului împotriva infrastructurii petroliere rusești, iar Tallinn și Riga le-au tratat ca o confluență neintenționată. Polonia a interceptat separat un avion de recunoaștere rusesc deasupra Mării Baltice în iulie, iar România a înregistrat încălcări repetate în aceeași perioadă, care sunt dezbătute mai jos[3]. Amalgamuleste important. Unele incursiuni sunt presiuni deliberate ale Rusiei, iar altele sunt o consecință accidentală a unui război vecin, însă mecanismul de răspuns al alianței se solicită în același mod împotriva ambelor, deoarece în momentul detectării, nici originea, nici intenția nu sunt cunoscute. Ambiguitatea nu este un produs secundar al acestor evenimente. Este condiția operativă. O dronă a cărei origine nu poate fi stabilită în minutele disponibile menține evenimentul sub pragul de răspuns, indiferent dacă cineva l-a lansat sau nu pentru recunoaștere, iar efectul cumulativ normalizează încălcarea, indiferent cine este responsabil.

Analiștii juridici au remarcat că numărul și durata penetrărilor poloneze și zborul românesc de o oră ar depăși, conform interpretărilor majorității statelor, pragul unei utilizări a forței și că Rusia pare să semnaleze capacitatea și pregătirea militară prin intermediul acestora[4]. Semnalul este lizibil. Răspunsul nu este automat. Această diferență dintre o amenințare lizibilă și un răspuns neautomat este o vulnerabilitate decizională, nu una de capacitate.

---

[1]Eric Rosenbach și colab., „Amenințările rusești la adresa flancului estic al NATO: scenarii, strategie și politică pentru securitatea europeană", Centrul Belfer pentru Știință și Afaceri Internaționale, Harvard Kennedy School, februarie 2026, disponibil online la https://www.belfercenter.org/research-analysis/russia-nato-baltics-scenarios-europe-security, accesat la 28 iulie 2026.

[2]Despre incursiunea poloneză din 9-10 septembrie 2025: Reuters, „Polonia doboară drone rusești suspectate în spațiul său aerian", 10 septembrie 2025; CNN, „NATO doboară drone rusești în spațiul aerian polonez", 10 septembrie 2025. Prim-ministrul Donald Tusk a raportat parlamentului 19 încălcări ale spațiului aerian între orele 23:30 și 18:30, până la patru drone doborâte cu sprijinul NATO, patru aeroporturi închise și activarea Articolului 4. Ministerul de Interne polonez a confirmat ulterior găsirea a 16 drone pe teritoriul național.

[3]Despre incidentele baltice din 2026: Al Jazeera, „Estonia și Letonia raportează incursiuni ale dronelor din spațiul aerian rusesc", 25 martie 2026; Euronews, „Ministrul leton al apărării demisionează în urma recentelor incursiuni ale dronelor", 11 mai 2026. Dronele care au lovit centrala electrică Auvere din Estonia (25 martie) și zona Kraslava din Letonia (25 martie), precum și instalația petrolieră de la Rēzekne (7 mai), erau de origine ucraineană, se abat din campania Kievului împotriva infrastructurii petroliere rusești și au fost tratate de Tallinn și Riga ca fiind neintenționate. Despre interceptarea aeronavei de recunoaștere rusești deasupra Mării Baltice, The Washington Times, „Polonia intercepteză aeronave de supraveghere rusești deasupra Mării Baltice", 14 iulie 2026.

[4]„Opțiuni disponibile din punct de vedere legal ca răspuns la penetrarea spațiului aerian NATO de către Rusia", Just Security, 29 septembrie 2025, disponibil online la https://www.justsecurity.org/121527/russia-nato-airspace/, accesat la 27 iulie 2026. Autorii notează că zborul de o oră prin spațiul aerian românesc și incursiunile repetate în Polonia ar depăși, conform interpretării majorității statelor, pragul unei utilizări a forței.

Latența este adevărata expunere

NATO nu duce lipsă de mijloacele de a distruge o dronă. Îi lipsește o regulă prealabilă care să transforme o categorie specifică de încălcare într-un răspuns specific, fără a convoca mai întâi alianța. Conform acordurilor actuale, propriile forțe armate ale unui stat membru care acționează pe propriul teritoriu nu sunt obligate să respecte regulile de angajament ale NATO, în timp ce statele din prima linie care depind de poliția aeriană aliată sunt obligate. Statele baltice nu au propriile aeronave de vânătoare și se bazează pe Poliția Aeriană Baltică și Operațiunea „Santinela Estică" ale NATO, ambele operând conform regulilor de angajament ale alianței[5]. Rezultatul este o fisură: statele cele mai expuse incursiunii sunt cele mai puțin capabile să răspundă fără a invoca un proces de decizie colectivă, iar acest proces se desfășoară mai lent decât evenimentele pe care trebuie să le abordeze.

Aceasta este fisura pe care o exploatează presiunea. Nu o lacună în acoperirea radarului sau în inventarul de interceptori, ci latența structurală încorporată în decizia prin consens. Fiecare incursiune care produce consultări mai degrabă decât consecințe predă aceeași lecție și reduce costul politic al următoarei incursiuni. Descurajarea nu eșuează pentru că NATO nu poate acționa. Eșuează deoarece Rusia poate prezice că acțiunea NATO va fi lentă, negociată și ambiguă și poate include această predictibilitate în fiecare sondaj succesiv. Ideea nu este nouă în teoria strategică. Richard Betts a observat cu zeci de ani în urmă că erorile de calcul și lentoarea deciziilor politice sunt mai degrabă surse de surpriză decât orice lipsă de informații, iar o analiză recentă de scenarii de la Centrul Belfer ajunge la aceeași concluzie pentru flancul estic: într-o situație de contingență rapidă, constrângerea obligatorie este procesul decizional politic în rândul factorilor de decizie de rang înalt, nu informațiile sau echipamentele[6]. Un factor de descurajare a amenințărilor depinde de așteptarea adversarului de a primi un răspuns rapid și sigur. Latența și ambiguitatea le elimină pe amândouă.

România: viteză operațională, stagnare politică

România este locul unde cele două ceasuri se separă cel mai clar. Granița sa cu Ucraina o plasează în raza de dispersie a resturilor a aproape fiecărui atac rusesc asupra porturilor dunărene ale Ucrainei, iar ritmul incursiunii a crescut brusc până în 2026. Până la sfârșitul lunii iulie, Ministerul Apărării Naționale a numărat treizeci și trei de intrări neautorizate în spațiul aerian național de la începutul războiului, un număr a cărui creștere se accelerase semnificativ în lunile precedente. Trei evenimente în șaizeci de zile au marcat trecerea de la presiunea de propagare la cea susținută. Pe 29 mai, un avion fără pilot rusesc Geran-2 a lovit un bloc rezidențial din Galați, rănind două persoane, prima dată când un astfel de atac a lovit o zonă populată dintr-un stat NATO în timpul războiului. Pe 5 iunie, o dronă navală a explodat în Portul Constanța după ce a trecut nedetectată de puncte de control. Apoi, în perioada 24-26 iulie, România a doborât drone intruse în trei zile consecutive, l-a convocat pe ambasadorul rus și a declarat un membru al personalului ambasadei persona non grata[7].

Secvența de angajare este nucleul cantitativ al argumentului, iar înregistrările Ministerului Apărării Naționale o documentează precis în patru puncte. În septembrie 2025, avioane F-16 românești au urmărit o dronă timp de aproximativ 50 de minute și, după ce au primit autorizația de a trage, au considerat riscul colateral prea mare și au lăsat-o să iasă din spațiul aerian neangajată. Pe 24 iulie 2026, radarul a detectat o țintă la 09:39 la est de Sulina, iar avioanele de vânătoare au distrus-o la 11:02, aproximativ optzeci și trei de minute mai târziu, după ce un Eurofighter italian a tras și a ratat, iar un F-16 românesc a finalizat distrugerea avionului fără pilot pe un teren nelocuit lângă Padina. Procurorii au confirmat că drona era un Shahed de fabricație rusească. Pe 25 iulie, același pilot a doborât o a doua dronă lângă Sfântu Gheorghe, de la detectarea radarului la 08:22 la lovirea la 08:30, aproximativ opt minute. Pe 26 iulie, o a treia dronă a traversat apele teritoriale românești la ora 10:08 și a fost neutralizată deasupra Mării Negre la ora 10:13,

---

[5]„Cine decide regulile? NATO, apărarea aeriană și incursiunile dronelor rusești în Europa", Asociația NATO din Canada, 20 decembrie 2025, disponibil online la https://natoassociation.ca/who-decides-the-rules-nato-air-defence-and-russian-drone-incursions-in-europe/, accesat la 27 iulie 2026.

[6]Referitor la observația privind sursele surprizei, Richard K. Betts, „Surprise Despite Warning: Why Sudden Attacks Succeed", Political Science Quarterly 95, nr. 4 (1980-1981): 572. Concluzia paralelă pentru flancul estic apare în Rosenbach et al., op. cit., „Russian Threats toward NATO's Eastern Flank".

[7]Referitor la cifra de 33 de încălcări ale spațiului aerian de la începutul războiului și la cele trei doborîri consecutive (24-26 iulie 2026): Ministerul Apărării Naționale, citat în The Moscow Times, „România doboară a treia dronă rusă", 26 iulie 2026. Referitor la convocarea ambasadorului rus și declararea unui diplomat ca persona non grata: Ministerul Afacerilor Externe al României, 26-27 iulie 2026 (citat în Meduza și The Sofia Globe). Pentru evaluarea specializată a modelului de incursiune ca test deliberat al capacității de răspuns a NATO, Institutul pentru Studiul Războiului (ISW), evaluări zilnice ale campaniei ruso-ucrainene, iulie 2026, disponibil online la https://www.understandingwar.org. Vezi și UPI, „România spune că a doborât o altă dronă rusă în spațiul său aerian", 26 iulie 2026, accesat la 28 iulie 2026.

cinci minute mai târziu[8]. Progresia este inconfundabilă. Intervalul dintre detecție și angajament s-a redus de la 50 de minute fără foc la 83 de minute, apoi 8, apoi 5 pe parcursul unui singur an, pe măsură ce regulile de angajament ale României și încrederea piloților s-au întărit. Aceasta înseamnă că viteza decizională operațională se îmbunătățește în timp real.

Ceasul politic al alianței nu s-a mișcat odată cu aceasta. România nu a invocat oficial Articolul 4 cu privire la incursiunile din 2026. Ministrul său de externe a descris Articolul 4 ca pe un instrument pe care țara îl poate folosi, nu ca pe o invocație, iar răspunsul NATO la adresa României a luat forma unor declarații de solidaritate și a unui sprijin accelerat pentru apărare aeriană, mai degrabă decât a unor consultări formale, un model distinct de consultările din 2025 ale Poloniei și Estoniei în temeiul Articolului 4[9]. Aceasta este asimetria într-un caz: un stat membru își poate comprima lanțul de loviri de la cincizeci de minute și niciun foc de armă la o distrugere în cinci minute, în timp ce pragul politic colectiv sub care operează nu se schimbă deloc. Un adversar care observă ambele ceasuri are nevoie doar de cel mai lent pentru a-și stabili așteptările. Pragul politic, nu lanțul de loviri ale dronelor, este cel care este inclus în următoarea anchetă.

Alianța dezbate problema corectă, încet

Discuția despre reformă în cadrul NATO a ajuns la nivelul decizional, deși rareori o numește așa. Analiștii din toate instituțiile alianței solicită un mecanism permanent de răspuns pentru încălcările spațiului aerian, care să nu necesite de fiecare dată consultări de urgență conform Articolului 4; un sistem pe niveluri în care categoriile definite de încălcare declanșează răspunsuri preautorizate; și doar cele mai grave incidente să necesite o consultare completă a alianței[10]. Planificarea prin scenarii de la Centrul Belfer face aceeași recomandare, solicitând praguri mai clare pentru consultare, asociate cu un set permanent de opțiuni de răspuns coordonate și menționând că statele dispuse pot acționa bilateral sau în coaliții ad-hoc înainte de a aștepta consensul formal al alianței[11]. Raționamentul enunțat este precis: ambiguitatea poate părea sigură din punct de vedere diplomatic, dar invită chiar la calculul greșit pe care toată lumea încearcă să îl evite.

Acesta este un argument al arhitecturii decizionale și numește schimbarea de care are cea mai mare nevoie alianța: de la o postură reactivă, care așteaptă fiecare eveniment și apoi negociază un răspuns, la una proactivă, care fixează răspunsul înainte de eveniment și elimină intervalul pe care Rusia îl exploatează. Logica sa este de a elimina latența prin pre-angajarea răspunsului, astfel încât adversarul să se confrunte cu o consecință automată, cunoscută, mai degrabă decât cu o negociere. Operațiunea „Santinela Estică", lansată imediat după incursiunea poloneză, marchează o trecere de la o postură de poliție aeriană la o postură de apărare aeriană, iar NATO o descrie ca permițând o luare a deciziilor mai rapidă prin conectarea senzorilor, sistemelor de comandă și efectorilor în întreaga alianță[12]. Echipamentul și postura sunt în mișcare. Constrângerea obligatorie este dacă regula decizională politică se mișcă odată cu ele. Senzorii mai rapizi care alimentează un proces decizional lent nu acoperă decalajul de latență. Ei doar îl măsoară mai precis.

Ce înseamnă acest lucru pentru factorii de decizie?

Pentru alianță și guvernele sale membre, implicația este că investițiile care vizează doar capacitatea

---

[8]Cronologia este extrasă din comunicatele Ministerului Apărării Naționale (MApN) și din declarațiile oficiale ale ministrului Apărării, Radu Miruță. 24 iulie: detectare radar la ora 09:39 la aproximativ 20 km est de Sulina (pista Sulina-Brăila-Fetești-Buzău), doborâre la ora 11:02 lângă Padina, după ce un Eurofighter italian a ratat zborul și un F-16 românesc a finalizat interceptarea; procurorii au confirmat că drona este un Shahed de fabricație rusească. 25 iulie: detectare la ora 08:22, doborâre la ora 08:30 lângă Sfântu Gheorghe, același pilot. 26 iulie: drona a intrat în apele teritoriale la ora 10:08 și a fost neutralizată la ora 10:13, la aproximativ 12 km nord-est de Sulina, conform declarației ministrului Miruță. Pentru septembrie 2025, comunicatul MApN specifică un zbor de aproximativ 50 de minute, piloților li s-a acordat autorizația de a trage, dar au refuzat-o din cauza riscurilor colaterale. Comunicatele sunt disponibile prin intermediul agențiilor de știri (Reuters, Euronews, UPI, Kyiv Post, European Pravda), accesate la 28 iulie 2026.

[9]Despre statutul Articolului 4, The New York Times, „NATO, Articolul 4 și România", 29 mai 2026, disponibil online la https://www.nytimes.com/2026/05/29/world/europe/nato-article-4-romania-russia.html, unde ministrul de externe Oana Țoiu descrie Articolul 4 ca fiind „un instrument pe care România îl poate folosi", nu ca o invocație. Despre greva de la Galați, ABC, 29 mai 2026, accesat la 27 iulie 2026.

[10]„Elaborarea unui răspuns unificat al NATO la încălcările legislației privind dronele și avioanele de luptă ale lui Putin", Foreign Policy, 22 octombrie 2025, disponibil online la https://foreignpolicy.com/2025/10/22/russia-poland-nato-drones-airspace-planes/, care propune un mecanism de răspuns pe niveluri cu răspunsuri preautorizate, accesat la 27 iulie 2026.

[11]Rosenbach și colab., „Amenințările rusești la adresa flancului estic al NATO", secțiunea Recomandări și priorități, care recomandă praguri mai clare pentru consultare, un set permanent de opțiuni de răspuns coordonate prin intermediul NATO și acțiuni bilaterale sau ad-hoc ale coaliției înainte de consensul formal al Alianței.

[12]„ Santinela Estică consolidează postura de apărare aeriană a NATO pe flancul estic", Comandamentul Aerian Aliat al NATO, iunie 2026, disponibil online la https://www.globalsecurity.org/military/library/news/2026/06/mil-260604-nato-aircom02.htm, accesat la 27 iulie 2026.

- mai mulți interceptori, radar mai dens, inițiativele europene de tip „zid de drone” - abordează simptomul vizibil, lăsând în același timp intactă vulnerabilitatea exploatată.

Un zid de drone care detectează fiecare incursiune, dar direcționează în continuare fiecare răspuns prin consultare consensuală, a îmbunătățit detectarea, nu descurajarea. Variabila decisivă este regula pre-angajată: ce categorii de încălcare implică un răspuns automat, pre-autorizat, decis în prealabil și comunicat suficient de clar încât Rusia să prețuiască certitudinea, mai degrabă decât ezitarea, în următoarea sa anchetă. Aceasta este întreaga distanță dintre o alianță reactivă și una proactivă, iar descurajarea se află în întregime pe partea proactivă. Descurajarea este restabilită la nivelul decizional sau nu este restabilită deloc.

Pentru statele de pe flanc, printre care România și litoralul Mării Negre, expunerea este mai mult decât militară. Un regim de frontieră în care încălcarea este o rutină, iar răspunsul este ambiguu, crește prima de risc pentru tot ceea ce depinde de stabilitatea regională: coridoare energetice, trafic portuar și maritim, investiții transfrontaliere și infrastructură critică aflată în raza de acțiune a acelorași sisteme negabile care testează acum spațiul aerian[13]. Latența pe care Rusia o exploatează în răspunsul său militar împotriva alianței se aplică în egală măsură presiunii hibride asupra infrastructurii, unde atribuirea este mai lentă, iar pragul pentru acțiunea colectivă este și mai mare.

Evaluarea se bazează pe o singură variabilă. Dacă NATO elimină decalajul decizional, mutând regulile de angajament preautorizate pentru categorii definite de încălcare din dezbatere în politică permanentă, campania de incursiune își pierde logica, deoarece sondajele sub prag nu mai oferă o reducere consultativă. Urmăriți această mișcare în mod specific, nu resurse sau exerciții suplimentare care *tratează* simptomul. Dacă alianța, în schimb, își crește capacitățile, lăsând regula decizională consensului, așteptați-vă ca incursiunile să continue și să se extindă, deoarece vulnerabilitatea pe care o vizează rămâne deschisă, indiferent de câte drone poate detecta sau distruge NATO. Presiunea la frontieră este un test al procesului decizional al alianței. Se va răspunde la acel nivel sau va persista. Rusia nu sondează apărarea NATO. Sondează latența decizională a NATO și citește intervalul de fiecare dată. Alianța deține toate avantajele materiale, cu excepția vitezei și certitudinii în momentul deciziei, iar acestea sunt cele două lucruri fără de care descurajarea nu se poate lipsi. O postură reactivă permite intenționat acest interval. Doar una proactivă, cu răspunsul fixat înainte de eveniment, nu îi oferă Rusiei amânarea pe care vrea să o exploateze, iar aceeași disciplină descurajează orice alt stat care citește aceeași îmbinare. Numirea corectă a țintei este prima mișcare, deoarece o alianță care contracarează un atac decizional cu mai multe echipamente luptă pe stratul greșit, în timp ce cel real rămâne expus.

[13]Referitor la avertismentele privind posibila utilizare de către Rusia a dronelor capturate împotriva Poloniei și a statelor baltice, Defense News, „Rusia ar putea folosi drone ucrainene capturate împotriva Poloniei și a statelor baltice, avertizează Varșovia”, 21 iulie 2026, disponibil online la https://www.defensenews.com/global/europe/2026/07/21/, accesat la 27 iulie 2026.

Referințe:

- Al Jazeera, „Estonia, Latvia report drone incursions from Russian airspace”, 25 March 2026, available online at https://www.aljazeera.com/news/2026/3/25/estonia-latvia-report-drone-incursions-from-russian-airspace, accessed 28 July 2026.
- CNN, „NATO shoots down Russian drones in Polish airspace, accusing Moscow of being reckless”, 10 September 2025, available online at https://www.cnn.com/2025/09/09/europe/poland-scramble-jets-russian-drone-reports-intl-hnk-ml, accessed 28 July 2026.
- Crafting a Unified NATO Response to Putin's Drone and Fighter Violations”, Foreign Policy, 22 October 2025, available online at https://foreignpolicy.com/2025/10/22/russia-poland-nato-drones-airspace-planes/, accessed 27 July 2026.
- „Eastern Sentry strengthens NATO's air defence posture on Eastern Flank”, NATO Allied Air Command, June 2026, available online at https://www.globalsecurity.org/military/library/news/2026/06/mil-260604-nato-aircom02.htm, accessed 27 July 2026.
- Institute for the Study of War, daily assessments of the Russo-Ukrainian campaign, July 2026, available online at https://www.understandingwar.org, accessed 28 July 2026.
- Rosenbach, Eric, Carlo Giannone, Slavina Ancheva, Luc Hillion, Ethan Lee and Lukasz Kolodziej, „Russian Threats to NATO's Eastern Flank: Scenarios, Strategy, and Policy for European Security”, Belfer Center for Science and International Affairs, Harvard Kennedy School, February 2026, available online at https://www.belfercenter.org/research-analysis/russia-nato-baltics-scenarios-europe-security, accessed 28 July 2026.
- Euronews, „Latvian defence minister resigns following recent drone incursions that hit oil facilities”, 11 May 2026, available online at https://www.euronews.com/my-europe/2026/05/11/latvian-defence-minister-resigns-following-recent-drone-incursions-that-hit-oil-facilities, accessed 28 July 2026.
- „F-16 downs drone in Romania's airspace for first time”, Romania Insider, 24 July 2026, available online at https://www.romania-insider.com/f16-down-drone-romania-july-2026, accessed 27 July 2026.
- „Legally Available Options in Response to Russia's Penetrations of NATO Airspace”, Just Security, 29 September 2025, available online at https://www.justsecurity.org/121527/russia-nato-airspace/, accessed 27 July 2026.
- Ministry of Foreign Affairs of Romania, communiqué on the summoning of the Ambassador of the Russian Federation, 26-27 July 2026 (cited in Meduza and The Sofia Globe).
- „NATO, Article 4 and Romania”, The New York Times, 29 May 2026, available online at https://www.nytimes.com/2026/05/29/world/europe/nato-article-4-romania-russia.html, accessed 27 July 2026.
- „Romania Shoots Down Third Russian Drone”, The Moscow Times, 26 July 2026, available online at https://www.themoscowtimes.com/2026/07/26/romania-shoots-down-third-russian-drone-as-president-calls-breaches-intolerable-a93340, accessed 28 July 2026.
- „Romania shoots down drone breaching its airspace, president says”, Reuters, 24 July 2026, available online at https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/romania-shoots-down-drone-breaching-its-airspace-president-says-2026-07-24/, accessed 28 July 2026.
- „Russia may use captured Ukrainian drones against Poland and Baltics, Warsaw warns”, Defense News, 21 July 2026, available online at https://www.defensenews.com/global/europe/2026/07/21/, accessed 27 July 2026.
- UPI, „Romania says it shot down another Russian drone in its airspace”, 26 July 2026, available online at https://www.upi.com/Top_News/World-News/2026/07/26/romania-says-shot-down-another-Russian-drone-airspace/9331785099814/, accessed 28 July 2026.
- „Who Decides the Rules? NATO, Air Defence, and Russian Drone Incursions in Europe”, NATO Association of Canada, 20 December 2025, available online at https://natoassociation.ca/who-decides-the-rules-nato-air-defence-and-russian-drone-incursions-in-europe/, accessed 27 July 2026.

NATO

NATO 3.0 – startul unor transformări profunde la nivelul Alianței Nord-Atlantice

Dr. ing. Stelian TEODORESCU (România)

„Abilitatea reprezintă ceea ce ești capabil să faci. Motivația determină ceea ce faci. Atitudinea determină cât de bine faci acel lucru.”

Lou Holtz

Angajamentul NATO de a cheltui mai mult pentru apărare a dominat titlurile la Summitul NATO de la Ankara din acest an. Însă, dincolo de dezbaterile privind bugetele, echipamentele militare și partajarea sarcinilor, experții susțin că Alianța Nord-Atlantică trece printr-o transformare mai profundă - una care ar putea redefini modul în care aceasta abordează securitatea în deceniile următoare.

Drept urmare, este esențial să subliniem că miniștrii apărării ai statelor membre NATO și secretarul de război al SUA, Pete Hegseth, au proclamat nașterea unui „NATO 3.0”. Întrucât nu s-a explicat anterior în ce consta „NATO 1.0” sau „NATO 2.0”, a fost dificil de înțeles exact cum va arăta acest nou model NATO. Dar, din toate criticile sale la adresa contribuțiilor aliaților europeni la apărarea comună și a dependenței lor excesive de forțele și capacitățile americane, pare un pariu sigur că viitorul NATO va însemna că Europa va face mult mai mult, iar Statele Unite îți vor reduce semnificativ eforturile făcute până acum. Mai mult ca sigur, Alianța va fi gestionată și dotată cu resurse în esență de europeni. Deja sub presiunea de a cheltui mai mult pentru apărare și de a-și moderniza forțele armate pentru a face față unei amenințări tot mai mari din partea Rusiei, aliații trebuie acum să găsească și mai multe capabilități pentru a înlocui trupele și platformele pe care Pentagonul intenționează să le retragă din misiunile sale NATO în Europa. P. Hegseth a anunțat la Bruxelles o revizuire de șase luni de către Pentagon a fiecărui aliat individual pentru a evalua cât de mult contribuie acel aliat la misiunile NATO și cât de util și valoros este pentru SUA. Revizuirea fără precedent a fost determinată semnificativ de frustrarea administrației D. Trump față de perceputa lipsă de sprijin din partea NATO pentru acțiunile militare puse în operă de SUA împotriva Iranului, în special de negarea utilizării bazelor aeriene din Marea Britanie și Italia de către bombardierele, avioanele de

Sursa: https://www.forumulsecuritatiimaritime.ro/nato-3-0-and-the-rebalancing-of-euro-atlantic-security/

vânătoare și avioanele-cisternă ale Forțelor Aeriene ale SUA. Concluzia președintelui american a fost că aliații nerecunoscători au făcut mult mai puțin pentru a ajuta SUA decât au făcut SUA pentru ei (cu excepția eforturilor și desfășurărilor de trupe europene de peste 20 de ani în Afganistan și Irak).

Conceptul, denumit din ce în ce mai mult de analiști „NATO 3.0", reflectă o trecere de la o alianță construită în principal în jurul conceptului apărării militare colective la una axată pe reziliența tehnologică, capacitatea industrială și domenii emergente, cum ar fi inteligența artificială, securitatea cibernetică și războiul cognitiv.

Este foarte clar că, până în prezent, evoluția Alianței Nord-Atlantice a fost următoarea:

• NATO 1.0 (Războiul Rece): Postura originală de apărare colectivă, concepută pentru a limita influența și acțiunile fostei Uniuni Sovietice printr-o prezență militară activă a SUA în Europa.

• NATO 2.0 (Post-Războiul Rece): O eră axată pe gestionarea crizelor în afara zonei, combaterea terorismului și operațiuni de menținere a păcii, caracterizată printr-o dependență puternică tot de capacitățile SUA, în timp ce bugetele europene de apărare au scăzut semnificativ.

• NATO 3.0 (Schimbarea actuală): Un parteneriat reechilibrat semnificativ și evidențiat la nivel NATO în urma recentelor revizuiri strategice și a Summitului de la Ankara, totul concentrându-se pe autonomia strategică europeană, creșterea producției industriale interne pentru apărare și gestionarea amenințărilor hibride regionale.

Pilonii principali ai schimbării actuale pe care se mizează sunt următorii:

• *O partajare a sarcinilor mult mai minuțioasă*: Statele europene sunt presate să îndeplinească sau chiar să depășească reperele ce țin de cheltuieli pentru apărare și pregătirea și dotarea forțele militare pregătite de desfășurarea unor operații militare.

• *Dezvoltarea capacității industriale*: Angajamentele masive de noi achiziții și asocieri în participațiune (cum ar fi inițiativele de combatere a dronelor și modernizarea infrastructurii logistice), sunt transferate la nivelul liderilor europeni.

• *Ajustarea posturii SUA*: Washingtonul își reduce forțele terestre și liderii militari în Europa, transformându-se într-un parteneriat de sprijin susținut de resurse de comandă critice și de descurajarea nucleară generală.

Ca urmare, putem spune că „NATO 3.0" este un concept strategic informal care descrie o schimbare majoră în Alianța Nord-Atlantică, în care statele membre europene își asumă responsabilitatea principală pentru propria apărare convențională, în timp ce SUA își mută atenția militară principală către alte priorități globale, cum ar fi regiunea Indo-Pacific.

Deși termenul „NATO 3.0" nu face încă parte din doctrina oficială a NATO, a fost prezent în mod proeminent în discuțiile dintre cercetătorii și experții în securitate care au participat la forumul „Aliații NATO la Ankara", desfășurat odată cu Summitul NATO. Chiar și președintele turc, Recep Tayyip Erdoğan, a folosit termenul în discursul său de deschidere la Summitul NATO. „Pentru ca viziunea «NATO 3.0» să își atingă obiectivele, aliații trebuie să pună capăt restricțiilor pe care și le impun reciproc", a subliniat președintele Turciei.

Așadar, transformarea continuă de ceva timp a NATO – frecvent descrisă drept „NATO 3.0" – se extinde mult dincolo de adaptarea la războiul dintre Rusia și Ucraina. Ea reflectă efortul mai amplu al Alianței Nord-Atlantice de a răspunde unui mediu de securitate din ce în ce mai diversificat și interconectat, modelat de concurența atât dintre marile puteri, cât și dintre diverse grupuri/coaliții formate pe diverse scopuri comune și bazându-se pe conceptul de minilateralism, rivalitatea tehnologică, amenințările cibernetice și convergența tot mai mare a securității atât la nivel euro-atlantic, cât și la nivelul regiunii Indo-Pacific. Deși o mare parte din discuțiile din jurul „NATO 3.0" s-au concentrat pe implicațiile sale pentru Europa și Alianța Nord-Atlantică, o întrebare la fel de importantă se referă la modul în care aceste evoluții sunt interpretate în alte capitale ale lumii. Evaluările evoluției reale a NATO făcute de diverși actori internaționali, mai degrabă decât evaluările intențiilor declarate ale Alianței Nord-Atlantice, au o influență deosebită asupra calculele strategice făcute de diverse state competitoare și, prin extensie, asupra mediului de securitate internațional în evoluție accelerată și de multe ori impredictibilă.

În timpul Summitului NATO de la Ankara, Kadir Temiz, președintele Centrului pentru Studii din Orientul Mijlociu (ORSAM), a oferit analize și comentarii de specialitate cu privire la noile declarații și schimbări strategice emise de Alianță.

Declarațiile și perspectivele sale principale din timpul Summitului s-au concentrat în mare măsură pe capacitățile industriale de apărare și pe dinamica geopolitică în schimbare:

• *Accent pus pe capacitatea industrială mai mult decât pe dimensiunea armatei:* K. Temiz a subliniat că ultima declarație a NATO include noi achiziții în domeniul apărării în valoare de 50 de miliarde de dolari. El a menționat despre conflictele moderne (trăgând învățăminte din războaiele din Ucraina și Iran) că depind din ce în ce mai mult de capacitatea de producție industrială, producția avansată de rachete, drone, inteligență artificială și tehnologii de apărare de ultimă generație, mai degrabă decât de simpla menținere a unor armate permanente mai mari.

- *Concentrare pe producția comună:* El a subliniat accentul pus de NATO pe producția comună, promovarea inovației și eliminarea barierelor comerciale în domeniul apărării între națiunile aliate.
- *Ponderea strategică a Turciei:* Comentând peisajul transatlantic în schimbare, cerințele bugetare ale SUA și chestiunile legate de unitatea internă, K. Temiz a subliniat rolul din ce în ce mai strategic, de mediere și esențial jucat de Turcia ca națiune gazdă care navighează într-un mediu de securitate extrem de volatil.

K. Temiz a declarat că următoarea fază a NATO trebuie înțeleasă în contextul unui mediu de securitate din ce în ce mai complex.

„Toată lumea discută despre „NATO 3.0", a declarat el pentru mass-media. „Ideea principală este de a reconstrui NATO din această perspectivă." Pentru K. Temiz, primul pilon al „NATO 3.0" este acțiunea colectivă reînnoită, construită în jurul unei partajări mai echilibrate a responsabilităților între aliați. „Prima problemă importantă în „NATO 3.0" este acțiunea colectivă prin noi dimensiuni, inclusiv perspectiva europeană de partajare a sarcinilor", așa cum a subliniat el.

Al doilea pilon a fost catalogat ca fiind adaptarea la o listă tot mai mare de provocări de securitate care se extind acum mult dincolo de războiul Rusiei din Ucraina. „Orientul Mijlociu, Balcanii, Asia Centrală, războiul Rusia-Ucraina - toate se combină într-o provocare colectivă pentru membrii NATO", a precizat K. Temiz. Potrivit acestuia, discuțiile de la Ankara au reflectat optimismul crescând că Alianța Nord-Atlantică începe să-și regândească postura strategică pe termen lung.

K. Temiz a susținut că Turcia intră în această nouă fază a evoluției NATO dintr-o poziție de forță relativă. Timp de decenii, a remarcat el, Ankara a investit constant în industria sa de apărare, extinzându-și în același timp exporturile în Europa, Africa, Orientul Mijlociu și Asia. „Turcia este pregătită", a mai spus el, referindu-se la partajarea sarcinilor și la creșterea cheltuielilor pentru apărare. Dar, în același timp, a avertizat că, capabilitățile militare singure nu vor rezolva provocările actuale de securitate. „Ceea ce avem nevoie este mai multă diplomație, mai mult dialog și mai multe negocieri", după cum a precizat K. Temiz, acesta apreciind și că securitatea energetică, alimentară și climatică devin părți integrante ale unui cadru de securitate mult mai cuprinzător.

Tot în perioada Summitului NATO de la Ankara, Dr. Erman Akilli, un proeminent profesor de Relații Internaționale la Universitatea Haci Bayram Veli din Ankara și cercetător SETA, a publicat o declarație și o analiză axate pe NATO în lumea „tehnopolară". Evaluarea sa s-a aliniat direct cu conceptele codificate ulterior în Declarația oficială a Summitului de la Ankara, care pune accentul pe suveranitatea datelor, inteligența artificială și reziliența modernizată a aliaților.

E. Akilli a declarat că transformarea NATO este determinată atât de disrupțiile tehnologice, cât și de geopolitică. „Câmpul de luptă se schimbă", a subliniat el. „Nu mai este vorba doar despre forța fizică. Algoritmii, datele și puterea de calcul afectează direct câmpul de luptă." E. Akilli a făcut referire la conflicte recente, inclusiv războiul care a implicat Iranul, unde oficialii americani au evidențiat utilizarea tot mai mare a capabilităților non-cinetice alături de operațiile militare convenționale. El a susținut că inteligența artificială, tehnologiile cuantice și calculul avansat devin la fel de importante din punct de vedere strategic ca platformele militare tradiționale. „Când vorbim despre inteligența artificială și tehnologiile de ultimă generație, ne gândim adesea că acestea aparțin viitorului. Nu - ele sunt deja aici", a precizat E. Akilli, făcând și interesanta subliniere:. „Trăim deja într-un mediu cognitiv."

E. Akilli consideră că principiul aplicat la fondarea Alianței Nord-Atlantice, apărarea colectivă în temeiul Articolului 5, rămâne esențial - dar nu mai este suficient. „NATO a fost construită pe securitatea colectivă", a spus el. „Dar trebuie să se transforme în reziliență colectivă." În opinia sa, securitatea viitoare va depinde din ce în ce mai mult de capacitatea statelor membre de a-și proteja infrastructura digitală, lanțurile de aprovizionare tehnologice și suveranitatea datelor. „Dacă un stat nu poate controla datele cetățenilor săi, nu are autoritate algoritmică, putere de calcul sau capacitatea de a produce semiconductori și cipuri, devine vulnerabilă la șocuri sistemice", a avertizat el. Acest lucru, a mai susținut el, schimbă fundamental sensul descurajării și „în viitor, descurajarea NATO nu va fi măsurată prin capacitatea tehnologică a celui mai puternic aliat, ci va fi măsurată prin rezistența tehnologică a membrului său cel mai vulnerabil din punct de vedere digital." E. Akilli a susținut și el că amenințările hibride și războiul cognitiv impun NATO să gândească dincolo de descurajarea militară convențională. „Războiul cognitiv are loc chiar și în timp ce vorbim, chiar acum", a subliniat E. Akilli.

În același Summit NATO de la Ankara, Defne Sadıklar Arslan, directoare și fondatoare a Programului Atlantic Council Turcia, a orchestrat și a participat la o serie de note de politici la nivel înalt și evenimente conexe pentru a analiza poziționarea strategică a Turciei în cadrul Alianței.

D. Arslan a moderat și a vorbit la un eveniment oficial conex al Summitului NATO de la Ankara, intitulat „Conectarea flancurilor Europei: NATO, Germania, Turcia, Italia și Mediterana", organizat în parteneriat cu Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) Turcia, discuția concentrându-se pe:

- Cum își poate conecta mai bine NATO prioritățile estice și sudice prin securitatea mediteraneană.
- Îmbunătățirea partajării sarcinilor și a cooperării în domeniul apărării și al industriei.

- Consolidarea legăturilor dintre UE și NATO.

Ea a promovat un raport strategic critic al membrului Consiliului Atlantic, Pınar Dost, intitulat „De la partajarea sarcinilor la livrarea strategică: prioritățile NATO și Turciei înainte de summitul de la Ankara", care a evidențiat:

- Influența regională crescândă a Turciei și autonomia strategică.
- Implicațiile reducerii forțelor armate americane și schimbările în relațiile transatlantice.
- Necesitatea transformării promisiunilor verbale ale aliaților în acțiuni defensive concrete.

D. Arslan a declarat că eforturile Europei de a-și consolida propria industrie de apărare deschid noi oportunități pentru o cooperare mai strânsă cu Turcia.

Ea a mai subliniat parteneriatele în creștere în domeniul apărării care implică Turcia, Italia și Regatul Unit, precum și colaborarea dintre producătorul turc de drone Baykar și compania italiană Leonardo. „Cred că Turcia va juca un rol important pe măsură ce Europa își consolidează capacitatea de apărare", a mai spus ea. De asemenea, D. Arslan a evidențiat anunțurile NATO privind extinderea sistemelor de sateliți, a capacităților radar și a cooperării industriale multinaționale ca exemple ale Alianței Nord-Atlantice care trece dincolo de achizițiile publice către integrarea industrială pe termen lung.

Analizând numeroasele studii făcute și punctele de vedere exprimate la nivel analitic și decizional, la nivel mondial s-a ajuns la concluzia că principalele riscuri majore identificate în diverse medii de expertiză în domeniul apărării și securității la nivel regional și global sunt:

- amenințări la adresa infrastructurii critice de la nivelul UE și NATO;
- agresiunea continuă a Rusiei în Europa;
- reducerea de către SUA a garanțiilor sale de securitate față de aliații europeni de la nivelul Alianței Nord-Atlantice;
- probabilele consecințe generate de un conflict militar între China și Taiwan care ar putea genera efecte incomensurabile și după un principiu al dominoului chiar și pentru Europa.

Concluzionând, putem afirma că nu trebuie omis faptul că liderii statelor membre NATO s-au reunit la Ankara, în contextul celei mai mari intensificări a acțiunilor militare pe care Europa a cunoscut-o în ultimele decenii. În prezent a devenit foarte clar că Rusia reprezintă amenințarea principală la adresa Europei și, implicit, la adresa statelor europene membre ale NATO. Cu toate acestea, iată că și cu privire la China au început să se dea naștere la dezbateri serioase, chiar dacă nu toate acestea sunt supuse dezbaterilor în mod deschis.

Ani de zile, guvernele europene au tratat Beijingul în principal ca pe un partener comercial și un rival economic, dar această opinie a început să se schimbe rapid în spatele ușilor închise. Drept urmare, UE se pregătește să eticheteze atât Rusia, cât și China drept principalele sale amenințări, prezentând Beijingul ca un aliat factor cheie al războiului Moscovei în Ucraina. Prin urmare, Summitul de la Ankara s-a desfășurat într-un moment neobișnuit, deoarece Europa nu numai că se reînarmează împotriva Rusiei - o amenințare pe care o recunoaște de câțiva ani - dar începe să plaseze explicit și China în aceeași categorie.

Summitul NATO de la Ankara a reafirmat „angajamentul ferm" al NATO față de Articolul 5 și apărarea colectivă, reafirmându-se că Rusia rămâne principala amenințare la adresa securității euro-atlantice și reiterându-se sprijinul pentru libertatea, suveranitatea și integritatea teritorială a Ucrainei. Actualmente, formulările finale par a fi unele foarte sigure, iar dezbaterile privind gestionarea escaladării, percepțiile amenințărilor și îngrijorările legate de provocările cu care se confruntă Alianța Nord-Atlantică fiind foarte clare.

Poate cel mai important lucru este acelam că, declarația finală a reflectat cât de mult a evoluat dezbaterea privind partajarea sarcinilor. Cu un deceniu în urmă, dependența europeană de sprijinul militar al SUA era caracteristica definitorie a relației transatlantice. În 2022, puțini ar fi prezis că Europa și Canada vor finanța în cele din urmă marea majoritate a asistenței de securitate care curge către Ucraina. Cu toate acestea, NATO recunoaște acum în mod explicit această realitate, demonstrând că transferul sarcinilor nu mai este doar retoric.

În ciuda dezacordurilor continue pe teme precum Groenlanda, transferul sarcinilor și politicile Ucraina și din Orientul Mijlociu, statele membre NATO au reușit totuși să ajungă la un consens cu privire la prioritățile de securitate fundamentale ale Alianței Nord-Atlantice. Recunoașterea necesității ca Alianța să se adapteze la un medi de securitate mult mai larg și mai imprevizibil demonstrează că NATO poate aborda simultan mai multe provocări de securitate fără a pierde coerența strategică.

EUROPA

Europa între autonomia strategică și consolidarea NATO: impasurile industriale ale unui deceniu decisiv

Aldo MUNGO (Belgia)

Europa și-a ales narativele înainte de a-și alege capacitățile. De câțiva ani încoace, autonomia strategică a fost prezentă în fiecare discurs oficial, în fiecare carte albă, în fiecare strategie industrială de apărare. Cu toate acestea, nu a produs niciun sistem major de arme capabil să reziste singur împotriva unei puteri de prim rang. Decalajul dintre narative și dotări este adevăratul subiect al acestui deceniu.

Sursa: https://tdhj.org/blog/post/nato-eu-cooperation-benefits/

Programul MGCS, menit să producă succesorul comun al tancului francez Leclerc și al tancului german Leopard 2, ilustrează această diferență cu o precizie aproape chirurgicală. Conceput ca o dovadă că două industrii majore de apărare își pot uni doctrinele și lanțurile de producție, acesta s-a lovit de o realitate mai veche decât proiectul în sine: Franța își proiectează armata terestră pentru proiecție expediționară, Germania pentru apărare de înaltă intensitate pe flancul estic al NATO. Aceste două doctrine produc două seturi de cerințe incompatibile și nicio arhitectură de guvernanță industrială nu a reușit să le reconcilieze. În timp ce Parisul și Berlinul negociau acorduri de diviziune a muncii, Rheinmetall a mers singur cu KF51 Panther, dovedind că o singură companie, neconstrânsă de o diviziune a muncii negociată politic, produce mai repede decât un consorțiu binațional. Același model s-a repetat și cu SCAF, programul de avioane de luptă de generație următoare care reunește Franța, Germania și Spania. Tensiunile industriale dintre Dassault și Airbus privind împărțirea proprietății intelectuale și rolul arhitectului principal au încetinit un program a cărui logică ar fi trebuit să fie bazată exclusiv pe capabilități. Dassault a sugerat în repetate rânduri că un program național ar rămâne o opțiune în cazul în care cooperarea ar deveni neguvernabilă. Indiferent dacă această amenințare este tactică sau reală, ea dezvăluie un adevăr structural: cooperarea industrială europeană funcționează mai bine ca instrument de negociere politică decât ca metodă de producere a armelor.

Această dificultate nu este specifică Franței și Germaniei. Ea se regăsește în întregul ecosistem industrial de apărare european, construit pe principiul diviziunii geografice a muncii, mai degrabă decât pe principiul eficienței industriale. Fiecare program multinațional major trebuie să distribuie cotele de producție între țările participante, adesea proporțional cu comenzile naționale, mai degrabă decât cu expertiza disponibilă. Acest model, moștenit din decenii de cooperare interguvernamentală, produce termene prelungite, costuri unitare mai mari decât cele ale unui singur antreprenor principal și blocaje politice recurente ori de câte ori un partener își schimbă prioritățile bugetare.

Absența capacității strategice de transport aerian este un al doilea simptom al aceleiași boli. A400M, menit să ofere Europei autonomie logistică, a suferit întârzieri și limitări de capacități care au forțat mai multe armate europene să se bazeze în continuare pe capacitățile americane sau, pentru anumite misiuni, pe soluții rusești sau ucrainene înainte de război. Niciun program strategic european de transport greu echivalent cu cel al avioanelor americane C-17 nu a fost lansat. Europa a construit o forță de proiecție fără mijloacele de a o proiecta dincolo de propriul continent, în termene compatibile cu o criză reală.

Deficitul Europei în drone tactice și sisteme autonome completează tabloul. În timp ce războiul din Ucraina a demonstrat, la scară industrială, importanța decisivă a sistemelor autonome/fără pilot, produse în masă și cu costuri reduse, industria europeană rămâne structurată în jurul unor platforme complexe, scumpe, produse în cantități mici. Decalajul nu este doar tehnologic: este industrial și cultural, moștenit dintr-o concepție a războiului în care calitatea unitară a unui sistem are prioritate față de capacitatea sa de a fi produs și pierdut la scară largă.

Confruntată cu această realitate, consolidarea în jurul NATO rămâne, pentru majoritatea statelor membre, cea mai rațională opțiune pe termen scurt. Capacitățile americane de comandă, informații și proiecție nu au un echivalent european credibil, iar dependența de capabilități de la Washington rămâne condiția pentru credibilitatea descurajatoare a Alianței pe flancul estic. Autonomia strategică, așa cum este practicată în prezent, nu înlocuiește această dependență: se află alături de ea, fără a rezolva inconsecvența dintre ambițiile declarate și bugetele alocate efectiv unei baze industriale independente.

Deceniul următor va fi decisiv, deoarece va impune o alegere pe care ambiguitatea politică a permis până acum Europei să o evite. Fie Europa acceptă transferul unei cote semnificative din suveranitatea industrială către un singur contractor principal pentru fiecare program major, chiar dacă acel contractor nu este întotdeauna cel național pentru fiecare stat participant, fie continuă să finanțeze programe multinaționale fragmentate ale căror costuri de coordonare politică depășesc beneficiul lor în materie de capabilități. A treia cale, una care ar asigura atât autonomia strategică deplină, cât și păstrarea modelului de diviziune geografică a muncii, nu a funcționat până acum și nimic nu sugerează că va funcționa mai bine în condițiile constrângerilor bugetare stricte cu care se confruntă acum majoritatea statelor europene.

Europa are bugetul combinat, baza industrială și forța de muncă calificată necesare pentru a produce o autonomie strategică reală. Ceea ce îi lipsește nu sunt resursele, ci voința de a accepta sacrificiile parțiale de suveranitate pe care această autonomie le-ar cere fiecărui stat membru în mod individual. Atâta timp cât această voință lipsește, autonomia strategică va rămâne un obiectiv declarativ, iar consolidarea NATO va rămâne realitatea operațională.

EUROPA

Vocea Europei se frânge sub bombele rusești

Alistair HOLLOWAY (Regatul Unit)

„Politica este continuarea războiului prin alte mijloace”, spunea Michel Foucault[1].

Politica europeană este prinsă în capcana războiului purtat de Rusia împotriva Ucrainei – un conflict ajuns acum în al cincilea an. Kaja Kallas, șefa diplomației Uniunii Europene (UE), a cerut blocului comunitar să adopte o voce unită pentru a înfrunta toți adversarii:

„Trebuie să înțelegem de ce nu suntem pe placul lor; de ce China nu agreează UE, de ce Rusia nu o agreează. Motivul este că, dacă rămânem uniți și acționăm împreună, devenim puteri egale; suntem puternici.”[2]

Sursa: https://thenewglobalorder.com/world-news/report-one-year-into-the-war-the-eus-confusing-russia-policy/

Unitatea pare însă puțin probabilă.

Continentul începe să se fragmenteze în privința modului de a contracara amenințarea rusă, a chestiunilor legate de apărare și a extinderii Uniunii. Există „Vechiul Vest”, cu economii mari și o influență istorică exercitată de Germania și Franța. Acesta își are rădăcinile în consensul postbelic care a clădit UE, a menținut pacea și a adus prosperitate. Este Europa așa cum ar trebui să fie: rezultatul reconcilierii, al prudenței, al procedurilor și al dialogului.

Există, de asemenea, „Noul Nord și Est” – statele care au aderat la UE după 1995: Suedia, Finlanda, statele baltice și fostele țări din Pactul de la Varșovia. Acestea au o experiență de secole în relația cu Rusia. Reprezentanții Estoniei, Letoniei și Lituaniei au avertizat de multă vreme cu privire la amenințarea pe care Rusia o reprezintă pentru Europa Centrală și de Est[3]. Avertismentele lor au fost prea puțin luate în seamă. Aceste națiuni sunt mai dispuse să adopte o poziție fermă față de Moscova. Ele alocă sume mai mari pe cap de locuitor pentru apărare și pentru sprijinirea directă a Ucrainei. Este Europa așa cum este ea în realitate, modelată în principal de evenimente și de realitățile geopolitice.

Există tensiuni. În luna august, premierul leton, Andris Kulbergs, a declarat că solicită șapte miliarde de euro pentru a acoperi costurile militare și economice ale confruntării cu Rusia[4].

---

[1]*Michel Foucault, Society Must Be Defended, Picador, New York, 2003, p16.*

[2]*Antoaneta Roussi, US, China and Russia prefer a divided Europe, Kallas warns, Politico, 17 May 2026, https://www.politico.eu/article/us-china-and-russia-prefer-a-divided-europe-kallas-warns/.*

[3]*Leon Hartwell, Agne Rakstyte, Julia Ryng and Eriks K Selga, Winter is coming: The Baltics and the Russia-Ukrainian War, LSE !deas, December 2022, https://www.lse.ac.uk/ideas/Assets/Documents/reports/2022-12-05-BalticRussia-FINALweb.pdf.*

[4]*Max Griera, Latvia wants 7B euros from EU to cope with fallout from Russia's war, Politico, 17 August, 2026, https://www.politico.eu/article/latvia-pm-andris-kulbergs-7b-eu-funding-over-russia-costs/.*

„Nu am crezut și nu cred într-un acord de pace. Cineva trebuie să câștige, iar aceea trebuie să fie Ucraina", a afirmat el pe 24 august[5]. Politicienii subliniază că, în funcție de modul în care se va încheia conflictul, Letonia ar putea fi următoarea țintă. Este o chestiune de supraviețuire. În ultimii cinci ani, țara și-a dublat cheltuielile pentru apărare, a reintrodus serviciul militar obligatoriu și a lansat campanii pentru a promova ideea că apărarea este responsabilitatea tuturor[6].

Sondajele au arătat – deloc surprinzător – că, pe măsură ce proximitatea față de Rusia crește, se intensifică și teama. Un sondaj YouGov realizat anul trecut a relevat că 62% dintre danezi și 57% dintre lituanieni considerau agresiunea Moscovei drept cea mai mare amenințare. Prin comparație, acest punct de vedere era împărtășit de 36% dintre germani și 22% dintre francezi[7].

O Europă neauzită

Europei i-a fost greu să-și facă auzită vocea colectivă. Chiar și în februarie 2025, liderii săi au fost excluși de la discuțiile dintre SUA și Rusia privind Ucraina. Nu există nicio garanție că americanii nu îi vor exclude pe europeni de la discuțiile viitoare[8]. Washingtonul efectuează în prezent o analiză, pe o perioadă de șase luni, a prezenței sale militare în Europa. A redus numărul trupelor de pe continent de la 100.000[9] la 80.000. Angajamentul Americii față de Articolul 5 al NATO – care garantează apărarea reciprocă – este pus sub semnul întrebării[10]. O pace realizată fără implicarea Europei este viciată din punct de vedere diplomatic și periculoasă din punct de vedere strategic[11].

Se pare că Franța, Germania și Regatul Unit doresc un format comun pentru negocierile de pace privind Ucraina. În plus, se spune că oficialii lucrează la planuri de rezervă pentru o „NATO europeană".

Este vorba despre o conducere specifică „Vechii Europe", într-un moment în care continentul are nevoie de o nouă viziune. Președinta Comisiei, Ursula von der Leyen, a declarat în martie:

„Trebuie să reflectăm urgent dacă doctrina, instituțiile și procesele noastre decizionale – toate concepute într-o lume postbelică caracterizată prin stabilitate și multilateralism – au ținut pasul cu ritmul schimbărilor din jurul nostru. Dacă sistemul pe care l-am construit – cu toate încercările sale bine intenționate de a ajunge la consens și compromis – ne ajută sau ne subminează credibilitatea ca actor geopolitic."[12]

Timpul presează. Comisarul UE, Andrius Kubilius – de origine lituaniană – a afirmat că Rusia ar putea avea atât voința, cât și capacitatea de a ataca un stat membru UE până în 2030[13].

S-ar putea să se înșele.

Este periculos să presupunem că nu greșește.

Moscova se află de ani de zile în război cu Europa.

Continuă atacurile de tip „zonă gri". Președintele rus, Vladimir Putin, nu dă niciun semn că ar intenționa să renunțe la brutalizarea Ucrainei. Vicepreședintele Consiliului de Securitate, Dmitri Medvedev, a declarat în luna mai:

„Cetățeni ai țărilor UE, trebuie să conștientizați că autoritățile voastre au intrat unilateral într-un război cu Rusia... Așadar, fiți vigilenți și nu vă mirați de nimic. Somnul liniștit a luat sfârșit."[14]

---

[5]Ukraine News, The West has talked about peace long enough...Ukraine must win, Facebook, August 24, 2026, https://www.facebook.com/100089774110537/videos/-the-west-has-talked-about-peace-long-enoughukraine-must-winlatvian-prime-minist/2295145071310928/.

[6]Rebecca Pieder, A nation in arms: how Latvia is preparing for war to prevent it, New Eastern Europe, 23 March, 2026, https://neweasterneurope.eu/2026/03/23/a-nation-in-arms-how-latvia-is-preparing-for-war-to-prevent-it/

[7]Csongor Koromi and Hann Cockerel, The closer to Russia the greater the fear, opinion poll finds, Polio, 20 October, 2026, https://www.politico.eu/article/russia-opinion-poll-closer-border-fear-yougov-eu-countries/.

[8]Kyiv Post, Europeans Seek Role in Ukraine Peace Talks Amid US Uncertainty, 15 August 2026, https://www.kyivpost.com/post/82407.

[9]The Economist, NATO ponders how to defend Eastern Europe as America Pulls Back, 2 July 2026, https://www.economist.com/international/2026/07/02/nato-ponders-how-to-defend-eastern-europe-as-america-pulls-back.

[10]Yuri Zoria, WSJ: Europe is quietly building a NATO fallback in case the US steps back, Euromaidan Press, 15 April, 2026, https://euromaidanpress.com/2026/04/15/wsj-europe-is-quietly-building-a-nato-fallback-in-case-the-us-steps-back/.

[11]Ambassador David Dondua, Why Europe Cannot Accept Being Sidelined in the Ukraine Peace Process, EU Awareness Centre, 30 July, 2026, https://euawareness.org/analytics/why-europe-cannot-accept-being-sidelined-in-the-ukraine-peace-process/.

[12]Ursula von der Leyen, Speech by President von der Leyen at the EU Ambassadors Conference 2026, European Commission, 9 March 2026, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/da/speech_26_576/SPEECH_26_576_EN.pdf

[13]Forum Europa, Defence Commissioner warns that "in five years or less" Russia could attack the EU, 11 April, 2025, https://www.forumeuropa.eu/news/defence-commissioner-warns-five-years-or-less-russia-could-attack-eu.

[14]Nina Golgowaski, Top Russian Official Warns All EU Countries Now At War With Russia: 'The Peaceful Sleep is Over', HuffPost, 29 May, 2026, https://www.yahoo.com/news/world/articles/top-russian-official-warns-eu-163512358.html?guccounter=1&guce_referrer=aHR0cHM6Ly93d3cuZ29vZ2xlLmNvbS8&guce_referrer_sig=AQAAAD9pI9G-fHt7qyseLp3r3iyt97w7UWxAhmd34awhzuBB6BOoJT9kIDsqN2bzshMUhYnNsSA5nqBKrTLj1aaFDfeqGBk8eihgWJt1wkbCSJHrYSz_svA4bUvzLlHuN82am1QQGljgSgmFmL8RVPK8MQctIUb89SOtKHRgkurE7JjC.

Această amenințare nu va dispărea. Putin are nevoie de dușmani. Acești „distrugători" ai promisiunii sale de a demonstra că Rusia „a fost și va rămâne o mare putere"[15] reprezintă mijlocul prin care poate mobiliza și distrage atenția națiunii. Adversarii săi sunt echivalentul lui Emmanuel Goldstein din romanul *1984* de George Orwell. Dacă ar fi cu toții învinși, partenerul de dialog – cel care joacă rolul celui serios – ar părăsi scena. Numărul ar eșua. Războiul și victoriile rusești – în Cecenia, Georgia, Crimeea (prin anexare), estul Ucrainei și Siria – conferă credibilitate acestor fabulații.

Când Putin a anunțat „operațiunea militară specială" în 2022, a dat vina pe extinderea NATO și pe „politicienii occidentali iresponsabili", invocând intervențiile acestora în Serbia, Libia, Siria și Irak, precum și nerespectarea dreptului internațional. A vorbit despre modul în care „Occidentul colectiv" a alimentat mișcările secesioniste din sudul Rusiei, încearcă să îngrădească Rusia și îi sprijină pe naționaliștii și neonaziștii din Ucraina. A făcut referire la „valorile, experiența și tradițiile strămoșilor noștri"[16].

Are nevoie de o nouă victorie – în Ucraina – chiar acum. În schimb, situația se destramă.

Nu toți liderii europeni sunt de acord cu privire la urgența situației. Unii doresc ca relațiile Europei cu Rusia să continue ca și cum războiul nu ar fi schimbat nimic; consideră că, odată ce acesta se va încheia, vechiul „mare proiect" va fi reluat.

Nu vorbiți despre război

„Europa nu este în război cu Rusia", a declarat premierul belgian, Bart De Wever, la Forumul Economic Mondial de la Davos, în luna ianuarie[17]. În luna următoare, el a pledat pentru normalizarea relațiilor cu Rusia, în scopul redobândirii accesului la energie ieftină[18].

Comentariile lui De Wever reflectă o politică de conciliere bazată pe o presupunere – cel puțin mioapă – că relațiile cu Moscova pot fi normalizate. Ar însemna să se revină la afaceri obișnuite cu Putin, un criminal de război[19] pus sub acuzare, a cărui țară continuă să comită atrocități în Ucraina. O țară care consideră de multă vreme că se află în război cu Europa, încercând să submineze sprijinul public pentru Ucraina, să destabilizeze guverne și să provoace haos. Kremlinul a recurs la atacuri folosind bani proveniți din spălare de active, atacuri cibernetice, cartografierea cablurilor submarine, încălcarea spațiului aerian, incendieri, otrăviri, perturbarea traficului aerian prin drone, ingerințe electorale și finanțarea mișcărilor politice extremiste. Și multe altele.

Doar în luna august, o dronă înarmată a fost descoperită în apropierea unui avion ucrainean pe aeroportul din Leipzig. O explozie a devastat o fabrică italiană de muniție care furniza armament Ucrainei. Un plan rusesc de asasinare a unui cetățean americano-ucrainean la Varșovia a fost dejucat. Reacțiile publice sunt însă minime, chiar și în cazurile în care legătura cu Moscova nu este certă. După incidentul de la Leipzig, politicianul german Alexander Dobrindt a afirmat că o „nouă amenințare" s-a propagat dinspre conflictul din Ucraina. Nu este o amenințare nouă, iar aceasta va continua,[20] Maksym Beznosiuk a avertizat:

„Europa și NATO nu își pot petrece restul anului 2026 discutând despre «linii roșii» fără a le defini sau a le impune în mod clar. Kremlinul pare hotărât să intensifice presiunea hibridă pentru a fractura determinarea europeană."[21]

În Occident, este convenabil din punct de vedere politic să nu se numească această situație „război"; să se definească conflictul doar prin declararea ostilităților, incursiuni la frontieră și bombardamente, catalogând restul drept incidente izolate – și evitând astfel să sperie alegătorii. Apărarea rămâne pe un plan secund în agenda internă, la periferia priorităților bugetare. Aceasta deoarece fondurile alocate sănătății, ordinii publice și educației aduc rezultate vizibile. Apărarea – atunci când funcționează optim, sub forma descurajării – generează absența evenimentelor: nu sună sirenele, nu cad rachete. Acest lucru diminuează percepția asupra necesității unei acțiuni și protecții europene comune și subminează eforturile în acest sens.

---

[15]Duncan Allan, To be a great power: Russia's quest to destroy the post-1991 order in Europe, New Eurasian Strategies Centre, 20 November, 2025, https://nestcentre.org/to-be-a-great-power/#h-introduction.

[16]Vladimir Putin, Address by the President of the Russian Federation, President of Russia website, 24 February, 2024, http://en.kremlin.ru/events/president/news/page/299.

[17]Interfax, Belgian PM: We are not at war with Russia, can't seize assets, 22 January, 2026, https://interfax.com/newsroom/top-stories/115747/.

[18]Jennifer Rankin, Belgian PM condemned over call to repair relations with Russia to ease energy costs, Guardian, 16 March, 2026, https://www.theguardian.com/world/2026/mar/16/belgian-pm-bart-de-wever-call-repair-relations-russia-energy-costs-condemned.

[19]International Criminal Court, Vladimir Abramovich Putin, charge sheet, https://www.icc-cpi.int/defendant/vladimir-vladimirovich-putin.

[20]Maksym Beznosiuk and William Dixon, How Russia's Hybrid Warfare Will Escalate in 2026 and What Europe Must Do?, Globe sec, 13 January, 2026, https://www.globsec.org/what-we-do/commentaries/how-russias-hybrid-warfare-will-escalate-2026-and-what-europe-must-do.

[21]Maksym Beznodiuk, Why Russia Could Escalate Hybrid Warfare Against Europe, Carnegie Europe, July 21, 2026, https://carnegieendowment.org/europe/strategic-europe/2026/07/why-russia-could-escalate-hybrid-warfare-against-europe.

„În contextul unor priorități concurente de securitate națională, nu este clar în ce măsură capitalele europene sunt angajate să descurajeze războiul neconvențional purtat de Rusia împotriva Europei”, au scris Charlie Edwards și Nate Seiderstein[22].

Dezbaterea nu poate fi evitată la nesfârșit.

Ministrul britanic al apărării, John Healey, a demisionat la 11 iunie din cauza reticenței guvernului de a „aloca resursele de care națiunea are nevoie pentru a apăra țara în această perioadă de amenințări în creștere”[23]. La 22 iunie, premierul Keir Starmer a anunțat că se va retrage și el din funcție. Plecarea lui Healey a fost doar unul dintre motive.

Europa rămâne în urma schimbărilor din natura războiului, definit – în Ucraina – mai degrabă prin inovație și adaptare constante decât prin câștiguri teritoriale. Sistemele fără pilot, contramăsurile și metodele de operare se actualizează într-un ciclu continuu. Ucraina promovează un model de jos în sus, implicând sute de companii și grupuri de voluntari care colaborează strâns cu forțele din prima linie. Rusia adoptă o abordare mai centralizată, în care statul deține controlul. Kievul deține supremația în anumite domenii, iar Moscova în altele. Ambele părți „au depășit cu mult practicile occidentale predominante”, a scris Andriy Zagorodnyk[24].

Acest lucru a devenit evident în timpul exercițiului NATO „Hedgehog 2025”, când un grup de 10 ucraineni a acționat ca forță adversă. În doar o jumătate de zi, aceștia au neutralizat efectiv două batalioane NATO[25].

Fostul comandant-șef al armatei ucrainene, Valeri Zalujnîi, a declarat că țara sa este atât de avansată față de NATO, încât nu ar putea deveni niciodată membră a Alianței. „Este imposibil ca Forțele Armate ale Ucrainei, având în vedere nivelul lor actual de dezvoltare, să adere la o organizație ghidată de doctrine din timpul celui de-al Doilea Război Mondial.” Cel mai probabil, Ucraina se va alinia unui bloc de securitate european, a spus el[26]. O opțiune este Forța Expediționară Comună (Joint Expeditionary Force), formată din statele nordice și baltice, plus Olanda și Marea Britanie. Ucraina deține deja statutul de partener consolidat, iar președintele Volodimir Zelenski a afirmat că națiunea sa este pregătită pentru aderarea deplină.

Este posibil ca apărarea europeană să se fragmenteze, în cele din urmă, în diverse grupări care să colaboreze independent cu Ucraina[27].

Dorința Ucrainei de a adera la UE este, de asemenea, un subiect care generează divergențe. Zelenski a depus cererea de aderare la scurt timp după invazia la scară largă declanșată de Moscova. În prezent, sunt în desfășurare negocieri detaliate. Ucraina nu este pregătită, în sens strict formal, să devină membră, iar UE este departe de a fi pregătită să o primească. În același timp, există imperative geopolitice. Nu în ultimul rând, Ucraina dispune de cea mai puternică armată din Europa. Integrarea sa este – cel puțin pe hârtie – vitală. Pangiota Manoli a scris:

„Extinderea pune acum la încercare capacitatea UE de a acționa în mod colectiv, ca un actor care își promovează interesele și valorile. În ciuda opiniilor divergente din rândul elitelor cu privire la deficiențele politicii de extindere, ceea ce reiese clar este necesitatea urgentă a unei claritățiți strategice, mai degrabă decât a unor ajustări parțiale ale politicilor.”[28]

Vechiul vs. Noul

Este mai probabil ca „Vechea Europă” – spre deosebire de „Noua Europă” – să cadă în capcana acelor „încercări bine intenționate de a ajunge la consens și compromis” asupra cărora a avertizat von der Leyen.

O declarație comună a liderilor francez, britanic și german, emisă în iunie, a solicitat o încetare imediată a focului. Aceasta sfidează realitatea. În august, ministrul adjunct de externe al Rusiei, Serghei Riabkov, a declarat că Moscova va accepta doar o propunere de pace care să fie aliniată cu obiectivele

---

[22]Charlie Edwards and Nate Seidenstein, The Scale of Russian Sabotage Operations Against Europe's Critical Infrastructure, the International Institute for Strategic Studies, 19 August, 2026, https://www.iiss.org/research-paper/2025/08/the-scale-of-russian—sabotage-operations--against-europes-critical--infrastructure/.

[23]Letter from Rt Hon John Healey MP to the Prime Minister, 11 June, 2026, https://assets.publishing.service.gov.uk/media/6a2af42da3674dfd3eb50760/Letter_from_Rt_Hon_John_Healey_MP_to_the_Prime_Minister.pdf.

[24]Andriy Zagorodnyk, The New Revolution in Military Affairs, Carnegie, April 20, 2026, https://carnegieendowment.org/research/2026/04/ukraine-russia-war-changing-warfare-practice-military-strategy.

[25]Bryan Daugherty, 10 Ukrainians Humbled Two NATO Battalions. When Will NATO Wake Up?, War on the Rocks, 26 March, 2026, https://warontherocks.com/10-ukrainians-humbled-two-nato-battalions-when-will-nato-wake-up/.

[26]Tim Zadoroznyy, Ukraine will 'never' join NATO, ex-commander Zaluzhnyi says, The Kyiv Independent, 4 August, 2026, https://kyivindependent.com/ukraine-will-never-join-nato-ex-commander-zaluzhnyi-says/.

[27]Jacob Funk Kierkegaard, The European Union and the war in Ukraine: More money, but not more Europe, Peterson Institute for International Politics, January 2026, https://www.piie.com/publications/policy-briefs/2026/european-union-and-war-ukraine-more-money-not-more-europe.

[28]Panagiota Manoli, The EU must solve the credibility deficit in its enlargement policy, LSE European Politics, Blog, 9 March 2026, https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2026/03/09/eu-credibility-deficit-enlargement-policy/.

militare ale lui Putin și să reflecte „realitățile din teren”[29]. Menținerea acestor pretenții maximaliste transformă negocierile într-o himeră. Prin urmare, celelalte puncte ale declarației devin irelevante: ideea ca actualele linii de contact să constituie punctul de plecare pentru discuții, necesitatea ca Ucraina să beneficieze de garanții de securitate solide și obligatorii din punct de vedere juridic, precum și imperativul de a proteja interesele de securitate ale continentului[30]. Această abordare reia cuvintele rostite în urmă cu patru ani de președintele francez, Emmanuel Macron: „Nu trebuie să umilim Rusia, astfel încât, în ziua în care luptele vor înceta, să putem construi o cale de ieșire prin canale diplomatice”[31].

Noua Europă vede lucrurile altfel.

Kallas – fost prim-ministru al Estoniei – a avertizat că Kremlinul se folosește de amenințări militare și de presiuni politice pentru a-și susține pretențiile. O retragere minoră este prezentată drept un compromis. În detrimentul negociatorilor occidentali. Instinctul acestora este de a căuta o cale de mijloc, de a lăsa această soluție intermediară să dicteze direcția și de a spune: „poate ar trebui să acceptăm asta”. Ea a afirmat că Rusia trebuie să piardă războiul din Ucraina și că, ulterior, nu trebuie să i se permită să se reînarmeze și să atace din nou[32].

„Din punct de vedere istoric, imperiile își schimbă comportamentul doar atunci când pierd ultimul lor război colonial... Rusia trebuie să-l piardă pe al ei.”[33]

Președintele finlandez, Alexander Stubb, a declarat în discursul său de Anul Nou: „Relațiile noastre cu Rusia s-au schimbat definitiv”.[34]

Ministrul polonez de externe, Radosław Sikorski, a transmis următorul mesaj Națiunilor Unite anul trecut:

„Reprezentanților Rusiei le spun următoarele: știm că nu vă pasă de dreptul internațional și că sunteți incapabili să trăiți în pace cu vecinii voștri. Naționalismul vostru delirant ascunde o dorință de dominație care nu va dispărea până când nu veți înțelege că epoca imperiilor a apus și că imperiul vostru nu va fi reconstruit... Am o singură solicitare pentru guvernul rus: dacă o altă rachetă sau o altă aeronavă intră în spațiul nostru fără permisiune – fie deliberat, fie din greșeală – și este doborâtă, iar resturile cad pe teritoriul NATO, vă rog să nu veniți aici să vă plângeți. Ați fost avertizați.”[35]

Rusia se află în cel mai slab moment de la începutul războiului din 2022. Putin se bucura de o cotă de aprobare de 85% la începutul acestui an. Această cifră a ajuns acum la 74%[36]. Europa deține un avantaj. Poate adopta o poziție fermă.

Rusia nu câștigă.

Rusia înregistrează pierderi umane într-un ritm mai rapid decât cel de recrutare. Până la 40.000 de oameni sunt uciși, răniți, dați dispăruți sau capturați lunar, îndreptându-se spre un total de 1,5 milioane pe parcursul întregului război[37]. În ultimele luni, doar aproximativ 1.000 de persoane s-au înrolat voluntar zilnic. În august, primele regionale de înrolare au atins un nivel record de 1,65 milioane de ruble[38]. Există speculații privind o mobilizare generală după alegerile parlamentare din septembrie[39], în ciuda faptului că

---

[29]New Voice of Ukraine, Kremlin not interested in peace talks as Putin maintains maximalist war goals, 22 August, 2026, https://english.nv.ua/nation/russian-official-confirms-kremlin-unwilling-to-hold-meaningful-peace-talks-isw-says-50634867.html.

[30]Prime Minister's Office, 10 Downing Street, Joint E3 Leaders' Statement with President Volodymyr Zelenskyy of 7 June, 2026, UK.GOV, June 7, 2026, https://www.gov.uk/government/news/joint-e3-leaders-statement-with-president-volodymyr-zelenskyy-of-ukraine-7-june-2026.

[31]Dan Sabbagh, Russia must no be humiliated in Ukraine, says Emmanuel Macron, Guardian, 4 June, 2022, https://www.theguardian.com/world/2022/jun/04/russia-must-not-be-humiliated-ukraine-emmanuel-macron,

[32]Kaja Kallas, Ukraine: speech by High Representative/Vice-President Kaja Kallas at the European Parliament Plenary, Diplomatic Service of the European Union, 9 September, 2025, https://www.eeas.europa.eu/eeas/ukraine-speech-high-representativevice-president-kaja-kallas-ep-plenary_en.

[33]Nordic Defence Review, Kaja Kallas, Russia Has to Lose Its Last Colonial War, 8 March, 2026, https://nordicdefencereview.com/kaja-kallas-russia-has-to-lose-its-last-colonial-war/#:~:text=She%20said%20Moscow's%20diplomats%20and,have%20very%20good%20negotiation%20tactics.%E2%80%9D.

[34]Alexander Stubb, New Year's Speech by President of the Republic of Finland Alexander Stubb on 1 January, 2026, The President of the Republic of Finland, January 1, 2026, https://www.presidentti.fi/en/new-years-speech-by-president-of-the-republic-of-finland-alexander-stubb-on-1-january-2026/.

[35]Radislaw Sikorski, Deputy Prime Minister Radislaw Siskorski's speech at the UN Security Council emergency session at Estonia's request, 22 September 2025, file:///C:/Users/User/Downloads/Deputy_PM_Sikorski's_speech_at_the_SC_UN_at_Estonia's_request,_NYC_22092025.pdf

[36]Levada Center, Putin's Approval Rating, chart, https://www.levada.ru/en/ratings/.

[37]MinFin, Casualties of the Russian troops in Ukraine, website, https://index.minfin.com.ua/en/russian-invading/casualties/.

[38]Janis Kluge, Russian recruitment stabilises at 1,000 per day, Russianomics, Substack, 8 August, 2026, https://janiskluge.substack.com/p/russian-recruitment-stabilizes-at.

[39]Milan Lelich, Ukiana Bezpalkd and Daryna Vialko, Russian losses reach 40,000 a month: Is Putin preparing new mobilisation?, RBC-Ukraine, 3 August, 2026, https://newsukraine.rbc.ua/news/russian-losses-reach-40-000-a-month-is-putin-1785750188.html.

Coreea de Nord continuă să furnizeze trupe și armament. Nu se înregistrează aproape nicio câștigare de teritoriu; în majoritatea lunilor din acest an, Rusia a pierdut, per total, controlul asupra unor zone[40].

Crimeea – principalul punct de plecare pentru invazia rusă din 2022[41] – a devenit acum o „zonă a pierderilor constante”[42]. Loviturile asupra infrastructurii de transport au izolat aproape complet peninsula. Se raportează că 70% dintre locuitori s-au confruntat cu întreruperi ale alimentării cu energie electrică.

Planurile A, B și C – așa cum au fost numite de revista **Foreign Affairs** – au eșuat. Kremlinul nu a reușit să-l câștige de partea sa pe președintele american, Donald Trump; America continuă să furnizeze informații și armament Kievului – costuri suportate acum în mare parte de Europa[43]; este posibil ca Rusia să nu reziste mai mult decât Ucraina. Nici militar, nici economic. Institutul Kiel a precizat:

„Se conturează un deznodământ economic real pentru Rusia. Economia nu s-a prăbușit, dar fundamentele sale structurale s-au erodat rapid.”[44]

La limită

Timp de cinci secole, războaiele au fost câștigate, în mod repetat, de tabăra care dispunea de o bază economică mai prosperă. Poziția de putere este direct legată de poziția economică. „Un aparat militar vast poate părea impunător pentru un observator ușor de impresionat, asemenea unui monument grandios; însă, dacă nu se sprijină pe o fundație solidă... riscă să se prăbușească”, scria Paul Kennedy[45].

Rusia întâmpină dificultăți în finanțarea agresiunii sale.

Deficitul bugetar consolidat pentru prima jumătate a anului a fost de 5,4 trilioane de ruble (64 de miliarde de dolari). Doar în luna iunie, acesta a crescut cu 488,6 miliarde de ruble[46]. Această gaură financiară nu poate fi acoperită prin piața datoriei externe, de pe care Rusia este exclusă. Oricum, investitorii au o încredere tot mai scăzută în capacitatea Rusiei de a-și onora obligațiile de plată.

Guvernul a suspendat vânzarea de obligațiuni interne în luna iulie, după o serie de licitații eșuate[47].

Este evident că situația financiară devine tot mai dificilă, chiar dacă intrarea în incapacitate de plată suverană nu este iminentă[48].

Pur și simplu există mai puține surse pentru a acoperi deficitul.

Activele lichide ale fondului suveran de investiții – rezerva pentru situații de criză – se situează la 1,8% din PIB, comparativ cu 6,5% în 2022. Veniturile din petrol și gaze aferente primului trimestru au scăzut cu 45% față de aceeași perioadă a anului trecut. Acest aspect este crucial. Rusia nu și-a diversificat niciodată cu adevărat economia bazată pe combustibili fosili. Înainte de invazia la scară largă, aceste mărfuri generau jumătate din veniturile din exporturi ale Rusiei, aproape o cincime din PIB și peste 30% din veniturile bugetare[49]. Există puține indicii că situația se va îmbunătăți. Atacurile ucrainene au scos din funcțiune 43% din capacitatea de rafinare a Rusiei. Pierderile din sector în ultimul an sunt estimate la 13,5 miliarde de dolari[50]. O criză de benzină la nivel național îi obligă pe șoferi să stea la coadă pentru a cumpăra combustibil în cantități limitate. Fermierii care cultivă grâu – confruntați cu costuri mai mari la motorină și cu vreme nefavorabilă – au parte de recolte și profituri mai mici[51].

---

[40]Harvard Kennedy School, The Russia-Ukraine War Report Card Aug. 5, 2026, Russia Matters, 4 August, 2026, https://www.russiamatters.org/news/russia-ukraine-war-report-card/russia-ukraine-war-report-card-aug-5-2026.

[41]Pjotr Sauer, 'No electricity, no water, no fuel: Ukrainian drone strikes bring darkness to Crimea's summer, 21 July 2026, Guardian, https://www.theguardian.com/world/2026/jul/21/no-electricity-no-water-no-fuel-ukrainian-drone-strikes-bring-darkness-to-crimeas-summer.

[42]Kyiv Independent newsdesk, Ukraine war latest: Crimea now 'zone of constant losses', SBU says after strikes on Russian air defences, military airfields, 24 June, 2026, https://www.yahoo.com/news/world/articles/ukraine-war-latest-crimea-now-174830440.html.

[43]NATO, NATO Allies and partners fund over 4 billion in PURL packages for Ukraine, press release, 10 December, 2025, https://www.nato.int/en/news-and-events/articles/news/2025/12/10/nato-allies-and-partners-fund-over-4-billion-in-purl-packages-for-ukraine.

[44]Becker, T, Gregor, K, Bosnia-Herzegovina, A, Klein M., Earphone, I, Riboviria, E, Reisinger, L, Scarisbrick, M, Endgame The State of the Russian economy, Kiel Institute, June 2026, https://www.kielinstitut.de/publications/endgame-the-state-of-the-russian-economy-19855/.

[45]Paul Kennedy, The Rise and Fall of the Great Powers, William Collins, London and Dublin, 2017, pxxvii, 573.

[46]Interfax, Russia's consolidated budget deficit widens to 5.45 trillion rubles in H1 – Treasury, 17 August, 2026, https://interfax.com/newsroom/top-stories/118736/#:~:text=2026%2017%3A37-,Russia's%20consolidated%20budget%20deficit%20widens%20to%205.45%20trillion%20rubles%20in,Treasury%20said%20on%20its%20website.

[47]Bloomberg News, Russia Halts Bond Auctions With More Monetary Easing in Question, 21 July 2026, https://www.bloomberg.com/news/articles/2026-07-21/russia-halts-bond-auctions-with-more-monetary-easing-in-question.

[48]Peter Boyd, Russia Suspends Bond Auctions: Is a Default Imminent? The Investor Standard, 30 July, 2026, https://theinvestorstandard.com.au/2026/07/30/russia-suspends-bond-auctions-default/.

[49]Tatyana Lanshina, Fossil Fuel of War, Riddle, 26 May 2025, https://ridl.io/fossil-fuel-of-war/.

[50]Maksym Panchonka, ANALYSIS: What Zelensky's 40-Day Oil Campaign Achieved – and What It Didn't, Kyiv Post, 5 August, 2026, https://www.kyivpost.com/analysis/81748.

[51]Pyotr Kozlov, Russia's Wheat Harvest Faces Fuel Crunch and Rain Concerns, Bloomberg, 26 June, 2026, https://www.bloomberg.com/news/articles/2026-06-26/russia-s-wheat-harvest-faces-fuel-crunch-and-rain-concerns.

Atacurile ucrainene au efecte în lanț.

O campanie de 40 de zile, încheiată pe 4 august, a vizat peste 20 de centre logistice Wildberries. Aceasta ar putea costa compania până la 3,3 miliarde de dolari. Pierderile comercianților care utilizează acest retailer online ar putea ajunge la 6,1 miliarde de dolari[52].

Statul încasează mai puține taxe[53]. Iar sectorul financiar – aflat în criză de lichidități, deși acordă împrumuturi preferențiale companiilor apropiate de stat – nu își recuperează creditele acordate. Sberbank, cea mai mare bancă din Rusia, a raportat o deteriorare a portofoliului de credite în al doilea trimestru. Reprezentanții băncii au declarat că firmele împrumutate se confruntă cu presiuni cauzate de încetinirea creșterii economice, de ratele ridicate ale dobânzilor și de o rublă puternică[54]. VTB[55], a doua cea mai mare bancă din Rusia, a garantat împrumuturi de miliarde de ruble pentru firme din grupul Wildberries. Dacă ambele entități ar intra în faliment, acest lucru ar putea declanșa prăbușirea sectorului. Situația este agravată de teama populației că Kremlinul le-ar putea confisca economiile din conturi. În luna iulie, retragerile din conturi au totalizat 7,3 miliarde de dolari, după ce în iunie se retrăseseră 4,5 miliarde de dolari. Se estimează că cifrele din august le vor depăși pe cele din lunile anterioare[56].

Rușii de rând se confruntă cu o inflație de 6-7% în acest an, potrivit Băncii Centrale[57]. Aceasta este de peste două ori mai mare decât media din zona euro[58]. Creșterea economică a încetinit, ajungând la o rată anuală de 0,9% în al doilea trimestru. Se preconizează că aceasta va scădea la 0,5% în trimestrul al treilea[59]. Există și o multitudine de alte probleme. Nevoia de efective pe front a generat o criză a forței de muncă. Mediul de afaceri din Rusia anticipează o scădere a cererii[60]. Regiunile Rusiei se confruntă cu dificultăți financiare atât de mari, încât aproape un sfert dintre ele au redus cheltuielile pentru sănătate în acest an[61].

Putin nu își poate încheia războiul fără o victorie pe care să o prezinte națiunii. În cadrul sistemului său de „verticală a puterii", Putin nu este doar un om sau o funcție, ci un complex de producție politică, un centru de gestionare a tranzacțiilor[62]. „Kremlinarhii" îi rămân loiali atâta timp cât își îndeplinește rolul: să fie punctul de legătură dintre regim și public și să asigure fluxul continuu de bani. În plus – ca în orice război – există oportunități de îmbogățire pe durata luptelor. Așadar, el continuă, chiar dacă evoluțiile de pe front și din economie conduc spre înfrângerea Rusiei și îl împing într-un colț. Putin este, asemenea lui Macbeth, „atât de adânc pătruns în sânge, încât, dacă n-aș mai înainta, întoarcerea ar fi la fel de anevoioasă ca și trecerea dincolo"[63].

Să provoci sau nu „ursul rus"?

Lipsa de acțiune a Europei costă scump. Peter Dickinson scria:

„Timp de două decenii, liderii occidentali succesivi au adoptat politici de conciliere, încercând să evite provocarea lui Putin."[64]

Faptele îi confirmă afirmația.

În 2008, Germania – pe atunci cel mai mare importator de combustibili fosili din Rusia – a blocat aderarea Georgiei și a Ucrainei la NATO în timpul summitului alianței de la București. Oficial, s-a stabilit

---

[52]Alex Stezhensky, Putin downplays Wildberries strikes as losses could approach $12 billion, New Voice of Ukraine, 19 August, 2026, https://english.nv.ua/nation/putin-downplays-wildberries-strikes-as-losses-could-approach-12-billion-50634109.html.

[53]Alex Strezhensky, Ukraine's Wildberries strikes threaten Kremlin-linked empire and seller network, The New Voice of Ukraine, 6 August, 2026, https://english.nv.ua/nation/ukraine-s-wildberries-strikes-expose-kremlin-ties-and-threaten-russian-sellers-50630353.html.

[54]The Moscow Times, Russia's Sberbank Warns of Rising Corporate Credit Risks as Bad Loans Increase, 19 July, 2026, https://www.themoscowtimes.com/2026/07/29/russias-sberbank-warns-of-rising-corporate-credit-risks-as-bad-loans-increase-a93374.

[55]Sean Ross, The 5 Biggest Russian Banks, Investopedia, 19 November, 2025, https://www.investopedia.com/articles/investing/082015/6-biggest-russian-banks.asp,

[56]Catherine Belton, Russians pull billions from banks, fearing Kremlin will seize deposits for war, The Washington Post, 18 August, 2026, https://www.washingtonpost.com/world/2026/08/18/russians-pull-cash-banks-fearing-kremlin-will-seize-deposits-war/.

[57]Bank of Russia, Bank of Russia cuts the key rate by 25 bps to 14% p.a., press release, 26 July 2026, https://www.cbr.ru/eng/press/keypr/.

[58]Eurostat, Annual inflation down to 2.8% in the euro area, release, 17 July, 2026, https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-euro-indicators/w/2-17072026-ap. h

[59]Interfax, Central Bank expects Russian YoY growth to slow to 0.5% in Q3 from 0.8% (sic) in Q2, 5 August, 2026, 5 August 2026, https://interfax.com/newsroom/top-stories/118616/.

[60]Amelia Wojciechowska, The economic crisis in Russia is becoming more visible, Defence24.com, 29 July, 2026, https://defence24.com/geopolitics/the-economic-crisis-in-russia-is-becoming-more-visible,

[61]Russian Life, Russia's Shrinking Health Budgets, 6 March, 2026, https://www.russianlife.com/the-russia-file/russias-shrinking-health-budgets/.

[62]Karen Dawisha, Putin's Kleptocracy, Simon Schuster Paperback, New York, 2015, p160.

[63]William Shakespeare, Macbeth, III.4, The New Penguin Shakespeare, London, p101, 1995.

[64]Peter Dickinson, Western weakness is encouraging Putin to test NATO, UkraineAlert, Atlantic Council, 11 August, 2026, https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/western-weakness-is-encouraging-putin-to-test-nato/.

doar că acestea „vor deveni membre NATO”[65]. Această formulare nu însemna și nu garanta nimic concret, dar a iritat Rusia. În august același an, Moscova a purtat un scurt război cu Tbilisi. Reacția internațională a fost palidă; apelurile liderilor UE la încetarea focului păreau să favorizeze interesele Kremlinului[66]. Barack Obama – devenit președinte al SUA în anul următor – a urmărit o „resetare” a relațiilor cu Rusia. Moscova controlează și astăzi aproximativ 20% din teritoriul georgian. Încurajată de reacția slabă[67], Rusia a anexat Crimeea în 2014 și a sprijinit o revoltă separatistă în estul Ucrainei. Din nou, consecințele s-au limitat la câteva sancțiuni. Retorica Occidentului a devenit mai dură, însă substanța politicii a rămas neschimbată: evitarea susținerii ferme a dreptului internațional, sacrificarea intereselor Ucrainei și continuarea afacerilor ca de obicei[68].

În decembrie, din cauza lipsei de imaginație colectivă în abordarea preocupărilor Belgiei, UE a ratat ocazia de a confisca active rusești înghețate în valoare de 210 miliarde de euro. Germania refuză să furnizeze rachete de croazieră Taurus[69]. Această teamă de Rusia paralizează Europa, care face doar atât cât să prevină prăbușirea militară și economică a Ucrainei, dar nu suficient pentru ca aceasta să iasă victorioasă. Într-o scrisoare din 3 iunie adresată deputatei britanice. Jess Asato, Alistair Carns, ministrul britanic al Forțelor Armate de la acea vreme, a scris:

„Guvernul nu intenționează să instituie o zonă de excludere aeriană deasupra Ucrainei. Guvernul înțelege că un astfel de pas ar duce, probabil, la doborârea unor avioane rusești, ceea ce, la rândul său, ar conduce la o escaladare suplimentară.”[70]

Probabil cel mai bun exemplu de situație în care vorbele frumoase au prevalat asupra acțiunilor concrete este „Coaliția celor dispuși” (Coalition of the Willing), formată din peste 30 de națiuni, avându-i în frunte pe Starmer și Macron. Rațiunea sa de a fi – crearea unei forțe de menținere a păcii pentru Ucraina – este subminată de condiția „în eventualitatea unei încetări a focului”; or, este clar de multă vreme că un astfel de scenariu nu se va materializa. Cu toate acestea, nu a existat nicio schimbare de direcție și nicio inițiativă menită să aducă o schimbare reală pe teren pentru Kiev. Coaliția ar fi putut acorda militarilor săi concediu plătit pentru a se înrola ca voluntari în forțele ucrainene. Sau – dacă teama de o confruntare armată directă cu trupele ruse era prea mare – ar fi putut contribui la securizarea frontierelor cu Belarus și Transnistria.

În prezent, Coaliția se confruntă cu o „moarte lentă”, după cum a speculat publicația *The Telegraph*. Starmer a plecat de la putere, iar Franța își va alege un nou președinte în 2027. Fără Marea Britanie și Franța la cârmă, „există temeri privind un vid de conducere care ar putea lăsa Europa fără busolă”, au scris Joe Barnes și James Crisp. „Candidatul evident” pentru a prelua acest rol este cancelarul german Friedrich Merz[71].

De ce? Europa nu trebuie să fie condusă întotdeauna de „Vechiul Occident”.

Schimbarea gărzii

Statele nordice, baltice și cele din Europa de Est membre ale UE domină clasamentul primelor zece țări în ceea ce privește cheltuielile pentru apărare raportate la PIB. Germania – cea mai mare economie a Europei – ocupă locul 11[72]. Situația este similară în cazul ajutorului direct acordat Ucrainei[73], capitol la care Danemarca deține primul loc[74]. Anul trecut, Lituania, Letonia și Estonia au întrerupt ultimele legături fizice cu infrastructura energetică din epoca sovietică, transformând exclava rusă Kaliningrad într-o „insulă energetică”[75].

[65] *NATO, Bucharest Summit Declaration, 3 April 2008, www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_8443.htm.*
[66] *Peter Dickinson, The 2008 Russo-Georgia War: Putin's Green Light, UkraineAlert, Atlantic Council, 13 August, 2018, https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/the-2008-russo-georgian-war-putins-green-light/.*
[67] *Anna Kalandadze, Matthew Bryza: Western response to Russia invasion was soft, delayed, 13 August, 2018, https://civil.ge/archives/249058.*
[68] *Ariana Gic, Marko Mihkelson and Roman Sohn, Tragedy of the West: Sacrificing Ukraine and the Rules-Based Order, Royal United Services Institute, 3 December, 2025, https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/tragedy-west-sacrificing-ukraine-and-rules-based-order.*
[69] *AFP, Merz says Ukraine no longer needs German Taurus missiles, Euroactiv, 25 March, 2026, https://www.euractiv.com/news/merz-says-ukraine-no-longer-needs-german-taurus-missiles/.*
[70] *Copy of letter emailed to author.*
[71] *Joe Barnes and James Crisp, The slow death of the coalition of the willing, Daily Telegraph, 2 August, 2026, https://www.telegraph.co.uk/world-news/2026/08/02/the-slow-death-of-the-coalition-of-the-willing/.*
[72] *European Parliament, At a Glance: EU Member States' defence budgets, factsheet, https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2026/785659/EPRS_ATA%282026%29785659_EN.pdf?utm_source=openai. .*
[73] *Statista, Bilateral aid allocations as a share of donor country's gross domestic product (GDP) between January 24, 2022 and February 28, 2026, by country, graph, https://www.statista.com/statistics/1373346/eu-gdp-member-states-2024/?srsltid=AfmBOorXYvs11oXwB7S9pJSm9R1fFeHaQySL9pPaEBMTvjgGuoBV4d7C.*
[74] *Csongor Koromi and Hann Cockerel, The closer to Russia the greater the fear, opinion poll finds, Politico, 20 October, 2026, https://www.politico.eu/article/russia-opinion-poll-closer-border-fear-yougov-eu-countries/.*
[75] *SLDinfo.com, The Baltic Energy Cut-Off of Kaliningrad from Mother Russia, website, October 28, 2025, https://sldinfo.com/2025/10/the-baltic-energy-cut-off-of-kaliningrad-from-mother-russia/.*

De-a lungul frontierelor lor estice este în curs de construcție Linia de Apărare a statelor baltice, asigurând astfel protecția teritoriului național „încă de la primul metru”[76]. Norvegia și-a consolidat apărarea la frontiera cu Rusia prin suplimentarea capacităților cu sisteme de protecție aeriană, un batalion de artilerie și infanterie ușoară, o companie de informații și o forță de reacție rapidă. Forțe NATO conduse de Suedia vor fi dislocate în Laponia. Finlanda – care menține serviciul militar obligatoriu – poate mobiliza 900.000 de rezerviști; țara dispune de rezerve de combustibil și lubrifianți pentru șase luni și deține rachete cu rază lungă de acțiune pentru operațiuni aeriene, navale și terestre. România a inaugurat anul acesta cel mai mare centru logistic NATO după cel din Germania; acesta va coordona și va asigura aprovizionarea cu armament a Ucrainei, în colaborare cu un centru similar din Polonia[77].

Acestea sunt acțiuni care susțin poziția fermă adoptată de liderii din nordul și estul Europei, inclusiv Kallas, Stubb și Sikorski. Abordările „Vechiului Occident” nu au reușit să oprească agresiunea continuă a Rusiei. „Noua Europă” trebuie să-și afirme rolul de lider al continentului. Căci nu este vorba doar despre prezent, ci și despre ceea ce va urma. Nu există niciun motiv să presupunem că Rusia care va ieși din acest război va reprezenta o amenințare mai mică decât în prezent. Sean Wiswesser scria:

„Efectele psihologice și politice asupra societății ruse vor persista decenii la rând. Însă nu putem fi optimiști cu privire la vreo schimbare reală în urma acestui conflict; departe de a deschide calea către liberalizare sau reforme democratice, consecințele războiului nu vor face decât să consolideze un stat rus tot mai închis, securitizat și autoritar... Adevărata moștenire a acestui război nu va consta în câștiguri sau pierderi teritoriale, ci în transformarea Rusiei într-un stat permanent militarizat, în care trauma războiului întărește controlul autoritar, în loc să-l slăbească.”[78]

De aceea, „încercările bine intenționate de a ajunge la consens și compromis” ale vechii Europe trebuie abandonate. Moscova nu trebuie tratată cu deferență și nici nu trebuie să inspire teamă. Este nevoie de hotărâre. Căci înfrângerea militară totală a Rusiei reprezintă cea mai bună garanție a păcii în Europa. Este timpul ca Londra, Parisul și Berlinul să lase locul Helsinkiului, Tallinnului și Varșoviei.

---

[76]Kevin Ryan, The New ‘Baltic Way’: Assessing the Baltic Defence Line Concept, Foreign Policy Research Institute, December 13, 2024, https://www.fpri.oYrg/article/2024/12/the-new-baltic-way-assessing-the-baltic-defensive-line-concept/.

[77]Bohdan Babaiev, Romania to open NATO’s second-largest logistics hub to boost arms flow to Ukraine, RBC-Ukraine, December 21, 2025, https://newsukraine.rbc.ua/news/romania-to-open-nato-s-second-largest-logistics-1766334752.html.

[78]Sean Wiswesser, When the Guns Fall Silent: The Bleak Future of Postwar Russia, Proceedings, Vol. 152/8/1,482, August 2026, https://www.usni.org/magazines/proceedings/2026/august/when-guns-fall-silent-bleak-future-postwar-russia.

EUROPA - BALCANII DE VEST

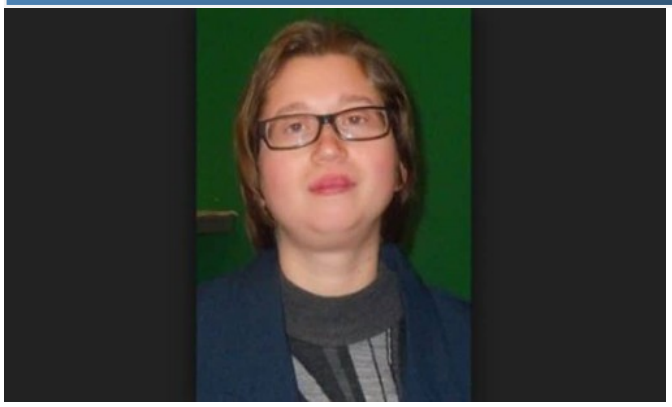

Dinamica actuală a relațiilor internaționale și schimbările geopolitice și geoeconomice în Balcanii de Vest: poziții divergente și soluții de securitate regionale

Monica AGRIGOROAIEI (România)

Rezumat

În ultimii ani, mediul internațional de securitate a fost marcat de intensificarea competiției dintre marile puteri, de războiul Rusiei împotriva Ucrainei, de transformarea lanțurilor globale de aprovizionare și de accelerarea tranziției energetice. Aceste evoluții au avut un impact direct asupra Balcanilor de Vest, regiune caracterizată printr-o poziție geostrategică importantă, prin persistența unor conflicte politice nerezolvate și prin vulnerabilități economice, energetice și instituționale. Uniunea Europeană, Statele Unite, Rusia, China, Turcia și statele din Golf urmăresc obiective diferite în regiune, utilizând instrumente economice, diplomatice, energetice, tehnologice și de securitate.

Sursa: https://www.kosovo-online.com/en/news/analysis/economies-western-balkans-should-cooperate-eu-also-seek-new-markets-10-1-2026

Războiul din Ucraina a crescut importanța strategică a Balcanilor de Vest pentru securitatea europeană. În același timp, procesul de integrare europeană a căpătat o dimensiune geopolitică mai accentuată, iar UE încearcă să reducă vulnerabilitățile economice și energetice ale regiunii prin investiții, reforme și apropierea progresivă de piața unică. Comisia Europeană a subliniat în evaluările sale recente că progresul către aderare depinde de accelerarea reformelor structurale, de consolidarea statului de drept și de dezvoltarea unor economii capabile să reziste presiunilor concurențiale ale pieței europene.

În acest context, stabilitatea Balcanilor de Vest depinde de capacitatea statelor din regiune de a transforma integrarea europeană într-un proces concret de modernizare economică și instituțională, precum și de capacitatea UE și a partenerilor transatlantici de a furniza o perspectivă strategică credibilă. Principalele priorități sunt consolidarea dialogului Serbia–Kosovo, stabilizarea Bosniei și Herțegovinei, diversificarea energetică, combaterea criminalității organizate și a dezinformării, dezvoltarea infrastructurii regionale și aprofundarea reformelor privind statul de drept.

1. Impactul transformărilor geopolitice asupra Balcanilor de Vest

Transformările care au avut loc în politica internațională în ultimii ani au avut un impact direct asupra Balcanilor de Vest. Regiunea era deja caracterizată printr-o serie de probleme politice, economice și sociale, însă războiul din Ucraina, schimbările de pe piața energetică și competiția dintre marile puteri au

făcut ca aceste vulnerabilități să devină mai vizibile. Albania, Bosnia și Herțegovina, Kosovo, Muntenegru, Macedonia de Nord și Serbia se află într-o situație aparte: sunt puternic legate de Uniunea Europeană, dar, în același timp, în regiune continuă să existe influențe importante din partea Rusiei, Chinei și Turciei.

Din punct de vedere politic, cea mai sensibilă problemă rămâne relația dintre Serbia și Kosovo. Lipsa unei soluții definitive menține o stare de tensiune care poate reveni rapid în centrul atenției europene atunci când apar incidente. Pentru Uniunea Europeană, problema este cu atât mai importantă cu cât stabilitatea Balcanilor de Vest este legată direct de securitatea continentului. Un conflict deschis nu este scenariul cel mai probabil, însă riscul unor perioade repetate de tensiune nu poate fi ignorat. În plus, orice deteriorare a situației poate îngreuna și mai mult procesul de integrare europeană al regiunii.

Serbia are aici un rol aparte. Belgradul încearcă să păstreze relații economice importante cu Uniunea Europeană, fără să renunțe la relațiile tradiționale cu Rusia și fără să limiteze cooperarea cu China. Această politică îi oferă Serbiei un anumit spațiu de manevră. În același timp, ea complică relația cu Bruxelles-ul, mai ales într-un moment în care UE acordă o importanță tot mai mare alinierii statelor candidate la politica sa externă și de securitate. Serbia nu este singurul stat din regiune care încearcă să păstreze relații cu mai mulți actori, dar este probabil cazul în care această strategie este cel mai vizibilă.

Bosnia și Herțegovina se confruntă cu o problemă diferită. Aici, dificultatea principală este reprezentată de funcționarea unui sistem politic foarte complicat și de tensiunile dintre diferitele niveluri de putere. Relațiile dintre instituțiile centrale și Republica Srpska rămân o sursă de instabilitate politică, iar reformele avansează greu. Situația este urmărită cu atenție de UE și Statele Unite, dar și de Rusia, care își păstrează relațiile cu liderii sârbi din Bosnia și Herțegovina. Astfel, o problemă internă ajunge să aibă și o dimensiune geopolitică.

Un lucru important este că vulnerabilitatea instituțională poate deveni, în sine, o problemă de securitate. Atunci când instituțiile sunt slabe, corupția este răspândită, iar deciziile politice sunt blocate de conflicte interne, un stat devine mai ușor de influențat din exterior. De aceea, reformarea justiției, combaterea corupției și consolidarea administrației publice nu trebuie privite doar ca cerințe birocratice impuse de Uniunea Europeană. Ele au o legătură directă cu capacitatea unui stat de a-și apăra propriile interese.

Pe plan economic, situația este ceva mai favorabilă. Balcanii de Vest sunt strâns legați de economia europeană, iar Uniunea Europeană este principalul partener comercial și unul dintre cei mai importanți investitori în regiune. Această relație oferă statelor balcanice acces la o piață foarte mare, investiții, tehnologii și fonduri pentru infrastructură. În același timp, dependența de economia europeană poate deveni o problemă atunci când în UE apar perioade de încetinire economică.

Banca Mondială estimează pentru regiune o creștere economică moderată în următorii ani și atrage atenția asupra unor probleme structurale care pot limita dezvoltarea pe termen lung. Printre acestea se numără îmbătrânirea populației, emigrația, lipsa forței de muncă și productivitatea redusă. Problema nu este doar cât de repede cresc economiile din Balcanii de Vest, ci și dacă această creștere reușește să reducă diferența de nivel de trai față de statele membre ale UE.

Emigrația este una dintre cele mai vizibile consecințe ale acestei diferențe. Mulți tineri din regiune aleg să lucreze sau să studieze în statele UE, unde salariile și oportunitățile profesionale sunt mai bune. Pe termen scurt, banii trimiși acasă de diaspora ajută economiile naționale. Pe termen lung însă, plecarea unei părți importante a populației active poate deveni o problemă serioasă. Statele pierd forță de muncă, iar anumite domenii ajung să se confrunte cu un deficit de personal calificat. Prin urmare, dezvoltarea economică a Balcanilor de Vest trebuie privită și prin prisma problemei demografice.

Un alt aspect important îl reprezintă investițiile străine. Uniunea Europeană are o poziție foarte puternică în regiune, însă nu este singurul actor interesat. China a investit în proiecte de infrastructură, energie și transport, iar Turcia și statele din Golf au devenit, la rândul lor, mai active. Pentru guvernele din Balcanii de Vest, aceste investiții sunt atractive deoarece pot aduce rapid bani și proiecte într-o regiune care are nevoie de infrastructură modernă. Problema apare atunci când un proiect important creează o dependență prea mare față de un singur finanțator.

2. Interesele actorilor externi

Balcanii de Vest reprezintă unul dintre puținele spații europene în care interesele mai multor actori externi se întâlnesc direct. Importanța regiunii nu este determinată doar de dimensiunea sa economică sau demografică, ci mai ales de poziția geografică. Balcanii se află între Europa Centrală, Marea Adriatică, Marea Egee și zona Mării Negre și reprezintă o legătură între Uniunea Europeană și Orientul Mijlociu. Din acest motiv, controlul sau influențarea infrastructurii, energiei, comerțului și relațiilor politice din regiune poate avea consecințe care depășesc cu mult granițele celor șase state.

În prezent, Uniunea Europeană este actorul extern cu cea mai mare influență economică și instituțională în Balcanii de Vest. Relația dintre UE și regiune este însă diferită de relațiile pe care aceasta le are cu alți parteneri externi, deoarece pentru statele din Balcanii de Vest există perspectiva concretă a

aderării. Această perspectivă îi oferă Bruxelles-ului un instrument de influență pe care Rusia, China sau Turcia nu îl pot oferi în aceeași formă. UE poate condiționa apropierea de piața unică și accesul la anumite fonduri de realizarea unor reforme politice și economice.

Interesul fundamental al Uniunii Europene este stabilizarea regiunii și integrarea ei progresivă în structurile europene. Din perspectiva Bruxelles-ului, problemele din Balcanii de Vest nu pot fi separate de securitatea UE. Instabilitatea politică, criminalitatea organizată, migrația ilegală, dependența energetică sau tensiunile dintre Serbia și Kosovo pot avea efecte directe asupra statelor membre. De aceea, extinderea europeană are și o dimensiune de securitate. O regiune mai stabilă și mai apropiată de UE este, în același timp, o regiune mai puțin vulnerabilă la influența unor actori externi.

Instrumentele utilizate de UE sunt variate. Negocierile de aderare reprezintă probabil cel mai puternic instrument politic, dar acestea sunt completate de fonduri europene, investiții, programe de dezvoltare, asistență tehnică și cooperare instituțională. Planul de Creștere pentru Balcanii de Vest este important tocmai pentru că încearcă să ofere beneficii economice concrete chiar înaintea aderării. Ideea de bază este relativ simplă: dacă statele din regiune pot avea un acces mai mare la piața europeană și pot beneficia de investiții suplimentare, interesul lor pentru apropierea de UE crește, iar diferența economică față de statele membre se poate reduce.

Totuși, politica europeană nu este lipsită de probleme. Procesul de aderare este lent, iar reformele cerute de UE sunt uneori dificil de implementat în state în care instituțiile sunt fragile sau în care există interese politice puternice care se opun schimbării. În plus, există riscul ca populația din regiune să perceapă procesul european ca fiind prea tehnic și prea îndepărtat de problemele cotidiene. Pentru UE, aceasta este o problemă serioasă, deoarece influența politică nu poate fi menținută la nesfârșit doar prin promisiunea unei aderări viitoare. Este nevoie și de rezultate vizibile în infrastructură, economie, energie și nivel de trai.

Rapoartele Comisiei Europene privind extinderea au subliniat în mod constant faptul că statele din Balcanii de Vest trebuie să accelereze reformele privind statul de drept, funcționarea instituțiilor democratice, combaterea corupției și independența justiției. Prin urmare, politica de extindere trebuie privită în două moduri. Pe de o parte, este un proces de transformare internă a statelor candidate. Pe de altă parte, este o modalitate prin care UE își extinde propriul spațiu politic și de securitate.

Statele Unite au o abordare diferită. Washingtonul nu are același rol economic ca Uniunea Europeană, însă rămâne unul dintre cei mai importanți actori din punct de vedere al securității. Pentru Statele Unite, stabilitatea Balcanilor de Vest este legată în primul rând de arhitectura de securitate euro-atlantică și de menținerea influenței NATO în regiune.

Prezența NATO în Kosovo prin KFOR este un exemplu foarte clar. Misiunea are rolul de a contribui la menținerea unui mediu sigur și stabil și de a reduce riscul ca tensiunile dintre diferitele comunități să escaladeze. În același timp, SUA au investit în dezvoltarea relațiilor de securitate cu statele din regiune, inclusiv prin cooperare militară, exerciții comune și sprijin pentru modernizarea forțelor armate.

Interesul american este, în esență, ca Balcanii de Vest să rămână ancorați în spațiul euro-atlantic. Din această perspectivă, aderarea Macedoniei de Nord și Muntenegrului la NATO a reprezentat o evoluție importantă, iar apropierea Bosniei și Herțegovinei și a Kosovo de structurile euro-atlantice rămâne un obiectiv strategic. Pentru Washington, problema nu este numai cine controlează politic regiunea, ci și dacă aceasta poate deveni din nou o zonă de instabilitate care să necesite intervenție externă.

Relația dintre SUA și UE în Balcanii de Vest este, în general, una de complementaritate. UE are avantajul economic și instituțional, în timp ce SUA au o capacitate militară și de securitate mai mare. Cele două abordări se completează în multe situații, deși pot exista diferențe în ceea ce privește ritmul și metodele utilizate. Pentru statele din regiune, această prezență combinată oferă un cadru de securitate relativ stabil.

Rusia are o strategie diferită și dispune de resurse economice mai limitate decât UE, însă acest lucru nu înseamnă că influența sa poate fi ignorată. Interesul Moscovei este în primul rând politic și strategic. Rusia încearcă să împiedice extinderea completă a influenței euro-atlantice și să păstreze relații privilegiate cu statele sau grupurile politice care îi sunt favorabile.

Serbia reprezintă principalul partener al Rusiei în regiune. Legăturile istorice, religioase și politice dintre cele două state oferă Moscovei o bază de influență pe care aceasta o utilizează în special în problema Kosovo. Rusia susține poziția Serbiei în cadrul Consiliului de Securitate al ONU și se opune recunoașterii independenței Kosovo. Pentru Belgrad, sprijinul Moscovei reprezintă un instrument diplomatic important, deoarece Rusia poate bloca anumite inițiative internaționale care ar dezavantaja Serbia.

China reprezintă un caz diferit. Beijingul nu urmărește în mod direct să înlocuiască UE ca principal partener economic al Balcanilor de Vest. Mai degrabă, încearcă să își creeze propriile puncte de sprijin prin investiții și proiecte de infrastructură. Această abordare este legată de politica mai largă a Chinei de extindere a conectivității comerciale și logistice.

În ultimii ani, companiile chineze au fost implicate în proiecte de infrastructură rutieră, feroviară și energetică în mai multe state din regiune. Pentru guvernele balcanice, aceste proiecte sunt atractive deoarece pot fi realizate într-un timp relativ scurt și oferă acces la finanțare pentru infrastructuri de care regiunea are nevoie. Din punct de vedere geopolitic însă, problema nu este doar dacă un proiect este construit sau nu, ci și cine îl finanțează, cine îl construiește și cine ajunge să controleze infrastructura după finalizarea acesteia.

3. Securitate, amenințări hibride și conflicte nerezolvate

Securitatea Balcanilor de Vest s-a schimbat considerabil în ultimii ani. Dacă în trecut discuțiile despre securitatea regională erau concentrate în special asupra conflictelor militare și asupra riscului unor confruntări între state, astăzi situația este mult mai complicată. Un stat poate fi destabilizat fără ca pe teritoriul său să izbucnească un război. Dezinformarea, atacurile cibernetice, presiunile economice, manipularea rețelelor sociale, dependența energetică și influența politică din exterior pot produce efecte importante asupra stabilității unei țări. Aceste instrumente sunt asociate tot mai des cu ceea ce specialiștii numesc „amenințări hibride”.

Balcanii de Vest sunt deosebit de vulnerabili la astfel de amenințări deoarece există deja o serie de diviziuni politice, etnice și sociale. Într-o societate în care există neîncredere în instituții, mesajele dezinformatoare pot avea un efect mai mare decât într-un sistem politic stabil. O informație falsă despre un incident etnic, despre o decizie a guvernului sau despre relația cu Uniunea Europeană se poate răspândi rapid și poate provoca reacții politice înainte ca autoritățile să aibă timp să verifice și să corecteze informația.

Aceasta este una dintre principalele dificultăți ale războiului informațional. Nu este nevoie ca toate informațiile false să fie crezute de majoritatea populației. Este suficient ca ele să creeze suficientă neîncredere pentru ca oamenii să nu mai știe ce surse sunt credibile. Într-un asemenea mediu, orice criză politică sau socială poate deveni mai greu de gestionat. De aceea, securitatea informațională a devenit o componentă importantă a securității naționale.

Rusia este unul dintre actorii externi care încearcă să exploateze aceste vulnerabilități. Influența rusă în Balcanii de Vest nu trebuie însă înțeleasă doar prin prisma propagandei. Moscova utilizează o combinație de relații politice, legături istorice, energie, mass-media și contacte cu grupuri politice locale. Serbia este principalul exemplu, însă influența rusă poate fi observată și în Bosnia și Herțegovina, în special prin relațiile cu partea sârbă a țării.

După declanșarea invaziei ruse în Ucraina, această problemă a devenit mult mai vizibilă. Înainte de 2022, unele state din Balcanii de Vest puteau menține o politică externă relativ echilibrată între UE, SUA, Rusia și China. Războiul a făcut însă mult mai dificilă această poziție. Presiunea pentru alinierea la politica europeană față de Rusia a crescut, iar dezbaterea privind orientarea geopolitică a regiunii a devenit mai intensă.

Un aspect important este că amenințările hibride nu vin întotdeauna sub forma unor acțiuni ușor de identificat. Un atac cibernetic asupra unei instituții publice poate fi prezentat drept un incident tehnic. O campanie de dezinformare poate fi prezentată ca simplă activitate jurnalistică. O presiune economică poate apărea sub forma unei negocieri comerciale. Tocmai această ambiguitate face dificilă reacția autorităților. În cazul unui atac militar, responsabilitatea este relativ clară. În cazul unei amenințări hibride, autoritățile trebuie mai întâi să stabilească cine se află în spatele acțiunii și dacă aceasta face parte dintr-o strategie mai largă.

Atacurile cibernetice reprezintă o altă vulnerabilitate importantă. Digitalizarea administrației publice, a sistemelor bancare, a infrastructurii energetice și a comunicațiilor a adus avantaje importante, dar a creat și noi puncte vulnerabile. Un atac asupra unei infrastructuri digitale importante poate produce efecte economice și sociale semnificative fără ca atacatorul să fie prezent fizic în țara respectivă.

Pentru statele din Balcanii de Vest, această problemă este cu atât mai dificilă cu cât resursele financiare și umane disponibile pentru securitate cibernetică sunt mai limitate decât în statele occidentale dezvoltate. Lipsa specialiștilor, sistemele informatice vechi și nivelul diferit de protecție al instituțiilor publice pot crea breșe importante. Cooperarea cu UE și NATO devine astfel esențială, deoarece amenințările cibernetice nu respectă frontierele naționale.

În 2026, Parlamentul European a continuat să atragă atenția asupra amenințărilor hibride din vecinătatea UE, inclusiv asupra manipulării informaționale și interferenței străine, atacurilor cibernetice și presiunilor asupra infrastructurii și securității energetice. Problema este tratată din ce în ce mai mult ca una care afectează securitatea europeană în ansamblu, nu doar anumite state vulnerabile.

4. Soluții și mecanisme de cooperare regională

Stabilizarea Balcanilor de Vest nu poate depinde de o singură instituție și nici de o singură soluție.

Problemele regiunii sunt prea diferite și, în același timp, prea legate între ele. Integrarea europeană, cooperarea economică regională, securitatea, energia și reforma instituțiilor trebuie abordate împreună. Din această perspectivă, soluția nu este doar ca statele din regiune să intre cât mai repede în Uniunea Europeană, ci și ca ele să fie capabile să coopereze între timp, să își reducă vulnerabilitățile și să construiască mecanisme comune care să funcționeze chiar și atunci când apar divergențe politice.

Un prim mecanism important este Procesul de la Berlin. Lansat în 2014, acesta a apărut tocmai din nevoia de a menține Balcanii de Vest pe agenda europeană într-o perioadă în care procesul de extindere avansa relativ lent. Importanța sa nu constă doar în reuniunile politice organizate anual, ci mai ales în faptul că oferă un cadru în care statele din regiune pot discuta probleme comune și pot avansa proiecte concrete. Cooperarea în domeniul transporturilor, energiei, mobilității și comerțului poate produce rezultate chiar înainte ca toate statele să devină membre ale UE.

Un avantaj al Procesului de la Berlin este că permite cooperarea fără ca toate problemele politice să fie rezolvate în prealabil. Acest lucru este important într-o regiune în care relațiile dintre state sunt uneori dificile. Dacă fiecare proiect economic ar fi condiționat de rezolvarea tuturor disputelor politice, cooperarea ar progresa foarte greu. În schimb, proiectele comune pot crea interese economice care, în timp, fac conflictul mai puțin avantajos pentru părțile implicate.

Un alt mecanism important este Piața Comună Regională. Ideea din spatele acesteia este apropierea treptată a economiilor din Balcanii de Vest prin reducerea barierelor comerciale, facilitarea circulației persoanelor și a forței de muncă, recunoașterea calificărilor și dezvoltarea unor reguli comune. În practică, o piață regională mai bine integrată poate reduce costurile pentru companii și poate face regiunea mai atractivă pentru investiții. Pentru economii relativ mici, accesul la o piață regională mai largă poate fi foarte important.

Totuși, cooperarea economică regională trebuie privită cu realism. Ea nu poate înlocui aderarea la Uniunea Europeană. Diferența dintre cele două este fundamentală. Integrarea regională poate îmbunătăți relațiile economice dintre statele din Balcanii de Vest, dar numai apropierea de piața unică europeană poate oferi acces la dimensiunea economică și instituțională a UE. Din acest motiv, proiectele regionale au cea mai mare valoare atunci când pregătesc statele pentru integrarea europeană, nu când sunt prezentate ca alternativă la aceasta.

Un exemplu interesant este inițiativa „Open Balkans", susținută în special de Serbia, Albania și Macedonia de Nord. Scopul acesteia a fost facilitarea circulației persoanelor, mărfurilor, serviciilor și capitalului între statele participante. Inițiativa a avut însă o recepție diferită în regiune. Unele guverne au considerat-o o modalitate practică de accelerare a cooperării economice, în timp ce altele au fost mai sceptice, temându-se că ar putea deveni un proiect paralel față de procesul de integrare europeană. Această situație arată că, în Balcanii de Vest, chiar și o inițiativă economică poate căpăta rapid o dimensiune geopolitică.

Din punct de vedere strategic, Uniunea Europeană are interesul ca mecanismele de cooperare regională să fie compatibile cu procesul de aderare. Cu alte cuvinte, dacă statele încep să coopereze mai mult între ele în domeniul comerțului, transporturilor sau energiei, aceste legături ar trebui să fie construite astfel încât să poată fi integrate ulterior în sistemul european. Aceasta ar reduce riscul apariției unor structuri economice paralele și ar transforma cooperarea regională într-o etapă intermediară către integrarea europeană.

Planul de Creștere pentru Balcanii de Vest este important tocmai din această perspectivă. Prin acest instrument, UE încearcă să ofere statelor din regiune beneficii economice înainte de aderarea propriu-zisă, dar în schimbul unor reforme concrete. Logica este diferită față de politica tradițională de extindere. În loc ca statele să primească principalele beneficii abia după aderare, ele pot avea acces gradual la anumite avantaje ale pieței europene dacă demonstrează că îndeplinesc condițiile stabilite.

Succesul acestei politici depinde însă foarte mult de capacitatea administrațiilor naționale. Nu este suficient ca Bruxelles-ul să pună la dispoziție fonduri. Statele trebuie să aibă instituții capabile să pregătească proiecte, să respecte procedurile, să gestioneze achizițiile publice și să demonstreze că banii sunt utilizați eficient. Într-o administrație slabă, chiar și un program financiar foarte generos poate avea un impact limitat.

Din acest punct de vedere, reforma administrației publice este la fel de importantă ca investițiile în infrastructură. Un drum nou poate fi construit în câțiva ani, însă dezvoltarea unei administrații eficiente necesită mult mai mult timp. Fără instituții capabile să planifice și să implementeze proiecte, decalajul economic față de UE poate rămâne ridicat chiar dacă fondurile europene sunt disponibile.

Organizațiile regionale au și ele un rol important, chiar dacă influența lor este mai redusă decât cea a UE și NATO. Consiliul Cooperării Regionale, de exemplu, urmărește dezvoltarea cooperării între statele din regiune în domenii precum conectivitatea, competitivitatea economică, mobilitatea și dezvoltarea umană. Importanța sa este mai degrabă tehnică și de coordonare decât geopolitică, dar tocmai această caracteristică poate fi un avantaj. Unele probleme pot fi discutate mai ușor într-un cadru regional decât într-unul dominat de

marile puteri.

CEFTA, Acordul Central European de Comerț Liber, are o funcție importantă în facilitarea comerțului regional. Pentru economiile din Balcanii de Vest, eliminarea barierelor comerciale și simplificarea procedurilor vamale pot avea efecte directe asupra companiilor. Pe termen lung, astfel de mecanisme pot pregăti economiile pentru integrarea în piața unică europeană.

Organizația pentru Cooperare Economică la Marea Neagră are, de asemenea, relevanță pentru conectivitatea economică și comercială, deși rolul său pentru Balcanii de Vest este mai indirect. Ea oferă un cadru mai larg de cooperare între statele din zona Mării Negre și sud-estul Europei, în special în domeniul transporturilor, energiei și comerțului. În actualul context geopolitic, însă, funcționarea acestor mecanisme este influențată inevitabil de deteriorarea relațiilor dintre Rusia și statele occidentale.

5. Priorități pe termen scurt, mediu și lung

Analiza evoluțiilor din Balcanii de Vest arată că regiunea nu se află în fața unei singure probleme care poate fi rezolvată printr-o decizie politică punctuală. Vulnerabilitățile sunt suprapuse: există dosare de securitate nerezolvate, instituții încă fragile, dependențe economice și energetice, probleme demografice și o competiție tot mai vizibilă între actorii externi. Din acest motiv, prioritățile trebuie ordonate în funcție de orizontul de timp. Pe termen scurt este nevoie de prevenirea crizelor și de menținerea stabilității; pe termen mediu, de consolidarea rezilienței economice și instituționale; iar pe termen lung, de integrarea deplină a regiunii în arhitectura europeană și euro-atlantică.

5.1 Priorități pe termen scurt

Prima prioritate trebuie să fie prevenirea unei escaladări între Serbia și Kosovo. Problema nu mai poate fi tratată ca un simplu diferend bilateral, deoarece orice deteriorare serioasă a situației poate avea efecte asupra întregii regiuni. În ultimii ani, incidentele din nordul Kosovo au demonstrat cât de repede poate crește tensiunea atunci când problemele de securitate se suprapun cu disputele politice și identitare. Din acest motiv, menținerea canalelor de comunicare și a mecanismelor de prevenire a incidentelor trebuie să rămână o prioritate pentru UE, NATO și actorii locali.

A doua prioritate pe termen scurt este menținerea stabilității în Bosnia și Herțegovina. Riscul principal nu trebuie căutat neapărat într-o revenire la un conflict militar de amploare, ci în degradarea treptată a funcționării instituțiilor statului. Contestarea autorității instituțiilor centrale, tensiunile politice dintre entități și polarizarea societății pot slăbi statul chiar și în absența unui conflict armat.

A treia prioritate este combaterea amenințărilor hibride. În prezent, o criză politică poate fi amplificată prin rețele sociale, site-uri de propagandă, conturi coordonate sau manipularea unor teme sensibile precum identitatea națională, migrația, relațiile cu UE sau războiul din Ucraina. Serviciul European de Acțiune Externă consideră dezinformarea și manipularea informațională forme ale amenințărilor hibride care afectează direct Balcanii de Vest și subliniază necesitatea unei abordări care să implice atât guvernele, cât și societatea civilă și sectorul media.

Pe termen scurt, statele din regiune au nevoie de capacități mai bune de monitorizare și analiză a spațiului informațional, dar și de instituții care să comunice rapid și credibil în timpul crizelor. Nu este suficient ca autoritățile să spună că o informație este falsă. Trebuie să explice de ce este falsă, să ofere informația corectă și să facă acest lucru înainte ca narațiunea manipulatoare să se consolideze.

A patra prioritate este accelerarea reformelor europene. În acest punct, problema nu mai este doar dacă statele din Balcanii de Vest doresc aderarea, ci dacă administrațiile lor sunt capabile să implementeze reformele. Raportul de extindere al Comisiei Europene din 2025 arată că progresul diferă între state și că domenii precum statul de drept, independența justiției, combaterea corupției și libertatea de exprimare continuă să determine ritmul apropierii de UE.

5.2 Priorități pe termen mediu

Pe termen mediu, obiectivul principal trebuie să fie reducerea vulnerabilităților structurale ale regiunii. Prima dintre acestea este fragmentarea economică. Cele șase economii sunt relativ mici, iar barierele administrative, vamale și logistice reduc capacitatea companiilor de a opera regional.

Common Regional Market poate avea aici un rol important. Piața regională este gândită ca un spațiu bazat pe reguli și standarde europene și ca o etapă intermediară către piața unică. Comisia Europeană estimează că o integrare regională mai profundă ar putea aduce beneficii economice semnificative, inclusiv prin reducerea fragmentării și atragerea investițiilor.

Aici trebuie făcută însă o distincție importantă. Integrarea regională nu trebuie să devină un substitut pentru integrarea europeană. Ea trebuie să fie o pregătire pentru aceasta. Cu alte cuvinte, dacă statele din regiune își armonizează regulile, standardele și procedurile cu cele ale UE, costul aderării economice va fi mai mic atunci când integrarea politică va deveni posibilă.

Noua fază a Common Regional Market pentru perioada 2025–2028 urmărește exact această direcție. Liderii celor șase state din Balcanii de Vest au aprobat în 2024 noul plan de acțiune, iar Consiliul Cooperării Regionale (RCC) are rolul de a sprijini implementarea sa.

Pe termen mediu, trebuie accelerată și dezvoltarea infrastructurii. Drumurile, căile ferate, rețelele energetice și infrastructura digitală nu trebuie analizate separat. Ele formează împreună infrastructura strategică a regiunii. Un coridor de transport care nu este conectat la rețelele europene are o valoare economică mai mică decât unul care facilitează accesul rapid la piețele UE.

Același principiu se aplică energiei. Interconectarea rețelelor electrice, diversificarea surselor de aprovizionare și dezvoltarea energiei regenerabile pot reduce vulnerabilitatea geopolitică. Tranziția energetică trebuie însă făcută într-un mod realist. Statele care depind încă de cărbune nu pot renunța peste noapte la această sursă fără să producă probleme sociale și economice serioase.

Prin urmare, politica energetică trebuie să includă și o dimensiune de „tranziție justă". Regiunile miniere trebuie să primească alternative economice, iar lucrătorii trebuie să beneficieze de programe de reconversie. Altfel, tranziția verde poate fi percepută ca o politică impusă din exterior și poate alimenta rezistența politică față de UE.

O altă prioritate este modernizarea administrației publice. Aceasta este probabil una dintre problemele mai puțin spectaculoase, dar decisive. O administrație slabă înseamnă proiecte întârziate, fonduri europene absorbite ineficient, investiții mai puține și servicii publice de calitate redusă.

Din această perspectivă, dezvoltarea economică a regiunii nu depinde doar de cantitatea de bani investită, ci și de capacitatea statelor de a transforma investițiile în productivitate. Banca Mondială avertiza în 2025 că, deși regiunea continuă să crească, perspectivele sunt influențate puternic de evoluția economiei europene și de incertitudinea globală. În ediția de toamnă din 2025, instituția anticipa o creștere agregată de 3,1%, în 2026, și sublinia necesitatea unor politici orientate spre locuri de muncă de calitate, competențe și digitalizare.

Datele mai recente din ediția de primăvară 2026 a Western Balkans Regular Economic Report indică însă o perspectivă mai prudentă, cu o prognoză de creștere de 2,8% pentru 2026. Banca Mondială leagă această revizuire de incertitudini externe și subliniază importanța reformelor, a capacității instituționale și a valorificării capitalului uman. Acest lucru este relevant pentru analiza geopolitică deoarece demonstrează că stabilitatea regională depinde și de performanța economică. O economie care nu generează suficiente locuri de muncă și oportunități pentru tineri devine mai vulnerabilă la emigrație, populism și influență externă.

Prin urmare, politica economică trebuie să se concentreze nu doar pe PIB, ci și pe productivitate, educație, digitalizare, antreprenoriat și retenția forței de muncă. Migrația tinerilor către UE este benefică prin remitențe și transfer de competențe, dar devine o problemă strategică dacă regiunea pierde permanent populația activă.

5.3 Priorități pe termen lung

Pe termen lung, obiectivul strategic trebuie să fie integrarea deplină a Balcanilor de Vest în structurile europene, cu condiția îndeplinirii criteriilor de aderare. Această formulare este importantă deoarece extinderea nu trebuie transformată într-un proces pur geopolitic în care criteriile democratice sunt abandonate de dragul vitezei.

În același timp, nici UE nu își poate permite ca procesul de extindere să rămână indefinit. Contextul geopolitic s-a schimbat. Invazia Rusiei în Ucraina a demonstrat că existența unei „zone gri" între UE și spațiul euro-atlantic poate deveni o vulnerabilitate strategică. Din această perspectivă, extinderea nu mai este doar o politică de vecinătate, ci și o investiție în securitatea europeană.

Comisia Europeană a subliniat în pachetul de extindere din 2025 că procesul trebuie să rămână bazat pe merit și pe reforme, iar ritmul fiecărui stat depinde de progresul în democrație, stat de drept și drepturi fundamentale. Declarația summitului UE–Balcanii de Vest, din decembrie 2025, a prezentat, de asemenea, extinderea ca pe o investiție geostrategică în pace, securitate, stabilitate și prosperitate.

Pe termen lung, integrarea europeană ar trebui să reducă treptat vulnerabilitatea regiunii la presiuni externe. Un stat care face parte din piața unică, este conectat la infrastructura energetică europeană, aplică legislația europeană și participă la mecanismele de securitate ale UE are mai puține oportunități de a fi folosit ca punct de presiune geopolitică.

Totuși, aderarea nu trebuie văzută ca finalul procesului. Chiar și după integrarea europeană, statele vor trebui să își protejeze infrastructura, să combată corupția și să își dezvolte capacitățile de apărare și securitate cibernetică. UE poate reduce vulnerabilitățile externe, dar nu le poate elimina complet.

6. Concluzii

Balcanii de Vest reprezintă în prezent una dintre cele mai sensibile regiuni ale Europei din punct de vedere geopolitic. Importanța lor nu rezultă din dimensiunea economică sau militară, ci din poziția la

intersecția mai multor spații strategice și din faptul că regiunea păstrează probleme politice care nu au fost complet rezolvate.

Din perspectiva unei analize geostrategice, principala vulnerabilitate a regiunii este combinația dintre conflictele nerezolvate și instituțiile încă fragile. Serbia și Kosovo reprezintă cel mai evident exemplu. Bosnia și Herțegovina reprezintă un alt caz în care stabilitatea depinde în mare măsură de funcționarea unui sistem instituțional complex și vulnerabil la blocaje politice.

Aceste probleme interne sunt amplificate de competiția externă. Rusia încearcă să își păstreze influența politică, energetică și informațională, în special prin relația cu Serbia și prin poziționarea față de problema Kosovo. China utilizează în principal instrumente economice, infrastructurale și tehnologice. Turcia își dezvoltă influența prin comerț, investiții, relații culturale și diplomație. Statele din Golf sunt interesate mai ales de investiții și de proiecte economice. Niciunul dintre acești actori nu poate rivaliza simultan cu toate instrumentele UE, dar fiecare poate exploata anumite vulnerabilități ale regiunii.

În această competiție, Uniunea Europeană pornește de la un avantaj structural. UE este principalul partener economic al Balcanilor de Vest și este singurul actor extern care oferă perspectiva aderării și a integrării în piața unică. Problema este că acest avantaj trebuie transformat într-o strategie mai credibilă.

Dacă procesul de aderare este prea lent, diferența dintre promisiunile europene și realitatea politică poate crea frustrare. Dacă reformele sunt cerute fără ca populația să vadă beneficii concrete, sprijinul pentru integrare poate scădea. În schimb, dacă UE reușește să combine condiționalitatea cu accesul gradual la piață, investiții și mobilitate, integrarea europeană poate deveni mult mai atractivă.

Growth Plan-ul este important tocmai pentru că încearcă să schimbe această logică. Planul urmărește apropierea treptată de piața unică în domenii precum libera circulație a bunurilor, serviciilor și lucrătorilor, accesul la SEPA, transportul rutier, integrarea și decarbonizarea piețelor energetice, piața digitală și integrarea în lanțurile industriale.

Referințe bibliografice:

- European Commission. (2025). *2025 Enlargement Package: Commission assesses progress towards EU membership*. Directorate-General for Enlargement and Eastern Neighbourhood. Comisia Europeană – 2025 Enlargement Package
- European Commission. (2024). *Commission adopts 2024 Enlargement Package*. Directorate-General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations. Comisia Europeană – 2024 Enlargement Package
- European Commission. (2023). *A New Growth Plan for the Western Balkans*. European Commission. Growth Plan for the Western Balkans
- European Commission. (2025). *Growth Plan for the Western Balkans – Factsheet*. Directorate-General for Enlargement and Eastern Neighbourhood. Growth Plan – factsheet actualizat
- European Commission. (2025). *Commission approves Reform Agendas of Albania, Kosovo, Montenegro, North Macedonia and Serbia, paving way for payments under the Reform and Growth Facility*. (Enlargement and Eastern Neighbourhood)
- European Commission. (2025). *Commission approves Bosnia and Herzegovina's Reform Agenda*. Directorate-General for Enlargement and Eastern Neighbourhood. (Enlargement and Eastern Neighbourhood)
- European Commission. (2025). *Allocations available for each beneficiary – Growth Plan for the Western Balkans*. (Enlargement and Eastern Neighbourhood)
- European Commission. (2025). *Common Regional Market*. Directorate-General for Enlargement and Eastern Neighbourhood. Common Regional Market – European Commission
- European Council. (2024). *EU-Western Balkans Summit, Brussels, 18 December 2024*. Council of the European Union. EU–Western Balkans Summit 2024
- European Council. (2025). *EU-Western Balkans Summit, Brussels, 17 December 2025*. Council of the European Union. EU–Western Balkans Summit 2025
- European Union. (2025). *Brussels Declaration – EU-Western Balkans Summit, 17 December 2025*. (Enlargement and Eastern Neighbourhood)
- European External Action Service. (2025). *Countering Disinformation and Building Societal Resilience*. EEAS. EEAS – Countering disinformation and building societal resilience
- European External Action Service. (2025). *EU-Western Balkans Summit: Strengthening Security and Stability Together*. EEAS. (European External Action Service)
- North Atlantic Treaty Organization. (2025). *NATO reaffirms its commitment to Western Balkans stability, as Secretary General Rutte wraps up visits to Sarajevo and Pristina*. NATO. NATO – Western Balkans stability
- Regional Cooperation Council. (2024). *Western Balkans Six Leaders Declaration on Common Regional Market 2025–2028*. Sarajevo: RCC Secretariat. RCC – Common Regional Market 2025–2028
- Regional Cooperation Council. (2025). *Western Balkans Economy Ministers Endorse Landmark Package of RCC-Facilitated Economic Deliverables*. RCC. (RCC)
- Regional Cooperation Council. (2026). *Common Regional Market*. RCC Secretariat. RCC – Common Regional Market
- World Bank. (2025). *Growth in the Western Balkans Holds Firm Amid Global Uncertainty*. World Bank, Western Balkans Regular Economic Report. World Bank – Western Balkans Economic Growth 2025–2026
- World Bank. (2025). *Jobs Critical to Sustaining Growth in the Western Balkans*. World Bank, Western Balkans Regular Economic Report. World Bank – Jobs and Growth in the Western Balkans
- World Bank. (2026). *Western Balkans Regular Economic Report – Spring 2026: Adjusting to Shocks, Mobilizing Untapped Potential*. World Bank. World Bank – Western Balkans Regular Economic Report
- European Council on Foreign Relations. (2025). Shopov, V. *Eyes Wide Shut: How to Read China's Playbook in the Western Balkans*. ECFR. ECFR – China's playbook in the Western Balkans
- European Council on Foreign Relations. (2025). Kelmendi, T. & Maliqi, A. *Why the EU Should Use Kosovo's Election to Advance Its Goals in the Western Balkans*. ECFR. ECFR – Kosovo, Serbia and EU policy
- European Council on Foreign Relations. (2025). Shopov, V. *The Next 'Big Bang': How the EU Can Fast-Track Enlargement Amid Geopolitical Tensions*. ECFR. ECFR – Fast-tracking EU enlargement
- European Parliament, European Parliamentary Research Service. (2022). Russell, M. & Stanicek, B. *Russia's Influence in the Western Balkans*. European Parliament.
- European Parliament, European Parliamentary Research Service. (2023). *Russia and the Western Balkans: Geopolitical Confrontation, Economic Influence and Political Interference*. European Parliament.

- European Parliament. (2018). *Countering Hybrid Threats: EU and the Western Balkans Case*. European Parliament.
- European Parliament, European Parliamentary Research Service. (2026). Tothova, L. *EU Response to Hybrid Threats*. European Parliament.
- European Parliament. (2026). *Special Committee Adopts Proposals to Improve the European Democracy Shield*. European Parliament.
- CEFTA Secretariat. (2025). *CEFTA and Regional Economic Integration in the Western Balkans*. Central European Free Trade Agreement.
- OSCE. (2024–2025). *Regional Cooperation, Democratic Institutions and Rule of Law in South-Eastern Europe*. Organization for Security and Co-operation in Europe.
- European Bank for Reconstruction and Development. (2024–2025). *Regional Economic Prospects: Western Balkans*. EBRD.
- International Monetary Fund. (2025). *Regional Economic Outlook: Europe – Western Balkans*. IMF.
- Stiftung Wissenschaft und Politik. (2023–2025). *Western Balkans, EU Enlargement and Geopolitical Competition*. SWP Research Papers and Policy Briefs.
- Clingendael Institute. (2023–2025). *The Western Balkans and European Geopolitical Security*. Netherlands Institute of International Relations.
- International Crisis Group. (2023–2025). *Serbia-Kosovo Relations, Bosnia and Herzegovina and Western Balkans*. Crisis Group Reports.

EUROPA - MAREA NEAGRĂ

Dronificarea Mării Negre: Transportul maritim civil și noua arhitectură asimetrică de securitate

Ertürk ERYILMAZ (Turcia)

Din 2022, Marea Neagră a depășit cu mult modelul unei linii de front clasice, devenind un laborator în care sistemele fără pilot au șters efectiv distincția dintre țintele civile și cele militare. Pe măsură ce războiul Rusia-Ucraina intră în al cincilea an, centrul de greutate al conflictului s-a mutat de la platformele navale mari la vehicule aeriene și maritime fără pilot, ieftine, producție în masă și de înaltă precizie. Această schimbare a transformat o competiție navală regională într-o criză de securitate maritimă în toată regula, cu consecințe directe asupra lanțurilor globale de aprovizionare cu alimente și energie.

Sursa: https://arstechnica.com/gadgets/2026/08/romania-destroys-russian-drones-drifting-near-vital-european-offshore-gas-site/

1. De la războiul platformelor la războiul în roi

Pierderile grele suferite de Flota Rusiei de la Marea Neagră în fazele incipiente ale războiului au demonstrat că dominația maritimă nu mai poate fi asigurată doar prin nave de tonaj mare, ci din ce în ce mai mult prin sisteme ieftine, distribuite. Navele de suprafață fără pilot (USV) ale Ucrainei s-au extins mult dincolo de rolurile de atac împotriva țintelor de suprafață, îndeplinind acum și funcții de apărare aeriană prin intermediul rachetelor aer-aer montate chiar pe platforme[1]. Această evoluție confirmă o paradigmă în care puterea navală este măsurată mai puțin prin tonaj și blindaj decât prin rețele de senzori, conectivitate prin satelit și capacitate de producție în masă cu costuri reduse.

Răspunsul Rusiei a depășit, în mod notabil, limitele apărării navale clasice: submarinele și instalațiile portuare de la Novorossiisk sunt acum echipate cu blindaje specializate anti-drone, bariere plutitoare și sisteme de plase concepute pentru a intercepta amenințările fără pilot înainte de impact[2]. Aceeași logică s-a răspândit ulterior în flota comercială. Petrolierele din clasa Suezmax au suprastructurile înfășurate în plase de tip cușcă pentru a preveni contactul direct cu dronele încărcate cu explozibili, cu rezervoare umplute cu apă plasate de-a lungul corpului navei pentru a absorbi șocul oricărei explozii rezultate[3]. Acesta este un caz frapant de doctrine de câmp de luptă - logica „blindajului în cușcă” dezvoltată pentru vehiculele blindate care migrează direct către flota comercială civilă.

2. Nave sub pavilion turcesc și deținute de turci în vizor

Fiind statul de coastă cu de departe cel mai dens trafic comercial din Marea Neagră, Turcia a devenit o parte involuntară, dar directă, la acest război asimetric. Între sfârșitul anului 2025 și prima jumătate a anului 2026, numeroase nave comerciale deținute sau arborate de Turcia, inclusiv Cenk T,

VIVA, Ant, Yaşar şi Nadezhda, au fost lovite de vehicule aeriene fără pilot la scurt timp după plecarea din porturile ruseşti sau ucrainene[4]. Atacul din august 2026 asupra navelor Yaşar şi Nadezhda, care a avut loc imediat după plecarea din portul Novorossiisk şi a rănit membri ai echipajului turc, a determinat o declaraţie dură din partea Ministerului Afacerilor Externe al Turciei, în care acesta a avertizat asupra consecinţelor negative multidimensionale care se extind până la securitatea alimentară globală[5].

O evoluţie notabilă este schimbarea tiparului de atac în sine: în timp ce incidentele anterioare au vizat navele la plecarea din port, în vara anului 2026 au fost înregistrate profiluri de atac nemaivăzute anterior[6], dovezi care arată că algoritmii de direcţionare sau doctrina operaţională sunt revizuite în mod activ. La fel de semnificativă este intervenţia directă a terţilor: potrivit Financial Times, după ce atacurile cu drone asupra petrolierelor care foloseau terminalul Consorţiului Conductelor Caspice (CPC) pentru a transporta ţiţei kazah au zguduit pieţele globale de petrol, Kievul, la cererea Washingtonului, s-a angajat să se abţină de la a viza nave care nu se află sub sancţiuni ucrainene şi care nu transportă petrol sau marfă rusească[7]. Acest lucru confirmă că războiul cu drone în Marea Neagră nu mai este o afacere pur bilaterală; a devenit un spaţiu de negociere modelat direct de calculele de securitate energetică ale statelor terţe.

3. Montreux sub presiune

Convenţia de la Montreux din 1936 a restricţionat trecerea navelor de război aparţinând statelor neriverane, plasând responsabilitatea pentru stabilitatea regională pe seama statelor de coastă. Acest cadru nu a anticipat niciodată statutul juridic al vehiculelor aeriene şi maritime fără pilot. Dacă o navă americană se califică drept „navă de război" şi dacă tranzitul său prin strâmtoare se încadrează în sfera de competenţă a oraşului Montreux, sunt întrebări care expun o arhitectură veche de nouăzeci de ani din ce în ce mai demodată faţă de realitatea tehnologică actuală. Turcia se află prinsă în această ambiguitate, servind simultan ca gardian al regimului de la Montreux şi suportând, prin propria flotă comercială, riscurile generate de chiar lacuna juridică pe care este însărcinată să o supravegheze.

4. Transmiterea costurilor către pieţele de asigurări şi de transport de mărfuri

Intensificarea atacurilor i-a făcut pe armatori mai precauţi în privinţa regiunii, împingând în sus tarifele de transport şi primele de asigurare[8]. Această presiune asupra costurilor nu se aplică doar navelor vizate direct; se răspândeşte asupra fiecărui actor comercial care utilizează rutele Mării Negre, printre care se numără transporturile de cereale, ulei de floarea-soarelui şi ţiţei. În timp, această dinamică va forţa probabil o redefinire a structurii traficului prin Bosfor, a regimurilor de asigurări şi a oricăror viitoare aranjamente de „coridor sigur".

5. Tripla legătură a statului de coastă

Dronificarea Mării Negre confruntă Turcia cu o legătură tridimensională: păstrarea securităţii strâmtorilor ca gardian al regimului Montreux, menţinerea echilibrului diplomatic între părţile beligerante şi protejarea propriei flote comerciale în interiorul a ceea ce a devenit, în practică, o zonă de luptă activă. Aceste trei responsabilităţi generează o presiune crescândă şi din ce în ce mai incompatibilă una asupra celeilalte. Pe termen scurt, răspunsul aşteptat este o extindere suplimentară a măsurilor de protecţie pasivă pentru sistemele de plasare a navelor civile, bruiajul electronic, practicile de convoaie, dar acestea gestionează doar simptomele crizei, nu şi sursa acesteia. Stabilitatea durabilă va necesita nimic mai puţin decât o definire explicită a statutului juridic al sistemelor fără pilot în cadrul regimului strâmtorilor şi al dreptului maritim internaţional, împreună cu angajamente concrete şi verificabile din partea beligeranţilor pentru a garanta siguranţa navigaţiei civile. În absenţa unor astfel de măsuri, expunerea Turciei va continua să crească direct proporţional cu intensitatea unui război pe care nu a ales să-l poarte.

Note/Referinţe:

[1] Milliyet, "How the Ukraine war spread to the Pacific: drone alarm thousands of kilometers behind the front," August 2026.
[2] UK Ministry of Defence satellite imagery; cited in Milliyet, op. cit.
[3] 7deniz Haber, "Russian tankers sailing under 'cage armor' amid attacks," August 2026.
[4] Haber7, "Why is Ukraine attacking Turkish ships?," August 2026.
[5] Statement by the Turkish Ministry of Foreign Affairs; cited in Yeni Şafak and Ensonhaber, August 2026.
[6] Haber7, op. cit.
[7] Financial Times; cited in Haber Denizde, "Netted countermeasures against drones," August 2026.
[8] 7deniz Haber, op. cit.

ACTORI REGIONALI ȘI GLOBALI

Ascensiunea strategică a Turciei: de la actor regional la proiecție de putere globală

Eduard VASILJ (Croația)

Cu un produs intern brut de aproximativ 1,32 trilioane de euro, o creștere susținută de 4,5% în 2023 și 3,2% în 2024 și o rată estimată de aproximativ 3% pentru 2025, Turcia se numără printre cele mai mari și mai dinamice economii din G20[1]. O populație de aproximativ 85 de milioane, o industrie de apărare autohtonă extrem de dezvoltată și a doua cea mai mare forță armată din NATO au consolidat și mai mult poziția Ankarei ca putere regională.

Sursa: https://www.globalpanorama.org/en/2026/06/the-power-of-being-needed-turkiyes-strategic-value-and-erdogans-domestic-consolidation-ahmet-erdi-ozturk/

În ultimele decenii, Turcia a creat sistematic condițiile structurale pentru a-și extinde influența geopolitică și a evolua dintr-o putere regională într-un actor din ce în ce mai activ la nivel global. Această dezvoltare se bazează pe o strategie pe termen lung care combină puterea economică, eforturile de a obține o mai mare autonomie militară și o abordare de politică externă care se bazează strategic pe legături istorice, culturale și religioase. Turcia își extinde din ce în ce mai mult influența în regiuni care au făcut parte din punct de vedere istoric din Imperiul Otoman, inclusiv Balcanii de Vest și Caucazul, extinzându-și simultan prezența dincolo de vecinătatea sa imediată, în regiuni strategic semnificative, în special Marea Roșie și Cornul Africii, pentru a-și securiza rutele comerciale. În același timp, slăbirea Rusiei din cauza războiului din Ucraina și presiunea crescândă asupra Iranului au modificat asimetriile regionale de putere, facilitând o reconfigurare parțială a influenței Turciei în aceste regiuni.

Model integrat de extindere economică și a infrastructurii

Balcanii de Vest

Expansiunea economică și a infrastructurii a Turciei în Europa de Sud-Est și de-a lungul coridoarelor extinse Caucaz și Caspic nu urmează un model de proiect fragmentat, ci mai degrabă o arhitectură integrată structural, compusă din instituții de stat, agenții de dezvoltare semi-publice, intermediari financiari și unități de implementare din sectorul privat.

Această configurație permite conectarea sistematică a prezenței economice, a controlului infrastructurii și a canalelor politice de influență pe termen lung. Per total, aceasta creează un model organizat vertical de influență a politicii economice, în care exportul de capital, dezvoltarea infrastructurii și prezența strategică sunt legate funcțional.

În Balcanii de Vest, statele cu populații predominant musulmane, cum ar fi Kosovo, Albania și Bosnia și Herțegovina, servesc drept puncte de referință centrale pentru această structură. Agenția Turcă de Cooperare și Coordonare (TIKA) deja a implementat câteva mii de proiecte în aceste țări, care acoperă sectoarele educației, sănătății și infrastructurii[2]. Aceste măsuri nu ar trebui înțelese ca intervenții de dezvoltare izolate, ci mai degrabă ca mecanisme de integrare instituțională pentru o prezență pe termen lung în cadrul sistemelor administrative, infrastructurale și societale.

În Balcanii de Vest, implicarea economică a Turciei a fost concentrată cel mai mult în Albania și Kosovo, unde a combinat intrări de ISD semnificative din punct de vedere structural - ajungând până la 28% din intrările anuale în Kosovo în anumiți ani de după independență - cu o expansiune constantă a stocului de investiții în Albania, crescând de la aproximativ 381 de milioane de euro în 2014 la peste 1,3 miliarde de euro până în 2025[3]. Per total, Turcia se clasează printre primii zece investitori din toate țările menționate anterior (chiar și printre primii cinci din Albania și Kosovo). Turcia investește în principal în proiecte de infrastructură, cum ar fi operarea Aeroportului din Priștina de către compania turcă Limak Holding, construcția aeroportului din Vlora și înființarea în comun a Air Albania într-o societate mixtă turco-albaneză[4]. În Muntenegru, compania turcă Global Ports Holding operează terminalul de containere dintr-unul dintre cele mai mari porturi din Marea Adriatică - Portul Bar[5].

Această prezență macroeconomică este completată de o rețea operațională de instituții de dezvoltare, industria construcțiilor și intermediari financiari. În Bosnia și Herțegovina, actorii financiari și sistemele bancare afiliate statului joacă un rol central în finanțarea proiectelor, în special băncile din cadrul structurii extinse Ziraat Bank, acționând ca creditori pentru proiecte de locuințe, infrastructură și dezvoltare urbană. Un exemplu în acest sens este finanțarea unor secțiuni ale autostrăzii Sarajevo-Belgrad din Bosnia și Herțegovina[6]. În Serbia, prezența turcă se manifestă în principal prin proiecte de infrastructură și construcții, în special în construcția de drumuri, infrastructură energetică și programe de dezvoltare urbană, companiile EPC acționând ca unități operaționale de implementare.

De exemplu, compania turcă Fortis Renewable Energy BV planifică construirea unei centrale solare fotovoltaice de 270 MWp în Sremska Mitrovica, cu o capacitate anuală de furnizare pentru aproximativ 105.000 de gospodării[7]. În toate proiectele sale de construcții, Turcia urmărește strategic să obțină finanțare și construcție prin colaborarea dintre băncile și companiile turcești.

Spre deosebire de concurenții săi din regiune, cum ar fi China, Rusia și Emiratele Arabe Unite, Turcia nu ezită să își extindă influența în statele membre UE din Balcani. În Croația, această implicare este evidentă în special în infrastructura la scară largă, turism și investiții imobiliare. Grupul Doğuș operează în regiunea Adriaticii cu un volum de investiții care depășește 350 de milioane de euro, concentrându-se pe strategii de dezvoltare bazate pe porturi turistice și imobiliare, iar KENT Bank este implicată ca partener financiar[8].

Caucaz

În spațiul geopolitic mai larg al Caucazului și Bazinului Caspic, este evidentă o logică structural comparabilă, dar mai mult bazată pe energie și transport. Azerbaidjanul funcționează ca producător central de energie al regiunii, în timp ce Georgia operează ca și coridor strategic de tranzit între regiunea caspică și centrele de consum europene.

Turcia este integrată în această arhitectură prin conducta TANAP, care se conectează la Conducta Trans-Adriatică (TAP), formând astfel parte a uneia dintre principalele rute de aprovizionare cu energie din sudul Europei[9]. Această infrastructură reprezintă nu doar un sistem energetic, ci și un coridor geopolitic care integrează funcțional producția, tranzitul și consumul. Kazahstanul extinde această structură ca un jucător suplimentar în domeniul energiei și materiilor prime caspice, implicându-se din ce în ce mai mult în logistica și fluxurile energetice transcontinentale.

În timp ce Turcia acționează mai puțin ca furnizor direct de capital și mai mult ca un centru infrastructural și logistic, se conturează un sistem extins de interdependență între Asia Centrală, Caucaz și Europa. Această logică a coridorului este stabilizată prin acorduri pe termen lung de achiziție de energie, consorții de infrastructură și o politică energetică coordonată la nivel de stat. De asemenea, în ceea ce privește aprovizionarea cu energie din statele turcice, este de interes rolul tot mai mare al Turciei în încercarea de a debloca potențialul Turkmenistanului, care posedă rezerve enorme de gaze (aproximativ 7,5 trilioane de metri cubi), dar până acum a avut acces limitat la piețele europene, Rusia și Iranul reprezentând constrângeri geopolitice majore[10].

În general, apare un model structural dual: Balcanii de Vest sunt caracterizați prin arhitecturi de dezvoltare, construcții și financiare bazate pe proiecte, cu volume medii de capital, în timp ce Caucazul este

caracterizat prin structuri energetice și de tranzit la scară largă. Ambele regiuni, însă, sunt legate printr-o logică instituțională comună, în care actorii statali din domeniul dezvoltării, intermediarii financiari și companiile private de infrastructură operează într-un mod funcțional integrat și operaționalizează expansiunea economică ca o extensie directă a politicii economice externe strategice.

Dezvoltare militar-industrială, integrarea industriei de apărare și proiecția puterii maritime

Pe lângă arhitectura de expansiune economică și bazată pe infrastructură, dezvoltarea militar-industrială a Turciei formează un bloc independent, dar structural integrat în cadrul strategiei generale.

Punctul de plecare pentru această dezvoltare este experiența istorică a dependenței externe de arme și a politicilor repetate de embargou, în special de la embargoul american asupra armelor din anii 1970, în contextul crizei din Cipru[11]. Această fază a marcat un punct de cotitură structural către o urmărire mai sistematică a unei autonomii militare sporite, care s-a extins treptat în toate domeniile cheie de capabilități.

În centrul acestei transformări se află un complex industrial de apărare în mare parte indigen, care integrează acum sisteme de război aerian, terestru, maritim și electronic. În segmentul aviației domină sistemele fără pilot, cum ar fi Bayraktar TB2 și Akıncı (dezvoltate de Baykar), precum și platformele Anka și Aksungur (TAI/TUSAŞ). Aceste platforme permit atât recunoaștere tactică, cât și atacuri de precizie și servesc drept instrumente cheie de export în medii de conflict asimetrice.

Aceasta este completată de programul TAI KAAN, o aeronavă de luptă de a cincea generație care își propune să realizeze o înlocuire pe termen lung a dependenței de platforme externe în sistemele de luptă aeriană cu pilot[12].

În segmentul terestru, independența tot mai mare a Turciei în domeniul apărării se reflectă în vehiculele blindate moderne și în programele principale de tancuri de luptă, cum ar fi Altay (integrare de sistem BMC/ASELSAN), completate de artilerie mobilă și sisteme de rachete multiple, cum ar fi sistemele de rachete T-155 Fırtına și TRG/TRG-300 (Roketsan). În sectorul maritim, așa-numita doctrină „Mavi Vatan" este operaționalizată prin programe naționale de fregate și corvete, cum ar fi MILGEM (clasele Ada și Istanbul), precum și prin integrarea sistemelor fără pilot în platformele navale[13].

Infrastructura industrială care susține această transformare se bazează pe un ecosistem strâns interconectat de instituții guvernamentale de achiziții și guvernanță, cum ar fi Președinția Industriilor de Apărare (SSB), centre de cercetare și dezvoltare și companii private și semi-publice cheie, cum ar fi ASELSAN (electronică și C4ISR), ROKETSAN (sisteme de rachete și rachete), TUSAŞ/TAI (aviație), Baykar (sisteme UAV) și BMC (vehicule terestre)[14]. Această configurație permite un lanț valoric integrat vertical, de la cercetare și producție până la export și reduce semnificativ dependențele externe în segmentele tehnologice critice.

Apartenența la NATO și o cale de mijloc națională

Paralel cu dezvoltarea unei autonomii militare sporite, Turcia își stabilește o poziție strategic independentă în cadrul structurilor NATO. Aceasta se caracterizează atât prin achiziționarea sistemelor rusești de apărare aeriană S-400, cât și prin menținerea cooperării militare cu Rusia, inclusiv proiecte energetice și nucleare la scară largă, cum ar fi centrala nucleară AKKUYU, convenită în 2010, a cărei punere în funcțiune operațională a fost amânată, prima unitate fiind așteptată acum să intre în serviciu în 2026[15]. În acest context, Turcia se poziționează din ce în ce mai mult ca un actor de echilibrare între angajamentele sale NATO și relația sa bilaterală cu Rusia, gestionând ambele cadre în paralel, fără a-și subordona pe deplin autonomia strategică nici uneia dintre părți.

În același timp, Turcia, a doua cea mai mare forță armată a NATO, urmărește cu încredere interese de securitate independente și le operaționalizează activ prin operațiuni militare în Siria pentru a impune obiectivele regionale de securitate și influență[16].

În paralel cu această capacitate industrială de apărare în evoluție, se dezvoltă o componentă din ce în ce mai maritimă și expediționară a proiecției puterii militare. Aceasta include securizarea coridoarelor comerciale și energetice dincolo de regiunea est-mediteraneană până la Marea Roșie și Cornul Africii.

Prezența militară în Somalia (în special în tabăra TURKSOM din Mogadiscio), împreună cu angajamentul logistic și de securitate mai amplu al Turciei de-a lungul rutelor maritime regionale, contribuie la securizarea liniilor de transport strategice între Canalul Suez, Oceanul Indian și estul Mediteranei[17]. Această expansiune maritimă este legată funcțional de strategia energetică și de infrastructură și adaugă o dimensiune de securitate logicii coridorului economic.

Integrare culturală, continuitate istorică și arhitectura puterii soft

Paralel cu dimensiunile economice, de infrastructură și de politică de securitate ale proiecției externe a Turciei, integrarea culturală formează un bloc independent, strategic funcțional în cadrul arhitecturii generale. Aceasta se bazează pe o combinație de formare a narațiunii istorice, diplomație

religioasă instituționalizată, expansiune media și reactivarea sistemelor de referință civilizaționale comune. Scopul principal nu este reprezentarea simbolică, ci stabilizarea pe termen lung a afinităților culturale ca o completare structurală a interdependențelor economice și politice.

În Balcanii de Vest, referințele la moștenirea otomană joacă un rol deosebit de central. În țări precum Bosnia și Herțegovina, Kosovo, Macedonia de Nord, Albania și părți din Serbia, acest continuum istoric este vizibil prin programe specifice de restaurare și infrastructură. Agenția Turcă de Cooperare și Coordonare (TIKA) este un partener instituțional cheie în acest efort, investind ani de zile în restaurarea moscheilor, podurilor, caravanseraiurilor și structurilor urbane istorice, reconstruind astfel puncte de ancorare tangibile ale narațiunilor istorice comune. Această structură este completată de prezența Președinției Afacerilor Religioase (Diyanet), care stabilește o legătură religioasă instituționalizată între comunitățile turcești și cele islamice locale prin intermediul rețelelor religioase, imamilor și programelor educaționale[18].

Această integrare culturală nu funcționează izolat, ci este strâns legată de prezența politică și economică, deoarece creează oportunități sociale pentru investiții, proiecte de infrastructură și colaborări educaționale. În special în Kosovo și Bosnia, aceasta creează o structură multistratificată de interacțiune religioasă, culturală și economică care consolidează legăturile instituționale pe termen lung.

În contextul mai larg al Caucazului, integrarea culturală este organizată în primul rând printr-o arhitectură identitară pan-turcă. Organizația Statelor Turce (OTS) servește drept cadru instituțional central pentru consolidarea asemănărilor culturale, lingvistice și politice dintre Turcia, Azerbaidjan, Kazahstan, Uzbekistan și alte state membre și observatoare[19].

Această structură funcționează mai puțin ca o organizație supranațională clasică și mai mult ca o platformă pentru sincronizarea standardelor culturale, a cooperării educaționale și a narațiunilor istorice de identitate în cadrul unei logici comune a civilizației în limba turcă. În paralel, arhitectura media și informațională joacă un rol din ce în ce mai central în conectivitatea culturală a ambelor regiuni. Posturile de televiziune turcești, companiile de producție și platformele media digitale și-au extins semnificativ aria de acoperire atât în Balcanii de Vest, cât și în Caucaz[20].

Producțiile seriale, formatele de știri și conținutul cultural funcționează ca instrumente de integrare soft care consolidează proximitatea lingvistică, simbolismul cultural și narațiunile cotidiene. În plus, ziarele turcești, portalurile online și rețelele media transnaționale contribuie la prezența continuă a perspectivelor turcești în spațiul informațional regional.

Luată în ansamblu, această structură de putere soft completează funcțional dimensiunile economice, infrastructurale și de politică de securitate ale arhitecturii expansioniste a Turciei. Ea acționează ca un mecanism de coeziune pe termen lung, împletind continuitățile istorice, afinitățile culturale și vizibilitatea media, stabilizând astfel încorporarea structurală a sferelor de influență turcești în Balcanii de Vest și în regiunea mai largă a Caucazului.

Evaluare strategică: dinamica geopolitică și volatilitatea puterii în Caucaz

Axele de expansiune economică, infrastructurală, militar-industrială și culturală ale Turciei descrise mai sus nu operează într-un spațiu static, ci mai degrabă într-un mediu geopolitic în continuă schimbare. Strategia pe termen lung a Ankarei se confruntă în prezent cu o accelerare suplimentară din cauza schimbărilor structurale de putere în spațiul post-sovietic mai larg, în special în Caucaz și sistemul caspic adiacent.

Un aspect central al acestei evoluții este erodarea capacităților de influență ale Rusiei ca urmare a supraextinderii militare și economice în contextul războiului din Ucraina. Rusia este din ce în ce mai mult forțată să își concentreze resursele pe teatrul de război european, ceea ce a slăbit funcțional mecanismele tradiționale de influență în Caucazul de Sud - garanții de securitate, mediere a conflictelor și prezență militară. Acest lucru nu duce la o retragere bruscă, ci mai degrabă la o reducere vizibilă a densității influenței sale și a capacității sale de intervenție.

Acest lucru are ca rezultat o extindere a domeniului de acțiune al Turciei pentru a consolida și extinde coridoarele existente de infrastructură, energie și securitate. Prin urmare, conductele TANAP și TAP capătă o importanță sistemică suplimentară în cadrul arhitecturii energetice europene[21].

În paralel, profilul de influență al Iranului se schimbă. Restricțiile economice interne, presiunea regională și sancțiunile continue limitează din ce în ce mai mult capacitatea Teheranului de a proiecta o prezență politică și economică susținută în Caucaz.

Slăbirea combinată a structurilor de influență rusești și iraniene nu creează un vid de putere complet, ci mai degrabă un câmp competitiv fluid în care actori cu o coerență instituțională ridicată și consecvență strategică câștigă teren.

Turcia este deosebit de favorizată în acest sens, deoarece arhitectura sa existentă de integrare economică, autosuficiență militar-industrială, putere culturală non-tehnică și politică de rețea instituțională este deja orientată spre extinderea tocmai în aceste zone.

Rezultatul nu este o reorganizare bruscă, ci o schimbare treptată a ierarhiilor regionale către o sferă de influență multipolară, dar din ce în ce mai mult centrată pe Turcia, în Caucazul mai larg și Bazinul Caspic. În același timp, această dezvoltare rămâne inerent fragilă: depinde de continuarea proceselor de slăbire externă care afectează actorii concurenți și este supusă unei concurențe tot mai mari din partea modelelor alternative de influență, în special a angajamentelor bazate pe capital și infrastructură ale puterilor externe.

În acest context, devine clar că Turcia a evoluat de la un actor regional reactiv la un proiector de putere coerent din punct de vedere structural, combinând expansiunea economică, controlul infrastructurii, capacitățile militar-industriale și instrumentele de influență culturală într-un model integrat. Această arhitectură permite Ankarei să opereze eficient de-a lungul coridoarelor strategice de la Balcanii de Vest până la regiunea Caspică. Cu toate acestea, măsura în care această acoperire geopolitică poate fi tradusă într-o expansiune externă susținută rămâne limitată de capacitatea economică a Turciei.

Turcia nu este o economie în colaps; mai degrabă, inflația ridicată și costurile de finanțare constrâng amploarea, viteza și sustenabilitatea expansiunii sale externe. Prin urmare, acoperirea sa geopolitică poate depăși capacitatea sa de expansiune cu utilizare intensivă de capital. În același timp, acest model nu este autosustenabil. Viabilitatea sa pe termen lung depinde de capacitatea Turciei de a asigura stabilitatea macroeconomică, de a menține accesul continuu la capital extern și de a păstra controlul economic și politic intern. Volatilitatea monedei, dinamica inflației și dependențele energetice reprezintă factori limitatori potențiali care ar putea restricționa scalabilitatea acestei expansiuni[22].

Între timp, Turcia operează într-un mediu din ce în ce mai competitiv. În special, China și actorii cu capital bogat din statele Golfului stabilesc structuri paralele de influență care se suprapun direct cu activitățile Turciei, intensificând concurența pentru piețe, infrastructură și alianțe politice.

Per total, dezvoltarea Turciei nu trebuie înțeleasă nici ca o ascensiune inevitabilă către o putere permanentă, nici ca o supraextindere a unui actor regional. Mai degrabă, este o transformare condiționată: apariția unui factor de putere potențial stabilizator, al cărui rol pe termen lung depinde de măsura în care acesta reușește să controleze limitările structurale interne și să mențină o poziție strategică susținută într-un mediu strategic din ce în ce mai multipolar și contestat.

---

[1]The World bank: 04/2026, https://www.worldbank.org/en/country/turkey/overview
[2]Turkish Cooperation and Coordination Agency: 04/2026, https://tika.gov.tr/en/our-activities/
[3]Bank of Albania: 04/2026, https://www.bankofalbania.org/home/
[4]Limak. Holding: 04/2026 https://www.limak.com.tr/sectors/construction/projects/projects-completed/airports/prishtina-international-adem-jashari-airport-kosovo
[5]Global Ports Holding: 04/2026, https://www.globalportsholding.com/our-ports/port-of-adria/
[6]Euronews: 14.10.2024 by Sergio Cantone, https://www.euronews.com/2024/10/14/can-a-motorway-to-bosnia-strengthen-the-ties-between-serbia-and-turkey
[7]Balkan Green Energy News: 19.02.2026 by Igor Todorovic, https://balkangreenenergynews.com/ebrd-mulls-investment-in-fortis-energys-solar-bess-project-in-serbia/
[8]Croatia Week: 10.03.2016, https://www.croatiaweek.com/dogus-group-to-invest-e350-million-in-croatias-tourism-sector/#:~:text=Dogus%20Group%20to%20Invest%20%E2%82%AC350%20Million%20in,%20March%2010%2C%202016.%20*%20in%20Business*
[9]Tanap Pipelines: 04/2026, https://www.tanap.com/en/tanap-project
[10]American Enterprise Institute: 21.08.2020 by Michael Rubin, https://www.aei.org/op-eds/turkeys-new-gas-find-in-the-black-sea-wont-save-the-economy/
[11]European Parliament: 04/2026, https://www.europarl.europa.eu/enlargement/briefings/1a2_en.htm
[12]Türkiye Today: 14.09.2025, https://www.turkiyetoday.com/nation/tai-advances-kaan-fifth-generation-fighter-as-european-nations-express-interest-3206892
[13]Centre for international maritime security: 18.09.2020, https://cimsec.org/turkeys-mavi-vatan-strategy-and-rising-insecurity-in-the-eastern-mediterranean/
[14]Presidency of defence industries: 04/2026, https://www.ssb.gov.tr/en
[15]Daily Sabah: 19.12.2025, https://www.dailysabah.com/business/energy/turkiyes-1st-akkuyu-nuclear-reactor-readied-for-2026-commissioning
[16]The Guardian: 25.10.2024, https://www.theguardian.com/world/2024/oct/24/turkey-airstrikes-syria-iraq-attack-defence-firm-hq-ankara-kurdish-militant-pkk
[17]The Washington Institute: 20.08.2025 by Ido Levy, https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/halt-jihadist-advance-somalia-work-turkey-and-uae
[18]Global Influence Operations Report: 21.10.2025, https://www.global-influence-ops.com/turkey-influence-operations-western-balkans-mosques/
[19]Republic of Türkiye / Ministry of foreign affairs: 04/2026, https://www.mfa.gov.tr/turk-konseyi-en.en.mfa
[20]European council of foreign relations: =3/2019 by Asli Aydintasbas, https://ecfr.eu/archive/page/-/from_myth_to_reality_how_to_understand_turkeys_role_in_the_western_balkans.pdf
[21]Tap Pipeline: 04/2026, https://www.tap-ag.com/
[22]Reuters: 09.02.2026 by Nevzat Devranoglu and Jonathan Spicer, https://www.reuters.com/world/middle-east/turkeys-inflation-fighting-quest-risks-stumbling-again-2026-02-09/#:~:text=Summary,cost%2Dof%2Dliving%20crisis.

Biografiile autorilor

❖ ❖ ❖

John Keith KING (SUA)

John Keith King este fondatorul Q Advisory și consultant în domeniile arhitecturii organizaționale (enterprise architecture), securității cibernetice, inteligenței artificiale și comunicării strategice. Cariera sa se întinde pe parcursul a peste patru decenii, cuprinzând sectoare precum apărarea, industria aerospațială, telecomunicațiile, cloud computing-ul și securitatea națională. Activitatea sa în domeniul securității naționale a inclus sprijinirea Casei Albe în calitate de inginer principal pentru Linia de Comunicare Directă a Președintelui SUA, contribuind la menținerea unor comunicații strategice securizate între Casa Albă și Kremlin. De asemenea, a deținut funcții de conducere și responsabilități strategice în domenii precum arhitectura organizațională, managementul tehnologiei, politicile cibernetice și gestionarea programelor, sprijinind patru comandamente de luptă ale Statelor Unite și misiuni multinaționale. Activitatea sa se concentrează pe infrastructura digitală rezilientă, securitatea cibernetică bazată pe inteligență artificială, interoperabilitatea multidomeniu și transformarea tehnologiilor emergente în capacități strategice practice.

❖ ❖ ❖

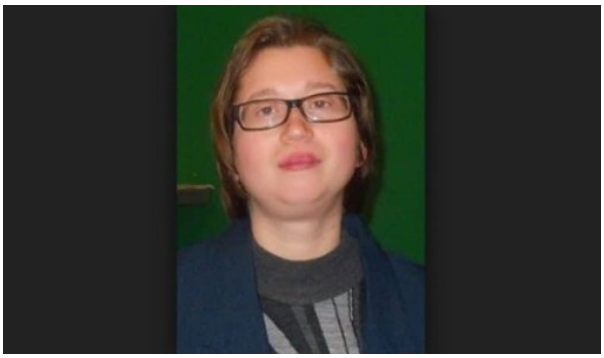

Mona AGRIGOROAIEI (România)

S-a născut pe 8 august 1984, la Iași. A absolvit studii de licență în Științe Politice și un masterat în Marketing și Comunicare Politică la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. În 2023, a obținut un al doilea masterat, în „Securitate și Diplomație”, la SNSPA București. În timpul studiilor la SNSPA, a efectuat un stagiu de practică în cadrul Centrului pentru Prevenirea Conflictelor și Avertizare Timpurie. Este specializată în cercetare academică și în analizarea subiectelor legate de politică și securitate în Balcanii de Vest, publicând numeroase analize în presa din regiune – în diverse publicații din Albania, Kosovo și Macedonia de Nord. De asemenea, a publicat două volume de poezie în limba albaneză, la Pristina (Kosovo), în anii 2014 și 2022.

❖ ❖ ❖

Eduard VASILJ (Croația)

Eduard Vasilj deține diplome în Științe Politice și Drept Internațional obținute la Universitatea Goethe din Frankfurt pe Main (Germania), precum și în Științe Politice și Organizare, obținute la Universitatea din Zagreb (Croația). În prima parte a carierei sale, a oferit consultanță guvernelor, după care a petrecut aproape două decenii în funcții de conducere executivă în cadrul unor companii multinaționale din regiunea vorbitoare de limbă germană, precum și din Europa Centrală, de Est și de Sud-Est. În prezent, oferă consultanță guvernelor și corporațiilor cu privire la riscurile geopolitice și strategiile geoeconomice, concentrându-se pe Europa și pe regiunea Golfului.

❖ ❖ ❖

❖ ❖ ❖

Paul SZYMANSKI (SUA)

Paul Szymanski, expert recunoscut la nivel internațional în strategii și război spațial, aduce o contribuție majoră la doctrina militară spațială a SUA în calitate de consultant independent. El deține o experiență de peste 52 de ani în toate domeniile legate de controlul spațiului, inclusiv politici, doctrină, strategie, simulări, supraveghere, capacitate de supraviețuire, evaluarea amenințărilor, planificare strategică pe termen lung și comandă și control. De-a lungul carierei, a colaborat cu Consiliul pentru Securitate Națională (NSC) al Casei Albe, cu Congresul, cu Forțele Aeriene, Armata și Marina SUA, cu Corpul Pușcașilor Marini, precum și cu agenții civile precum NASA, DARPA și FEMA. Contribuțiile sale variază de la activitatea în cadrul Statului Major al Forțelor Aeriene de la Pentagon (Biroul Secretarului Forțelor Aeriene – AQSC) și dezvoltarea de sisteme la Centrul pentru Sisteme Spațiale și de Rachete (SMC – ASP/XRJ) din Los Angeles, până la dezvoltarea de tehnologii în cadrul Laboratoarelor de Cercetare ale Forțelor Aeriene (AFRL/RD/RV/RI/RH) și activitatea în cadrul echipei de evaluare independentă (comisia de revizuire a programelor la nivel de generali) din Albuquerque, New Mexico (SUA) și testarea operațională în teren (Centrul Naval de Testare China Lake, California). Datorită acestei vaste experiențe, el posedă o perspectivă unică asupra aspectelor complexe și divergente asociate fiecărei etape a proceselor de achiziție. În plus, Paul Szymanski a oferit sprijin Grupului Comandantului Suprem aliat pentru Transformare (SACT) din cadrul NATO și a lucrat timp de 27 de ani în programe critice de control al spațiului (altele decât cele ale NRO), dezvoltând noi concepte, analize și simulări și gestionând programe tehnice esențiale pentru securitatea națională a SUA. A coordonat sau a participat la numeroase studii de arhitectură care au furnizat factorilor de decizie de nivel înalt foi de parcurs pentru planificarea strategică pe termen lung, rezultatele acestora fiind prezentate Secretarului Forțelor Aeriene, Secretarului Apărării, Statului Major Întrunit, Congresului și Consiliului pentru Securitate Națională. Paul este, de asemenea, fondatorul Space Strategies Center. Lucrările sale au fost publicate în *Strategic Studies Quarterly* (al Air University din cadrul Forțelor Aeriene ale SUA) și în *Aviation Week*, iar el a fost un vorbitor frecvent la conferințe și expoziții internaționale dedicate misiunilor spațiale și satelitare din întreaga lume. În total, doar în ultimii ani, a susținut peste 225 de prezentări și a publicat numeroase materiale. De asemenea, a publicat 16 cărți despre războiul spațial, lucrări care constituie fundamentul planificării și strategiilor moderne în acest domeniu. Paul Szymanski este disponibil pentru conferințe, seminarii și consultanță.

❖ ❖ ❖

Calogero BONASIA (Italia)

Manager executiv de programe cu o experiență de 35 de ani în domeniile apărării, administrației publice și industriilor reglementate. În calitate de ofițer al Forțelor Aeriene Italiene (1991–1995), a condus Centrul de Comunicații NATO/ACCAM din cadrul Escadrilei 41 (41st Wing) de la Sigonella, având responsabilitatea pentru 480 de membri ai personalului, bugete, proiecte și continuitatea operațională a rețelelor militare și civile într-un mediu cu informații clasificate. Ulterior, a colaborat cu Armata și Marina Italiană în domenii precum digitalizarea documentelor, proiectarea proceselor, fluxurile de lucru și conformitatea cu reglementările. Din 2022, sprijină conducerea unei divizii de software prin guvernanța portofoliului, gestionarea capacității și a dependențelor, monitorizarea riscurilor și analiza performanței la nivel executiv.

Expertiză principală:

-Programe complexe și guvernanță: managementul programelor și portofoliilor, PMO, capacitate, dependențe, progres, riscuri, KPI-uri și raportare executivă;

-Apărare și medii clasificate: comandă de unitate, responsabilitate privind personalul și bugetul, telecomunicații militare și civile, experiență NATO/ACCAM și continuitate operațională;

-Securitate, risc și conformitate: ISO/IEC 27001, ISO 9001, ISO 31000, audit intern, guvernanța informației, controale și conformitate cu reglementările;

-Sisteme, procese și date: Jira, BigPicture, eazyBI, KNIME, Confluence, Linux, Unix, Solaris, SharePoint, fluxuri de lucru, DevOps și analiză de performanță.

❖ ❖ ❖

❖ ❖ ❖

Aldo MUNGO (Belgia)

Aldo Mungo este un specialist recunoscut în studii strategice și în doctrina utilizării forțelor aeriene, acumulând o experiență de peste treizeci de ani în jurnalismul specializat pe probleme de apărare. După finalizarea studiilor în științe politice și relații internaționale la Université Libre de Bruxelles (ULB), s-a orientat rapid către sectorul apărării și al armamentului. În 1984, a fondat revista lunară *Carnets de Vol*, dedicată aviației militare, pe care a condus-o și a mutat-o la Paris în 1986. Începând cu anul 1989, a ocupat funcția de redactor-șef și editorialist al publicației lunare *Armées & Défense* (ediția franceză a revistei americano-israeliene *Defense Update*). Ambele publicații au devenit rapid puncte de referință esențiale în mediile militare, industriale și instituționale. A deținut aceste funcții până în 2011, când a revenit definitiv în Belgia. Expertiza sa recunoscută a dus la selectarea sa ca auditor la Institut des Hautes Études de Défense Nationale (IHEDN) din Paris (sesiunea 1988–1989), unde și-a aprofundat cunoștințele privind politica de apărare, strategia, armamentul și economia apărării. În 1990, Statul Major al Forțelor Aeriene Franceze l-a inclus într-un program de instruire avansată de șase săptămâni la US Air Force Weapons School, în cadrul exercițiului „Red Flag” desfășurat la baza aeriană Nellis (Nevada). Integrat într-un detașament francez, a participat la misiuni intense și realiste de antrenament pentru lupta aeriană, beneficiind de instrumente de ultimă generație pentru analiza performanței în timp real (RFMDS) și de acces la vaste poligoane de antrenament, inclusiv în zone clasificate. În prezent, Aldo-Michel Mungo este considerat unul dintre principalii experți civili în doctrina militară privind utilizarea vectorilor aerieni. Analizele și contribuțiile sale se concentrează în principal pe evoluțiile strategice, tactice și tehnologice din domeniul forțelor aeriene și al apărării.

❖ ❖ ❖

Prof. Krzysztof ŚLIWIŃSKI (Hong Kong)

Prof. Krzysztof Feliks Śliwiński este conferențiar universitar în cadrul Departamentului de Guvernanță și Studii Internaționale al Universității Baptiste din Hong Kong (https://gis.hkbu.edu.hk/people/prof-krzysztof-sliwinski.html) și titular al Catedrei Jean Monnet. A obținut titlul de doctor la Institutul de Relații Internaționale al Universității din Varșovia în anul 2005. Din 2008, activează în cadrul Universității Baptiste din Hong Kong. A susținut în mod constant cursuri despre integrarea europeană, securitatea internațională, relațiile internaționale și studiile globale. Principalele sale domenii de cercetare includ politica externă și strategia de securitate ale Marii Britanii și Poloniei, studiile de securitate și studii strategice, problemele de securitate tradiționale și non-tradiționale, inteligența artificială și relațiile internaționale, politica europeană și Uniunea Europeană, teoriile integrării europene, geopolitica, precum și aspecte legate de predare și învățare.

Universitatea Baptistă din Hong Kong, ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-7316-3714, E-mail: chris@hkbu.edu.hk.

❖ ❖ ❖

❖ ❖ ❖

Michael KEEN (SUA)

- Michael KEEN este Director de Informații (Chief Intelligence Officer) și Partener Coordonator al Ridgeline Advisory Group; în această calitate, oferă consultanță executivilor, consiliilor de administrație, investitorilor și instituțiilor cu privire la riscurile geopolitice, expunerea geoeconomică, competiția strategică și procesul de luare a deciziilor în condiții de incertitudine. Activitatea sa analizează modul în care competiția militară, coeziunea alianțelor, sancțiunile, controalele la export, securitatea energetică, politica industrială, concentrarea lanțurilor de aprovizionare și fragmentarea reglementărilor influențează strategia națională și deciziile la nivel de întreprindere. Ariile sale de interes includ NATO, Rusia, securitatea europeană, relațiile transatlantice, infrastructura strategică, utilizarea instrumentelor economice în scopuri strategice (economic statecraft) și consecințele comerciale ale schimbărilor geopolitice. Michael este creatorul sistemelor Ridgeline Intelligence Operating System (RIOS) și Decision Signal System (DSS). El îmbină experiența în consultanță geopolitică și strategică cu peste două decenii de activitate de conducere în domenii precum tehnologia globală, infrastructura, transformarea organizațională și managementul executiv, desfășurată în America de Nord, Europa, Orientul Mijlociu, Africa și regiunea Asia-Pacific.

Domenii de expertiză:

- NATO, Rusia și securitatea europeană
- Riscuri geopolitice și geoeconomice
- Competiție strategică și utilizarea instrumentelor economice în scopuri strategice
- Securitate transatlantică și coeziunea alianțelor
- Securitatea energiei, a infrastructurii și a lanțurilor de aprovizionare
- Sancțiuni, controale la export și riscuri legate de reglementări
- Capacitate industrială de apărare și reziliență strategică
- Analiza scenariilor și prognoza strategică
- Arhitectura sistemelor de informații și analiza structurată
- Sprijin în luarea deciziilor la nivel executiv și de consiliu de administrație
- Alocarea capitalului în condiții de incertitudine geopolitică
- Suveranitate tehnologică și infrastructură critică

❖ ❖ ❖

Vasileios VLACHOS (Grecia)

Este un profesionist în domeniul securității cu o vastă experiență și o pregătire solidă în protecția mediului corporativ, a sectorului hotelier și a evenimentelor de anvergură. Deține un palmares dovedit în evaluarea riscurilor, prevenirea pierderilor și coordonarea echipelor. Este competent în gestionarea unor operațiuni de securitate diverse pentru hoteluri de lux, stațiuni și companii private, asigurând totodată respectarea standardelor internaționale de siguranță. Dispune de o experiență vastă în: operațiuni și supraveghere a securității, evaluarea riscurilor și gestionarea incidentelor, protecția VIP-urilor și a persoanelor din conducerea executivă, strategii de prevenire a pierderilor, sisteme CCTV și de control al accesului, coordonarea și instruirea echipelor, precum și intervenția în situații de criză și urgență. A urmat și a absolvit numeroase cursuri de specializare în țară și în străinătate, obținând certificări în domenii precum: managementul riscurilor de securitate, primul ajutor psihologic (Universitatea Johns Hopkins/SUA), înțelegerea și gestionarea stresului în activitatea polițienească (Universitatea din Toronto/Canada), certificare COSHH Manager (The Knights of Safety), informații din surse deschise/OSINT (Institute of Governance din Basel/Elveția), certificare în pregătirea pentru situații de dezastru (Universitatea din Pittsburgh) și cursul de instruire privind siguranța utilizării armelor de foc HB1143 (Washington Civil Rights Association/SUA).

❖ ❖ ❖

❖ ❖ ❖

Alistair HOLLOWAY (Regatul Unit)

Educație:

- University College London, Masterat (MA) în Politică Rusă și Post-Sovietică, distincție (calificativ maxim), 2019-2020
- Northumbria University, Licență (BA Hons) în Engleză și Istorie, calificativ 2:2, 1988 – 1991

Cursuri (online):

- Drepturile Omului la Nivel Internațional: Război, Conflict și Responsabilitatea de a Proteja (International Human Rights: War, Conflict and the Responsibility to Protect), ICE Cambridge University
- Drept Internațional Umanitar: Teorie și Practică; Universiteit Leiden

Revenire la studii după 25 de ani de activitate în jurnalismul internațional politic, financiar și economic. În prezent, scriu o a doua carte despre politica rusă, intitulată provizoriu *Mutant Markets: The Failure of Russian Capitalism* (Piețe Mutante: Eșecul Capitalismului Rus).

- Masterat (MA) în Politică Rusă și Post-Sovietică.
- Autor al cărții *Putin's Stories: How Russia Was Sold Into Ceaseless War* (Poveștile lui Putin: Cum a fost vândută Rusia unui război fără sfârșit). Publicată în februarie 2025.
- Am realizat știri în exclusivitate prin construirea unor relații care au facilitat accesul direct la lideri politici și din mediul de afaceri.
- O carieră bazată pe relatarea evenimentelor legate de guverne, economii și piețe financiare. Stenografie.
- Limbi străine: estonă, franceză, finlandeză, rusă.

2025-2026: Scrierea unor eseuri despre politica rusă pentru pagina mea de Substack. Intervievat de Fahd Hussain în cadrul emisiunii *Express 24/7* – principala emisiune din Pakistan dedicată afacerilor internaționale, difuzată în limba engleză – în iulie 2026.

2020-2024: Documentarea și scrierea cărții *PUTIN'S STORIES: HOW RUSSIA WAS SOLD INTO CEASELESS WAR* (Poveștile lui Putin: Cum a fost vândută Rusia unui război fără sfârșit), publicată în februarie 2025.

2019-2020: Masterat (MA) în Politică Rusă și Post-Sovietică: University College London, distincție.

2017-2018: LUXEMBOURGER WORT/LUXEMBOURG TIMES: Reporter într-o echipă de șapte persoane responsabilă cu transformarea conținutului în limba engleză al *Luxembourger Wort* – cel mai mare ziar din Marele Ducat – în *Luxembourg Times*. Am relatat despre Brexit, reuniunile miniștrilor europeni la Luxemburg și Bruxelles, BCE și instituții precum Curtea de Justiție a UE și Mecanismul European de Stabilitate.

2016: SOUTH CHINA MORNING POST: Hong Kong, Editor pe secțiunea de afaceri (Business Editor). Responsabil cu editarea și revizuirea materialelor redactate de reporteri pentru care engleza era a doua limbă. 2014-2016: BRAIN LIGHTNING: Toronto. Am predat limba și literatura engleză elevilor chinezi și celor canadieni de origine chineză, din clasele I-XII. Unii dintre elevii mei au reușit ulterior să promoveze examenele de admitere la universitate.

2014: CHINA DAILY: Beijing. Redactor principal pe probleme de afaceri (Senior Business Editor).

2012-2013: WALL STREET JOURNAL/DOW JONES NEWSWIRES: Londra. Redactor. Am editat materiale pentru edițiile online europene ale Wall Street Journal. Activitatea a inclus integrarea imaginilor în text, inserarea de linkuri și realizarea unui produs finit pentru clienți înainte de publicarea online. Am gestionat știri din piață transmise de reporteri – privind obligațiuni, acțiuni, mărfuri și noutăți corporative – și le-am transmis către fluxul de știri Dow Jones.

2007-2011: BLOOMBERG: Londra. Reporter. Am relatat despre piețele de mărfuri, concentrându-mă în special pe cărbune și transportul maritim.

2005-2007: BLOOMBERG: Helsinki. Reporter. Am scris despre guvern și economie în Finlanda și în statele baltice. De asemenea, am relatat despre subiecte legate de Uniunea Europeană (în misiuni la Bruxelles) și am mers la Frankfurt pentru a scrie despre Banca Centrală Europeană.

2001-2005: REUTERS: Helsinki. Reporter. Am relatat despre evenimente din Finlanda, acoperind o gamă variată de subiecte: de la emisiuni de obligațiuni și rezultate financiare ale companiilor până la sport și campionatul de cărat soții.

1998-2001: REUTERS: Tallinn. Reporter / Adjunct al șefului de birou. Am lucrat într-o echipă formată din două persoane. Am urmărit demersurile Estoniei de aderare la NATO și la Uniunea Europeană.

❖ ❖ ❖

❖ ❖ ❖

Jack LINDSTROM (SUA)

a. Educație:

1. **UC San Diego, School of Global Policy and Strategy**, San Diego, CA, *Master în Afaceri Internaționale,* iunie 2028 Cursuri: Metode cantitative, Microeconomie, Globalizare, Studii strategice
2. **2. Thomas Edison State University,** Orange, NJ Licență (Bachelor of Arts) în Studii Internaționale, specializări în Istoria Chinei și Limba Spaniolă, iunie 2026

b. Experiență:

1. Mackinder Forum, Londra, Marea Britanie
Cercetător debutant (Junior Researcher), iunie 2026 – prezent
•Evaluarea săptămânală a evenimentelor internaționale din domeniile geostrategiei, teoriei geopolitice, istoriei și geoeconomiei, contribuind la procesul de selecție a vorbitorilor pentru programele organizației
•Elaborarea de materiale de specialitate privind geostrategia, prin aplicarea cadrului teoretic Mackinder-Spykman pentru analiza competiției contemporane dintre marile puteri, în colaborare directă cu directorul Leonard Hochberg

2. Arctic Ledger, San Diego, CA
Fondator | Cercetător principal, aprilie 2026 – prezent
•A fondat o platformă independentă de cercetare și publicare axată pe geopolitica regiunii arctice, minerale critice, puncte strategice de tranzit (chokepoints) și politici guvernamentale internaționale, sub mentoratul unor colaboratori ai Casei Albe și ai Camerei Comunelor.
•A recrutat și coordonat echipe de cercetare formate din peste 30 de cercetători din 10 țări și 5 continente; am elaborat și publicat 2 volume și un total de 6 eseuri bazate pe cercetări geopolitice originale, evaluate de experți (peer-reviewed), aflate în curs de publicare prin intermediul The Arctic Institute, SDWAC și The La Jolla Strategic Institute.
•A elaborat strategii viabile pentru înființarea și extinderea organizației, recrutarea de personal și cercetarea strategică geopolitică, inclusiv prin redactarea unor note de fundamentare a politicilor (policy briefs).

3. Thomas Edison State University, Orange, NJ
Cercetător debutant (domeniul politicilor privind relația SUA-China), mai 2026
•A realizat cercetări privind transmiterea și dezechilibrele „soft power” în relația SUA-China, punând accent pe răspunsul politic al SUA și pe strategia guvernamentală a Chinei.

4. Primăria orașului Phoenix și Guvernul Municipal Chengdu, Chengdu, China
Reprezentant și cercetător de teren, noiembrie 2024
•A reprezentat statul Arizona în relația cu Republica Populară Chineză, într-o calitate diplomatică oficială, în cadrul unui program formal de schimb cultural între orașe înfrățite, negociind un dialog bilateral structurat și facilitând comunicarea interculturală.
•A colaborat cu membri ai Comisiei Senatului pentru relația cu China la elaborarea unor propuneri diplomatice SUA-China, valorificând abilitățile de comunicare diplomatică și conceptualizare pe parcursul sesiunilor bilaterale.
•A susținut prezentări publice privind competiția tehnologică, cooperarea și politicile în relația SUA-China, concentrându-mă pe aspectele practice ale implementării acestora.

5. Civil Air Patrol (Organizația auxiliară a Forțelor Aeriene ale SUA), Phoenix, AZ
Cadet lider, noiembrie 2018 – aprilie 2025
•A contribuit operațional la analiza și punerea în aplicare a politicilor și procedurilor în timpul intervențiilor reale în situații de criză.
•Distincții: Medalia pentru Servicii în Situații de Criză (Crisis Service Medal) – Civil Air Patrol (octombrie 2022); Calificativul „Master” în domeniile Comunicații și Servicii de Urgență – Civil Air Patrol.

❖ ❖ ❖

❖ ❖ ❖

Anand RADJOU (India)

Director de Resurse Umane (CHRO) • *Strateg de afaceri și gândire sistemică • Arhitect de cadre de lucru (frameworks) • Lider în transformarea funcției de HR.*

Arhitect strategic multidisciplinar cu peste 17 ani de experiență progresivă în leadership, acoperind domenii precum strategia corporativă, transformarea organizațională și gestionarea integrală a departamentului de HR în sectoarele IT, startup-uri tehnologice, farmaceutic, nutraceutic și ONG-uri internaționale. Expert în crearea de la zero a sistemelor și cadrelor de lucru pentru afaceri și a funcțiilor de HR – incluzând toate cele 8 arii funcționale ale domeniului – precum și în proiectarea unor ecosisteme de afaceri scalabile, centre de excelență (CoE) și cadre de conformitate pentru o creștere sustenabilă.

1. Leadership-ul departamentului de HR și gestionarea integrală a funcției:

- Achiziția de talente și planificarea forței de muncă
-Învățare și dezvoltare
-Managementul performanței
-Remunerare și beneficii
-Relații cu angajații
-Conformitate și guvernanță HR
-HRIS și tehnologie HR
-Integrare (onboarding) și încetarea colaborării (offboarding)

2. Sisteme strategice și cadre de lucru (frameworks) de afaceri:

-Arhitectură strategică
-Analiza pieței (Market Intelligence)
-Guvernanță și leadership
-Comunicare și promovare/dezvoltare (Elevation)

3. Experiență în leadership strategic:

-Director HR (CHRO) și CISO
-Fondator și Director Executiv (Chief Strategy Officer)
-Consultant strategic pentru campanii (organice și neutre)

4. Etape anterioare ale carierei și bazele profesionale:

-Responsabil HR și strategie privind capitalul uman (HR Generalist Senior)
-Operațiuni și relații cu clienții
-Operațiuni de afaceri și management financiar

5. Educație și certificări profesionale:

-MBA – Afaceri internaționale
-MBA – Resurse umane
-Licență în Inginerie (B.E.) – Electronică și comunicații (Valliammai)

❖ ❖ ❖

Christos BEZIRTZOGLOU (Grecia)

Christos Bezirtzoglou s-a născut la Atena (Grecia) în 1966. A studiat fizica, specializându-se în electronică și calculatoare. A lucrat în Grecia timp de zece ani ca formator și consultant în domeniul tehnologiilor informației și comunicațiilor. În 1994, s-a mutat la Bruxelles (Belgia) pentru a se alătura Comisiei Europene, unde a ocupat diverse funcții, atât în cadrul direcțiilor generale responsabile de politici (Mediu, Concurență, Politică Regională și Comerț), cât și în domeniul coordonării politicilor (Secretariatul General și Cabinetul comisarului Diamantopoulou, responsabil pentru ocuparea forței de muncă și afaceri sociale).

❖ ❖ ❖

❖ ❖ ❖

Ertürk ERYILMAZ (Turcia)

Strateg în domeniul securității, analist regional și analist de riscuri strategice, activând la intersecția dintre dinamica socială, transformările geopolitice și arhitectura globală de securitate; desfășoară cercetări interdisciplinare privind politica de securitate, metodologiile de analiză a informațiilor (intelligence), amenințările hibride, industria de apărare, securitatea cibernetică, securitatea financiară și competiția pentru putere la nivel regional.

Activitatea sa se bazează pe analiză strategică, informații din surse deschise (OSINT), analiză de intelligence, raportare strategică, evaluare geopolitică și sisteme de sprijinire a deciziei. Cercetările sale vizează în principal Orientul Mijlociu, Asia Centrală și lumea turcică, acoperind domenii precum politica de securitate, războiul hibrid, operațiunile informaționale, tendințele din industria de apărare, securitatea economică și mediile de amenințare digitală.

Își propune să sprijine instituțiile publice, centrele de cercetare, think-tank-urile și sectorul privat prin evaluarea datelor provenite din surse multiple, utilizând metode analitice pentru a contribui la raportarea strategică, analiza riscurilor și procesele de fundamentare a deciziilor.

Experiență profesională:

Director – Analist Principal

MIRAS GLOBAL – Centrul Mefkûre pentru Intelligence, Analiza Riscurilor și Strategie | Ianuarie 2026 – Prezent

Coordonează direcția strategică a instituției în domeniile securității, intelligence-ului și analizei riscurilor; gestionează procesele de analiză din surse multiple, activitățile de raportare strategică și studiile de sprijinire a deciziei.

Editorialist

HasBahçe Gazetesi | Septembrie 2025 – Prezent

Scrie articole periodice pe teme de securitate, geopolitică și analiză strategică.

Consultant în domeniul Intelligence-ului Cibernetic și Financiar

Freelance | Ianuarie 2024 – Prezent

Oferă consultanță privind riscurile cibernetice și securitatea financiară; realizează evaluări de risc și analize de intelligence pentru diverse instituții.

Studii și analize privind societatea civilă, mass-media și mediul cibernetic

Freelance | Ianuarie 2022 – Prezent

Realizează cercetări regionale pe teren, analize ale riscurilor sociale și studii privind mediul mediatic și cibernetic pentru ONG-uri și platforme de sprijin public.

Consilier pentru proiecte și investiții

Eren Emlak | Freelance

Oferă consultanță și sprijin în procesele legate de proiecte imobiliare și investiții.

Educație:

Universitatea Istanbul Topkapı

Masterat (M.A.) în Științe și Aplicații de Securitate
Februarie 2026 – Prezent

Universitatea Ahmet Yesevi

Masterat (M.A.) în Științe Politice și Guvernanță
Septembrie 2024 – Ianuarie 2026

Universitatea Atatürk

Licență (B.A.) în Sociologie

❖ ❖ ❖

❖ ❖ ❖

Aleksandar GRIZHEV (Macedonia de Nord)

Aleksandar GRIZHEV este conferențiar universitar și șef al Departamentului de Științe Sociale și Umaniste din cadrul Academiei Militare „General Mihailo Apostolski" – Skopje (Universitatea „Goce Delcev", Macedonia de Nord). Deține un doctorat în sociologie și un masterat în psihologie.

Înainte de a activa în mediul academic, a lucrat timp de 15 ani în cadrul serviciilor de securitate și informații militare, ocupând, printre altele, funcția de șef al departamentului de analiză. Experiența sa profesională include misiuni internaționale în Irak și Afganistan, precum și activitatea în cadrul Misiunii Speciale de Monitorizare a OSCE în Ucraina.

Principalele sale domenii de interes academic și profesional includ securitatea internațională, amenințările hibride și FIMI (manipularea informațiilor și interferențele străine), reziliența cognitivă, comunicarea strategică, agenda „Femeile, Pacea și Securitatea", precum și dimensiunea umană a provocărilor contemporane de securitate. Este implicat activ în cooperarea internațională în domeniul apărării și securității, inclusiv în activități desfășurate sub egida Organizației NATO pentru Știință și Tehnologie (STO).

Este autorul a două cărți și a aproximativ 40 de publicații academice și profesionale în domeniile securității, apărării și științelor sociale.

❖ ❖ ❖

Dr. ing. Stelian TEODORESCU (România)

Este inginer de aviație, iar în timpul studiilor doctorale a fost inclus în proiectul SmartSPODAS – „Rețea transnațională pentru managementul integrat al cercetării doctorale și postdoctorale inteligente în domeniile «Științe militare», «Securitate și informații» și «Ordine publică și securitate națională» – Program de formare continuă pentru cercetători de elită – SmartSPODAS", participând în acest context la diverse activități de cercetare, inclusiv la cele organizate de CRISMART în Suedia. În prima etapă a carierei sale, a îndeplinit diverse funcții de execuție în cadrul Statului Major al Forțelor Aeriene, iar ulterior a ocupat funcții de execuție și de conducere în cadrul Ministerului Apărării Naționale. A participat la diverse activități de cooperare la nivel național și internațional, acumulând experiență profesională în domeniul relațiilor internaționale și al geopoliticii. De asemenea, a desfășurat activități didactice în mediul universitar (studii de licență și postuniversitare).

❖ ❖ ❖

PULSUL GEOSTRATEGIC

EDITORI

Pompilia VLĂDESCU
Stelian TEODORESCU

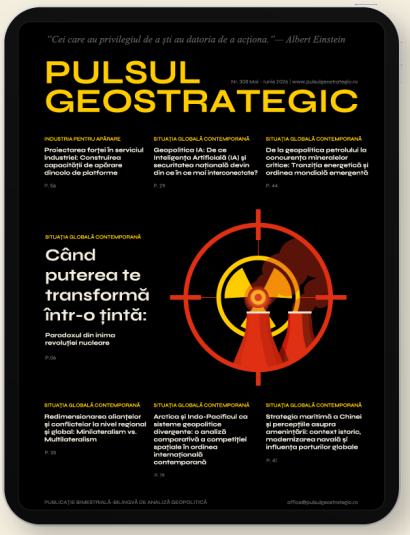

SCANEAZĂ
PENTRU A ACCESA:
pulsulgeostrategic.ro

ISSN: 1842-701X FONDAT ÎN 2017 | BUCUREȘTI

office@pulsulgeostrategic.ro